

C:\Users\Plazma\Desktop\Knhy pdf\Gaiman_Neil-Nepropadejte_Panice!.PDB

PDB Name: Gaiman N - Nepropadejte panice!
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXT
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 16.11.2008
Modification Date: 16.11.2008
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

Neil Gaiman: Nepropadejte panice!
Douglas Adams a Stopařův průvodce Galaxií

Z angličtiny přeložila Jana Hollanová

Kniha o životě, vesmíru a vůbec všem, co se dotýká autora nejslavnější pětisvazkové trilogie všech dob. Kniha určená těm, kdo měli spoustu otázek o povaze, sociálním zázemí, inspiračních zdrojích a přičetnosti Douglase Adamse, ale nevěděli, komu je položit. Kniha, která přináší vůbec poprvé v českém překladu i úplně první tištěnou práci vesmírného stopaře. Kniha, která si je dobře vědoma, kde má ručník. Kniha, na jejíž obálce konečně doopravdy září nápis vyvedený velkými vřidnými písmeny, jenž hlásá:

Nepropadejte panice!

Protože mi vyhrožovala důsledky tak strašlivými,
že se na ně zdráhám i jen pomyslet,
jestli jí nevěnují nějakou knihu...
a protože se zvykla začínat
každý telefoní hovor
přes Atlantik větou:
"Tak co, už jsi mi věnoval nějakou knihu?"...
rád bych tuto knihu věnoval
všem inteligentním formám života
ať jsou kdekoli.

A své sestře Claire

Předmluva

Stopařův průvodce je nejpozoruhodnější a určitě nejúspěšnější kniha, jakou kdy vydalo mamutí nakladatelství na Betě Malé medvědice. Má rozměry běžného paperbacku, ale vypadá spíš jako kapesní kalkulačka, protože má na sobě přes stovku plochých tlačítek, a k tomu obrazovku zvící asi deseti čtverečních centimetrů, na níž je možno v mžiku zobrazit kteroukoliv z více než šesti milionů stránek. Prodává se v bytelném plastickém obalu, na kterém se skví slova NEPROPADEJTE PANICE!

vytištěná velkými vřidnými písmeny.

V současné chvíli není známo, že by se na této planetě vyskytoval nějaký výtisk Stopařova průvodce.

Toto však není jeho příběh.

Je to ale příběh knihy, která - při velmi vysoké hladině nepravděpodobnosti - rovněž nese titul Stopařův průvodce Galaxií, a také příběh rozhlasové hry na pokračování, která to všechno způsobila, šestidílné trilogie,* do níž byla posléze vtělena, počítačové hry, ručníku a televizního seriálu, který se z ní posléze narodil.

Chceme-li vyprávět příběh této knihy - a rozhlasové hry na pokračování a ručníku a tak dále - bude nejlepší soustředit se na příběh několika hlav, ve kterých se to všechno vylíhlo. Nejdůležitější z nich patřila z opice vzešlému člověku z planety Země, přestože v okamžiku, kdy náš příběh začíná, o své budoucnosti (v níž půjde o mezistátní přepravu, počítače, téměř nekonečný počet obědů a bohatství, nad nímž zůstává rozum stát) ví asi tolik, co oliva o mixování Pangalaktického megacloumáku.

Jmenuje se Douglas Adams, měří stodevadesát a v hlavě se mu právě chystá zrodit nápad.

0

Stopařův průvodce Evropou

Zmíněný nápad vybublal v Douglasově hlavě zcela spontánně na poli poblíž Innsbrucku. Dotyčný později důrazně popřel, že by se on sám snad na něco takového pamatoval. Ale tak to vyprávěl, takže to bychom měli začátek, pokud vůbec něco takového existuje. Když už chcete zapíchnout do některého bodu příběhu červený praporek s nápisem TADY TO VŠECHNO ZAČALO, asi ho nemůžete umístit nikam jinam.

Psal se rok 1971 a osmnáctiletý Douglas jezdil stopem po Evropě s kradeným výtiskem Stopařova průvodce Evropou

(ani se nenamáhal "vypůjčit" si Evropou za 5 dolarů denně, protože o takových penězích se mu ani nesnilo). Byl opilý. Třel bídu. Byl tak chudý, že si nemohl dovolit nocleh v hostelu (celá tato fáze je podrobně vyličená v jeho vlastním úvodu ke Stopařovu průvodci Galaxií - čtyřdílné trilogii vydané v Anglii a ve Stopařské trilogii vydané v USA), a tak se po strastiplném dni ocitl na poli u Innsbrucku a leže naznak zíral na hvězdy. "Někdo by měl vážně napsat Stopařova průvodce Galaxií," pomyslel si.

Hned nato tenhle nápad zapomněl.

O pět let později, když se zoufale snažil vymyslet nějaký přijatelný důvod, proč by měl mimozemšťan navštívit Zemi, mu tahle větička znovu vytanula na mysli. Zbytek už je historie, která bude vyličená v této knize.

Ze zmíněného pole poblíž Innsbrucku se mezitím stal naprosto nezajímavý úsek dálnice.

"Pokud jste student nebo tak něco a nemáte na cestu autem nebo letadlem, nebo dokonce ani na vlak, nemůžete dělat nic jiného než doufat, že vám někdo zastaví a vezme vás.

V tuto chvíli si nemůžeme dovolit cestu na jiné planety. Nemáme lodě, kterými bychom se tam dopravili. Možná, že tam někde jsou lidé (nemám žádný vyhraněný názor na Život jinde, prostě o něm nic nevím), ale líbí se mi představa, že by se člověk mohl, byť jen občas a náhodně, někam dostat stopem."

Douglas Adams, 1984

1

DNA

Kyselina desoxyribonukleová, běžně známá pod zkratkou DNA, je základním stavebním materiálem všech živých bytostí. Struktura DNA byla objevena a rozluštěna a její význam pochopen v anglickém městě Cambridge v roce 1952. Světu bylo její tajemství zpřístupněno v březnu roku 1953.

Nebyla to však jediná DNA, která se v té době v Cambridgi vyskytla. O rok dříve, 11. března 1952, se v bývalém viktoriánském chudobinci narodil Douglas Noel Adams. Jeho matka byla zdravotní sestra, otec studoval postgraduálně teologii a chystal se složit kněžský slib, ale rozmyslel si to, když ho kamarádi přesvědčili, že je to přílišný nápad.

Když mu bylo půl roku, rodiče se odstěhovali z Cambridge, a když mu bylo pět, rozvedli se. V té době se o Douglasovi soudilo, že je trochu divný, možná i mírně retardovaný. Tou dobou se právě tak naučil mluvit, a navíc "jsem byl jediné dítě, které kdy kdo viděl s otevřenými očima narazit do pouliční lampy. Všichni se domnívali, že se děje cosi závažného uvnitř, protože navenek to tedy rozhodně nevypadalo, že by se něco dělo!"

Douglas byl samotářské dítě, měl jen pár dobrých kamarádů a k tomu jednu sestru jménem Susan, o tři roky mladší než on.

V září 1959 začal chodit do brentwoodské školy v Essexu a vydržel tam až do roku 1970. O škole pravil: "Měli jsme tendenci produkovat spoustu mediálních hvězd. Já, Griff Rhys Jones, Noel Edmunds, Simon Bell (ten sepsal románovou předlohu Griffova a Mel Smithova proslulého a žádnými cenami neověřeného filmu Blbouni z kosmu; zatím ještě není zrovna megahvězda, ale zato pořádá senzační večírky). Do brentwoodské školy chodilo taky hodně lidí, co dali do kupy počítač Amstrad. Zato jsme měli velmi výrazný nedostatek arcibiskupů, ministerských předsedů a generálů."

Ve škole nebyl nijak zvlášť šťastný a většina jeho vzpomínek se týká jeho "zásadní snahy ulít se z her". Přestože mu docela dobře šel kriket a plavání, fotbal hrál strašně špatně a byl "dábelsky nešikovný na ragby - když jsem ho hrál poprvé, zlomil jsem si nos o vlastní koleno, což je docela kumšt, zvlášť ve stoje. - Ve škole nemohli přijít na to, jestli jsem strašlivě chytrý nebo strašlivě hloupý. Vždycky jsem potřeboval všechno důkladně pochopit, než jsem byl ochotný k tomu cokoliv říct."

Jako kluk byl vytáhlý a neohrabaný, styděl se za to, že je tak velký. "Poslední rok na základce jsme museli nosit krátké kalhoty, a já byl tak absurdně vyčouhlý a vypadal jsem tak směšně, že má matka zažádala o speciální povolení, abych směl nosit dlouhé kalhoty. Vedení školy její žádost zamítlo s poukazem, že v dohledné době mám stejně přejít na střední školu. Nastoupil jsem na střední školu, kde mi dovolili nosit dlouhé kalhoty, jenže se ukázalo, že pro mě nemají žádné dost dlouhé. A tak jsem v prvním pololetí stejně chodil v krátkých."

V té době se zajímal spíše o přírodní vědy než o humanitní předměty: "Ve věku, kdy většina kluků chce být hasičem, jsem toužil stát se jaderným fyzikem. To se mi ovšem nikdy nemohlo podařit, protože jsem plaval v aritmetice - byl jsem docela dobrý v matematice obecně, ale nešla mi aritmetika, a tak jsem se na vědu nezaměřil. Nejspíš bych býval chtěl být softwarovým inženýrem, kdybych věděl, že něco takového existuje... ale v té době ještě nebyli."

Jeho koníčky se točily kolem leteckého modelářství ("Doma na jedné komodě jsem měl velkou výstavu letadýlek. Nad komodou viselo velké zrcadlo, a to jednoho krásného dne spadlo a rozbilo většinu mých modelů. Od té doby jsem žádné letadlo nevyrobil, nehoda mě hrozně rozrušila, byl jsem z toho dlouho špatný. Takovouhle nesmyslnou ránu mi osud zasadil..."), hraní na kytaru a čtení.

"Když to zpětně hodnotím, nečetl jsem tehdy zdaleka tolik, kolik bych si dnes přál. A rozhodně ne ty správné knihy. (Až budu mít děti, udělám všechno pro to, aby četly co nejvíc. Třeba je budu mlátit, když nebudou číst.) četl jsem Bigglese a W. E. Johnsovu známou sci-fi edici - pamatuju se zejména na knížku s názvem Hledání dokonalé planety, ta mě hodně ovlivnila. Tehdy existoval jeden autor, jmenoval se Eric Leyland, nikdo jiný ho zřejmě nezná. Ten měl hrdinu jménem David Flame, který byl pro desetileté kluky něco jako James Bond. V době, kdy jsem měl louskat sta-rouše Dickense, jsem místo toho četl Erica Leylanda. Ale tak to prostě je - dětem stejně neporučíte."

Douglas byl také horlivým čtenářem časopisu Eagle (Orel), v té době nejpopulárnějšího komiksového plátku pro děti, který byl domovskou scénou sci-fi seriálu Dan Dare (Odvažný Dan). Kreslil ho výtvarník Frank Hampson a jeho námětem byly neustálé bitvy mezi Darem, pilotem kosmické lodi s mužně modelovanými čelistmi, jeho komickým

partákem Digbym a zeleným padouchem Mekonem. Právě v časopise Eagle Douglas poprvé publikoval. Když mu bylo jedenáct, otiskli mu tam dva dopisy a poslali mu (tehdy) obrovský honorář ve výši deseti šilinků za každý z nich.

Povídka, kterou do časopisu zaslal, svědčí o čemsi jako rodičím se talentu.

O Alence v říši divů, která je často uváděna jako dílo, které ho zásadně ovlivnilo, říká: "Ano, četl jsem Alenku v říši divů, nebo spíš mi ji četli, když jsem byl malý, a já jsem to nesnášel. Opravdu mě to děsilo. Nedávno jsem se k té knížce chtěl vrátit a přečetl jsem si pár stránek, a říkal jsem si, je to hodně dobrá věc, ale stejně... Kdyby to nemělo tenhle poněkud strašidelný aspekt, na který si vzpomínám z dětství, určitě by se mi to bylo líbilo, ale ani jako dospělý jsem se nedokázal zbavit toho nepříjemného pocitu. Takže ačkoliv leckdo tvrdí, že mě Carroll hodně ovlivnil - že jsem si vybral zrovna číslo 42 a tak dál - není to pravda."

Poprvé vážně zauvažoval o psaní v deseti letech: "Ve škole jsme měli jednoho učitele, jmenoval se Halford. Každý čtvrtek odpoledne jsme měli hodinu kompozice. Museli jsme napsat povídku. Byl jsem jediný, kdo kdy dostal deset bodů z deseti. Nikdy jsem na to nezapomněl. A bylo mi hrozně divné, když jsem se bavil s někým, kdo tehdy taky chodil do stejné třídy, a dozvěděl jsem se, že si všichni stěžovali, že Halford za povídky nikdy nedá slušnou známku. Prý jim řekl: 'Jen jednou jsem dal dobrou známku. Jediný člověk, kterému jsem dal deset bodů z deseti, byl Douglas Adams.' On si to taky pamatoval. To mě potěšilo. Vždycky když mám mentální blok a nemůžu psát (což je většinu času) a jenom tak sedím a nic mě nenapadá, pomyslím si:

Orel a Svět kluků, 27. února 1965

„Ale jednou jsem přece dostal deset bodů z deseti!“ Jistým způsobem mě to povzbudí daleko víc, než kdybych prodal milión výtisků toho či onoho. Říkám si: "Jednou jsem dostal deset bodů z deseti..."

Jeho spisovatelská kariéra ovšem nebyla vždycky tak úspěšná.

"Nevím, kdy jsem poprvé pomyslel na psaní, ale bylo to docela brzy. Byl to vážně dost praštěný nápad, protože nic nenaznačovalo, že bych to kdy dokázal. Celý život mě přitahuje myšlenka být spisovatelem, ale stejně jako většinu spisovatelů mě nebaví ani tolik psaní, jako spíš mít něco napsaného. Před pár lety jsem někde našel staré školní časopisy, a tak jsem v nich zalistoval, abych zjistil, co jsem to tehdy psal. Ale nemohl jsem nic najít, což mě mátllo, až pak jsem si vzpomněl, že pokaždé, když jsem se chtěl pokusit něco napsat, prošvihl jsem termín o čtrnáct dní."

Vystupoval ve školních divadelních hrách a zjistil, že ho baví hrát. ("Byl jsem trochu divný herec. Některé věci mi šly samy, zato na jiné jsem nemohl ani pomyslet... Nemohl jsem například hrát trpaslíky - měl jsem spoustu problémů s rolemi trpaslíků.") A pak, jednoho večera, právě když se díval na Prost Report*, se jeho ambice strávit život prospěšnou prací a stát se jaderným fyzikem, význačným chirurgem nebo profesorem anglické literatury začaly zvolna vypařovat. Douglase zaujal stodevadesáticentimetrový budoucí Python John Cleese, vystupující ve skečích, které si většinou sám napsal. "To bych taky dokázal!" pomyslel si Douglas, "jsem přece stejně velký jako on!"**

Aby se mohl stát pišícímc hercem, musel ovšem psát. To mu však působilo obtíže: "Trávil jsem spoustu času u psacího stroje trháním kusů papíru a nikdy jsem doopravdy nic nenapsal." Tato nepsavost se později měla stát charakteristickým rysem Douglasovy práce.

Ale kostky už byly vrženy. Douglas zavrhl všechny své sny, dokonce i touhu stát se rockovou hvězdou (byl skutečně docela obstojný kytarista), a vydal se cestou herce a autora.

V prosinci 1970 skončil se střední školou, a díky eseji o renesanci duchovní poezie (v němž na jednom listu normalizovaného formátu smontoval dohromady Christophera Smarta, Gerarda Manley Hopkinse a Johna Lennona) vyhrál stipendium na obor anglická literatura v Cambridgi.

Pro Douglase bylo velmi důležité, že to byla právě Cambridge.

Nejen proto, že i jeho otec studoval v Cambridgi, nebo prostě proto, že se tam narodil. Chtěl se tam dostat proto, že z jisté cambridgeské studentské společnosti se rekrutovali všichni autoři a herci takových kusů jako Beyond the Fringe (Za okrajem), That Was the Week That Was (Co týden dal), I'm sorry I'll Read That Again (Pardon, přečtu si to znova), a ovšem mnozí z členů týmu Monty Pythonova Létajícího cirkusu (Monty Python's Flying Circus).

Douglas Adams se chtěl stát jedním z Footlights (Světél ramp).

2

Cambridge a další periodicky se opakující úkazy

Než Douglas začal studovat v Cambridgi, prošel řadou zaměstnání, která mu pak od těch dob vždy dobře posloužila na záložkách knih. Rozhodl se, že pojede stopem do Istanbulu, a aby si vydělal na cestu, pracoval jako uklízeč kurníků, pak jako pomocná síla na rentgenovém oddělení Yeovilské všeobecné nemocnice (ještě na střední škole pracoval jako lapiduch v psychiatrické léčebně).

Cesta sama nedopadla nijak zvlášť skvěle - do Istanbulu se sice dostal, ale pořídil si tam otravu jídlem a domů se musel vrátit vlakem. Cestou spal na chodbě, sám sebe strašlivě litoval a po návratu do Anglie byl hospitalizován. Možná, že to způsobila kombinace nemoci a práce v nemocnici, ale po návratu domů začal trpět pocitem viny, že nešel studovat medicínu.

"Pocházím z poněkud zdravotnické rodiny. Maminka byla ošetřovatelka, otčím byl veterinář a dědeček z otcovy strany (kterého jsem vlastně nikdy neviděl) byl vynikající glasgowský specialista na uši, nos a krk. Já sám jsem taky pracoval v nemocnicích. A vždycky jsem měl pocit, že jestli je Tam nahoře Někdo, neustále mi klepe na rameno a říká:

„No takl Vytáhni ten stetoskop! To bys přece měl dělat!“ Ale já nikdy neposlechl."

Douglas zamítl medicínu částečně proto, že chtěl být hercem a autorem (i když nejméně čtyři špičkoví britští pišící herci byli lékaři - Jonathan Miller, Graham Chapman, Graeme Garden a Rob Buckman), a z části také proto, že by to znamenalo

vrátit se na dva roky do školy a udělat závěrečné zkoušky z úplně jiných předmětů. A tak se stalo, že začal studovat anglickou literaturu na St. John's College v Cambridge.

Z akademického hlediska byla Douglasova studijní dráha o něco méně než slavná, přestože se vždy pyšnil prací, kterou napsal o Christopheru Smartovi, básníkovi 18. století:

"Celá léta se Smart poflakoval v Cambridge, a byl to ze všech studentů největší ožrala a holkař, jakého tam kdy měli. Psával pokleslé revue a pil ve stejné putyce jako já. Z Cambridge přešel do Grub Street, kde působil jako nejzkorumpovanější pisálek, jakého tam kdy zažili, když tu náhle se s ním něco stalo a on prožil hlubokou proměnu a obrát k víře takže pak dělal takové věci, že třeba padl na kolena uprostřed ulice a hlasitě se modlil k Bohu. A právě za to ho šoupli do blázince, kde napsal své jediné dílo, Jubilate Agno, což je skladba stejně dlouhá jako Ztracený ráj, a navíc jde o první pokus psát hebrejskou poezii v angličtině."

Už jako univerzitní student Douglas neustále prošvihával termíny - v průběhu tří ročníků dokázal odevzdat pouze tři eseje. To ovšem může souviset i se skutečností, že studia zaujímal slabě třetí místo v pořadí jeho zájmů, daleko z hraním a navštěvováním hospod.

Přestože šel do Cambridge s úmyslem stát se jedním z Footlights, nebyl s nimi spokojený, a oni s ním také ne. První pokus dostat se do Footlights byl neúspěšný - připadali mu "nafrnění a dost samolibí" a dávali mu najevo, že je "nováček", a tak nakonec vstoupil do CULES (Cambridg University Light Entertainment Society - Společnost pro lehkou zábavu při Cambridgeské univerzitě) a předváděl drobné legrační výstupy v nemocnicích, vězeních a podobných institucích. Tyto scénky nebyly nijak zvlášť populární (zvlášť ve věznicích ne), a Douglasovi později připadal celá tahle záležitost poměrně dost trapná.

Při druhém pokusu si už o něco víc věřil. S kamarádem Keithem Jeffreyem šel zkusit štěstí na jeden z "kuřáckých salónků" pořádaných Footlights - byly to neformální večer kde mohl kdokoliv vystoupit na jeviště a hrát. "Právě tak jsem tehdy objevil, že existuje jeden člověk, úplně jiný než zbytek umělecké komise Footlights. Choval se skutečně přátelsky a vstřícně, což byly přesně vlastnosti, které ostatní postrádali, zkrátka moc fajn chlápek jménem Simon Jones. Dodával mi odvahy, a od té doby jsem si ve Footlights vadl čím dál tím líp."

"Ale Footlights také plnili jistou velmi tradiční roli: na Vánoce, ve druhém trimestru, museli nastudovat pantomimní celovečerní program, a na konci akademického roku efektní komerční představení, v důsledku čehož si nemohli dovolit příliš riskovat.

Myslím, že to byl Henry Porter, profesor historie, který byl pokladníkem Footlights, kdo prohlásil, že všechna představení, která se proslavila, nebyly původní cambridgeské hry, ale následná přepracování. Beyond the Fringe (Za okrajem) nebyla původní hra Footlights. Cambridge Circus (Cambridgeský cirkus) (představení, díky němuž se poprvé proslavili John Cleese a spol.) také ne, byl to scénář přepracovaný později, když už všichni odešli z Cambridge. Takže Footlights se museli potýkat s tlakem vyvolaným tím, co měli za povinnost každý rok vyprodukovat."

Douglas si rychle získal pověst, že přichází s nápady, které připadají všem ostatním naprosto nemožné. Měl pocit, že ho svazují Footlights (a skutečnost, že nikomu z Footlights nepřipadají jeho nápady nijak zvlášť legrační), a tak založil se dvěma kamarády jakousi partyzánskou revuální skupinu s názvem Adams-Smith-Adams (protože dva členové skupiny měli příjmení Adams, zatímco třetí, jak jste už možná uhodli, se jmenoval Smith*).

Jak Douglas vysvětloval: "Investovali jsme všechny své peníze - asi čtyřicet liber - do týdenního pronájmu divadla, takže jsme věděli, že to musíme dokázat. A tak jsme to napsali, zahráli, a měli jsme s tím docela slušný úspěch. To byla ohromná chvíle. Měl jsem z toho strašnou radost."

Právě tehdy Douglas dospěl k nezvratnému rozhodnutí, že bude spisovatelem, což mu mělo v následujících letech způsobit nemalé útrapy a strádání.

Hra se jmenovala Several Poor Players Strutting and Fretting (Několik špatných herců se vytahuje a otravuje). Úryvek z programu zachycuje atmosféru raných výtvořů Douglase Adamse:

Pokud jste dočetli až na protější stránku (osoby a obsazení), nejspíš jste právě teď nedočkaví a říkáte si, kdy už asi představení začne. Tak abyste věděli, začne přesně ve chvíli, až dojdete k prvnímu slovu další věty. Pokud ještě nezačalo, čtete moc rychle. Pokud stále ještě nezačalo, čtete opravdu hodně rychle, takže vám můžeme doporučit knihu "Jak narušit svou schopnost čtení", kterou napsal a vydal autorský kolektiv Adams-Smith-Adams. S pomocí této tenké brožurky dokážete za velmi krátkou dobu snížit svou schopnost číst prakticky na nulu. Čím více budete číst, tím pomaleji to půjde. Teoreticky se nikdy nedostanete na konec, z čehož plyne, že je to nejcennější kniha, jakou jste kdy pořídili!

Následujícího roku se trio Adams-Smith-Adams (posílené na scéně o ženský element v osobě Margaret Thomasové, o níž se v programu pravilo, že "začíná mít docela plné kecky toho, jak se jí neustále snaží sbalit ostatní tři, kteří jsou do ní všichni hluboce a tragicky zamilováni") znovu objevilo na scéně se svou druhou revue The Patter of Tiny Minds (Bláboly hloupých hlaviček). Obě hry byly populární, vyprodané a obecně považované za o něco lepší než ortodoxní výtvoř Footlights.

K Douglasovým oblíbeným skečům z této doby patřila scénka o hradlaři na dráze, který způsobil naprostý chaos v celé jižní Anglii svou snahou názorně předvést principy existencialismu při užívání systému signalizace, a další, o které říkal, že je "těžko říct, o čem to vlastně bylo - hodně se tam mluvilo o holení koček, což je hodně absurdní, ale tenkrát nám to připadalo legrační".

Krátce nato se Douglas natrvalo rozloučil s hraním, aby se soustředil na psaní. Způsobily to jeho neustálé rozepře s Footlights, a jmenovitě jejich hra na rok 1974. Sám o tom řekl: "S Footlights se totiž stalo něco, co mě pořád trápí, protože si totiž myslím, že by ta hra měla být autorská show. Ale v době, kdy jsem tam účinkoval, se z Footlights stala producentská show. Producent rozhodoval, kdo v tom bude hrát, kdo to má podle jeho přání napsat, zkrátka všichni tancovali, jak producent písal. Myslím si, že to není správné, že je to příliš umělé. Moje roční zkušenost ve Footlights

vypovídá o spoustě nesmírně nadaných lidí, kteří nikdy nedostali šanci doopravdy spolupracovat.

V mém případě to bylo tak, že Footlights přišli za námi - to jest za triem Adams-Smith-Adams - a řekli nám: 'Můžeme použít veškerý materiál, co jste vy tři napsali?', a my jsme odpověděli: 'Fajn, tak jo,' načež oni řekli: 'Jenže my nechceme, abyste v tom hráli.'"

Nakonec to dopadlo tak, že Martin Smith v oficiální hře hrál (spolu s Griffem Rhysem Jonesem a budoucím Fordem Prefectem Geoffreym McGivernem), ale ani jeden z Adamsů obsazen nebyl, což Douglas nikdy úplně nepřekousl. Douglas mezitím jezdil stopem po Evropě a vykonával podivná zaměstnání, aby měl na zaplacení vedlejších výloh. V rámci dalšího pokusu dostat se do Istanbulu se dal najmout na stavbu stodol, přičemž se mu podařilo nabourat s traktorem. Výsledkem byla zlomená pánev, roztržená ruka a silnice poškozená natolik, že ji pak museli opravit. Znovu se octl v nemocnici, ale to už věděl, že je příliš pozdě na to stát se lékařem.

V létě 1974 odešel z Cambridge, mladý, sebevědomý, přesvědčený, že mu svět leží u nohou a že je mu souzeno změnit tvář komedie na celém světě.

Byla to pravda, a on to dokázal. V té době to tak ovšem zrovna nevypadalo.

3

Léta na poušti

Po skončení studií v Cambridgi začal Douglas občas pracovat jako pomocná kancelářská síla (zakládal spisy) a mezitím se snažil přijít na to, jak naložit se zbytkem života. Napsal spoustu skečů pro Week Ending (Konec týdne) - pravidelný rozhlasový pořad satiricky reflektující události uplynulého týdne, hlavně politické. Vinou jeho neschopnosti psát na objednávku a také skutečnosti, že jeho skeče, ač mnohé skutečně vtipné, se tak diametrálně lišily od všeho, co kdy bylo v tomto pořadu odvysíláno, že se téměř žádný z nich do éteru nedostal.

Toho roku nejenže pravidelná každoroční hra Footlights pronikla do West Endu - poprvé po dlouhé době, ale dokonce ji přenášela i televize (Adams s láskou vzpomínal na obrovskou sumu 100 liber, kterou mu vyplatili za práva na televizní vysílání jeho skečů), a později vyústila v seriál Oh No it isn't (Ne, to snad ne), který však měl krátký život. Hra byla, řečeno Adamsovými slovy, "děsivý propadák", ale spousta bývalých členů Footlights se na ni přišla podívat.

Mezi nimi byl i Graham Chapman. Byl to stoosmdesátiosmicentimetrový doktor, který se místo praktikování medicíny stal součástí týmu Monty Python (hrál krále Artuše ve filmu Monty Python and the Holy Grail (Monty Python a Svatý Grál) a Briana v Monty Python's Life of Brian (Monty Pythonové Životu Briana). V té době byla budoucnost skupiny Monty Python nejistá, její členové se vydávali různými směry a experimentovali s vlastními projekty. Chapmanovi se líbila Adamsova práce, a tak ho pozval na skleničku. Douglas přišel na skleničku, pěkně si poklábosil, a zahájil tak autorské partnerství, které mělo trvat následující rok a půl. Vypadalo to, že udělal štěstí - ve dvaadvaceti letech spolupracoval s jedním ze špičkových britských komiků.

Bohužel jen nemnohé z projektů, na nichž Douglas s Grahamem pracovali, spatřily světlo světa.

Jeden z těch, kterým se to podařilo - nebo alespoň málem podařilo - se jmenoval Out of the Trees (Zpoza stromů), televizní pořad sestavený ze skečů, v nichž hrál Chapman a Simon Jones. Byl odvysílán jen jednou, pozdě v noci na BBC 2 bez jakékoliv publicity, nebyly o něm napsány žádné recenze, a tím skončil.

"Můj oblíbený moment v tomhle pořadu je krásná scénka o čingischánovi, který se stal tak mocným, důležitým a úspěšným dobyvatelem, že už vlastně vůbec neměl na dobývání čas, protože se neustále musel scházet se svými finančními poradci a tak dále - do jisté míry vycházela z toho, co si Graham neustále mumlal o ostatních Monty Pythonech. Měl jsem tehle skeč moc rád.*

Druhá epizoda pořadu Out of the Trees nebyla nikdy ani natočena, přestože tam byly docela pěkné věci. Můj oblíbený skeč se jmenoval 'Treska v Etonu', a byl o tom, jak do Etonu přijali tresku, aby dali najevo, že dávají rovné šance všem. Treska ovšem byla strašně šikanovaná, a vlastně se ukázalo, že má bohatého poručníka, takže to celé bylo k ničemu."

Jestliže Out of the Trees nebylo zrovna úspěšné, pak Ringo Starr show byl ještě o něco méně pozoruhodný pořad. Nedostal se ani do stadia pilotní epizody. Měla to být sci-fi komedie, v níž vystupoval Ringo Starr jako řidič, který nosí svého šéfa na zádech. Jednoho dne se objeví létající talíř a Ringo je omylem nadán schopnostmi svých dávných předků - cestovat v kosmu, aranžovat květiny a zničit vesmír mávnutím ruky. **

Měl to být hodinový televizní pořad v americkém stylu, ale projekt zcela propadl. Douglas na něj vzpomínal s láskou a později použil jeden z nápadů ve Stopařově průvodci - šlo o golgafrinčamskou Archu B. Dalším z projektů z té doby, souvisejících s Chapmanem, byla spolupráce na záznamu Svatého grálu. Douglas pro tento projekt napsal scénku, která pak prošla několikaletým přepracováním, původně v ní šlo o exhumaci mrtvolky Marilyn Monroe, která má hrát ve filmu...

Douglas také pomáhal s psaním ("málem kvůli tomu došlo na facky") některých částí Chapmanova životopisu s názvem A Liar's Autobiography (Autobiografie lháře). Byl spoluautorem epizody seriálu Doctor on the Go (Doktor na roztrhání). Byl to právě jeho příspěvek (byť ne rozhodující) ke scénáři filmu a dvě epizodní role v posledním dílu seriálu Monty Python's Flying Circus (Monty Pythonův Létající cirkus), co o pět let později pomohlo Stopařovu průvodci prorazit v Americe, kde byl Douglas uváděn jako člen týmu Monty Pythonů. (Pro puntičkáře, případně lidi, které to zajímá:

Douglas hrál chirurga ve skeči, který nikdy nezačne, a dále vystupoval ve scéně, kdy jakýsi hadrář s bryčkou taženou koněm obchází dům za domem a prodává nukleární střely. Douglas hrál jednu z pišticích dámiček, kterým Pythoni říkali "pepřenky".)

V tomto bodě stojí za zmínku, že si vskutku moc peněz nevydělal. Nájem (17 liber týdně) hradil z přečerpaného účtu. Nebyl zrovna šťastný. Spolupráce s Grahamem Chapmanem zdaleka nebyla tím úžasným ternem, jak se zpočátku zdálo, byl to dokonce takový neúspěch, že vyvolal v Douglasovi dojem, že je čtyřiačtyřicetiletý ztroskotanec. Spolupráce

zkrachovala z mnoha důvodů, mezi jinými i v důsledku Chapmanových tehdejších problémů s alkoholem, Douglasova vzrůstajícího nedostatku peněz, nejistoty ohledně budoucnosti Monty Pythonova Létajícího cirkusu a docela obyčejné smůly.

Asi tak v době, kdy se Adams s Chapmanem konečně rozešli, byl Douglas pozván do Cambridge, aby režíroval revue Footlights na rok 1976. V minulosti bývalo režisérovým úkolem jezdit do Cambridge každý víkend po dobu dvou až tří měsíců, vzít cokoli, co Footlights do té doby zplodili, trochu to učesat a profesionálně to nastudovat.

Naneštěstí pro Douglase došlo během dvou let, které uplynuly od chvíle, kdy opustil Cambridge, k neblahé změně: klubovna Footlights, která bývala organizačním centrem celé společnosti, byla zrušena a na jejím místě vyrostlo nákupní středisko. Footlights byli vykořeneční a vyhnáni do bezdomoví a téměř přestali existovat.

"Zatímco za mých časů, ještě v roce 1974, bylo nutno svádět obrovské boje, obstát v ohromné konkurenci, aby se člověk do společnosti vůbec dostal, v roce 1976 jsem prakticky musel obcházet lidi, klepat na dveře a říkat: 'Promiňte, neslyšeli jste náhodou o Footlights a nechtěli byste třeba hrát v jejich revue k Májovému týdnu?' Bylo to hrozné. Sehnal jsem pár lidí - Jimmy Mulvillea a Rory McGratha z Who Dares Win (Kdo si troufá vyhrát), Charlese Shaughnessyho, který je dnes v Americe hvězdou seriálu s názvem Days of Our Lives (Dny našich životů) - a výsledná hra měla některé docela dobré momenty, ale bylo jich málo a mezi nimi byly příliš velké mezery, a celá ta záležitost byla prostě bída a utrpení. Musel jsem vařit z vody. Když to skončilo, byl jsem úplně demoralizovaný a vyčerpaný."

V této době se Douglas vydal s Johnem Lloydem, Davidem Renwickem a dalšími do Edinburghu na festival s hrou nazvanou The Unpleasantness of Something Close (Nepříjemnost čehosi blízkého), pro kterou měl napsat pár skečů i Andrew Marshall. Projekt nevydělal vůbec nic a Douglasův roční příjem se teď blížil částce 200 liber. Záporná částka na přečerpaném účtu činila zhruba 2000 liber.

Se svým spolubydlícím Johnem Lloydem se pustil do práce na námětu na film pro společnost Stigwood Organisation. Měla to být sci-fi komedie založená na Guinessově knize rekordů - ale díky přístupu dotyčné společnosti v duchu "A kdo je vlastně John Lloyd? A kdo je vlastně Douglas Adams?" se myšlenka nikdy nerealizovala. Společně také napsali pilotní díly k televizní situační komedii, která měla nést název Snow Seven and the White Dwarfs (velmi přibližně přeloženo Sedm Sněhurek a bílí trpaslíci) a pojednávala o dvou astronomech, kteří žijí zcela osaměle v observatoři na vrcholu Mount Everestu. ("Základní myšlenkou bylo minimum herců, minimalistická scéna v minimálním počtu prostředí, pokoušeli jsme se uspět s tím, že to bude hodně levné. Stejně nám to nepomohlo.")

A tak demoralizovaný a zcela švorcový Douglas odpověděl na inzerát v Evening Standardu a stal se bodyguardem rodiny bohatého arabského naftaře, což obnášelo noc co noc dvanáctihodinové vysedávání v obleku před hotelovými pokoji a úprk v případě, že by se někdo objevil a mával pistolí či granátem. (Pokud je známo, nikdo takový se nikdy nevyskytl.) Dotyčná rodina měla příjem dvacet milionů liber denně, což Douglasovu morálku nijak nevylepšilo, i když zde načerpal spoustu anekdotických příhod a mohl si připsat další profesi do životopisů na záložkách.

"Vzpomínám si, jak se jednou skupina členů téhle rodiny vydala v Dorchestru do hotelové restaurace. Číšník jim přinesl jídelní lístek a oni na to: 'To si dáme.' Chvilu trvalo, než mu došlo, že tím mysleli celý jídelní lístek, menu neboli a la carte, což obnášelo jídlo asi za tisíc liber. A tak jim to číšníci donesli, oni si od každého trochu zobli a pak šli zase na pokoj. Potom si poslali jednoho ze sluhů, aby jim donesl pytel hamburgerů, což byla jejich skutečná mánie."

Veškeré Douglasovy pokusy přesvědčit televizní producenty, že komediální sci-fi seriál by nemusel být tak špatný nápad, skončily neúspěchem. Dluh na jeho účtu dosahoval obrovských hodnot. Neměl na nájem. Téměř se mu podařilo přesvědčit sebe sama, že není spisovatel, nikdy nebude, a že potřebuje "pořádné zaměstnání". Blížily se Vánoce roku 1976 a Douglas Adams v těžké depresi odjel domů k matce do Dorsetu, kde alespoň nemusel platit nájem, aby tam následující půlrok pobýval s tím, že do Londýna bude zajíždět podle potřeby.

Byl čtyřiařicetiletý ztroskotanec.

4

Pojídání kyselých okurek, chůze pozpátku a tak dále

John Lloyd je dnes patrně nejvýznamnější producent britské komediální scény. Mezi jeho úspěchy patří Not the Nine O'Clock News (Ne zprávy v devět), Black Adder (Černá zmije) a Spitting Image (Věrná podoba). Byl také spoluproducentem televizní podoby seriálu Stopařův průvodce a spolu s Douglasem Adamsem napsal pátou a šestou epizodu původního rozhlasového seriálu. Společně pak ještě napsali The Meaning of Liff (Smysl Životíc), o němž bude řeč později.

Lloyd byl členem Footlights v roce 1973. Původně měl v úmyslu stát se právníkem, ale nakazil se zábavním průmyslem, a tak po dokončení univerzity pracoval jako spisovatel na volné noze a také jako producent v rádiu BBC v sekci zábavných programů.

Je to fenomenálně vytižený člověk. Když jsem s ním jednoho pondělního rána o deváté ve studiu Věrné podoby v londýnské čtvrti Limehouse Docks dělal rozhovor pro tuto knihu, jen stěží jsme se vtěsali do jeho nabitého programu, a zvenčí na něj přitom přes skleněnou přepážku gestikulovali další lidé s naléhavými problémy.

"Znal jsem Douglase, i když ne moc dobře, už na univerzitě. Byl jsem na koleji Sv. Trojice, kdežto on na Sv. Janu, což je sousední kolej. Douglas napsal některé z nejnelegračnejších skečů, které kdy kdo viděl na scéně Footlights - alespoň podle lidí z Footlights. Psával hodně dlouhé skeče... vzpomínám si na jeden o stromě a na jiný o poštovní schránce.

Vždycky se přihlásil na kuřáckých salóncích Footlights a nudil publikum dlouhými a značně únavnými skeči, které v té době nebyly ve Footlights nadšeně přijímány, protože všechno, co tam tehdy dělali, bylo založeno na zpěvu a tanci.

A tak se dal dohromady s Martinem Smithem a s Willem Adamsem a společně nastudovali dvě naprosto skvělé školní revue, při kterých měli sál nabitý. Já jsem v té době účinkoval ve školních revuích na Sv. Trojici. (Footlights v té době

byli banda teploušů - měli ten svůj příšerný klub, kde se scházeli, a všichni do jednoho napodobovali Noela Cowarda. Ale když jim tuhle boudu zbourali a postavili tam parkoviště, Footlights byli donuceni kočovat a začali přitahovat širší spektrum lidí.)

Mělo se za to - hlavně Douglas měl za to - že revue z dílny Adams-Smith-Adams jsou mnohem lepší než programy Footlights - a taky že byly. Měli tam jeden úžasně vtipný výstup během přestávky, kdy strašně zdoluhavě vykládali vtipy, aby vypudili diváky z hlediště do baru.

Párkrát jsem se s Douglasem potkal na večírcích, ale teprve když jsem dostudoval, chodívali jsme spolu do jednoho hamburgrvého baru v Notting Hillu a ládovali jsme do sebe spousty hamburgrů, a tehdy jsme se znali opravdu dobře. Nakonec jsme si společně pronajali byt.

Pracoval jsem v rádiu jako producent a Douglas dělal různé věci, například psal dohromady s Grahamem Chapmanem - což byla naprosto bizarní záležitost, protože se vždycky bezprecedentně spráskali. Graham měl ve svém domě jeden pokoj věnovaný pouze ginu - byly tam jen láhve od ginu rozestavené kolem stěn (později se stal abstinents). Když jsem pracoval v rádiu BBC, občas jsem tam přes oběd zašel. Dali si nejdřív pár ginů před obědem a pak se vydali do hospody, kde vyluštili kdekou křížovku ve všech novinách. Pak se ožrali jak dogy a obvykle to skončilo tím, že Graham vytáhl svoje nádobičko a položil ho na barpult... bylo to docela zábavné.

Když jsem skončil v práci, šel jsem domů, a Douglas se mezitím mnohokrát vykoupal, dal si spoustu hrnků čaje a snědl všechno jídlo, a pak jsme celé večery posedávali a psali. Bydleli jsme tři v jednom domku: moje přítelkyně, Douglas a já. Pracoval jsem na plný úvazek, ale Douglas třel bídu, byl strašně chudý a čím dál tím víc na suchu, a dluh na jeho účtu rostl a rostl a on byl čím dál tím zoufalejší. Měli jsme soustu různých projektů: Douglas s Grahamem napsali námět k filmu podle Guinnessovy knihy rekordů, který byl přijat, a tak jsme se Douglas a já do toho pustili. Docela se nám to povedlo - společnosti Stigwood Organisation se to líbilo, takže nás pozvali na Bermudy, kde jsme to měli všechno probrat, a my jsme byli neuvěřitelně natěšení. Bylo to strašně zklamání. Už se nikdy neozvali a za práci jsme nedostali ani halíř.

Měla to být sci-fi o mimozemšťanech, kteří byli nejagresivnější rasou v celém vesmíru, a těm se dostane do rukou výtisk Guinnessovy knihy rekordů, a tak se okamžitě vydají sem k nám a chtějí všechny porazit v řeckořímském zápasu, boxu, šlapání lidem na kuří oka a podobně. A Spojené národy (vzpomínám si, že John Cleese měl hrát generálního tajemníka OSN) souhlasí, že se bude soutěžit, ale chtějí soutěžit ve všech těch nesmyslných disciplínách jako pojídání kyselých okurek, chůze pozpátku a tak dál. A tak uspořádají olympiádu podle Guinnessovy knihy rekordů, a mimozemšťani zvítězí ve všech rozumných disciplínách, jenže prohrají ve všech těch pitominách.

Pak jsme se rozhodli přestěhovat do Roehamptonu. Byli jsme ohromně spokojeni, dokud jsme nezačali inzerovat, že hledáme čtvrtého do našeho domku, načež se u nás vystřídala sbírka podivínů. Jeden byl obzvlášť divný - když jsme jednoho dne přišli z práce, zjistili jsme, že vytrhal všechny koberce (dům jsme měli pronajatý od jedné stařenky) a vyházel je oknem ven s odůvodněním, že byly "cítit". Pohár přetekl, když jsme zase jednou přišli domů a shledali, že pořebral motorovou pilou živý plot před domem, protože, jak tvrdil, byl neupravený.

V té době jsem produkoval Week Ending (Konec týdne) a neustále jsem se snažil donutit Douglase, aby něco napsal. Psal jsem tehdy spoustu narychlo nahozených věcí pro nejrůznější komediální pořady, jen Douglas pořád nic. Myslel jsem si tehdy, že člověk musí být schopný napsat cokoliv. Já jsem to dokázal, ale on ne - anebo nechtěl. Uchytil jsem se docela snadno a nutil jsem Douglase, aby psal scénky do Week Ending. Napsal jeden ohromně legrační skeč o Johnu Stonehouseovi, založený na nápadu, že hrdina neustále předstírá, že je mrtvý, ale do toho pořadu se to nehodilo. Bylo to mimořádně legrační, ale nehodilo se to tam.

Pak jsme se rozešli každý svou cestou. Byl jsem producentem v rádiu. On byl neúspěšný autor. Presto jsme zůstali dobrými kamarády. Ale Douglas byl v té době na pokraji zoufalství a byl úplně švorc (když si chtěl dát panáka, musel jsem mu ho koupit). Začal se ucházet o místo v lodní dopravě v Hongkongu a podobně, protože úplně vzdal snahu být spisovatelem.

A pak se na scéně objevil Simon Brett..."

5

Když stopnete hvězdu

"1976 byl můj nejhorší rok. Usoudil jsem, že jsem beznadějně špatný autor a že si psaním nikdy nevydělám ani pěník. Ztrácel jsem naději a připadal jsem si bezmocný, bez možností. Přecherpal jsem účet a všeobecně to se mnou vypadalo špatně.

Stopařův průvodce pro mě znamenal kromě jiného to, že jsem se z toho všeho vypsál. Byl jsem překvapen a potěšen, když jsem zpočátku dostával spousty dopisů přibližně v tomhle duchu: „Byl jsem v příšerné depresi a hrozném duševním stavu, dokud jsem si nesedl a nepřečetl vaši knihu. Ukázala mi, jak z toho zase ven.“ Napsal jsem tu knížku pro sebe, abych se z toho dostal, a zdá se, že posloužila ke stejnému účelu i spoustě dalších lidí. Neumím si to vysvětlit. Možná jsem nedopatřením napsal příručku svépomoci."

Je tu ovšem řada lidí, bez kterých by se Stopařův průvodce, alespoň v té podobě, v jaké ho známe, nikdy nenarodil. John Lloyd je jedním z nich, Geoffrey Perkins je další. Ze všech nejdůležitější byl ale nepochybně Simon Brett, který v roce 1976 pracoval jako produkční humoristického pořadu Rádía 4 The Burkiss Way (Burkisova metoda). Simon Brett si zaslouží více prostoru, než mu v rámci této knihy můžeme věnovat. Byl producentem a režisérem v rádiu i v televizi. Byl autorem rozhlasových i televizních pořadů tak různorodých jako Frank Muir Goes Into... (Frank Muir se pouští do...) a kultovního pořadu After Henry (Po Henrym). Jako autor je nejznámější svými detektivkami, především těmi, v nichž Charles Paris (mizerný herec, ale skvělý detektiv) řeší záhadné vraždy. Tyto detektivky by se svým přesným a nemilosrdně satirickým líčením života v televizi, rádiu a divadle v dnešní Británii měly být povinnou četbou pro

každého, kdo se zajímá o prostředí, z něhož Stopařův průvodce vyrostl. Napsal spoustu humoristických knih a některé zajímavé parodie, mezi jinými i své vlastní pokračování molesworthovských knížek od Geoffreyho Willana a Ronalda Searlese.

Brett se seznámil s Adamsem díky Johnu Lloydovi, který byl sám v té době pomocníkem produkce v rádiu. Jak mi vysvětlil, od samého začátku cítil, že "Douglas je nedoceněný talent. Měl jsem ho k tomu, aby psal pro Week Ending (Konec týdne), protože pro svůj humor neměl žádný jiný ventil, ale nebyla to jeho parketa. Požadavky politické satiry člověka můžou hodně omezovat. Pak jsem začal dělat The Burkiss Way (Burkissovu metodu), pro kterou napsal pár skečů - jeden z nich byl 'Brífink Kamikadze', jiný byl parodií na von Dánikena, o tom, jak svět stvořila střapatá kořata v kravatách zpívající 'Raindrops Keep Falling On My Head' (Děšť padá na mou hlavu)."

Brett byl natolik důvtipný, aby pochopil, že Adams potřebuje vlastní pořad, místo aby se snažil vtěsnat tak zvláštní talent do žánru, který mu nesedí. A tak se 4. února 1977 Douglas vydal do Dorsetu na návštěvu k Simonovi, který chtěl slyšet, jestli má nějaké nápady na komediální pořad.

Po celou dobu, co se Douglas snažil prodat svůj nápad na komediální sci-fi seriál nejrozumnějším televizním producentům, kteří neměli ani v nejmenším zájem, mu nikdy ani nepřišlo na mysl, že by něco podobného mohlo existovat v rozhlasové verzi. Měl totiž pocit, že rádio je příliš konzervativní médium, než aby se o něco takového zajímalo. A tak nápady, které Simonovi zpočátku nabízel, byly velmi konzervativní. A pak...

A pak se různé verze příběhu liší. Pokud se Douglas pamatoval, Simon řekl: "Ano, to jsou sice moc pěkné nápady, ale já jsem vždycky chtěl dělat sci-fi komedii." Podle Bretta to byl Douglas, kdo s tím první přišel, a on s tím souhlasil. Ve výsledku je to celkem jedno. Téma bylo nadhozeno, oba byli nadšení a Douglas se odporoučel s tím, že příště přijde s konkrétním nápadem.

Zárodečnou ideu měl Douglas už delší dobu v šuplíku: "Bylo to o tom, že jednomu chlápku zbourají dům, načež je ze stejných důvodů zbouřena Země. Rozhodl jsem se napsat šestidílný seriál, přičemž v každém dílu je Země demolována, ale pokaždé z jiných důvodů. Mělo se to jmenovat The Ends of the Earth (Konce Světa). Pořád si myslím, že to není špatný nápad.

Ale když jsem se potýkal s příběhem prvního dílu, napadlo mě, že aby měl celý seriál nějakou perspektivu, měl by na Zemi být někdo odjinud, kdo ví, co se vlastně děje. A pak jsem si vzpomněl na titul, který mě napadl, když jsem v roce 1971 ležel na poli v Innsbrucku, a řekl jsem si, tak dobře, bude to terénní průzkumník pro Stopařova průvodce Galaxií. A čím víc jsem na to myslel, tím víc mi to připadalo jako slibný spojovací motiv pro seriál, na rozdíl od Konců Světa, které by byly vlastně jen sérií různých příběhů."

Adams tedy napsal třístránkový náčrt první epizody Stopařova průvodce Galaxií a k tomu ještě stránku plánů na další pokračování (jak uvidíte, od příchodu na vogonskou loď téměř nic nezůstalo stejné)*. Náčrt, i se jménem "Aleric B." na poslední chvíli přeškrtnutým a nahrazeným "Arthurem Dentem" nadepsaným nad ně, byl postoupen oddělení BBC pro tvorbu programů. Douglas měl štěstí, že měl v této skupině dva spojence: Simona Bretta a Johna Simmondse, šéfa produkce, který, ač sám značně konzervativní, byl velkým fandou Douglasova skeče "Brífink kamikadze" pro The Burkiss Way (Burkissovu metodu).

KAMIKADZE

Divoké víření Flamenca trvající delší dobu.

HLAS: Japonsko 1945

Znovu Flamenco.

Japonsko!

FLAMENCO POKRAČUJE. NEURČITĚ TUŠÍME, ŽE VYPRAVĚČ JDE KE KAPELE A NAPADNE TŘEBA PIANISTU. OZVOU SE VÁHAVÉ ZVUKY JAPONSKÉ HUDBY A VZÁPĚTÍ USTANOU.

HLAS: Díky. Japonsko 1945. Závěrečné dějství války právě začínalo. Japonský národ byl v zoufalé situaci... Neřekl jsem, abyste přestali hrát. (ZNOVU PŘEJDE KE KAPELE.) Hele, tak o co jde? Je to kvůli penězům, že? (OPĚT SE OZVE FLAMENCO.) Ne, flamenco sem prostě nepatří! Co tím chcete říct, že má jednodušší akordy? Podívejte se, sehnal jsem vám všechny tyhle japonské nástroje, tak co kdybyste na ně něco zahráli? (KRÁTKÝ ÚTRŽEK FLAMENCA NA JAPONSKÉ NÁSTROJE.) No dobře, budeme si o tom muset promluvit. A vy hoši, (JEDNAJÍCÍ POSTAVY JSOU TEĎ PŘÍMO NA SCÉNĚ) se nedejte rušit.

VÝPRAVA SE SKLÁDÁ Z LAVICE V MÍSTNOSTI URČENÉ K BRÍFINKU, NA NÍŽ SEDÍ PILOT KAMIKADZE V LETECKÉ KOMBINÉZE A SE SLUCHÁTKY NA HLAVĚ. NA LAVICI VEDLE NĚJ JSOU VYROVNÁNA SLUCHÁTKA MNOHA DALŠÍCH PILOTŮ, PATRNĚ ZESNULÝCH. VELITEL SE POSTAVÍ DO POZORU A CHYSTÁ SE OSLOVIT "ÚČASTNÍKY SCHŮZE".

VELITEL: Všichni znáte cíl tohoto letu. Je to let kamikadze. Vaší svatou povinností je zničit lodě amerického letectva v Pacifiku. Bude to znamenat smrt pro jednoho každého z vás. Včetně vás.

PILOT: Mě, pane?

VELITEL: Ano, vás. Jste pilot kamikadze?

PILOT: Ano, pane.

VELITEL: Co jste?

PILOT: Pilot kamikadze, pane.

VELITEL: A co je vaší povinností jako pilota kamikadze?

PILOT: Položit život za císaře, pane!

VELITEL: Kolika letů jste se zúčastnil?

PILOT: Devatenácti, pane.

VELITEL Aha, ano, mám tady hlášení o vašich předchozích letech. (LISTUJE POSTUPNĚ VŠEMI ZÁZNAMY.) Tak se na to podíváme. Nemohl najít cíl, nemohl najít cíl, zabloudil, nemohl najít cíl, zapomněl si vzít sluchátka, nemohl najít cíl, nemohl najít cíl, sluchátka mu spadla přes oči, nemohl najít cíl, vrátil se s bolením hlavy...

PILOT: Sluchátka byla příliš utažená, pane.

VELITEL: ...závat, nemohl najít cíl, a u všech zbylých také, nemohl najít cíl. Nepřipadá mi, že byste se moc snažil ho najít.

PILOT: Ale ano, pane, hledal jsem ho všude!

VELITEL: Víte, není tak těžké udržet v hlavě, že máme špičkovou výzvědnou jednotku, jejímž úkolem je říct vám, kde najdete cíl.

PILOT: Vrte, pane, není to vždycky přesné, někdy můžete hledat celé hodiny a nezahlednete ani jedinou letadlovou loď.

VELITEL: A kde přesně jste ty letadlové lodě hledal?

PILOT: Ehm, víte pane...

VELITEL: (LISTUJE HLÁŠENÍMI.) ...Chci říct, že jsem si například všiml, že jste víceméně ignoroval moře. Byl bych si myslel, že moře je docela slibná oblast.

PILOT: Ano, pane...

VELITEL: Což vzdušný prostor přímo nad Tokiem není. A kromě toho...

PILOT: Ano, pane?

VELITEL: Vynechte přehlídku.

PILOT: To je nespravedlivé, pane. Letěl jsem nad mořem mockrát. Vlastně jsem jednou zaútočil na letadlovou loď.

VELITEL A, ano, tady mám podrobnosti o vašem "útku". Let číslo devatenáct. Tady to máme. Start v 05:00 hodin, přelet do oblasti cíle, pěkný začátek. Cíl spatřen v 05:20 hodin, fajn, vystoupil do výše 2000 metrů, připravil se k útoku, letěl střemhlav dolů a úspěšně... přistál na cíli.

PILOT: Musel jsem čurat, pane. Nějak jsem si to špatně spočítal. Ale hned jsem zase odstartoval, pane. A dobře jsem udělal - jeden z vašich hochů to do ní napálil. Chudák, neměl nejmenší šanci.

VELITEL: Cože?

PILOT: Ne, pane - a to mě skutečně rozlítlo, tak jsem si řekl, že jim to nandám - chtěl jsem ho fíknout a mrsknout jim to oknem do jídelny - to by je naučilo.

VELITEL: Cože jste chtěl udělat?

PILOT: Rozpárat ho, a tady ho máte, fíjú - bum, plácnout jim ho rovnou do snídaně. Však oni by už pochopili, že to myslíme vážně, pane.

VELITEL: Co že jste chtěl rozpárat a plácnout jim to do snídaně?

PILOT: Břicho, pane. Jojo, rád bych viděl, jak by se tvářili, až by jim ta hromada ty hnusný matlanice přistála rovnou v...

VELITEL: Moment... moment, musím si to trochu ujasnit. Vy jste chtěl rozpárat...

PILOT: Svoje břicho, ano, pane, kamikadze... (PŘEDVEDE GESTEM HARAKIRI.)

VELITEL Vy jste si chtěl rozpárat břicho a... hodit ho na nepřítele?

PILOT: Ano, rovnou na ty šmejdy, pane.

VELITEL: Měl jste k tomu nějaký zvláštní důvod?

PILOT: Zemřít za císaře, pane.

VELITEL: A k čemu by to bylo dobré?

PILOT: Vyvolal bych v nepříteli pocit viny, pane.

(Scénář k rozhlasovému pořadu "Brífink kamikadze")

BBC schválilo výrobu pilotní epizody 1. března 1977 a 4. dubna Douglas dokončil první verzi scénáře. Byl to v podstatě Stopařův průvodce, jak ho dnes známe - až na pár výjimek, z nichž nejdelší a nejpozoruhodnější je Fordova promluva o paralelních vesmírech, která obsahuje postupně rozrušovaný důvod, proč Ford Arthura vlastně zachránil. (Původně měl Arthura rád a chtěl ho naverbovat jako kolegu průzkumníka pro Průvodce, ale když Douglas dospěl k psaní počítačové hry, nechtěl už Ford nic jiného, než vrátit Arthurovi ručník a vypadnout ze Země, než ji zdemolují.) Byl tu také mnohem delší dialog mezi Arthurem a panem Prosserem, zástupcem městské rady; tenhle dialog byl poté moudře zkrácen, protože styl humoru odpovídal spíše stylu Monty Pythonů než samotného Adamse.

PROSSER: Ale tu vyhlášku jste našel, ne?

ARTHUR: Ano. Byla vyvěšená na dně zrušené registračky, která byla nacpaná na nepoužívaném záchodě, a na dveřích byla cedule "Pozor leopard". Nechtěli jste náhodou někdy dělat v reklamě?

PROSSER: Stejně to není moc hezký dům.

ARTHUR: Mně se zrovna líbí.

PROSSER: Pane Dente, klidně se můžete pošklebovat obecnímu úřadu.

ARTHUR: Já? Já se přece nepošklebuju.

PROSSER: Říkal jsem, že se klidně můžete pošklebovat obecnímu úřadu...

ARTHUR: No dobře, možná jsem se trochu poškleboval.

PROSSER: Dovolíte, abych pokračoval?

ARTHUR: No prosím.

PROSSER: Klidně se můžete pošklebovat obecnímu úřadu...

ARTHUR: To má být to vaše pokračování?

PROSSER: Jistě! Říkal jsem...

ARTHUR: Aha, promiňte, já jen že mi to připadalo, že říkáte pořád dokola to samé.

PROSSER: Pane Dente!

ARTHUR: Ano? Copak?

PROSSER: Máte představu, jakou škodu by utrpěl tenhle buldozer, kdybych ho pustil a převálcoval vás?

ARTHUR: Jakou?

PROSSER: Vůbec žádnou.

(Scénář k rozhlasovému seriálu Stopařův průvodce Galaxií)

Od dubna do srpna docházelo k nejrůznějším průtahům. Pilotní epizoda byla hotová, ale potom už šlo jen o to čekat a čekat. Zmíněné čekání bylo způsobeno tím, že si vysoce postavení pracovníci BBC právě vybírali dovolenou, což znamenalo, že různé výbory, tělesa a skupiny, které nejprve musely dát Stopařovu průvodci zelenou, prostě nebyly k mání. To mělo za následek, že se Douglas dostal do položeného stavu a že nedostal žádné peníze. Dalším důsledkem bylo, že poslal návrh pilotní epizody scenáristovi pořadu Doktor Kdo (Doctor Who), aby zjistil, jestli by odtud nemohly kápnout nějaké peníze.

Posledního srpna roku 1977 nicméně přišla z nejvyšších ranků BBC zpráva, že byl schválen šestidílný seriál. Neměl ho však produkovat Simon Brett - ten odcházel z BBC na místo producenta do London Weekend Television. Brett radil, aby úkol svěřili Geoffreymu Perkinsovi, služebně nejmladšímu členu oddělení. Naštěstí pro všechny zúčastněné vedení souhlasilo.

6

Rádio, rádio

VYPRAVĚČ: Tento čtvrtek se cosi tiše pohybovalo ionosférou, mnoho kilometrů nad povrchem planety. Jen dva lidé na povrchu planety o tom věděli. Jedním z nich byl jakýsi hluchoněmý šílenec kdesi v povodí Amazonky, který právě hrůzou skočil z patnácti metrů vysoké skály, ten druhý byl Ford Prefect.

(Scénář pilotní epizody)

Na jedné věci se shodují všichni, kdo měli něco společného se stvořením Stopařova průvodce. Douglas věděl naprosto přesně, jaký pořad chce - jak má znít, jaký má být. (Další věc, na které se všichni shodují, je fakt, že vůbec netušil, kam se jeho hra ubírá.) Byl si však jist, že bude plná nápadů, plná detailů, hodně experimentální - jakási zvuková koláž, něco úplně jiného než všechno, co bylo kdy v rádiu vysíláno. Epochální. Milník v žánru rozhlasové komedie. Jenže nejdřív ji musel napsat. To nebylo zdaleka tak lehké, jak se může zdát. Adamsův úvod k rozhlasovému scénáři nám přibližuje dobu, kdy dílo vznikalo. Je to období popsané jako "půl roku sprch a sendvičů s burákovým máslem". Ten půlrok strávil v domě své matky v Dorsetu plněním košů na papír zpola popsanými stránkami, urputným seberedigováním a depresí. Nechával sám sobě vzkazy typu:

Jestli budeš mít někdy možnost získat pořádné, normální zaměstnání...

tak neváhej a vem ho!

Tohle není práce pro zdravého kluka ve vývinu.

A pod vzkazy další vzkazy, které mu měly připomenout:

Tohle jsem nenapsal po špatném dni, tohle jsem napsal po docela průměrném dni.

Když byla pilotní epizoda na světě, Simon Brett odešel do London Weekend Television a předal otěže Geoffreymu Perkinsovi. Perkinse, pětadvacetiletého absolventa Oxfordu, zachránila před životním údělem zaměstnance v lodní dopravě nabídka práce v rádiu. Byl to služebně nejmladší producent v oddělení zábavných pořadů. Douglase znal jen povrchně, především jako "momentální problém pro BBC", ale pořad ho natolik zajímal, že se ho pokusil získat, a ke svému mírnému údivu ho dostal. Možná proto, že nikdo jiný neměl tušení, o čem vlastně je a jak ho udělat.

Geoffrey sám neměl nejmenší představu, jak se s produkcí Průvodce vypořádat, ale ke své úlevě před druhou epizodou zjistil při obědě s Douglasem, že ani jeden z nich neví, co dělá. Tím se věci značně zjednodušily.

Douglase zase znervóznil fakt, že se produkční tak brzy střídají. Ale pokud se při druhém dílu (jejich prvním společném) chovali jeden k druhému poněkud ostražitě, oba rychle zjistili, že pokud jde o to dát pořad dohromady, uvažují podobně, vzájemně se doplňují a dobře jim to spolu jde.

Navíc se hodně skamarádili.

Bylo tu něco konkrétního, co chtěl Douglas v prvním seriálu říct? "Chtěl jsem prostě napsat něco, co mi připadalo komické. Ale na druhé straně to, co mi připadá legrační, je dáno tím, o čem přemýšlím, co mě trápí a čím se zabývám. I když nechcete výslovně něco říct, témata se dostaví sama, protože to bývají věci, které vám leží v hlavě, a proto si najdou cestu i do vašich textů.

Chtěl jsem - což říkám v úvodu ke scénáři - měl jsem pocit, že se se zvukem dá udělat mnohem víc, než co jsem slyšel, že se v poslední době dělalo. Lidé, co zkoumali a zkoušeli, kam až můžete jít, pokud jde o zvuk, byli z oblasti rocku - Beatles, Pink Floyd a tak dál.

Měl jsem představu zvukových scén. Svět mimozemšťanů vás zkrátka ani na okamžik nenechá na pokoji, budete v něm celou půlhodinu. Netvrdím, že jsme to nutně dokázali, ale myslím si, že co jsme dokázali, bylo výsledkem vědomého úsilí.

Strávili jsme spousty času snahou vytvořit správné efekty a celkovou atmosféru a sladěním drobných detailů - Marvinova způsobu řeči a takovýchhle věcí. Trvalo to tak dlouho, že jsme neustále museli krást studiový čas ostatním

pořadům a předstírat, že děláme mnohem méně, než jsme ve skutečnosti dělali - v žádném případě jsme nemohli zdůvodnit, že potřebujeme tolik času (že čas jsou peníze, neplatí v BBC absolutně, ale blíží se to tomu - jde o složitý vztah závislosti), takže to, co jsme dělali, se naprosto vymykal čemukoliv, co se normálně děje.

Kromě jiného jsme například museli doslova vynalézt technický postup, s nímž jsme pracovali, protože nikdo v té době nepoužíval vícestopý záznam, elektronické efekty atakdále. Zpočátku jsme se vydali nesprávným směrem, prostě proto, že jsme to neuměli, a pak, když jsme tomu začínali rozumět, jsme vyvinuli postup, jak to udělat. Nebylo to jednoduše tak, že bychom to dělali špatně a pak přišli na správný způsob, záviselo to na tom, kdy seženeme jednotlivé kusy zařízení - neměli jsme například osmistopý magnetofon, a konečná verze nebyla hotová, dokud jsme ho nesehnali. Časem jsem předal řízení jiným, protože všichni už věděli jak na to, ale byl jsem tam pořád, do všeho jsem šťoural a dělal jsem problémy."

Verze Geoffreyho Perkinse je poněkud jiná: "Vyhodili jsme Douglase z režijní kabiny někdy v polovině první série, protože strašně rád neustále něco přidával do jednotlivých scén. Jen co jsme dokončili nějakou scénu, vždycky řekl: 'Tak jsem uvažoval... měli bychom to vrátit a udělat ji znovu.' Pročpak?"

"Protože si myslím, že bychom měli mít v pozadí něco jako blimblimbrrmbbbimbrrmbrrmbrrmbrum!..."

Mixovali jsme pořady a pak jsme je střihali, což nebyl zrovna nejlepší způsob, protože všude byly nějaké efekty a hudba jako pozadí. Zpočátku jsem se ptal, co bychom měli vystříhat, a on vždycky přišel s lístečkem, na kterém měl pár slov, co by se tu a tam dala vynechat (jako třeba spojky 'a' a 'ale' a podobně), a to jsme udělat nemohli. A on vždycky říkal: 'Ale nic jiného tu není, co bych chtěl vystříhnout!'

Nakonec jsem se ho přestal ptát. Takže jsem vlastně v pořadu vystupoval jako vandal."

Douglas Adams našel v Geoffreym Perkinsovi dokonalý protějšek a ideálního producenta Stopařova průvodce. Perkins se pak stal hercem a autorem v původní komedii Radia 4 Radio Active (Rádio aktivní) a v programu BBC 2 nazvaném KYTV, poté šéfem sekce humoristických pořadů a dnes pracuje pro produkční společnost Tiger Aspect. Byl pravděpodobně jediný producent Radia 4, který byl ochoten obětovat dva dny, jen aby docílil správného zvukového efektu, a jeden z mála těch, kdo dokázali, ať už výhrůžkami, nabádáním nebo lichotkami, vymámit z Douglase text, a navíc ho získat téměř včas.

Tenhle pořad byl něco úplně jiného. V minulosti (a dnes mimochodem také) se rozhlasová komedie nazkoušela za jedno odpoledne, týž večer se za účasti publika nahrála a na druhý den se těsně před vysíláním sestříhala. Stopařův průvodce nejenže nebyl nahrán v přítomnosti diváků, (jak poznamenal Geoffrey Perkins, vše, co by publikum vidělo, by bylo prázdné jeviště, spousta herců poschovávaných ve skříních a pár šňůr od mikrofonů) byl vytvořen s pečlivostí hodnou sochařského díla za použití (byť poněkud ve stylu kreslíře Heathe Robinsona) zázraků radiofonické dílny BBC, spousty pásků a nůžek.

Douglas řekl o Perkinsově roli v celé záležitosti: "Jako producent byl v pořadu tohoto typu jeho rozhodující a ústřední součástí. Když jsem psal scénář, byl to právě on, za kým jsem chodil a s kým jsem se hádal o tom, co tam dám a co ne. Napsal jsem text a on mi říkal: 'Tahle část je skvělá a tohle jsou zbytečné kudrdlinky.' Vždycky přišel s návrhem, koho obsadíme do jaké role. A hlavně přicházel s vlastními nápady, co dělat s těmi prvky, které nefungovaly. Například že je vyhodíme. Nebo návrhy, jak bych měl něco přepsat. Řídl jsem se jeho radami nebo výsledkem naší hádky.

Jednou z Geoffreyho silných stránek je to, že je hodně dobrý v obsazování. V některých případech jsem měl velmi přesné představy, pokud jde o obsazení, a někdy jsem neměl vůbec žádnou představu. Tam, kde jsem představu měl, řídili jsme se mými nápady, anebo jsme se hádali, a buď jsem vyhrál já nebo vyhrál on. Když šlo o produkci, byl jsem u toho, ale v té fázi to byla především producentova záležitost.

Producent dává pokyny hercům, a obvykle když máte něco, co chcete říct, nějaké návrhy nebo s něčím nesouhlasíte nebo chcete něco poznamenat, tak to řeknete Geoffreymu, a on se rozhodne, jestli to bude ignorovat nebo ne. Autor dává příkazy hercům opravdu jen zřídka, takový je protokol. Abych byl upřímný, někdy jsem to porušoval, jenže když jste na place, musí všechno řídit jen jeden člověk. Když jsem psal scénář já, řídl jsem práci já, ale když se pořad nahrával, velel zase Geoffrey a konečná rozhodnutí byla jeho, ať už správná nebo nesprávná. Ale brzy jsme si našli pracovní vztah. Někdy jsme si dost lezli na nervy, a někdy nám to šlo strašně skvěle - byl to přesně ten pracovní vztah, jaký si představujete."

Perkins říká o své účasti na stvoření Stopařova průvodce:

"Je skutečně nemožné určit, do jaké míry jsem se věci účastnil. Scházeli jsme se a probírali jsme velkolepé plány - nepovedené zápletky, které jsme pak nikdy vlastně nerealizovali. Byla to spousta pracovních obědů, které mi splývají v jednu velkou šmouhu. Změnil jsem pískomily na myši, protože Douglasova bývalá přítelkyně chovala pískomily..." V první epizodě rozhodovali o obsazení Douglas se Simonem Brettem, a bylo to zásadní rozhodování, protože šlo o obsazení roli Arthura Denta, Forda Prefecta a Knihy.

Výroba prvního seriálu je tak dobře vyličená v poznámkách Geoffreyho Perkinse v knize Original Radio Scripts (Původní rozhlasové scénáře), že je téměř zbytečné psát o tom znovu. (Běžte si tu knížku koupit, jestli chcete vědět, co se dělo* - získáte dva různé úvody, spoustu poznámek a úplný text dvou prvních rozhlasových epizod. Nebo spíš téměř úplný. V téhle knize jsou některé části, které nejsou tam. Ale tuhle knížku už máte.)

VBBC si nebyli jisti, co vlastně mají v rukou: komedii natočenou bez studiového publika, která má být vysílána stereo, první rozhlasový sci-fi seriál od Journey Into Space (Cesty do kosmu) v 50. letech, půlhodinu sémantických a filozofických vtipů o smyslu života a rybě vsunuté do ucha? Udělali jedinou možnou slušnou věc a odvysílali to o středečních večerech o půl jedenácté v naději, že to nikdo nebude poslouchat, a očekávali, že to Radu 4 potvrdí pověst naprosto obskurní instituce.

Byli nepochybně překvapeni, když se tak nestalo. Po odvysílání první epizody se Douglas vydal do BBC, aby se

podíval na kritiky. Zdůrazňovali mu, že rozhlasové pořady se téměř nikdy nedočkají jakéhokoliv hodnocení v tisku a že v případě předem neinzerovaného komediálního sci-fi seriálu je pravděpodobnost, že by na něj byl nějaký ohlas, mnohem menší než u předpovědi počasí pro lodní dopravu. Tu neděli, k úžasu všech kromě Douglase a posluchačů, vyšly příznivé kritiky na první díl hned ve dvou celonárodních denících.

Seriál si rychle získával fanoušky, počet posluchačů rostl, i když se jeho popularita šířila jen ústním podáním - lidé, kterým se líbil, to řekli kamarádům. Milovníkům sci-fi se líbil, protože to byla sci-fi*, příznivcům humoristických pořadů se líbil, protože to byla legrace, radioamatéři byli nadšeni kvalitou stereo vysílání, fanoušci Radiofonického kursu (Radiophonics Workshop) si nepochybně ohromně užívali** a většině lidí se líbil prostě proto, že byl přístupný, svižný a vtipný. V době, kdy byl odvysílán šestý díl, se pořad stal kultovní záležitostí.

První čtyři epizody napsal Douglas sám, ale poslední dvě ne. Stalo se to tak: začátkem roku poslal Douglas scénář k pilotnímu dílu Doktora Kdo (Doctor Who) hlavnímu scenáristovi v naději, že si u něj objedná pár scénářů.

Objednávka skutečně pněla, bohužel však přišla přesně v okamžiku, kdy přišlo i zadání na šest epizod Stopařova průvodce, což znamenalo, že jakmile Douglas dokončil první čtyři díly Stopaře, musel se pustit do čtyř epizod seriálu Doktor Kdo s názvem Pirátská planeta.

Výsledkem bylo, že musel řešit problém, jak dodržet termín v případě dvou posledních epizod Průvodce. Věděl, jak skončí šestý díl, ale "došla mu slova". Navíc byl právě přijat jako produkční v rádiu. A tak požádal o pomoc svého bývalého spolubydliče Johna Lloyda.

Lloyd vzpomíná: "Je to zvláštní, ale Stopařův průvodce se vždycky líbil. To je na tom všem pozoruhodné. Nikdy nemusel bojovat o uznání. Zato Douglas musel bojovat, aby ho napsal - trvalo mu tři čtvrtě roku, než napsal první čtyři díly. Ale všichni si od první chvíle mysleli, že je to skvělé - a vedení sekce bylo v té době hodně konzervativní. Po tři čtvrtě roce ale začal Douglas být zoufalý, protože se blížil konečný termín (který prošvihl, jak je jeho zvykem) a rádio začalo seriál vysílat. Když odvysílali druhý nebo třetí díl, Douglas si už naprosto zoufal.

Zavolał mi a řekl: „Co kdybys mi s tím pomohl?“ Myslím si, že Douglas chtěl dokázat, že je skutečný spisovatel. Dřív psal spoustu věcí, a lidi říkali: „To napsal Chapman (nebo někdo jiný).“ Ale teď to dokázal.

Začal právě pracovat na pátém dílu, když jsem do věci vstoupil já. Už pár let jsem se snažil napsat svou vlastní praštěnou sci-fi knížku, která měla spousty kapitol, které spolu vůbec nesouvisely, a tu jsem mu předhodil a řekl jsem mu: „Myslíš, že je tam něco, z čeho by se daly udělat jedna nebo dvě epizody?“

A tak jsme seděli v garáži, kterou jsem tehdy používal jako pracovnu, a společně jsme napsali pátý díl víceméně řádku po řádce. Sedli jsme si a věci jako „tři fáze vývoje civilizace“ a Haggunenonská flotila smrti, ze které se vyvinuli různí tvorové, jsme vymýšleli slovo za slovem. Šlo to vlastně neuvěřitelně rychle, i když to bylo hrozně pracné. Pak jsem měl moc práce s produkcí šestého dílu, takže i když Douglas použil materiál, který jsem pro něj napsal, byl to on, kdo to celé dal dohromady.

Byli jsme ve fantastickém tlaku. Psali jsme text jen pár hodin před termínem nahrávání. (Později, ve druhém seriálu věci dospěly do naprosto absurdního stavu - Douglas hru psal během nahrávání.)

Když jsme to napsali, byla to víceméně konečná podoba, a moc nás to bavilo. Douglas říkal, že to pro něho byla obrovská úleva, že to nemusel napsat celé sám, a oba nás to bavilo, a mně to nepřipadalo nijak zvlášť divné. Byla to prostě práce jako každá jiná, a už dřív jsme psali společně.

Po odvysílání tří nebo čtyř dílů vypuklo naprosté šílenství. Ozvalo se myslím šest nakladatelství (což je v případě rádia pozoruhodné - obvykle to chodí tak, že když odvysíláte šest sérií po třinácti epizodách, dosáhnete toho, že o tom lidi něco trochu zaslechnou). Stopařův průvodce prostě frčel! Byli jsme s Douglasem ohromně zadobře a strašně nás to nadchlo. Když se ozval první nakladatel, šli jsme a koupili jsme si láhev šampaňského. Byla to prostě senzace. Chystali jsme se napsat knihu společně. Ale pak si to Douglas rozmyslel.

Rozhodl se, že na tom bude dělat sám - připadalo mu, že první čtyři epizody jsou poněkud odlišné povahy a že dvě poslední, přestože jsou docela zábavné, nevyzařují onen pocit osamělosti, ztracenosti a zoufalství, který je pro Průvodce jistým způsobem charakteristický. Jako třeba Marvin, o němž Douglas říká, že je to Andrew Marshall, ale má v sobě i hodně velký kus Douglase samotného. Na Průvodci je nejpřitažlivější ta sladkohořká nálada, kterou mu dokázal dát. V některých chvílích je to strašně smutné a opravdu to něco vyjadřuje. A myslím si, že mu připadalo, že ty dvě jiné epizody jsou ve srovnání s tím příliš odlehčené."

Douglasova verze oněch událostí je v zásadě stejná. "Po dvou dílech Doktora Kdo jsem byl úplně vygumovaný. Věděl jsem zhruba, co chci udělat ve dvou posledních dílech, a tak jsem požádal Johna o pomoc a o spolupráci. Napsali jsme společně sekvenci o restauraci Milliways a o Haggunenonu. Pak jsem zase nastoupil já a napsal jsem příběh Archy B a události na prehistorické Zemi."

Haggunenonská pasáž z pátého a šestého dílu je ve všech pozdějších verzích příběhu vynechána (byla nahrazena sekvencí o reklamní lodi kapely Postižená oblast), tento motiv byl nicméně použit v několika divadelních inscenacích hry).

Obsazení rozhlasového seriálu

Peter Jones

"To bylo hodně zvláštní. Nevěděli jsme, koho obsadit. Vzpomínám si, že jsem říkal, že by to měl být peterjonesovský hlas, a koho bychom mohli sehnat, aby nám vyrobil hlas Petera Jonese? Uvažovali jsme o různých lidech - Michael Palin, Michael Mordem, nejrůznější lidi. Sekretářka Simona Bretta se nakonec našla, protože už to nemohla poslouchat, jak se takhle bavíme a nevidíme něco, co je úplně evidentní. „Co takhle Peter Jones?“ nadhodila. Pomyslel jsem si: „Jo by možná byl způsob, jak toho docílit, ne?“ A tak jsme oslovili Petera, a on byl zrovna volný a vzal to. Peter byl hrozně zvláštní. Vždycky předstíral, že nechápe, co se děje. A dokázal transformovat svůj vlastní pocit

.Nevím, o co tady jde' v .Nechápu, proč se tohle všechno stalo', což bylo základní ladění role v jeho podání. Pracuje se s ním skvěle, je to ohromně nadaný člověk. Nikdy se mu nedostalo uznání, jaké si zaslouží. Je strašně dobrý. S ostatními herci se téměř nepotkával, protože natáčel svůj text úplně zvlášť. Bylo to, jako když se pro rockové album připravuje vícestopá nahrávka s jednotlivými hráči, a ten dotyčný pak sedí sám ve studiu a dotací basový part."

Stephen Moore

"Byl to nápad Geoffreyho Perkinse. Vůbec mě nenapadlo, koho navrhnout jako Marvinu. Báječný herec, absolutně skvělý. Nejenže tak dobře namluvil Marvinu, ale kdykoliv jsem měl nějakou postavu, k níž jsem neměl klíč, nebo jsem nevěděl, jak by se měla hrát, vždycky jsme říkali: 'Dejme to Stephenovi a uvidíme, co to udělá.'

Stephen vždycky okamžitě našel klíč k roli a naprosto skvěle ji provedl. Jedna z mých oblíbených věcí, které udělal, byl Muž v přístřešku - já jsem věděl, co ta postava říká, ale neměl jsem ani tušení, jak by měl znít nebo jaký by měl mít hlas."

Mark Wing- Davey

"Co mě přimělo, abych o něm uvažoval jako o Zafodovi, byla role, kterou hrál v Glittering Prizes (Oslnivých cenách). Hrál tam chlápka, který byl filmový a televizní producent a který využíval lidi a vždycky šel s nejnovější módou. Zahrál to tak dobře, že jsem si myslel, že by byl dobrý na Zafoda."

David Tate

"Byl jednou z opor celého seriálu. Dokáže udělat jakýkoliv hlas - kdyby chtěl, mohl by být hodně úspěšný herec. Ale on se rozhodl, že bude prostě jen hlas. Je pozoruhodný. V Průvodci hrál spoustu různých rolí vždycky je skvěle vystihl. Hrál Eddieho, discjockeye, vysílajícího pro všechny inteligentní formy života, ať jsou kdekoli, jednoho z myšáků a jednu z postav v Arše B. Vidali jsme se s ním každý týden."

Richard Vernon

"Je vážně zábavný. Zaslouží si místo v síni slávy za role nejrozumnějších typů starších pánů a dědečků - ve Stopařově průvodci hrál Slartibartfasta. Ve skutečnosti není tak starý, jak vypadá. Když jsem tu roli psal, měl jsem původně na mysli Johna Le Mesuriera."

Susan Sheridan

"Zvláštní je, že s Trillian si nikdo nevěděl moc rady. Susan taky nepřišla na nic zásadního, co s ní udělat, ale to není její chyba, to je moje chyba. Řada různých lidí hrála Trillian různými způsoby. Je to nevýrazná role, a to je nejlepší, co můžu říct. Byla moc milá a rád jsem s ní pracoval."

Roy Hudd

"Hrál původního Maxe Quordiplína. Musel přijít do studia a natočit svůj part úplně sám. Dodneška tvrdí, že vůbec neví, o čem to vlastně bylo..."

(Douglas Adams)

7

Poněkud nespolehliví producent

ARTHUR: Forde, nevím, jestli ti to bude připadat jako hloupá otázka, ale co tady vlastně dělám?

FORD: Vždyť víš. Zachránil jsem tě ze Země.

ARTHUR: A co se stalo se Zemí?

FORD: Byla dezintegrována.

ARTHUR: Opravdu?

FORD: Jo, prostě se vypařila do kosmu.

ARTHUR: Víš, jsem z toho trochu rozrušený.

FORD: Ano, to chápu. Ale je spousta úplně stejných Zemí..

ARTHUR: Hodláš mi to vysvětlit, anebo by nám ušetřilo čas, kdybych se rovnou zbláznil?

FORD: Dívej se na knihu.

ARTHUR: Cože?

FORD: Nepropadej panice!

ARTHUR: Divám se.

FORD: Fajn. Vesmír, ve kterém existujeme, je jen jedním z mnoha paralelních vesmírů, které koexistují v téže prostoru, ale na jiných vlnových délkách, a v miliónech z nich je Země pořád živá a funkční, přesně tak, jak si ji pamatuješ - nebo alespoň hodně podobná - protože existují všechny možné varianty Země.

ARTHUR: Varianty? To nechápu. Myslíš třeba svět, kde Hitler vyhrál válku?

FORD: Jo. Nebo svět, ve kterém Shakespeare psal pornografii, vydělal spoustu peněz a opatřil si šlechtický titul.

Všechny existují. Některé se ovšem liší jen nepatrně. Například jeden paralelní vesmír musí obsahovat svět, který je naprosto identický s tím tvým, až na jeden stromek kdesi v Amazonii, který má o jeden lístek víc.

ARTHUR: Takže by tam člověk klidně mohl žít a vůbec nic by nepoznal?

FORD: Ano, víceméně je to tak. Ovšem nebylo by to takové jako doma, s tím lístkem navíc...

ARTHUR: Toho by si sotva kdo všiml.

FORD: Ne, nejspíš nějakou chvíli ne. Trvalo by ti pár let, než bys začal mít silný pocit, že něco je někde v nepořádku. Pak bys po tom začal pátrat a pravděpodobně by ses nakonec zbláznil, protože bys na to nikdy nebyl schopen přijít.

ARTHUR: Tak co mám dělat?

FORD: Cestovat se mnou a užívat si. Budeš potřebovat tuhle rybku do ucha.

ARTHUR: Pardon?

(Scénář pilotní epizody)

Od poloviny roku 1977 do roku 1980 je často složité rozluštit, kdy Douglas Adams co dělal. Ale přibližně v době, kdy byla odvysílána první série Stopařova průvodce, tedy zhruba v době, kdy byla natočena The Pirate Planet (Pirátská planeta), dostal nabídku na místo producenta v oddělení zábavných pořadů v Radiu 4. Douglas nabídku přijal. Později vysvětloval: "Měl jsem pocit, že to musím udělat, protože jsem pracoval jako autor na volné noze, zažíval jsem jednu katastrofu za druhou, nakonec mě museli živit rodiče, a tak dále, a tak jsem si říkal: 'Hele, tady mi někdo nabízí solidní zaměstnání s pravidelným platem, možná to není přesně to, co chci dělat, ale nemám žádné zvláštní úspěchy v tom, co dělat chci, a tohle je docela blízko tomu, co chci dělat...' jsem na tom špatně, takže tuhle práci vezmu." A kromě toho John Lloyd a Simon Brett udělali hodně pro to, abych tu práci dostal, a já jsem jim byl zavázán.

Začínal jsem jako produkční v rádiu, přitom se vysílal Stopařův průvodce a Doktor Kdo měl brzy začít. Každý, kdo přijde jako produkční do rádia, musí začít tím, že bude dělat The Week Ending (Konec týdne). Jako služebně nejmladší v oddělení jsem slíznul všechny nepopulární práce, jako pořad o historii kanadských žertíků, což obnášelo jít udělat interview s Maxem Bygravem a Desem O'Connorem. Říkal jsem si: 'Co tady vlastně dělám?' Ale spouště lidem to dalo hodně práce, aby mi tu práci sehnali, a měl jsem trvalou smlouvu."

Podle současníků měl Douglas sklon být jako producent mírně nespolehlivý ("Myslel si, že to tak může jít do nekonečna."), přesto to ale pro celé oddělení byl mírný šok, když po půl roce dal výpověď a šel psát scénáře k seriálu Doktor Kdo. Jak to komentoval Simon Brett, pár lidem to trochu udělalo čáru přes rozpočet. Zakrátko se však do rádia vrátil, aby tu produkoval svůj poslední pořad - vánoční pantomimu Radiu 4.* Ukázalo se, že je to projekt, který Douglase v té době nejvíc bavil. Pořad se jmenoval Černá Popelka Druhá vyrazí na východ (Black Cinderella II Goes East) a spoluprodukoval ho John Lloyd. Z neznámého důvodu byl sepsán a obsazen výhradně bývalými členy Footlights.

"Byla to příležitost sehnat dohromady docela zvláštní partu - kromě těch jasných jsme tam měli Johna Cleese v roli Knotříčka víla, Peter Crook hrál prince Nechutného a Rob Buckman jeho bratra prince Rozkošného. Dobráci - Graeme Garden, Tim Brooke-Taylor a Bili Odie hráli Ošklivé sestry, Richard Baker, který ve Světlech ramp hrával na piáno, byl vypravěč a poslanec John Pardoe, který tehdy byl místopředsedou Liberální strany, hrál pohádkového liberálního ministerského předsedu (na základě předpokladu, že liberální ministerští předsedové mohou existovat jen v pohádkách), Jo Kendall hrál Zlou macechu... Bylo to úžasné, ale z nějakého důvodu tomu BBC a specializovaný list Radio Times nevěnovali vůbec žádnou pozornost, takže pořad zmizel beze stopy.

A tak, za necelý půlrok, skončilo Douglasovo první řádné zaměstnání.

8

Cestování v TARDISu*

Už bylo řečeno, že když byl Stopařův průvodce ještě ve stadiu pilotního dílu, Douglas shledal, že teď bude muset nějaký čas čekat a že bude potřebovat peníze a práci.

"Takže jakmile to vypadalo, že mám hotový scénář, řekl jsem si: 'Kde bych tak ještě mohl sehnat nějakou práci?' Poslal jsem scénář Průvodce tehdejšímu dramaturgovi pořadu Doctor Who (Doktor Kdo) Bobu Holmesovi, který usoudil, že je to zajímavé, a řekl mi: 'Přijďte za mnou.' Bylo to právě v době, kdy se Bob, který tam dramaturgoval už hodně dlouho, chystal odejít a předat štafetu Tonymu Reedovi. Sešel jsem se tedy s nimi oběma a s šéfem produkce Grahamem Williamsem a bavili jsme se o různých nápaděch. Jeden z nápadů, s nimiž jsem přišel, jim připadal nadějný, byla to Pirate Planet (Pirátská planeta), a tak jsem šel domů a trochu jsem na tom dělal, a jim to připadalo docela slibné, ale něco se jim na tom nezdálo. Tak jsem to zase předělal, a jim to zase připadalo nadějně, ale chtělo to zase další práci, a takhle to pokračovalo týdně a týdně, takže nakonec se stalo to, co se nevyhnutelně stát muselo..."

Douglas měl plán, že napíše pár věcí pro Doktora Kdo, aby překlenul čas, než půjde Stopařův průvodce do výroby a bude třeba napsat k němu další díly scénáře. Byl to katastrofálně neúspěšný plán.

Na konci srpna 1977 přišlo zadání na šest scénářů k Průvodci. Neuplynul ani týden a přišlo zadání na čtyři epizody Doktora Kdo. Tak začalo období nepřetržité práce, zmatků a paniky, které mělo trvat následující tři roky.

Pirátská planeta byl méně úspěšný příběh, v němž se podařilo zkombinovat prvky jako telepatický psychotronik v šafránovém rouchu, kapitán bionických pirátů, planeta, která požírala jiné planety, a zlotřilá královna, uvězněná po staletí ve stagnačním poli. Výsledkem byl roztomilý zmatek.

Děj byl zřejmě pečlivě vypracován, načež byl redigován a redigován, takže v době, kdy se věc dostalo na obrazovku, dospěl až na hranici nesrozumitelnosti. Byly tu vtipy srozumitelné jen zasvěcencům znalým Stopařova průvodce, bylo tu pár neuvěřitelných hereckých výkonů, byl tu vraždící robot-papoušek. Pořad překypoval nápady, které by vydaly na slušný šestidílný seriál.

Douglas měl pro tehle scénář vždycky slabost, jak sám řekl: "V jistém smyslu jsem raději pracoval na Doktorovi Kdo než na Stopařově průvodci, protože mě to nutilo vypořádat se vždycky nejdřív se zápletkou. V Pirátské planetě byl děj mnohem pevněji vystavěn, než by se z konečné podoby zdálo, protože výsledek pak musel být z časových důvodů sestříhán. Ale samotné vybudování té konstrukce, spuštění té mechaniky, mě v té době hodně bavilo a byl jsem vždycky strašně frustrovaný, že se spousta nápadů do konečné podoby vůbec nedostala."

Na lidi z týmu Doktora Kdo udělal Douglas dojem natolik, že mu nabídli místo dramaturga. Jenže teprve krátce předtím se mu podařilo získat místo produkčního v rádiu. Nevěděl, co má dělat: "Vždyť jsem právě nastoupil v rádiu a připadalo mi hrozné hned zase dát výpověď a jít do televize. Byl jsem z toho úplně tumpachový - nevěděl jsem, co mám dělat.

Různí lidé mi dávali naprosto protichůdné rady - někteří mi říkali: 'Tohle je přesně to, co musíš udělat, protože to mnohem víc odpovídá tomu, v čem si připadáš silný v kramflecích,' a jiní mě zase nabádali: 'Přece nemůžeš jen tak zběhnout z rádia.' David Hatch velmi rozhodně zastával druhý názor, protože byl šéfem našeho oddělení, to on mi tuhle

práci dal.

Přesto jsem to místo vzal, načež další, kdo z oddělení zběhl, byl David Hatch, v důsledku čehož se mému svědomí trochu ulevilo."

Douglas měl ještě v Živé paměti zkušenosti s Pirátskou planetou, a tak soudil, že psaní scénářů a přicházení s nápady patří k povinnostem autorů a že dramaturgova práce spočívá v tom, že zajistí, aby scénář došel včas a byl pětadvacet minut dlouhý.

"A pak jsem zjistil, že ostatní autoři se domnívají, že dát dohromady scénář je dramaturgova práce. A tak jsem celý rok vymýšlel s autory příběhy, pomáhal jiným se scénáři, zásadně přepisoval jiné scénáře a ještě další realizoval. To všechno současně.

Ten rok byl strašně hektický - první čtyři měsíce, kdy jsem měl věci v rukou, to bylo skvělé - mít všechny ty příběhy najednou v hlavě. Ale jakmile to přestanete jen trochu zvládat, stane se z toho noční můra. V té době jsem psal knihu, dramaturgova! dalších několik dílů Doktora Kdo, Stopařův průvodce se hrál na divadle a současně se nahrávaly desky a já jsem psal druhou sérii Stopařova průvodce. V té době jsem neměl opravdu daleko k tomu, aby mi přeskočilo. Taký jsem s Johnem Lloydem produkoval různé pořady v rádiu. Moje pracovní přetížení bylo tehdy naprosto mimořádné." Přetížení se také projevilo v Douglasově tehdejší nespokojenosti s Doktorem Kdo: "Doktor Kdo byl jedna z věcí, které ve mně vyvolávaly pocity frustrace. Byl to šílený podnik, dělalo se šestadvacet epizod ročně, s jedním produkčním a jedním dramaturgem. Je to úplně jiná pracovní zátěž než u jakéhokoli jiného běžného seriálu - když točíte dejme tomu seriál o policajtech, tak víte, jak vypadá policejní auto, jak vypadají ulice, co dělají zločinci. V případě Doktora Kdo člověk musel v každém díle komplet všechno znovu vymyslet a přitom to muselo být v souladu s tím, co už se odehrálo. Šestadvacet dílů a každý z nich musel být úplně nový a překvapivý, to dalo člověku zabrat. A navíc nebyly peníze:

rozpočet na seriál se zmenšovat, a přesto jste museli dodat prvotřídní zboží. Šestadvacet ročně, to je trochu moc.

Začínalo mi to lézt na mozek." Douglas napsal tři příběhy do seriálu Doktor Kdo, i když natočeny pak byly jen dva.*

První se jmenoval Piráte Planet (Pirátská planeta). Druhý měl název City of Death (Město smrti) a Douglas ho napsal spolu s producentem Grahamem Williamsem. Třetí byl legendární "ztracený" díl Doktora Kdo s názvem Shada.**

Město smrti bylo odvysíláno pod redakčním pseudonymem David Agnew a bylo napsáno za těchto okolností: "Když jsem byl dramaturgem, stalo se, že jeden z našich věrných stálých autorů (kterého jsme nechávali na pokoji, protože to byl spolehlivý člověk) začal mít strašlivé rodinné trable - opustila ho žena a on byl úplně mimo. Opravdu se snažil, ale nedokázal dát dohromady scénář, který by se dal použít, takže jsme byli v maléru. Byl pátek a produkční za mnou přišel a řekl mi: "V pondělí nastoupí režisér, takže v pondělí musíme mít další čtyřdílný seriál!" A tak mě odvezl k sobě domů, zamkl mě ve své pracovně a tam do mě pár dní pumpoval whisky a černé kafe, a tak přišel na svět scénář. Vzhledem ke kuriózním ustanovením autorského zákona to znamenalo, že se musel vysílat pod redakčním pseudonymem David Agnew. Odehrávalo se to v Paříži a děly se tam spousty divných věcí, včetně hostování Johna Cleese v poslední epizodě."

Město smrti byl na rozdíl od Douglasova prvního scénáře dospělý a inteligentní scénář, v němž bylo jen málo zbytečného či nepotřebného. Humor není nikdy nucený, autor byl evidentně veterán z Doktora Kdo, nikoliv nováček. Kromě "štěků" Johna Cleese a Eleanor Bron v poslední epizodě se tu vyskytuje ne méně než sedm Mona Lis (všechny pravé, přestože šest z nich má pod malbou nápis fixem, který praví: 'Tohle je padělek'). Život na Zemi v tomto příběhu vznikl působením výbuchu mimozemšťanské kosmické lodi (takže Doktor Kdo se musí vrátit v čase a zabránit tomu, aby tomu někdo zabránil). Vystupuje zde také detektiv. Že si Douglas tohoto příběhu vždycky cenil, je vidět ze skutečnosti, že některé prvky příběhu pak znovu použil ve svém prvním nestopařském románu, v Holistické detektivní kanceláři Dirka Gentlyho, podobné jako některé prvky Shady, šestidílného seriálu, od něhož produkce upustila v polovině natáčení kvůli technickým problémům (stávkám).

"Když překročíte určitý bod, je už pak mnohem dražší pokračovat v roztočené věci než začít úplně znova od začátku. Je to způsobeno tím, že když obsazujete role, počítáte s lidmi, co jsou volní - když chcete pokračovat v rozdělaném pořadu, musíte točit s týmiž herci, což je nesmírně obtížné." Shada znamenala pro Douglase a Doktora návrat do Cambridge. Hlavním protagonistou je zde vysloužilý Pán času, jehož pracovna je TARDIS*. Vlastní knihu, která obsahuje kouzla umožňující přístup k vězeňské planetě Pánů času. Scénář Shady (zejména v raných verzích) svědčí o zábavném a inteligentním pořadu - i když Adamsův scénář mnohem lépe pojednává časové zmatky profesora Chronotise než padouchy a vskutku lépe než zápletku. (Postava Chronotise, Pána času na penzi, je další prvek, který Douglas znovu oživil v Holistické detektivní kanceláři Dirka Gentlyho.)

Adams však vyvolal nelibost mnoha skalních fanoušků seriálu, kteří kritizovali omezení, jež uplatnil v roli dramaturga, a tvrdili, že z jejich oblíbeného seriálu udělal přihlouplý, ne-ukázněný pořad, mnohem bližší komedii, než by Doktor Kdo měl být. Doktor Torna Bakera je dokonce ještě víc než Doktor Patricka Troughtona kosmický klaun, vždy připravený pronést nějakou výstřední poznámku tváří v tvář nebezpečí.

Adams s tímto hodnocením nesouhlasil: "Myslím, že je to trochu nefér. V textech, které jsem pro Doktora Kdo napsal, se dějí absurdity, a jsou tam taky humorné věci. Přesto ale vím, že je to primárně dramatický pořad, který je zábavný až ve druhém plánu. Mým cílem bylo vytvořit zjevně absurdní situace a pak sledovat logiku věcí tak daleko, že začnou být reálné. Takže na jedné straně se někdo chová zajímavým a zjevně pobuřujícím způsobem a vám ze začátku připadá, že je to legrační. Pak si uvědomíte, že to myslí vážně, a v tu chvíli to začíná, alespoň pro mě, být ještě mnohem napínavější a děsivější.

Problém je v tom, že jakmile napíšete scénář, kde jsou nějaké humorné situace, lidi, co tu věc točí, se octnou v pokušení říct si: 'Tohle je ale legrační! Tak si trochu povolme, dopřejme si trochu legrace a chovejme se trochu bláznivě.' Jakmile tohle někdo řekne, vždycky víte, že to zkazí.

Takže některým epizodám Doktora Kdo zrovna neposloužil tenhle způsob točení. Chápu, že si pak lidi říkali: 'Oni to vůbec neberou vážně,' ale když jsem to psal, myslel jsem to naprosto vážně. Když vytvoříte něco, co má fungovat, musíte to brát vážně... Nesnáším výraz 'napsat to lehkou rukou', znamená to vlastně 'Sice to není až tak legrační, ale my se nebudeme namáhat udělat to pořádně'."

Douglas pracoval na Doktorovi Kdo rok a čtvrt. Za tu dobu napsal první díl knihy Stopařův průvodce, druhý rozhlasový seriál divadelní adaptaci, produkoval pořad Black Cinderella II Goes East (Černá Popelka Druhá vyrazí na východ) a přitom pracoval jako dramaturg, autor a přepisovač Doktora Na konci tohoto období se, k jeho značnému překvapení a k úžasu všech ostatních, nedostal psotník, ani se u něho neprojevil sklon vrhat se z vysokých budov. Tou dobou už byl Stopař natolik úspěšný, aby mohl Douglas odejít z jediného slušného zaměstnání, jaké kdy měl po dobu delší než než pouhých pár měsíců. A tak to udělal.

9

H2G2*

Krátce po prvním vysílání Stopařova průvodce oslovili Douglase Adamse a Johna Lloyda New English Books a Pan Books, dva významní angličtí nakladatelé paperbacků, aby seriálu dali knižní podobu. Když nejprve poobědvali s oběma, podepsali smlouvu s nakladatelstvím Pan, hlavně proto, že jim byl sympatický Nick Webb, redaktor, který je kontaktoval.**

Knihy bohužel začala nepříjemností. Douglas ještě nikdy předtím žádnou knihu nenapsal, a protože z toho byl nervózní, požádal Johna Lloyda o spolupráci.

John souhlasil. Jeho verze je tato: "V té době jsem už pět let tvrdě dřel v rádiu a už mě to začínalo nudit - představoval jsem si sebe sama v devadesáti jako okoralého produkčního z rádia - a představa, že budeme společně psát tuhle knihu, mě nadchla. Jenže pak jsme jednoho večera vedli podivný rozhovor. Douglas mi řekl: 'A co kdyby sis napsal vlastní román?' A já na to: 'Ale vždyť snad spolu píšeme Průvodce, ne?' A Douglas: 'Myslím, že by sis měl napsat svou vlastní knížku.'"

Další den jsem od něj dostal dopis asi v tomto smyslu:

'Hodně jsem o tom uvažoval a došel jsem k závěru, že to chci napsat sám. Bude mě to stát strašlivé úsilí, ale já to chci napsat sám a po svém.' Byl to pro mě naprostý šok - jako by můj život náhle ztratil pevný základ. V době, kdy mi ten dopis poslal, naše společné pokusy o psaní trvaly už tak dlouho, že jsem tomu prostě nemohl uvěřit. Už jen fakt, že ten dopis vůbec napsal, byl neskutečný, vždyť jsme spolu každý večer chodili do hospody, a protože Douglas v té době pracoval jako produkční v rádiu ve vedlejší kanceláři, pracovali jsme asi tak patnáct centimetrů od sebe.

Při zpětném pohledu vůbec nechápu, proč jsem tak reagoval. Připadá mi naprosto přirozené, že to Douglas chtěl napsat sám, a myslím si, že kdybychom Stopaře napsali společně, nikdy by nebyl tak úspěšný. Opravdu to tak cítím.

Ale v té době jsem byl v šoku. Dva dny jsem s Douglasem nemluvil a docela vážně jsem uvažoval o tom, že si najmu právníka a zažaluju ho za porušení smlouvy. O pár dní později jsem ho potkal ve městě. 'Jak co, jak to jde?' prohodil a já na to: 'Můj právní zástupce ti dá vědět.'

Douglas se zhrozil. Domníval se, že reaguju hodně přehnaně, kdežto já jsem si myslel, že on se chová necitlivě. Kvůli takovémuhle věcem začínají války...

Pak jsem zašel za jedním agentem a vysvětlil jsem mu, že jsme si dohodli nějakou smlouvu, na základě čehož jsem vypil spousty šampaňského, utratil všechny peníze a teď chci náhradu. Můj agent zatelefonoval Douglasovu agentovi a vytasil se s fantastickými požadavky: řekl, že chce 2000 liber teď a deset procent z Průvodce pokaždé, když se někde vyskytne název Stopařův průvodce Galaxií. Když mi pak o tom řekl, byl jsem šokovaný - nic takového jsem přece nechtěl!

V té době si všichni - dokonce i Douglasův agent - mysleli, že není v právu. Dokonce i jeho maminka. Pak jsem jednou Douglase potkal, a on povídá: 'Co to do tebe vjelo?' A já jsem odpověděl: 'Říkal jsi přece, že si mám vzít agenta!' 'Jo, říkal jsem ti, abys sis našel agenta a napsal si svou vlastní knížku, dopřic už jednou, ne abys mě žaloval kvůli mojí!' Nakonec jsme se dohodli - dostal jsem půlku zálohy a tím to skončilo. Jenže už jsme si objednali na září dovolenou v Řecku, že tam budeme společně psát, a já jsem neměl kam jít. A tak, přes to všechno, co se přihodilo, jsem jel s Douglasem na dovolenou. On seděl ve svém pokoji a psal Stopařova průvodce Galaxií a já jsem chodil do baru a na pláž a užíval jsem si. Douglas mi ukázal první verzi první kapitoly, já jsem si ji přečetl, a byl to vonnegutovský román. Řekl jsem mu to, a on to celé roztrhal a začal znova, a pak už to začalo být dobré. Vždycky jsem si myslel, že ty knížky jsou ze všech podob Stopaře zdaleka nejlepší - viděl jsem, že jsou tak originální a tak jiné, že bylo jasné, že se rozhodl správně."

(Na téhle dovolené se toho hodně přihodilo, nejpohodnější je stvoření něčeho, z čeho se později mělo stát The Meaning of Lift (Smysl Životíc). Ale tenhle příběh bude vyprávěn, až na něj přijde řada.)

Douglas o tom říká: "Byla to hloupá situace. Na jedné straně jsem si říkal: 'Možná by bylo fajn psát to společně,' ale když jsem o tom chvíli střízlivě uvažoval, pomyslel jsem si:

'Ne, já to dokážu sám.' Byl to můj projekt a měl jsem plné právo říct: 'Ne, napíšu to sám.' John mi vypomohl a dostal za to slušně zaplacené. Neuváženě jsem začal mluvit o spolupráci, a pak jsem si to rozmyslel. Měl jsem na to plné právo, ale mohl jsem to zvládnout lip.

To je tak, na jedné straně jsme s Johnnym ukrutně dobří kámoši a už se kamarádíme hodně dlouho. Ale na druhé straně máme neuvěřitelnou schopnost vzájemně do sebe rýpat. Občas míváme naprosto absurdní hádky, to když se rozhodnu po něm vyjet a on se rozhodne vyjet po mně. Takže... myslím si, že reagoval přehnaně, ale na druhé straně celá historie našeho vztahu sestává z přehnaných reakcí na to, co udělá ten druhý."

A tak Douglas nakonec dostal zálohu 1500 liber na svou první knihu. (Záloha na jeho pátou knihu činila více než

pětisetnásovek této částky.)

Když seriál odstartoval, nakladatelství BBC Publications dostalo nabídku udělat jeho knižní podobu, a celkem rozumně ji odmítlo. Po podepsání smlouvy s Pan Books si v BBC Publications vyžádali scénář k nahlédnutí, protože je napadlo, že by se na základě seriálu možná dala udělat kniha. Když se dozvěděli, že práva na knihu už koupil Pan, otázali se s jistou trpkostí, proč nebyla nabídnuta jim.

ARTHUR: Viš, nemůžu si pořád zvyknout na pocit, že jen proto, že jsem strávil celý život na Zemi, jsem prostě zabedněný buran.

TRILLIAN: Netrap se, Arthure, je to jen otázka perspektivy.

ARTHUR: Ale kdybych najednou začal otravovat pavouka, kterého jsem našel, jak mi leze pod postelí, a snažil se tomuhle nevinnému tvorovi v jeho pavoučím světě vysvětlovat, co je to Společný trh nebo New York nebo třeba historii Indočíny...

TRILLIAN: Cože?

ARTHUR: Myslel by si, že jsem se zcvoknul.

TRILLIAN: No a?

ARTHUR: Nejde jenom o perspektivu. Snažím se tady vyložit základní premisy života.

TRILLIAN: Aha.

ARTHUR: Chápeš?

TRILLIAN: Stejně mám radši myši než pavouky.

ARTHUR: Dá se na téhle lodi sehnat trocha čaje?

(Úryvek z prvního rozhlasového seriálu)

Jako všechno, do čeho se Douglas kdy pustil, kniha nebyla hotová včas.

O Douglasově téměř nadlidské schopnosti prošvihnout všechny termíny koluje mnoho apokryfních historek. Při bližším zkoumání se ukazuje, že jsou zřejmě všechny pravdivé.

Historka o první knize praví: bylo dávno po termínu a Douglas stále ještě psal knihu a zkoušel, jestli mu to projde.

Jednoho dne mu zatelefonovali z Pan Books a zeptali se:

"Kolik stránek máte napsaných?"

Douglas jim to řekl.

"A kolik vám ještě zbývá napsat?"

Douglas jim to řekl.

"Tak víte co," řekli ve snaze zachránit, co se dá, "dokončete stránku, kterou právě píšete, a my si k vám do půl hodiny pošleme někoho na mopedu, aby si to odvezl."

Hodně lidí si stěžovalo, že první kniha končí dost náhle. Hlavním důvodem je právě toto, i když je pravda, že Douglas věděl, že si pátý a šestý díl seriálu (se kterými stále nebyl příliš spokojen) musí schovat na konec druhé knihy. Pokud ovšem nějaká druhá kniha bude.

Nakladatelství Pan Books zatím podniklo všechny předběžné kroky k vydání knihy: zadali návrh obálky, shromáždili citáty slavných osobností na obálku a začali uvažovat, kolik výtisků se asi prodá.

Počáteční náklad šedesáti tisíc výtisků svědčil o zdravém optimismu, pokud jde o odbyt, a jasně prokázal, že nakladatelé věděli, že nemají v rukou pouhou další novou sci-fi (v kterémžto případě by počáteční náklad činil spíše nějakých deset tisíc), ale něco poněkud zvláštního. Na původním návrhu obálky vidíme postavu typu Flashe Gordona v nemotorném skafandru, se zvednutým palcem jedné ruky a s cedulí s neumělým nápisem "ALFA CENTAURI" v druhé ruce. Tato obálka nebyla použita, i když byla avizována na letácích na Světové konferenci science fiction v roce 1979.

Douglas navrhl řadu lidí, kteří by mohli být ochotni poskytnout nějaké hodnocení na obálku Průvodce. Byli mezi nimi členové týmu Monty Python, Tom Baker (tehdejší Doktor Kdo) a spisovatelé sci-fi Christopher Priest a John Brunner. Ani jedno z těchto hodnocení nebylo použito, přestože Terry Jones z Pythonů dodal nejméně stránku možných výroků, mezi nimiž se skvěly tyto:

Nejzábavnější knížka, jakou jsem četl - dneska.

- Terry Jones

Každé slovo je perla... jen se mi nelíbí, jak jsou seřazené za sebou

- Terry Jones

Komedie kosmického věku pro každého... až na (doplňte jméno toho, kdo psal horší poezii než Vogoni, už jsem ho zapomněl)

- Terry Jones

Patrně nejzábavnější knížka ve vesmíru

- Terry Jones

(To mi nadiktoval Douglas Adams)

Jedna z nejzábavnějších knížek, které uvádějí na obálce, co jsem o nich řekl

- Terry Jones

Nakonec byly použity v některých článcích jen tyto citace:

Doopravdy zábavné a legrační

- John Cleese

Tahle knížka změnila celý můj život. Je opravdu z jiného světa

-Tom Baker

Definitivní návrh obálky, který dodali Hipgnosis a Ian Wright, známější spíš svými návrhy obalů gramofonových desek než knižními obálkami, byl ideální a umožňoval sjednotit obal knihy i první desky, která vyšla současně s knihou v druhém říjnovém týdnu roku 1979. Na přední straně obálky "vlídná" červená písmena hlásala titul knihy, na zadní straně zářila slova "NEPROPADEJTE PANICE" vyvedená podobnými barevnými typy.

Za zmínku snad stojí i jisté anomálie názvu. Na zmatky "zadělal" sám Adams, když svou původní třístránkovou synopsi k seriálu nazval HITCH-HIKER'S GUIDE TO THE GALAXY (Stopařův průvodce Galaxií) (se spojovníkem), ale název knihy všude psal jako THE HITCHHIKER'S GUIDE (bez spojovníku). Na obálce první knihy spojovník byl, zato tu chyběl apostrof, kdežto na hřbetu a na zadní straně se v názvu objevila dvě slova: Hitch a Hiker's. Tradice dochovala zmatek až do dnešní doby. Britské vydání knihy Sbohem, a díky za ryby (So Long a Thanks for All the Fish) například na obálce uvádí psaní se spojovníkem (Hitch-Hiker's), kdežto na titulní straně název píše bez spojovníku, zatímco rozhlasový scénář používá název psaný se spojovníkem systematicky všude s výjimkou zadní strany, kde jsou otištěny inzeráty na knihu s obojím titulem, se spojovníkem i bez něj.

V Americe se problému rozumně vyhnuli spojením dvou slov v jedno, tedy psaním Hitchhiker's (s apostrofem, ale bez spojovníku). Což je shodou okolností také forma užívaná v této knize (kromě případů, kdy cituji prameny užívající jednu z uvedených pravopisných variant názvu). O této věci už dále hovořit nebudeme.

Knihla zamířila rovnou na první místo žebříčků bestsellerů, a tam také setrvala. Spoustu lidí to překvapilo, mezi nimi i Douglase Adamse: "Nikdo si nemyslel, že by rádio mohlo mít takový vliv, ale je to tak. Myslím, že mezi posluchači rádia je mnohem víc čtenářů než mezi televizními diváky. Všechnu moc rádiu - je to dobré médium."

Během tří měsíců od vydání se prodalo více než čtvrt miliónu výtisků Stopařova průvodce Galaxií. Když prodej dosáhl výše 185 000 výtisků, Douglas poslal nakladateli tento vzkaz:

Jediné, co si o tom můžu myslet, je, že ke každému výtisku Stopařova průvodce Galaxií přidáváte librovou bankovku, nebo možná dokonce vysíláte do ulic nátlaková komanda, protože jsem právě dostal oficiální informaci, že počty prodaných výtisků právě přestoupily bod pouhé absurdity a přesunuly se do hájemství komické oblidnosti. Nevím, jak to děláte, abyste se toho zbavili, ale každopádně díky.

I když Douglas později vyjádřil nespokojenost s okamžitým úspěchem první knihy ("bylo to jako přejít od předešlé rovnou k orgasmu, a mezi tím nic - kam má po tomhle člověk ještě pokračovat?"), v té době jásal.

Krása Stopařova průvodce spočívala v tom, že vyšel přesně ve správnou chvíli. Úspěch Hvězdných válek a Blízkých setkání třetího druhu vedl k tomu, že publikum bylo ochotnější přijímat science fiction jako přijatelnou formu zábavy, čtenáři sci-fi zase už dlouho toužili po něčem doopravdy humorném a posluchači rádia, kteří sáhli po knize, velmi rychle zjistili, že v první knize se skrývá mnohem víc, než bylo odvysíláno v rozhlasovém seriálu (může být totiž docela překvapivé zjišťovat při opakovaném poslechu seriálu, kolik důvěrně známých aspektů Průvodce v něm vlastně není - například ručníky). Kniha sklídila extatické kritiky v tisku. Douglas byl přirovnáván ke Kurtu Vonnegutovi (srovnání, které se houževnatě drželo až do vydání Vonnegutových Galapág v roce 1985, po němž následovala fáze, kdy někteří recenzenti začali přirovnávat Vonneguta k Douglasu Adamsovi, přičemž srovnávání vyznívalo mírně ve Vonnegutův neprospěch) a mnoho kritiků ji zařadilo do svého seznamu "nejlepších děl roku" 1979.

Jestliže rozhlasový seriál byl kultovní úspěch, pak kniha posunula Průvodce ještě dál a získala mu místo ve všeobecném povědomí. Netrvalo dlouho a velká spousta lidí zjistila, že jejich vnímání ručníků, bílých myšek a čísla 42 prošlo zásadní proměnou.

PROČ BYL STOPAŘŮV PRŮVODCE TAK ÚSPĚŠNÝ?

John Lloyd:

"Je to to, co William Goldman ve své knize Dobrodružství v průmyslu stříbrného plátna (Adventures in the Screen Trade) nazývá neopakovatelný fenomén. Než přišel Stopařův průvodce na svět, nebyl vlastně žádný důvod, proč by tu něco takového mělo být, ale jakmile se objevil, stal se zjevně dokonalým vyjádřením své doby. Nevím, jak se to stalo, ale prostě zachycuje ducha doby. Ten titul pro mě vyjadřuje vše - stopování a galaxie, to je ten správný mix post-hippiesovské citlivosti a zájmu o vyspělou techniku, digitální technologii a tak dále. Je ale nemožné říct, proč je Průvodce tak úspěšný - je to prostě jeden z oněch velkých výtvořů choré mysli. Nedělá vůbec žádné ústupky obecnému vkusu, prostě vstoupí na scénu a sklídí obrovský úspěch. Douglas ani jedinkrát neupravil text tak, aby se prodalo víc výtisků. Sám byl úspěchem té knihy stejně překvapený jako všichni ostatní - neměl ani tušení, jestli je vlastně dobrá nebo ne. Vždycky chodil a ptal se: „Je tohle dobré? Je to legrační? Co si myslíš o tomhle scénáři?“ Vážně to nevěděl. Ale to se prostě nejde vysvětlit. A protože se to nedá vysvětlit, nemůžete napsat další takovou knihu. A to z ní dělá opravdu geniální dílo."

Jacqueline Graham (Tisková mluvčí Pan Books):

"Protože to byla tak naprosto originální myšlenka, a těch moc není. A protože to bylo legrační, ale byla to inteligentní legrace. A protože to začalo jako kultovní záležitost. Hlavně proto, že je to tak originální, a za druhé proto, že vás to rozesměje."

Geoffrey Perkins:

"Vím, že v době, kdy jsme točili rozhlasový seriál, jsem opravdu měl pocit, že je to logický nástupce Monty Pythonů. Stopařův průvodce nepochybně oslovuje stejné publikum a staví na stejném typu komedie. To byl základní důvod úspěchu. Důležitou roli hraje i titul. Někdo ho kdysi v jednom článku popsal jako „program poněkud neobratně nazvaný Stopařův průvodce Galaxií“, což je ovšem naprosto mylné hodnocení. Hned jsem věděl, že se trefil do černého, když začaly chodit záplavy dopisů. Načasování bylo evidentně správné. Byla to doba Hvězdných válek, byl tu velký zájem o vesmír. Také je fakt, že když lidé pomyslí na vesmír, napadá je něco ve stylu jednoduchých komiksů, ale tohle

bylo něco velmi kultivovaného a vtipného. To lidi překvapilo. Ale líbilo se to všem. Intelektuálové to přirovnávali ke Swiftovi, čtrnáctiletým se zase líbilo, jak mluví a cinká depresivní robot."

10

Celá Galaxie je divadlo

Stopařův průvodce se objevil na jevišti ve třech nejvýznamnějších inscenacích. Dvě z nich byly úspěšné. Třetí byla katastrofou monumentálních rozměrů. Nešťastné na celé věci je, že to byla právě tato katastrofa, které si veřejnost povšimla. První inscenace se konala v Institutu pro současné umění (ICA - Institute for Contemporary Arts) v Londýně od 1. do 9. května 1979 v produkci Divadelní sci-fi společnosti (Science Fiction Theatre Company) Kena Campbella. Výraz "inscenace" možná není v případě této produkce tak docela na místě, protože herci hráli na malých lávkách a plošinkách, zatímco publikum sedělo v improvizovaném hledišti, které pojíždělo po Institutu na vzduchových polštářích naplněných stlačeným vzduchem a bylo tvrdě pracujícími kulisáky postrkováno po hale ve výši jedné dvoutisíciny palce. Devadesátiminutová hra měla obrovský úspěch. V baru se prodávaly Pangalaktické megaloumáky a pro oněch osmdesát lidí, kteří se vešli do vzduchem plujícího auditoria zkonstruovaného Michaellem Hustem, to byl nádherný večer. Každou hodinu volalo nejméně sto padesát dalších zájemců o lístky, bohužel zcela zbytečně, protože celkem 640 vstupenek na všechny večery bylo vyprodáno dlouho před začátkem prvního představení. (Mezinárodní asociace komunikací, neboli organizace, která má stejnou zkratku jako Institut pro současné umění, ICA, byla natolik znechucena počtem neúspěšných uchazečů o lístky, kteří omylem vytočili její číslo, že nakonec na celý týden vypnula telefonní ústřednu a přestala úplně komunikovat.)

Kritiky jednohlasně pěl samou chválu. Typická recenze z Guardianu nejprve pochválila kostýmy a vznášedlo, načež pokračovala: "Chris Langham je úplně obyčejný Arthur Dent... a je tak skvělým protikladem k mazanému Fordovi (Richard Hope), dvouhlavému schizofrenikovi Bíblbroxovi (Mitch Davies a Stephen Williams jako kosmická verze koně z pantomimy se dvěma hlavami, dvěma nohama a třema rukama) a ke scénické pyrotechnice Campbellovy inscenace." Současně bylo oznámeno, že pořadatelé doufají, že představení budou obnovena, "jakmile najdou dostatečně velkou halu, aby se do ní vešlo pětisetmístné vznášedlo".

Je ovšem třeba uvědomit si, že to vše se odehrálo ještě před vydáním knihy a první desky, kdy nikdo netušil, jakým kultovním úspěchem Stopařův průvodce je nebo bude.

Další inscenace se zrodila téměř o pět set kilometrů dále na západ v produkci Theatr Clwyd, welšské divadelní společnosti. Režisér Jonathan Petherbridge upravil scénáře prvního rozhlasového seriálu do podoby divadelní hry, která pak byla hrána po celém Walesu od 15. ledna do 23. února 1980. Společnost hrála to, co bylo avizováno jako "první inscenace původních rozhlasových scénářů Douglase Adamse" buďto vždy po dvou epizodách za večer, anebo o speciálních dlouhých večerech odehrála celé tři hodiny scénářů v jednom "těžkotónážním" představení, v jehož průběhu byly publiku v půlhodinových intervalech rozdávány "nezbytné kosmické příděly". (Nejenže se v baru prodávaly Pangalaktické megaloumáky, ale kafeterie nabízela i Algolské Zylbatburgery.) Inscenace Theatr Clwyd byla tak úspěšná, že společnost dostala nabídku odehrát svou verzi hry v prestižním londýnském divadle Old Vic.

Naneštěstí však Douglas mezitím prodal divadelní práva Kenu Campbellovi, který se rozhodl inscenovat v srpnu další představení v londýnském divadle Rainbow, rockové hale, do které se vejdu tři tisíce diváků. Douglas pak předvedl dokonalou ukázkou retrovizivnosti:

"Měl jsem být chytřejší, ale měl jsem v té době tolik problémů, se kterými jsem se potýkal, že mi to opravdu nemyslelo. Ta záležitost v Rainbow byla fiasko."

Pro hru napsal další materiál (včetně Hlavního chodu v restauraci Milliways), který se pak dostal i do literární a televizní verze hry.

Časopis Scéna (The Stage) otiskl v červenci 1980 tento článek o produkci Rainbow:

Pětičlenná kapela doprovází dvacetičlenný soubor při představení Stopařova průvodce Galaxií, muzikálu sepsaného podle rozhlasového seriálu, který 16. července 1980 zahajuje osmítýdenní šňůru představení. Produkce má rozpočet 300 000 liber a průčelí divadla Rainbow bude stylizováno jako intergalaktický kosmodrom. Vstupenky za 5, 4 a 3 libry.

Foyer divadla je proměněno v kontrolní panel kosmické lodi s řadami obrazovek, od stropu visí létající talíře a je možné, že mluvící počítač bude cestující informovat, kdy začíná let. Uvaděčky budou kostymovány jako mimozemšťanky - "patrně budou zelené", říká koproducent Richard Dunkley - a "kosmický bar" bude podávat hamburgery galaktických rozměrů a dnes již proslavené Pangalaktické megaloumáky.

Jednou z kratochvílí bude vystoupení rockového hudebníka Říčka Wakemana, který se snese ze střechy na létajícím talíři v převlečení za legendárního Mekona, nejroztomilejšího zeleného muže sci-fi.

Tento týden bylo instalováno ohromné otočné jeviště a zadní horizont pro den, kdy bude demolována Země.

A zatím v Kalifornii firma, která uvedla Laserium do londýnského planetária, vyvíjí celou řadu nových, efektních triků. Koproducent Phillip Tinsley o chystaném podniku řekl: "Bude to první představení od dob Rocky Horror Show zaměřené přímo na mladé lidi."

Propagace chystané show nabírala na obrátkách. V jejím rámci byla z Tower Bridge (mostu vedoucího ke gotickému královskému hradu) svržena do Temže sedmiapůlmetrová velryba, aniž rozčeřila hladinu - alespoň pokud jde o reakci tisku. ("Policie se opravdu hodně zlobila," konstatoval deník The Standard na téměř dvoucentimetrovém prostoru, který události věnoval.)

A pak se začalo hrát.

Při zpětném pohledu se to může jevit jako chyba. Popisy jako "neumím si představit úmornější způsob, jak strávit večer" (Daily Mail), "nemotorné a ani chvilíčku veselé" (Time Out), "trapné" (Observer), "nekonečné a mimořádně nudné" (Standard) bledly vedle skutečných recenzí, z nichž většina rozpitvala představení jemným a přesným

skalpelem a nezanechala nitku suchou. Typickou ukázkou zdrcujících kritik byl článek Michaela Billingtona v deníku The Guardian, v němž konstatoval, že "to, co se odehrává na scéně divadla Rainbow, je zajiště nehotové a stěží srozumitelné... tuto pokleslou operu režíroval Ken Campbell a mohu jen říci, že nás dokázal mnohem více pobavit v dobách své Road-show (Potulných komediantech), kde vrcholným číslem byl muž, který si nacpal do kalhot fretku".* Co se vlastně nepovedlo? Spousta věcí. Například délka představení. Za druhé laserové paprsky, zvukové efekty a doprovodná kapela. A za třetí to, co bylo téměř bez výjimky prohlášeno za příšerné herecké výkony.

Douglas to vysvětloval takto: "Ta rozloha divadla Rainbow - divadlo pro tři tisíce lidí - a Průvodce má tendenci odvíjet se v pomalém rytmu, přičemž jsou důležité všechny detaily... když to umístíte do tak velkého prostoru, první věc, která se okamžitě ztratí, jsou právě detaily. Takže ho pak vyplníte efekty jako zemětřesení, lasery a podobnými věcmi. To ovšem spláchně další detaily, a tak se všechno neustále tlačilo nesprávným směrem, a chudáci herci trčeli na scéně a dělali, co mohli, aby si jich publikum kdesi tam v dálce vůbec všimlo. Kdybyste umístili všechny ty lidi, co na nás přišli, do nějakého divadla ve West Endu, byli by senzační publikum - každý večer 700 nebo tak nějak. Ale 700 lidí není zrovna moc, když produkce platí za tři tisíce sedadel. Takže celá ta záležitost byla finanční katastrofa."

Ken Campbell, téměř nepolapitelný muž, prohlásil, že důvody úspěchu produkce v ICA a propadáků v Rainbow byly mnohem jednodušší. "VICA jsme posadili diváky do vznášedla. Jenže do Rainbow jsme tak velké vznášedlo nesehnali," řekl mi v nejkratším interview, jaké jsem pro tuhle knihu pořídil.**

Po čtyřech týdnech se produkce octla ve finanční tísní. 20. srpna deník The Standard referoval, že koproducent Dunkley prohlásil: "Myslím, že bychom měli pokračovat. Herci i technici se mnou souhlasí a část jich souhlasila, že na honorář počkají. Měli jsme velmi nepříznivý ohlas v tisku a na začátku nebylo známo, kolik fanoušků Stopařův průvodce vlastně má." Následujícího dne však The Standard přinesl zprávu, že "včera večer velkolepý muzikál*** podle kultovního rozhlasového pořadu skončil, a poté, co se představení hrála před hledištěm zaplněným někdy jen z dvaceti procent (tj. pro 600 diváků), ukončila produkce sezónu o tři týdny dříve. Richard Dunkley se vyjádřil, že všichni zainteresovaní přišli o hodně peněz, je však nemožné vyslovit přesnou částku."

Je snadné být generálem po bitvě, ale zdá se, že největší chybou byla snaha vytvořit "kultovní úspěch". Nadšené přívržence nezískáte ničím obrovským, přehnaným a nafouknutým reklamou - skromnější, méně okázalá a méně nákladná produkce by možná byla daleko úspěšnější tam, kde mamutí podnik v Rainbow propadl.

Což se skutečně stalo. Fanouškům a divákům pomohla překonat katastrofu inscenace Theatr Cwyld. Po roce se opět bez velkého humbuku objevila a od té doby byla úspěšně a pravidelně hrána i jinými divadelními společnostmi. Tato adaptace, která jako jediná z verzí po roce 1979 zahrnuje i Hagguenonskou pasáž a opravdu používá nafukovací žravou blátotlačku z Traalu, je stejně populární u diváků jako u kritiků, a bude, doufejme, stále obnovována a hrána i v době, kdy bude fiasko v Rainbow dávno zapomenuto.

FORD A ZAFOD: Zaglabor astragard! Hútrimanšn Bambriár! Bangliátur púšbladúúú!

ARTHUR: Co to ksakru děláte?

FORD: To je prastarý betelgeuzský hymnus oslavující smrt. Znamená to, že po tomhle se můžou věci jen vylepšit.

ZÁČNOU OPĚT ZPÍVAT.

POČÍTAČOVÝ TERMINÁL EXPLODUJE.

ZÁVĚREČNÉ TITULKY.

(Varianta scénáře)

Je známo nejméně dvacet amatérských inscenací, které byly v průběhu let nastudovány v různých částech světa, podle různých adaptací knihy, rozhlasových scénářů nebo Petherbridgeova scénáře. Průvodce byl hrán na jevištích v tak vzdálených krajích, jako jsou Bermudy, Austrálie, Havaj a Německo. Jednou byl hrán jako představení pro jednoho herce a jednou jako muzikál*. V Oxfordu byla v roce 1995 také inscenována Douglasova kniha Dirk Gently's Holistic Detective Agency (Holistická detektivní kancelář Dirka Gentlyho) pod názvem Dirk a dočkala se opakovaného uvedení na scénu.

11

"Dětinský, nesmyslný, užvaněný blábol..."

V pondělí 21. ledna 1980 v 10:30 dopoledne začalo vysílání druhé série Stopařova průvodce Galaxií. Vysílání předem ohlašoval článek na titulní straně programového časopisu televize a rádia BBC Radio Times - téměř neslýchaný precedens, aby se nějakému rozhlasovému pořadu dělala taková reklama. Pět dalších dílů bylo odvysíláno v témž čase v témž týdnu.

Což způsobilo problémy.

Především proto, že jak bylo již podrobně vylíčeno, byl Douglas v roce 1979 vystaven značnému stresu vzhledem k dalším pracovním závazkům, a jeho přirozený sklon odkládat psaní, dokud bezpečně neprošvihne i poslední termín, se rozvinul v plné kráse, když došlo na psaní scénářů. Geoffrey Perkins našťastí tuto okolnost vzal v úvahu, když uzavíral smlouvu na druhou sérii.

V září 1979 odjel Perkins na dovolenou a před odjezdem o novém seriálu hovořil s Davidem Hatchem, koordinátorem Radia 4. Hatch chtěl vědět, jestli druhou sérii může dostat včas, aby mohla být odvysílána v lednu.

Kromě prvních šesti existovala ještě sedmá epizoda Průvodce, "speciální vánoční vydání", která byla zaznamenána 20. listopadu 1978 a odvysílána na Štědrý den. Byla pojata jako solitér, jehož děj v zásadě tvořily závěrečné motivy šestého dílu (tj. všechny postavy buďto uvízly v daleké minulosti bez naděje na návrat, nebo byly sežrány duplikátem žravé blátotlačky z Traalu) a poté se rozprchly do všech směrů, z nichž jedním bylo Zafodovo hledání muže, který

vládne Vesmíru. ("Tehle vánoční program v podstatě vznikl přestěhováním do Dougiasova bytu. On nahoře v prvním patře psal - ručně, já jsem to v přízemí přepisoval na stroji. Tak jsme to dali dohromady." - Geoffrey Perkins.)

Díl osmý, neboli první epizoda druhé série, opět svedla dohromady Zafoda, Forda a Arthura. Nahrávání druhé série začalo v květnu 1979, takže Hatchovo přání, aby byl pořad odvysílán v lednu, nebylo zase tak nerozumné. Geoffrey Perkins se domníval, že je to dobrý nápad: "Pracovali jsme na druhé sérii celkem poklidným tempem a já jsem řekl ano. Potřebovali jsme termín, jinak bychom mohli pokračovat až do skonání světa. Myslel jsem si: 'Tou dobou budeme mít hotové tři epizody a další doděláme během pěti týdnů.'

Pak jsem odjel na dovolenou. Při návratu jsem zjistil, že si David plácl s Radio Times - dají nás na titulní stranu, když odvysíláme všechny díly během jednoho týdne. Bylo to skutečně šílenství."

Druhá série byla obtížná pro všechny zúčastněné. Pro Douglase Adamse byla obzvláště těžká: "Děsil jsem se psaní druhé série, protože při psaní té první jsem tu byl jen já ve svém malém soukromém světě a psal jsem si, co se mi líbilo. Nikdo ani nečekal, že to bude k něčemu. V případě druhého seriálu se na mě díval celý svět. Bylo to jako běžet po ulici úplně nahý, protože se to najednou stalo veřejným majetkem."

V důsledku šibeničního termínu vznikl další problém: větší část druhé série byla napsána "z jedné vody načisto". První sérii Douglas psal a přepisoval a sám sebe nemilosrdně redigoval. Při druhé sérii na to jednoduše nebyl čas. S výrobou osmého dílu se začalo 19. května 1979, díl dvanáctý byl střihán a mixován ještě těsně předtím, než měl být odvysílán, tedy 25. ledna 1980.

Nahrávání se brzy dostalo do stadia, kdy výrobní tým doháněl autora: "V jedné části studia nahrávali jeden díl, zatímco já jsem současně v jiné části psal další scénu. Věci došly až tak daleko, že poslední díl byl mixován v Maida Vale slabou půlhodinku předtím, než měl být odvysílán z hlavního studia (Broadcasting House). V tomto okamžiku se magnetofonový pásek namotal na hlavu, takže museli magnetofon rozebrat, aby mohli pásek odmotat a pak ho někdo mohl na motorce odvézt do studia. V jednu chvíli to vypadalo, že jim nejdřív pošleme první část pásku, pak budeme odmotávat další kus, který jim dopravíme, než odvysílají tu první část. Geoffrey Perkins, Paddy Kingsland a Lisa Brownová si za tenhle výkon zaslouží medaile!"

Recenze na druhou sérii byly téměř bez výjimky skvělé, přestože mnozí recenzenti slyšeli jen úryvky nových šesti epizod (což bylo dáno tím, že kousky, které neslyšeli, nebyly ještě zmixovány, ale kdo by o tom recenzentům vykládal ...).

Jediný hlas, který vyjádřil nespokojenost s druhou sérií, patřil panu Arthuru Butterworthovi, který napsal do Radio Times: "Za celých padesát let, co poslouchám rádio - a v poslední době se také dívám na televizi -, jsem neslyšel takový pošetilý, nicotný, dětinský, nesmyslný, užvaněný blábol... Ani vzdáleně to nepřipomíná humor."

Obálka Radio Times byla jistým zadostičením pro výrobní tým a štáb, ale znechutila Geoffreyho Perkinse, jemuž připadala hloupá a bombastická, takže žádal před otištěním jisté úpravy, "abychom pak všichni nevypadali jako idioti". Debata v programu Radia 3 Forum kritiků odhalila, že názory kritiků se pohybují v široké škále od nadšení až po naprostý zmatek. Nejvímavější komentář pronesl patrně předsedající Robert Cushman, který prohlásil, že (Stopařův průvodce má...) "ten efekt, který má i program Monty Python, totiž že způsobí, že všechno, co se bezprostředně po něm vysílá v rádiu nebo v televizi, vám připadá naprosto absurdní a směšné. Má tenhle úžasný očistný účinek."

Druhá série obsahovala několik skvělých pasáží, z nichž některé, jako například tělesné debetní karty nebo robotí diskotéka, už se pak nikdy nikde znovu nevyšly. Jiné sekvence byly nemotorné a příliš natažené, například materiál týkající se bot, jemuž bylo posléze v knižní podobě po zásluze věnováno půl stránky. Celkově však byla druhá série méně úspěšná než první, což se Douglas chystal napravit, až bude psát druhou knihu.

12

Úroveň 42

Když vyšlo první paperbackové vydání Stopařova průvodce Galaxií, na poslední stránce byl místo obvyklých inzerátů na další tituly téhož autora otištěn tento text:

NEPROPADEJTE PANICE!

Nakladatelství Megadodo ve spojení s Original Records vám přináší dvojalbum LP desek s nahrávkou rozhlasového seriálu. Vyplňte připojený formulář a odešlete ho spolu se šekem nebo poštovní poukázkou...

Přesto, že tato nabídka mohla vlastně znamenat ztrátu 35. kapitoly, na jejíž zadní straně byla objednávka otištěna, velké množství lidí objednávku na desku s názvem Stopařův průvodce Galaxií zaslalo.

Po odvysílání seriálu projevil mnoho gramofonových společností zájem vyrobit vinylovou verzi programu. Jedna společnost už vlastnila opci, ale protože s ní nic nepodnikli, vstoupily do hry Original Records a odkoupily nahrávací práva.

Geoffrey Perkins říká o první desce: "Bylo to hrozně těžké. Věděli jsme, že to bude dvojalbum, jenže jsme dost dobře nemohli dát na každou stranu půlhodinu. A tak jsme si sedli a dumali jsme - ač neradi - které pasáže vynecháme.

Nakonec jsem byl rád. Byla tu řada věcí, které znamenaly vylepšení, například zacházení s hlasy. Nebo když Trillian říká: 'Prosím, uvolněte se,' a my jsme za to přidali tu legrační melodii. Kapitola o nekonečné nepravděpodobnosti obnáší jen zlomek toho, co bylo v téže scéně v rozhlasovém seriálu, ale nakonec je mnohem výmluvnější, protože je jasná. V rádiu jsme si mysleli, že když do toho nastrkáme úplně všechno, výsledek bude fascinující. Místo toho byl výsledkem naprostý zmatek - bylo v tom trochu ode všeho, někdo nechal ve studiu nějakou desku z předchozího natáčení a my jsme z toho kousek použili, zkrátka cokoli, co se tam povalovalo. Ale když jsme to pak zmixovali, byl to zmatek a spousta věcí v tom úplně zanikla. Byla to naprostá onanie." Obsazení rozhlasové hry bylo téměř stejné jako v případě desky, jen Valentine Dyall (dnes už mrtvý), rozhlasový "muž v černém", nahradil Geoffreyho McGivema v roli Hlubiny myšlení. (Měl také hrát Gargavarra s podobně stylizovaným hlasem ve druhém seriálu.)

Uvážíme-li, že deska byla k dostání jen na objednávku, alespoň zpočátku, prodávala se neuvěřitelně dobře. Za první rok se prodalo 120 000 kusů a deska se umístila na mnoha žebříčkách nejpopulárnějších nahrávek. Obálka byla rozšířenou verzí původního obalu knihy navrženého Hipgnosis a skvěla se na ní různá hesla z Průvodce, která se nikde jinde neobjevila. Deska původně zahrnovala první čtyři epizody rozhlasového seriálu, ale poněkud zestručněné. Druhá deska, Restaurant na konci vesmíru, byla o něco méně úspěšná. Opět Geoffrey Perkins: "První deska pro nás všechny byla nesmírně zajímavá zkušenost. Když jsme se dopracovali ke druhé desce, už to tak zajímavé nebylo (částečně i proto, že nikdo z nás nedostal za první desku zaplacené).

Spousta lidí má dnes raději druhou desku, protože je mnohem víc dotažená a mnohem úplnější než první. Bohužel je to proto, že je nahrávka na obou stranách příliš dlouhá. Je to jen hrubý sestrh. Rozhodli jsme se, že to necháme pár dní odpočinout a vrátíme se k tomu s čistou hlavou a sestříháme to - já jsem jel do Edinburghu na festival, a když jsem se za tři dny vrátil, zjistil jsem, že to narychlo sestříhali! Měl jsem pocit, že je to poněkud mdlé, a chtěl jsem tomu dát trochu šťávy.

Adams souhlasil: "Druhá deska je a) příliš dlouhá na obou stranách a b) plná nesmyslných plků."

Perkins je stále fanouškem první desky: "Na nahrávání desky bylo hezké, že tam člověk mohl vpašovat věci, o kterých věděl, že si jich lidé všimnou až na druhý nebo třetí poslech, kdežto verze pro rádio musí být jasná napoprvé."

Pokud jde o děj, je druhá deska nejpodobnější posledním dvěma epizodám televizního seriálu: chybí hagguenonský materiál, který byl nahrazen reklamní lodí kapely Postižená oblast. Na obálce druhé desky je žlutá gumová kačenka, patrně jako výraz obdivu k nesmrtelnému výroku kapitána Archy B, že "s gumovou kačenkou není člověk nikdy sám". Jako reklamní tah na kachní téma byla při vydání druhé desky ve výkladní skříni obchodu s gramofonovými deskami HMV na londýnské Oxford Street umístěna vana, v níž plavalo dvanáct živých, týden starých kačátek. Akce, jejímž duchovním otcem byl ředitel firmy Originál Records Don Mousseau, však skončila dříve, než bylo plánováno, kvůli protestům různých skupin ochránců zvířat.

V USA nesly desky jednu z verzí návodu "jak opustit planetu" (viz Dodatek IV).

Tato dvě alba však nebyla jedinými deskami souvisejícími s Průvodcem. Vyšly také dva singly z dílny "Paranoidního androida Marvinina" neboli Stephena Moorea. Byly to:

"Marvin" ("deset milionů logických funkcí, možná víc. A oni po mně chtějí sebrat zmuchlaný papír, víc nic... Víte, co k šílenství mě vážně dohání? Leštění hubkou Brillo pravidelné blejskání. Autošampón snad snes bych lip... Osamělý solenoid, nevyléčitelný paranoid Marvin..."); na druhé straně "Chlap kovová", text o kosmické lodi, jejíž řízení selhalo a je uvězněna v černé díře a pokouší se přesvědčit Marvinina, aby ji zachránil. Tato deska nebyla moc často hrána v rádiích a umístila se na nižších příčkách britských žebříčků.

"Důvody, proč být nešťastný" ("... hlava mě z vás rozbolí, maličko a hned jsem nervózní, Marvin jméno mé..."), parodie na titul lana Duryho "Důvody, proč být veselý"; na druhé straně "Miluju tě, Marvine", příběh o tom, jak Marvin mazal staré pásky a přitom objevil milostný vzkaz (Miluju tě, Marvine, nezapomeň, že jsem naprogramovaná jen pro tebe...), kuriózní kombinace vyprávění, elektropopu a písničky o lásce z padesátých let jako zvukového pozadí. Tato deska nebyla v rádiích téměř hrána a příliš úspěšně se neprodávala.

Douglas Adams působil jako konzultant při nahrávání písní, a když byl na ně tázán, vždy zahrál na jednu ze svých mnoha kytar rozkošnou ukolébavku (Marvinova píseň z Života, vesmíru a vůbec na Douglasovu melodii) a dodal, že si vždycky myslel, že jako singl měli vydat tuhle písničku. Jestli bude někdy natočen rozhlasový seriál Život, vesmír a vůbec, možná se posluchači dočkají toho, že ji opravdu uslyší.

(Poměrně úplný seznam všech písní použitých v Průvodci naleznete v knižním vydání rozhlasových scénářů.)

13

O myších a lidech a unavených televizních producentech

"Zpočátku jsem neměl zájem natočit vizuální verzi Stopařova průvodce. Ale když jsem pracoval na Doktorovi Kdo, začal jsem si uvědomovat, že máme obrovskou spoustu speciálních efektů, které se prostě nepoužívají tak, jak by se dalo. Kdyby se to podařilo udělat tak, jak si to začínám představovat, mohlo by to myslím být něco zcela mimořádného."

(Douglas Adams, 1979)

"Televizní seriál Stopařův průvodce nebyl šťastný podnik. Mohla za to osobní idiosynkrasie mezi mnou a režisérem. A mezi herci a režisérem. A mezi tou paní, co nám vařila čaj, a režisérem..."

(Douglas Adams, 1983)

TELEVIZE: EPIZODA TŘETÍ

ZÁBĚR NA MODEL:

SRDCE ZE ZLATA UHÁNÍ TEMNÝM NEBEM. VELMI MÁLO HVĚZD, A POKUD TU NĚJAKÉ JSOU, ZÁŘÍ TEMNĚ A NEJASNĚ. SLYŠÍME JAKÉSI ZVUKY PODOBNÉ LÍBÁNÍ A PAK SLABÝ ŠRAMOT. PRÁVĚ V OKAMŽIKU, KDY SI ZAČÍNÁME ŘÍKAT, CO SE TO ASI DĚJE, STŘÍH DO TRILLIANINY KABINY. JEJÍ KABINA, STEJNĚ JAKO OSTATNÍ, KTERÉ UVIDÍME ZA OKAMŽÍK (OBRAZ SE STABILIZUJE), JE MALÁ A PŘECPANÁ. K ZAŘÍZENÍ PATŘÍ POSTEL, KTERÁ VYPADÁ, JAKO BY SE VZNÁŠELA NA MÍSTĚ. TRILLIANINA POZORNOST JE ZAMĚŘENA ZA MALOU MYŠÍ KLÍCKU, V NÍŽ VIDÍME PÁREK BÍLÝCH MYŠEK. JEDNA Z NICH BĚHÁ VE ŠLAPACÍM KOLE (ČOŽ ZPŮSOBUJE ONEN ŠRAMOT) A TRILLIAN NA MYŠKY DĚLÁ ROZNĚŽNELÉ MLASKAVÉ ZVUKY (TO JSOU ONY ZVUKY PODOBNÉ LÍBÁNÍ). PO CHVÍLI SE ODVRÁTÍ OD KLÍCKY. POSTEL K NÍ PODBÍZIVĚ PŘIPLUJE.

TRILLIAN: ne, díky, nemůžu spát.

NAD POSTELÍ SE TIŠE ROZBLIKNE TELEVIZNÍ OBRAZOVKA S OBRÁZKEM STÁDA OVCÍ, KTERÉ PROCHÁZEJÍ KOLEM KAMERY. DÍVKA ZMÁČKNE TLAČÍTKO VEDLE OBRAZOVKY A OBRÁZEK S MRKNUTÍM ZMIZÍ. JEDEN ZE VŠUDYPŘÍTOMNÝCH POČÍTAČOVÝCH TERMINÁLŮ SE ROZSVÍTÍ.

EDDIE: Jen jsem se snažil být nápomocný. Trochu konejšivé hudby vyladěné na tvé osobní delta rytmy?

HUDBA ZAPLAVÍ MÍSTNOST. NĚCO ODPORNĚ PŘESLAZENÉHO, Z ČEHO SE ZVEDÁ ŽALUDEK.

TRILLIAN: Ne, díky

HUDBA USTANE.

EDDIE: Pohádku? Kdysi před dávnými a dávnými časy žily, byly tři počítače - analogový, digitální a submezonový. Všechny tři bydlely šťastně pospolu ve složitém třísměrném rozhraní...

TRILLIAN PODRÁŽDĚNĚ OPUSTÍ MÍSTNOST.

EDDIE: Počkej moment... ještě jsem se nedostal k té skutečně únavné pasáži.

STŘIH NA TRILLIAN KRÁČEJÍCÍ ZTEMNĚLOU CHODBOU. MÍŘÍ NA MŮSTEK. PROCHÁZÍ KOLEM DALŠÍHO POČÍTAČOVÉHO TERMINÁLU. TEN SE ROZSVÍTÍ.

EDDIE: Můžu kus přeskočit a pokračovat rovnou tím, jak se jim podaří najít binární model ineluktabilní modality viditelného. Působíte opravdu velice hypnoticky!

TRILLIAN HO IGNORUJE A VEJDE DO DVEŘÍ NA MŮSTEK.

STŘIH NA INTERIÉR MŮSTKU. JE ROVNĚŽ PONOŘEN DO POLOTMY. ROZSVÍTÍ SE POČÍTAČOVÝ TERMINÁL.

EDDIE: Zvlášť když to vyprávím svým pomalým... hlubokým... hlasem... (PŘÍZPŮSOBÍ HLAS SVĚMU POPISU A TERMINÁL POHASÍNÁ.)

TRILLIAN: Počítač!

EDDIE: (OPĚT JÁSAVĚ.) Nazdárek!

VŠECHNA SVĚTLA NA MŮSTKU SE SOUČASNĚ ROZSVÍTÍ. TRILLIAN SEBOU ŠKUBNE.

TRILLIAN: Jen mi řekni, kde jsme, ano?

STŘIH NA MODEL SRDCE ZE ZLATA, STEJNĚ JAKO PŘEDTÍM, JAK SE POHYBUJE POTEMNĚLOU OBLOHOU. TENTOKRÁT SLYŠÍME CHRÁPÁNÍ. NENÍ TO CHRÁPÁNÍ DO ZÁBAVNÉHO POŘADU, NÝBRŽ DRAMATICKÉ CHRÁPÁNÍ. STŘIH DO DALŠÍHO SPACÍHO BOXU. TENHLE PATŘÍ ARTHUROVI. TVRDĚ SPÍ. NA JEDNÉ STĚNĚ JEHO POKOJE VISÍ JEHO ŠATSTVO, TJ. JEHO KALHOTY A ŽUPAN. PANEL, PŘES KTERÝ JSOU HOZENY, SE VELMI CHABĚ ROZSVÍTÍ. SEM A TAM SE PO NĚM MÍHAJÍ ČÁRY. MĚŘÍ JEHO OBLEČENÍ. ZA NĚKOLIK OKAMŽIKŮ SE VEDLE NICH MATERIALIZUJE DALŠÍ OBLEK. JE TO VELMI KONVENČNÍ SCI-FI ODĚV, NEJSPIŠ STŘÍBRNÝ. STŘIH DO VEDLEJŠÍHO KOTCE. FORD PREFECT MÁ PROBLÉMY SE SPANÍM KVŮLI ARTHUROVU CHRÁPÁNÍ ODVEDLE. PŘEVRAĆÍ SE NA POSTELI. PROTOŽE JE PŘIKRYT VELMI TENKOU KOSMICKOU PŘIKRÝVKOU, JEHO POKUS ZABALIT SI DO NÍ HLAVU, ABY ODRUŠIL HLUK, JE MARNÝ A FORD JE FRUSTROVÁN. SEBERE Z PODLAHY VEDLE POSTELE RUČNÍK A PŘITISKNE SI HO NA UŠI.

STŘIH DO SOUSEDNÍHO KOTCE. ODSUD SE ROVNĚŽ OZÝVÁ CHRÁPÁNÍ. NÁJEZD KAMERY NA JEDNU ZE ZAFODO-VÝCH HLAV. TVRDĚ SPÍ A CHRÁPE. KAMERA PŘEJÍŽDÍ NA DRUHOU HLAVU, KTERÁ EVIDENTNĚ NEMŮŽE SPÁT KVŮLI CHRÁPÁNÍ PRVNÍ HLAVY. DVEŘE JEHO KOTCE SE TIŠE OTEVŘOU. VE DVEŘÍCH SE RÝSUJE TRILLIANINA POSTAVA.

TRILLIAN: Hele, Zafode?

ZAFOD: Hmm, jo?

TRILLIAN: Víš, co ses vydal hledat?

ZAFOD: Jo?

TRILLIAN: Myslím, že jsme to právě našli.

ZAFOD SE PRUDCE POSADÍ.

ZAFOD: Co? Cože?

TRILLIAN: Říkal jsi, že je to nejnepravděpodobnější planeta, jaká kdy existovala.

DO ÚVODNÍCH TITULKŮ.

(Nepoužitý náčrt úvodního dnu televizního seriálu,

Epizoda třetí)

Televizní verze Stopařova průvodce začíná počítačovým výjezdem udávajícím čas, který ještě zbývá do konce světa, a nad poklidnou anglickou krajinou přitom vychází slunce.

Počítačový výjezd byl ovšem jen simulovaný, stejně jako anglická krajina. To, co diváci viděli, byla imitace počítačového výjezdu, a nad model krajiny byla přitom pomalu zdvihána žárovka. Vynalézavost a běžné simulování něčeho, co se zdá naprosto přirozené, charakterizují celý šestidílný televizní seriál Stopařův průvodce Galaxií.

Pro mnoho lidí bylo první a možná jediné setkání s Průvodcem zprostředkováno právě touto inscenací BBC. Hned od chvíle, kdy se v roce 1981 seriál začal vysílat, rozhodně přispěl i k tomu, že se prodaly miliony dalších výtisků.

S nápadem přišel jako první koncem roku 1979 televizní producent John Lloyd. On sám o tom říká: "V té době jsem pracoval v televizi a dělal jsem seriál Not the Nine O'Clock News (Ne zprávy v devět) a rozhlížel jsem se po něčem novém, co bych mohl dělat - v té době jsem netušil, že tenhle program bude tak absurdně úspěšný, jak se později stal, a tak jsem uvažoval, co dál, a Stopařův průvodce se přímo nabízel - měl obrovský úspěch v rádiu a bylo jasné, že točit jeho vizuální podobu bude úžasné příjemná a zábavná práce.

Douglass i mě vždycky fascinovala science-fiction. To ovšem bylo ještě před Hvězdnými válkami a tím vším, nezapomínejte, že to jsme ještě v době, kdy většina lidí soudila, že sci-fi se komerčně nikam nedostane.

A tak jsem napsal šéfovi svého oddělení asi v tom smyslu, že je tady tenhle skvělý rozhlasový seriál, že by z něj byl

senzační televizní program, přesně to, co chci dělat. On mi odpověděl, že o tom nic neví, a tak jsem mu sepsal přehled, co všechno Průvodce dokázal: že byl nominován na prestižní cenu Hugo, že byl opakován víckrát než kterýkoliv jiný program v historii, že byla podle něj udělána divadelní Inscenace a kniha, která jde na dračku... zkrátka celý dlouhý seznam úspěchů. On řekl: „Tak jo, zkusme to,“ a zadal objednávku na první scénář a Douglas ho napsal.

Byl to opravdu mimořádně dobrý scénář- Douglas udělal to, co předtím v případe knih, totiž že z rozhlasového seriálu udělal něco, o čem byste niky neřekli, že to bylo založeno na rozhlasovém pořadu. Scénář využil všech možností daného média. Můj šéf říkal, že je to nejlepší scénář zábavného pořadu, jaký kdy četl - tak ho to nadchlo!

Pokud si vzpomínám, Alan Bell program začal točit jako režisér a já jsem produkoval první epizodu, i když jsme později postupně přešli na koprodukcí, protože jsem neměl moc zkušeností s televizními rozpočty. Ale pak BBC naplánovalo druhou část seriálu Ne zprávy v devět současně s natáčením Stopaře. Zprávy mi sice zaručovaly práci sedm dní v týdnu, ale obojí jsem dělat nemohl.

Měl jsem strašný vztek. V té době mi připadalo, že v BBC nechtějí (vzhledem k tomu, že Zprávy začínaly být úspěšné), aby nějaký služebně mladší zaměstnanec oddělení (totiž já) měl dva tak velké úspěchy najednou. A tak použili Průvodce, aby někomu dalšímu dali nějakou práci. Děsně jsem zuřil, když jsem byl donucen stát se „vedoucím výroby“, což ve skutečnosti nic neznamenalo. Neměl jsem v televizi vůbec žádný vliv, protože jsem byl jen bezvýznamný produkční, a to ještě externí - teoreticky mě klidně mohli poslat zpátky do rádia. Řekl jsem, že se budu snažit občas dohlížet na natáčení a zkoušky, ale upřímně řečeno, neměl jsem na to čas a v podstatě jsem s televizním pořadem neměl nic společného.

Alan Bell na to narážel v titulcích k seriálu - když se tam objeví moje jméno, vybuchne a odfrčí do hlubin kosmu... * Jediné, co jsem vlastně na tomhle pořadu udělal, bylo, že jsem napsal tu původní zprávu svému šéfovi a byl jsem zpočátku na několika poradách, aby se věci daly do pohybu, ale v důsledku vnitropodnikových machinací v BBC jsem byl vyšoupenut."

Lloyd měl smíšené pocity vůči režisérovi a producentovi seriálu Alanu J. W. Bellovi, a také pokud jde o to, jak televizní pořad nakonec dopadl.

"Nepracoval jsem s Alanem rád. Je z toho druhu televizních producentů, kteří... Neříkám, že by nebyl pracovitý, protože pracovitý je, ale on nikdy nepřetáhl natáčecí čas, ani nepřekročil rozpočet. Prostě jen chtěl mít tu práci z krku. Scénář a herecké výkony ho zajímají méně než logistická stránka výroby pořadu.

Na některých zkouškách, při nichž jsem byl přítomen, herci říkali slova v nesprávném pořádku a také je nesprávně vyslovovali, a Alan je neopravil. Mnohem víc ho zajímala technická stránka - o té toho věděl strašně moc. Byl skvělý a nápaditý po technické stránce. Některé záběry v Průvodci jsou opravdu senzační. Ale mně to nepřipadalo jako komediální pořad, protože to nikdo neregistroval. Neměli tam prostě žádného Perkinse - to je opravdový puntičkář, který obětuje celé hodiny, aby správně natočil jeden zvukový efekt, a dělá si starosti kvůli scénáři a přístupu a tak dál, což jsou věci, které Alanovi připadají nedůležité a otravné.

Vzpomínám si, že jsem byl přítom, když se stříhal pilotní díl. Byly tam nějaké příšerné stříhy a já jsem řekl Alanovi, že to musí vrátit a udělat to znova, protože to prostě nebude fungovat. A jeho postoj byl: „Na to nemáme čas - musíme s tím pohnout."

Osobně si myslím, že televizní podoba Průvodce prostě není taková, jaká mohla být. Kdyby se to udělalo pořádně, určitě by posbíral všechny ceny. Jediný důkaz, že to byl skutečně originální pořad, je počítačová grafika. Když jste četli scénář, říkali jste si: „Televize skočila rovnýma nohama do devadesátých let. To je neuvěřitelné!" Jenže potom většina hereckých výkonů a toho, co se natočilo, nebyla ani zdaleka tak dobrá jako dejme tomu Doktor Kdo. Alan prostě není originální autor. Což Douglas je.

Ale abych Alanovi nekrivdil, logisticky to byla hodně náročná práce a v televizi si nemůžete dovolit to, co v rádiu - jako Geoffrey, který to dokázal táhnout do poslední minuty a držel herce ve studiu, zatímco se psal text. Tohle si v televizi dovolit nemůžete - je tu jistý limit. Je třeba mít věci pevně v rukou, což Douglas, no... Spoluprodukoval jsem s ním některé věci v rádiu, on má zkrátka sklon trochu blbnout. Má sklon myslet si, že to tak může jít do nekonečna. Asi je trochu rozmazlený. Alan dokázal ten pořad dostat do stadia vysílání, což by Douglas patrně nikdy nedokázal - a ani o sobě nemůžu říct, že bych to dokázal!"

Bylo to poprvé, kdy Douglas pracoval na Stopařově průvodci s někým, u koho vycítil, že zrovna neobdivuje jeho nápady a jeho práci. Chtěl jako produkčního Johna Lloyda a chtěl, aby u toho byl i Geoffrey Perkins - věděl, že lidi z rádia Stopařovi rozumějí.

To se ale nepodařilo. Alan Bell byl člověk z televize, a jak sám připouští, neměl čas ani náladu na lidi z rádia, kteří mu chtěli mluvit do jeho práce.

Geoffrey Perkins k tomu podotýká: "Lidi z televize mají sklon myslet si, že lidi z rádia nic nevědí, což je do jisté míry pravda, ale zato vědí o scénářích mnohem víc, než můžou lidi z televize kdy pochopit. A televizáci si mysleli, že Douglas neví, o čem mluví.

V rádiu, když Douglas brblal, člověk mohl říct: „Tak jo, můžeme to zkusit," anebo „Ne, sklapni." Ale podle lidí v televizi Douglas prostě neví, o čem mluví. Viděl jsem původní televizní scénář a myslím, že to byl jeden z nejlepších scénářů, jaké jsem kdy četl. To on vymyslel všechny ty věci s grafikou. Bylo to skutečně geniální."

Zeptejte se kohokoli, co si nejvíc pamatuje z televizního seriálu Stopařův průvodce Galaxií, a odpověď nejspíš bude znít "počítačovou grafiku". Grafika - sekvence zobrazující jakoby obrazovku skutečného Stopařova průvodce - byla neuvěřitelně podrobná, evidentně počítačem generovaná animace, plná vizuálních gagů a vtipů pro zasloužené, zaměřená zřejmě na diváky, kteří vlastní videorekordéry se zařízením na zpomalování nebo zastavování jednotlivých okének, protože při jednorázovém sledování při normální rychlosti nebylo vůbec možné vnímat všechny finesy grafických sekvencí.

Cožpak by si člověk mohl všimnout například karikatur Douglase Adamse samého, pózujícího jako úředník reklamního oddělení Sirius Cybernetics Corporation, pilně píšícího v delfíní sekvenci, anebo v přestrojení za Paulu Nancy Millstone Jenningsovou? Mohl by přečíst všechna jména a telefonní čísla některých nejlepších podniků ve vesmíru, kde můžete zakoupit Pangalaktický megacloumák, anebo po jeho nadměrném požívání podstoupit odvykací kúru? Jedno z telefonních čísel v grafice šestého dílu patřilo redakci předního počítačového časopisu, odkud volali do Pearce Studios (firma, která grafiku vyrobila), a chtěli vědět, na jakém počítači byla grafika vytvořena a jestli maketa knihy užívaná při natáčení měla zabudovanou plochou televizní obrazovku. Komentář vedle telefonního čísla nebyl právě lichotivý. Veškerá počítačová grafika byla totiž vytvořena ručně. V lednu 1980 animátor a fanoušek sci-fi Kevin Davies pracoval pro Pearce Studios v Hanwellu v západní části Londýna, když ze střížny BBC o kus dál v téže chodbě zaslechl pípání droida R2D2 z Hvězdných válek. Když se pak do střížny zašel podívat, seznámil se s Alanem J. W. Bellem, který právě stříhal sekvenci z filmu Jim to spraví (Jim'll Fix It, v níž si nějaké dítě prohlíží výpravu k filmu Impérium vrací úder (Empire Strikes Back)). Bell tak nejen zjistil, že Davies je fandou Stopařova průvodce projevujícím nakažlivé nadšení, ale také jeho prostřednictvím objevil Pearce Studios, vedené tehdy Rodem Lordem, a ti pak získali zakázku na provedení grafiky pro televizní pořad (jejich rozpočet na první díl byl poloviční než rozpočet animačního oddělení BBC, přičemž ukázka vyrobená animátory BBC byla tak strašná, že byla naprosto nepoužitelná). Pearce Studios řízené Rodem Lordem nevlastnily grafický počítač. Zato ale měly animátory, kteří pracovali velmi počítačovým stylem.

UPOZORNĚNÍ! Technická pasáž!

JAK TO UDĚLALI

Zvuková stopa s hlasem Petera donese byla rozkouskována kvůli časování, načež byly zaznamenány počty okének na řádku dialogu. Byly pořízeny nákresy tužkou, přes ně položena perforovaná acetátová folie a obrázky obtaženy perem. Písmo bylo kombinací suchého transferu (lettrasetu) a sazby na psacím stroji IBM. Výtvarná část (černé kresby a písmo na čisté fólii) pak byla fotografickou cestou převedena do reverzní podoby, čímž bylo získáno bílé písmo a kresby na černém pozadí.

To pak bylo nasvíceno zezadu pod obyčejnou šestnáctimilimetrovou pojezdovou kamerou, barva byla dodána barevnými filtry. Každou řádku písma a každou barvu bylo třeba exponovat zvlášť, bylo to samostatné výtvarné dílo (sekvence s babylónskou rybkou se například musela octnout před kamerou dvanáctkrát). Hlavní rozdíl mezi touto animací a obvyklejší metodou spočívá v tom, že místo animování jednoho okénka na kresbu bylo snímáno několik okének současně, aby pohyb všech objektů získal mírně trhavou, lehce zadrhávající kvalitu, jakou člověk očekává u počítačové grafiky.

KONEC TECHNICKÉ PASÁŽE.

(Televizní seriál byl přihlášen do televizní soutěže o Zlatou růži v Montreux v kategorii inovace. Nevyhrál vůbec nic /Zlatou růži tehdy dostal americký pořad Baryšnikov na Broadwayi, kdyby to někoho zajímalo/ a zcela očividně zanechal evropské publikum zmatené a omráčené. Doma se mu dařilo mnohem lépe. Z cen, které každoročně uděluje Britská televizní a filmová akademie /BAFTA/, získal Stopařův průvodce za rok 1981 hned dvě. Rod Lord dostal cenu za grafiku* a Michael McCarthy dostal druhou za zvuk ve Stopařově průvodci.) Zeptal jsem se Paddyho Kinglanda, který je autorem většiny hudby a zvukových efektů v televizním seriálu (jakož i v pilotním dílu pro rádio a v druhé rozhlasové sérii), co bylo na zvukových efektech v Průvodci tak zvláštního a jaký je rozdíl mezi zvukem v rozhlasové a televizní verzi pořadu. "Řekl bych, že rozdíl mezi vytvořením zvuku v televizi a v rádiu byl v tom, že v rádiu řekli: 'Potřebujeme konec světa jako zvukový efekt - tak běž a udělej to.' V televizi se konec světa skládá ze stovek záběrů: s detailem vogonské lodi, pak detailem vřeštícího davu. výstřelem z laserového děla v kosmickém prostoru a tak dále. Není to jen jeden zvukový efekt, ale je tu trochu toho, trochu něčeho jiného, a končí to výbuchem, který je ale vlastně hned ustřížen, protože se velmi rychle octnete v interiéru kosmické lodi. Tvar je dokončený a všechno, co můžete dělat, je vytvořit něco, co by se hodilo k jednotlivým záběrům, které už jsou hotové.

Myslím, že televizní pořad byl dobrý v některých aspektech. Řekl bych, že počítačová grafika byla hodně dobrá, velmi promyšlená. A některé herecké výkony byly skvělé.

Ale nevyhnutelně tam byly věci, které moc nedržely pohromadě. Tenhle problém nastane vždycky, když smícháte dohromady filmová a televizní studia, a všechno musíte stihnout v termínu - není prostě čas sednout si a podívat se na to a říct: 'Je to dobrý?' A pokud není, udělat to znovu.

Myslím si, že to nemělo kouzlo rozhlasového seriálu, protože člověk všechny postavy vidí. Jako Zafodova přebytná hlava - to byl jeden z nejnápadnějších kiksů televizního pořadu. Laciná rekvizita může být i zábavná, ale když nemáte peníze, abyste to udělali pořádně, někdy je lepší nedělat to vůbec.

Přesto se mi moc líbily zvukové efekty v televizním seriálu. Hlavně detaily byly důležité. Alan Bell natáčel všechny herce rozhlasovými mikrofony, takže měli zvlášť jen hlasy lidí a žádné další zvuky. A pak jsme udělali to, že jsme 'nadabovali' všechny zvuky kroků na kosmických lodích - což se v britské televizi jinak zásadně nedělá.

Abychom vytvořili efekt, jak postavy chodí po kosmických lodích, sehnali jsme si z klubu BBC dva pivní soudky a chodili jsme po nich a přitom sledovali obrazovku, takže když postavy chodí, slyšíte kovové zvuky místo nepřesvědčivých kroků po dřevě. Trvalo to strašně dlouho, ale vyplatilo se to.

Dělal jsem všechny efekty pro počítačovou grafiku - film nedodal nic, kromě hlasu Petera Jonese. Musel jsem projít všechnen materiál a udělat všechny zvukové efekty a zvukové stopy. Všechna pípnutí a exploze a všechno ostatní, což trvalo ukrutně dlouho - je to dost náročné na čas. Dělat na televizním seriálu byla zajímavá práce, i když zcela otevřeně přiznávám, že jsem měl raději rozhlasovou verzi."

Nutnost převést Stopařova průvodce na obrazovku a přitom se nějak vejít do rozpočtu zrodila některé technické inovace. Alan Bell je nejvíc pyšný na svou inovaci efektu zvaného "záběr přes sklo", kterou při natáčení vyvinul. Záběr přes sklo se obvykle dělá tak, že se postaví věž a na ni se vysoko ve studiu umístí malba na skle, přes kterou se pak filmuje, čímž se vyvolá dojem, že malba na skle je součástí obrazu. (Dlouhý záběr vogonské lodi v první epizodě byl například natočen právě takto.) Je to složité, nešikovné a nákladné.

Bellovo řešení bylo jednoduché: scény vyžadující záběry přes masku byly nafilmovány nebo natočeny, pak se udělala fotografická zvětšenina jednoho okénka. Podle fotografií se pak pořídily malby. Malby byly ofotografovány na diapozitivy a předem nafilmovaná sekce se s nimi "sesadila" a vložila do namalovaného záběru. Bylo to rychlejší a snadnější než malba na skle. Nejlepší ukázkou je patrně sekvence "přístaviště v Southendu", kdy byl ve studiu postaven jen malý kousek přístavní hráze. Zbytek je dokonale snímaná malovaná maska.

Děj televizního seriálu se nejvíc blíží obsahu obou desek. Z Magrathey jsou cestovatelé odpáleni rovnou do restaurantu Milliways, odkud odlétají v ukradené reklamní lodi, načež následujeme Arthura a Forda na prehistorickou Zemi, kde seriál končí.

Okamžiky, kdy televizní Stopař nejvíc uspěl a kdy nejvíc pohořel, jsou místa, kde Douglas napsal do rozhlasového pořadu něco, co se v televizi udělat nedalo. Narativní pasáže jsou nejlepším příkladem: v televizi příliš dlouhé vyprávění nepotřebujete, a tak, když Douglas nevěděl, co s tím, a chtěl, aby byly vyprávěcí sekvence přijatelné, přišel s nápadem použít grafiku.

Douglas sám o tom říká: "Důvod, proč se to podařilo, byl dán tím, že není možné převést rádio na televizi. Museli jsme hledat kreativní řešení problémů způsobem, jakým byste to dělat nemuseli, kdybyste psali něco podobného rovnou pro televizi.

Médium si diktuje styl pořadu, a převádět nějaký text z jednoho média do jiného znamená, že jdete „proti proudu“. A právě to jsou chvíle, kdy přijdete na ty nejlepší nápady. Momenty, které se daly nejsnáze převést, ty byly z celého pořadu nejmní zajímavé.

Nápad na zobrazení textů z knihy pomocí počítačové grafiky patřil do téhle kategorie. Takže tam jsou ty obrázky, nákresy, všechna ta slova, která vypravěč odřikává, plus další věci - poznámky pod čarou a drobné detaily - to vše se na vás hrne z obrazovky. Není prostě možné to všechno vnímat.

Líbí se mi představa pořadu, po jehož skončení máte pocit, že jste nestačili obsáhnout všechno. Je přece tolik programů, které trvají půl hodiny, a když skončí, jen jste utratili další půl hodinu života, a výsledek žádný. Když nestihnete vnímat všechno, mnohem víc vás to stimuluje.

Televizní seriál se mi nelíbil tolik jako rozhlasový, protože mi tu chyběla intimita práce v rádiu. Televizní obraz potlačuje divákovu představivost. Chtěl jsem tenhle problém překonat tím, že obrazovka bude nabitá informacemi, že to čtenáře provokuje k větší myšlenkové aktivitě, ne k menší."

STŘIH NA MODEL LODI.

STŘELY SE JI PŘÁVĚ CHYSTAJÍ ZASÁHNOUT, KDYŽ VTOM OBLOHA VYBUCHNE OHROMUJÍCÍMI BARVAMI A ZMĚTÍ NAPROSTO NESOUVISEJÍCÍCH OBRAZŮ. MEZI NIMI BY MĚLY BÝT ZKRESLENÉ PODOBY CESTUJÍCÍCH, HVĚZD, OPIC, KANCELÁŘSKÝCH SEŠIVAČEK, STROMŮ, SÝROVÝCH SOUFFLÉ... JINAK ŘEČENO CHVILKOVÉ NAHLÉDNUTÍ DO ŠÍLENSTVÍ. MĚL BY TU TAKÉ BÝT VORVAŇ A KVĚTINÁČ PETŮNÍ. VRACÍME SE NA MŮSTEK. TAM JE VŠECHNO PÁTÉ PŘES DEVÁTÉ, VŠUDE LEŽÍ OBROVSKÉ MNOŽSTVÍ MELOUNŮ. TAKÉ TU POSTÁVÁ (I KDYŽ NA NI NIKDO NEUPOZORŇUJE) KOZA SE ZMENŠENÝM MODELEM EIFELOVKY PŘIPEVNĚNÝM NA HLAVĚ. O TĚHLE KOZE SE NIKDY NIKDO ANI NEZMÍNÍ, ALE BUDE TU S NIMI VÍCEMĚNĚ PO CELÝ ZBYTEK SERIÁLU.

ZAFOD: (LEHCE OMRÁČENÝ) Co se to u všech fotonů stalo?

(Nepoužitá verze televizního seriálu, epizoda třetí)

Pro Douglase bylo v rozhlasovém seriálu velmi snadné dát Zafodovi ruku a hlavu navíc. Nikdo ho nikdy neviděl, byl to nápad k jednorázovému použití. Ale když člověk stojí před úkolem transformovat tenhle nápad v něco, co by fungovalo na obrazovce, děkuje své šťastné hvězdě, že Douglase nenapadlo vybavit Bíblbroxe pěti hlavami, anebo padesáti...

Když se nepodařilo najít dvouhlavého herce (nebo alespoň nějakého, který by se dokázal naučit text), BBC sáhla po Marku Wing-Daveym, rozhlasovém Zafodovi, a vyrobila mu elektromechanickou hlavu a ruku navíc (většinu času vycpanou, ale občas, když bylo třeba, aby bylo vidět všechny ruce v akci, použili ruku někoho, kdo stál za ním, jak je vidět zcela jasně v sekvenci v restauraci Milliways v pátém dílu).

K VŠEOBECNÉMU PŘEKVAPENÍ TO VYPADÁ, ŽE JEDNA STĚNA MŮSTKU JE OTEVŘENÁ PŘÍMO DO VELKÉHO SLUNEČNÉHO PATIA STRÁVOU, ZAHRADNÍM KŘESÍLKEM, STOLKEM S VELKÝM PESTROBAREVNÝM SLUNEČNÍKEM, EXOTICKÝMI KVĚTINAMI A TAK DÁLE. V KŘESÍLKU SEDÍ S DRINKEM V RUCE MUŽ POZORUHODNÉHO VZHLEDU. MÁ DVĚ HLAVY. JEDNA Z NICH NUTNĚ MUSÍ BÝT FALEŠNÁ, LEDAŽE BYCHOM NAŠLI HERCE OCHOTNÉHO PODSTOUPIT ZNAČNĚ EXTRAVAGANTNÍ CHIRURGICKÝ ZÁKROK. SKUTEČNÁ A FALEŠNÁ HLAVA BY POKUD MOŽNO MĚLY VYPADAT NAPROSTO IDENTICKÉ. VEŠKERÉ NEDOSTATKY UMĚLÉ HLAVY BY MĚLY BÝT VYROVNÁNY MAKEUPEM NA HLAVĚ SKUTEČNÉ. FALEŠNÁ HLAVA BY MĚLA MÍT OTVÍRACÍ PUSU A OČI.

(Nepoužitá verze televizního scénáře, díl druhý)

Byl tu problém se Zafodovou hlavou. Vypadala umělá a vycpaná a jen halabala přichycená. Nebylo to ani tak tím, že by šlo o ne právě zdařilé dílo týmu pro speciální efekty (i když zase tak moc dobré nebylo), ale také proto, že se věci nedařily, a i když se nic zvláštního nedělo, baterie se obvykle vybily při zkoušce, takže když došlo na skutečné filmování, dotyčná hlava se jen klímala bez jakéhokoliv výrazu. Jak pravil Douglas Adams: "Byl to velmi jemný mechanismus, který báječně fungoval asi tak třicet vteřin, načež zkolaboval nebo se zasekl, a když ho chtěl člověk uvést do chodu, musel strávit hodinu jeho rozebíráním a skládáním dohromady, jenže tu hodinu jsme nikdy neměli, a tak jsme to museli nakaširovat, jak nejlépe jsme uměli."

Jak vzpomíná Mark Wing-Davey: "Největší problém televizního seriálu pro mě byl Alan Bell (kterého všichni známe a máme rádi). Myslím si, že vůbec nechtěl lidi z původního obsazení v rádiu, protože chtěl mít volnost vybrat si, koho chce, ale předpokládalo se, že se k tomu nejdřív vyjádříme my, a tak jsme se na to šli mrknout. Nechtěli ode mě žádné připomínky, jak by ta postava měla vypadat (představoval jsem si ho jako blondatého plážového povaleče). Výsledná podoba se mi docela líbila, ale odmítl jsem nosit pásku přes oko - řekl jsem: 'Tu dejte té druhé hlavě, protože já ji nosit nebudu! Je to už tak dost těžké hrát s další hlavou navíc, ale ještě navíc jen s jedním okem...!'"

Druhá hlava byla příšerně těžká. Strašně těžká. Měl jsem na sobě laminátové brnění, a protože jsem chtěl mít možnost střídát obě pravé paže, měl jsem na falešnou ruku speciální mechanický ovladač.

V mém kostýmu protkaném dráty byl zabudován skrytý vypínač, kterým se hlava uváděla do chodu a zase vypínala. Byli jsme ve studiu pod takovým tlakem, že jsem ji občas zapomněl zapnout, takže se stalo, že klidně hraju a hlava tam jen tak trčí. Stála mimochodem 3000 liber - víc než já!"

Návrhy kostýmů měla v zásadě na starosti Dee Robsonová, zkušená návrhářka z BBC, která měla zálibu ve sci-fi. Právě ona navrhla Fordovo dokonale se k sobě nehodící oblečení - vycházela z toho, co našla ve skříních v BBC, a byla to takhle ona, kdo obdařil Zafoda ještě jedním orgánem navíc - důkladná prohlídka kostýmu Marka Wing-Daveyho odhalí u kalhot dva poklopce (jeden na zip, druhý na knoflíky), jak stojí v Deeiných původních poznámkách ke kostýmům, Zafod má "dvojitý rozkrok, vycpaný tak, aby to vyvolávalo dojem dvou orgánů".

Jak říká Mark Wing-Davey: "Říkal jsem garderobíerce, viděla jste jistě Micka Jaggera v těch těsných kalhotách - ušijte mi taky takové! A pak jsem na filmování nosil ve předu v kalhotách dvě hadice dlouhé třicet centimetrů. Když jsme nastoupili do studia, Dee se ke mně přitočila a řekla mi, že jí dělají starosti ty... věci. Myslel jsem si, že by to mohlo být trochu přehnané, tak jsem je zkrátil na nějakých osmáct centimetrů."

Jeden z nejslavnějších kostýmů ale měl Arthur Dent: župan přes pyžamo. Župan se v knihách objevil až po televizním seriálu - v prvních dvou knihách není ani zmínka, co má na sobě. Že Arthur bude oblečen do županu v celém televizním seriálu, to by nápad Alana Bella - Douglas napsal sekvenci odehrávající se na palubě Srdce ze zlata, v níž loď Arthurovi vyrobí stříbřitou kombinézu. Celá sekvence byla vyškrtuta a Alan zařídil, aby Arthur zůstal ve svém županu. Bell sám o tom říká: "Co bylo na Arthurovi jedinečné, bylo právě to, že měl na sobě župan. Stříbrné kombinézy se nosí ve Hvězdných válkách."

Alan J. W. Bell je režisérem redakce zábavných pořadů BBC a je také producent. Pracoval na takových pořadech jako Maigret a Panorama jako filmový střiháč, získal cenu Britské filmové a televizní akademie za Fantastické báčorky (Ripping Yams) Terryho Jonese a Michaela Patina, byl nominován na další cenu BAFTA za dlouhodobý geriatrický komediální seriál Zbytek letního vína (The Last of the Summer Wine), a cenu Královské televizní společnosti (Royal Television Society) za Stopařova průvodce.

Poprvé jsem se s ním sešel v jeho kanceláři v BBC, kde je stále uloženo množství předmětů upomínajících na Stopařova průvodce. Je to pořad, na který je pyšný, a má na něj mnoho pěkných vzpomínek. Na psacím stole mu ležel jakýsi model hracího automatu, a on mě vyzval, abych ho spustil. Zkusil jsem to, ale nic se nestalo - mělo mě to postříkat vodou. Alan vytkl své sekretářce, že doplňovat do strojek vodu je přece její práce, a začali jsme s interview: tak tohle je redakce zábavných pořadů BBC.

"Poprvé jsem slyšel o Stopařově průvodci někde v baru - někdo se mě zeptal, jestli jsem ho slyšel v rádiu. Neslyšel, a tak jsem si ho poslechl, a říkal jsem si, že je to senzační, nápaditý text, ale v televizi by se to v žádném případě udělat nedalo. Všechno se vlastně odehrávalo v hlavě, v představách.

Takže když mě asi o čtvrt roku později požádali, abych to vzal, řekl jsem jim, že si myslím, že to nejde udělat, ale oni řekli: 'My to prostě dělat budeme,' a bylo to. Zkrátka jsem to vzít musel.

Další věc je, že pracuji pro redakci zábavných pořadů, ne dramatických, (tam dělají Doktora Kdo a mají zkušenost s takovými věcmi). Neměli jsme představu, jak to bude vypadat s rozpočtem. Nemohl jsem dělat nic jiného, než prostě sepsat, kolik si myslím, že to bude stát, a ukázalo se, že jsem se spletl řádově o tisíce liber. Při natáčení první epizody jsme například museli vyhodit záběry modelů kosmických lodí, protože se kymácely a vypadaly jako modely. Takže jsme u první epizody přetáhli rozpočet o nějakých 40 000 liber, což je na televizní poměry strašně moc. Ale muselo se to udělat pořádně. Jinak by to bylo příšerné."

První epizoda Průvodce byla pojata hodně jako pilotní díl a Alan Bell ji předložil svým šéfům z BBC. Některým z nich se nelíbila. Vůbec jí nerozuměli, takže si ani neuvědomovali, že by to mělo být legrační. A náklady na první díl - přes 120 000 liber - byly zhruba čtyřnásobné než náklady na odpovídající epizodu Doktora Kdo.

Aby dokázal, že jde o zábavný pořad, Alan Bell pořídil zvukovou stopu se smíchem. Vyrobit ji tak, že navezl asi stovku fanoušků sci-fi do kina National Film Theatre, pustil jim první epizodu a nahrál jejich reakci. Jako předehru jim přehrál desetiminutový videozáznam s Petrem Jonesem, jak chvatně a v nesprávném pořadí pročítá fixem načmárané lístky s nápovědou a ujišťuje diváky, že v další epizodě bude Zafod Bíblbrox, a se všudypřítomným Kevinem Daviesem, který předváděl, jak se používají sluchátka.

To je jediný případ, kdy se Peter Jones objevil v rámci televizního seriálu Stopařův průvodce na obrazovce. Vše je zachyceno na DVD.

Divákům se porad líbil, smáli se tam, kde měli, a vůbec se skvěle bavili, a vedení BBC nejenže povolilo výrobu dalších pěti epizod (i když tentokrát se náklady na jednotlivé díly pohybovaly spíše kolem 40 000 liber, což byl jeden z důvodů, proč je výprava ke konci poněkud chudá), ale navíc ani netrvalo na tom, aby byl seriál opatřen stopou se smíchem, což byla bezesporu dobrá zpráva.

Alan Bell vzpomíná: "První epizoda byla vlastně jen pilot, ale když jsme byli v polovině, dostali jsme zadání na výrobu celého seriálu, jenže my jsme pořád ještě nevěděli, kolik prostředků na to bude potřeba, protože jediné, čím jsme se mohli řídit, byly rozhlasové scénáře.

Když jsme to dokončili, všemocná božstva usoudila, že diváci nepoznají, že je to komedie, pokud nepřidáme stopu se smíchem. Tak jsme si pronajali National Film Theatre a promítli to divákům. Dostali sluchátka, aby slyšeli zvuk pěkně jasně, a celou dobu se smáli. Pomohlo nám taky, že to byli samí fanoušci..."

Obsazení televizní verze bylo převážně stejné jako v rádiu, byly tu však i některé změny.

"Chtěl jsem zachovat všechny herce z rozhlasového seriálu, ale někdy se stává, že hlas neodpovídá fyzickému vzhledu. Například na Forda Prefecta jsem chtěl někoho, kdo vypadá trochu zvláštně, a když jsem viděl Geoffreyho McGiverna, připadalo mi, že je na pohled příliš obyčejný. Ford by měl být člověk, ale trochu znervózňující, takže jsme hledali někoho jiného. Moje sekretářka* navrhla Davida Dixona. Byl skvělý, ale říkal jsem si, že mu změním barvu očí na svítivě modrou, a tak jsme mu sehnali speciální barevné kontaktní čočky, ale když došlo na televizi, ukázalo se, že kamery nejsou dostatečně citlivé, aby to zaznamenaly - kromě scény v hospodě na začátku prvního dílu.

Sandra Dickinsonová dostala roli Trillian poté, co jsme absolvovali zkoušku asi s dvěma stovkami mladých dam. Žádná z nich ji nehrála se správným prožitkem. To děvče přece muselo mít smysl pro humor. A pak se objevila Sandra Dickinsonová a přečetla text mnohem legračnějším způsobem než všechny ostatní herečky, které přišly na konkurs.

Obsazení Sandry Dickinsonové do role Trillian bylo poněkud překvapivé - v knize byla postava popsána jako tmavovlasá Angličanka se snědou pletí, Sandra ji hrála (tak jak to ve skutečnosti je) jako drobná blond Američanka s trochu nakřáplým, ochraptělým hlasem. Jak o ní řekl Douglas Adams, "dokázala by předvést dokonalý hlas typu 'dcera Impéria', a při zpětném pohledu si říkám, že jsme ji možná k tomu měli přinutit. Ale byla to taková úleva, že se konečně objevil někdo, kdo dokázal dodat roli Trillian trochu humoru a vdechnout té postavě trochu života, že jsme ji nechali hrát přesně takový typ, jaký byla, a nic jsme neměnili."

Další překvapení, pokud jde o obsazení, přišlo s pátým dílem: Sandřin manžel Peter Davidson, pátý a nejpříjemnější Doktor Kdo. Hrál Hlavní chod, žoviální dobytče, které zapřisahal hodovníky, aby je snědli. Jak říká Alan Bell: "Sandra ke mně přišla a řekla, že Peter by si chtěl zahrát v Průvodci jako host, a navrhla roli Hlavního chodu. Říkal jsem jí: 'Nemůžeš přece navlíknout Petera Davidsona do kravské kůže!' Ale ona tvrdila: 'Ne, vážně, on to opravdu chce hrát!' A tak jsem souhlasil, že ho obsadíme. Nedostal honorář jako hvězda, dělal to jen pro radost. A hrál to moc dobře."

Ze začátku natáčení se ve zprávách pro tisk hodně zdůrazňovalo, že se nebude točit v kamenolomech a štěrkových dolech, kde Doktor Kdo vždycky cestoval na vzdálené planety. A že se nepoužijí žádné plastické skály, které dodávaly cizím planetám ve Ster Treku onu zvláštní nepřesvědčivost.

Místo toho vyrazí štáb do ciziny. Nejspíš na Island. Nebo do Maroka. Magrathejské sekvence budou točeny na nějakém exotickém místě, ujistňovali nás.

Alan Bell: "Douglas chtěl, abychom magrathejské sekvence natočili na Islandu. Tak jsem si prohlédl brožurky cestovních kanceláří a zjistil jsem, že je tam strašná zima a že tam nejsou žádné hotely, které by stály za řeč. Ale byl jsem před několika lety v Maroku a věděl jsem, že jedna oblast v Maroku vypadá hodně jako nějaká cizí planeta. Jeli jsme se tam podívat, ale měli jsme takové problémy s celní kontrolou - a to jsme jeli bez kamer - a navíc jsme potkali japonský štáb, a ti nám říkali: 'Nejezděte sem, oni to budou schválně protahovat, abyste museli utratit víc peněz!' - jim zadržovali veškeré vybavení tři týdny.

A tak jsme nakonec skončili v docela pěkném kaolinovém dole v Cornwallu, kde jsme pak natočili i plážové scény: Marvin hraje plážový volejbal a Douglas uhánějící do moře."

Většina herců má na cornwallský důl živé vzpomínky. Některé souvisejí se skutečností, že tam dole nebyly žádné toalety. Jiné se týkají Davida Leamera, herce uvnitř Marvina, který, vzhledem k množství času potřebného k navlékání a svlékání Marvinova kostýmu, byl při občasných přehánkách během filmování zanechán v dole, chráněn před rzí pouze deštníkem.

Prehistorická Británie byla natáčena v jezerní oblasti, zrovna když se nečekaně dostavila studená vlna, což znamenalo, že Aubrey Morris (který hrál kapitána Archy B přebývajícího ve vaně) a statisté oděni ve zvířecích kožích, kteří hráli předchůdce Golgafriněmanů na Zemi, byli zmrzlí na kost a strávili většinu času, kdy je zrovna nesnímala kamera, zabalení do dek popíjejíce horký čaj.

Další zajímavá lokalita byl Arthurův dům. Alan Bell ho objevil, když kamsi jel autem a ztratil se v okolí Leatherheadu. (Branka, jediná část objektu, která je při demolici v záběru, byla přistavěna pro účely filmování.)

Právě když se natáčely scény v hospodě, začaly Stopařovu průvodci problémy s odbory, jejichž přesnou povahu si už nikdo nevybavuje, ale v nichž zřejmě šlo o to, že se několik herců a členů štábu vydalo na návštěvu hostince, která mohla být rázu rekreačního, ale zástupci odborů tvrdili, že byla charakteru pracovního, v kterémžto případě měli být pozváni také, nebo něco takového.*

Počítačový sál na konci čtvrtého dílu (sekvence se střelkou) byl ve skutečnosti natočen na golfovém hřišti Henley.

"Chtěli jsme najít místo, které by bylo blízko a kde bychom mohli postavit dekoraci a vyhodit ji do povětří," vzpomíná Alan Bell. "Bylo to dostatečně daleko od Londýna, abychom mohli upozornit místní lidi, že až uslyší ve dvě ráno děsnou ránu, nemají si toho vůbec všimnout - to jsme jenom my! Ve filmu to není vidět, ale do dekorace nám přišlo - byla nahoře otevřená."

Problémy s odbory pokračovaly, když se zase začalo točit ve studiích: "Dekorace restaurace Milliways byla největší,

jakou kdy v největším studiu BBC postavili. Odbory tekly, že ji stavět nebudou, takže jsme museli některé pasáže škrtnout, což byla škoda.

Ale snímali jsme to tak, že jste restauraci nikdy neviděli celou najednou, pokaždé bylo vidět jen část. Měl jsem k tomu své důvody... no, jestli jste někdy viděli televizní estrádu, oni vydají všechny peníze za dekoraci, zpěvačka zpívá, kamera odjíždí, a vy vidíte dekoraci. A tak to jde dál, písničku za písničkou, pořád vidíte stejnou dekoraci, až vás to začne nudit.

A tak jsem prohlásil, že když děláme Stopaře, necháváme některé věci fantazii diváků, takže i když jsme měli tuhle ohromnou dekoraci, není tam ani jediný záběr, kdy byste ji viděli celou najednou. Jen některé části, a proto si pak začnete myslet, že je ve skutečnosti ještě daleko větší. Nikdy nevidíte její konec.

Ke konci nabraly události hektické tempo. Seriál byl strukturován tak, aby ho bylo možno dělat na denní bázi, takže, jakmile byla hotová grafická práce a lokace pro jednotlivé díly byla skončená, studiové záběry bylo třeba natočit za jediný den ve studiu. Měli jsme na to zkrátka jen pět dní, takže všichni byli bez sebe strachy, aby všechno bylo hotové včas. Jenže elektrikářské odbory byly ve sporu s vedením, takže každý večer úderem desáté zhasla světla, odpojili nám kabely a hotovo. V seriálu je jedna scéna, kdy Arthur Dent prchá do úkrytu za trámem - ve skutečnosti jsme ovšem použili záběr, v němž se představitel Arthura Simon Jones řítí přes studio „na plac“.

Seriál byl úspěšný. Fanoušci byli nadšení, pořad sklídl skvělé recenze, většina lidí byla příjemně překvapena počítačovou grafikou, kterou se nechala ošálit, a BBC sklídila pár cen za rok, který jinak zcela ovládl pořad ITV Návrat do Bridesheadu (Brideshead Revisited).

Všichni napjatě očekávali druhou řadu seriálu. A tak čekali a čekali. Existují různé protichůdné verze vysvětlení, proč nebyla druhá řada nikdy natočena...

John Lloyd: "Řekli Douglasovi, aby napsal další seriál. Pokud je mi známo, vypravil se do BBC a řekl jim: „S největší radostí, ale už nechci nikdy znovu pracovat s Alanem Bellem.“ A BBC se zcela netypicky postavilo za Alana Bella - řekli, že je to jediný člověk, který to může dělat. A tím to skončilo. (Říkám netypicky, protože pokud dejme tomu nějaká komediální hvězda nevycházela s producentem, zašla prostě za šéfem oddělení, a oni jí dali jiného. Hvězdě by to klidně udělali k vůli, ale autorovi ne.)

Geoffrey Perkins: "Douglas chtěl, abych to produkoval. Slyšel jsem, že Alan Bell prohlásil, že to nebude režírovat, pokud budu produkčním já, a místo toho mi nabídl místo dramaturga. To mi připadalo jako nejnevědčejší představitelný úkol - v případě prvního seriálu ani netušili, jakou měli kliku - měli hotový scénář rozhlasového seriálu a desky, takže to byla brnkačka. Nemuseli absolvovat celé to martyrium dolování scénářů z Douglase. A já věděl, že dolovat z něho scénáře ke druhému seriálu, aniž bych mohl mluvit do toho, jak se budou realizovat, by byla strašlivá, zoufale nudná dřina, snad nejnevědčejší práce, jakou si umím představit.

A tak jsem řekl ne.

Můj dojem je, že jednání o druhém seriálu se zbytečně hnalo až na ostří nože. Douglas dal BBC ultimátum. Oni řekli ne, a byli si jisti, že on ustoupí. Což neudělal, a oni taky ne."

Alan Bell: "Chystal se druhý seriál. Všechno bylo zadáno, měli jsme o polovinu víc peněz, herci už znali termíny natáčení, a Douglas mezitím prosvíhl termín odevzdání scénáře, a čas běžel, a my jsme potřebovali mít jistotu, protože jinak... co můžete dělat šest týdnů před natáčením? Potřebovali jsme zadat výrobu dekorací - za tak krátkou dobu je prostě postavit nemůžete. Termíny k odevzdání scénářů se blížily a mýjely, dali jsme mu další tři týdny, porada stíhala poradu - a tím to skončilo, muselo se to stornovat.

Mělo to začínat utkáním kriketového turnaje Commonwealthu v Austrálii, ale pak jsme zjistili, že to nestihneme, tak jsme uvažovali o Headingly nebo tak někde. To je všechno, co vím o druhé sérii - v žádném případě to neměl být druhý rozhlasový seriál.

Douglas je hodně zvláštní. Byl přesvědčený, že rozhlasový seriál byl ze všeho nejlepší a že televize mu to zkazila. Já nevím. Možná že jo. Musel jsem hodně věcí v produkci změnit, aby byly výraznější, jako třeba Slartibartfástovo aeroauto - každý, kdo viděl Hvězdné války, by si myslel, že jsme ho ukradli odtud, a tak jsem ho změnil v bublinu, a jeho to našťvalo.

Začali jsme si jeho výstřední nápady zapisovat. Chtěl například, aby Marvin hrál chlápek v trikotu natřeném na zlato - kdybyste to viděli v televizi, hned byste věděli, že je to herec. Ve scénáři je to legrační, protože Marvin je plechovka, která je depresivní. Když uvidíte chlapa v trikotu, hned víte, že je to herec, a co je tak zvláštního na tom, že je herec depresivní? A navíc měli zlatého robota ve Hvězdných válkách. Tenhle spor muselo řešit vedení redakce.

Chtěl třeba, aby myši hráli lidi v myši kůži. To by nikdy nemohlo fungovat. Vypadalo by to jako pantomima. Chtěl se věrně držet rozhlasového scénáře, jenže tady se nemůžete držet rádia, protože je to vizuální záležitost, lidi musejí přecházet z jedné strany dekorace na druhou.

Takže jsme se s Douglašem neustále hádali. Ne že by mi to nějak zvlášť vadilo, protože tak to konec konců v životě chodí. Když děláte produkci a všichni jsou ohromně v pohodě, výsledek je obvykle strašná pitomost, protože lidi ve svém nadšení pro věc nevidí chyby. Byla to prostě moje práce, vyhodit z toho všechny blbé nápady a nechat tam ty dobré.

Změnu role černé reklamní lodi kapely Postižená oblast navrhl sám Douglas. John Lloyd byl spoluautorem některých epizod rozhlasového seriálu, když Douglas pracoval jako dramaturg na Doktorovi Kdo a současně psal Stopařova průvodce, a docela ochotně zadal Johnovi pasáže, které nedokázal napsat sám. Sekvence s černou lodí byla jedna z nich. Když to pak mělo obrovský úspěch, Douglas hrozně litoval, že se u některých epizod musí dělit o uznání s Johnem, takže když došlo na televizní seriál, za žádnou cenu nechtěl dělat nic, co napsal John Lloyd, protože chtěl, aby to všechno byla jeho zásluha. Myslím ale, že kdybych já byl Douglas Adams, udělal bych přesně totéž.

Vycházeli jsme spolu celkem dobře, ale já jsem ho považoval za přítě. Řekli jsme mu vždycky, že se postsynchrony

budou dělat za tři neděle, i když jsme to udělali už den předtím, protože když tam přišel on, celou dobu do toho šťoural, a musím říct, že to nebylo vždycky k prospěchu věci."

NÁVRH PROVEDENÍ: Myši.

Navrhoval jsem animaci s použitím trikové kamery v případě, že dokážeme vyrobit dostatečně přesvědčivé loutky, abychom vyvolali dojem mluvících myši, jako jsou třeba Muppets nebo mistr Yoda v jinak ukrutně nudném Impérium vrací úder. Pokud tohle uděláme, pak samozřejmě myši musí vypadat co nejrealističtější, jak jen je dokážeme udělat, ne jen jako karikatury myši. To znamená, že ve skutečně dekoraci, ve skleněném vozítku, buďto použijeme maličké modely v životní velikosti, anebo skutečně živé myši, což by bylo nejlepší.

Je jasné, že pokud dokážeme vyvolat přesvědčivý dojem, že mluví, pak tím obejdeme nutnost zkreslování hlasů, s nímž jsme se potýkali v rádiu, což pak zeslabovalo skutečný smysl textu.

(Poznámky Douglase Adamse k produkci televizního seriálu, díl pátý)

Douglas Adams: "Spousta toho, co vám říká, bylo prostě jinak. Jestli má výpadky paměti nebo co, to nevím. Vím jen, že vesele přiznává, že vždycky říká spíš to, co se mu zrovna hodí než to, co je pravda. Takže nemá smysl se přít.

Nehodlal jsem doopravdy začít psát druhou televizní sérii, dokud si neujasníme některé zásadní aspekty, jak k tomu přistoupíme. Byl jsem hodně deprimovaný tím, že ačkoliv to měl produkovat John Lloyd, rychle ho z toho vyšoupli, ke značné škodě pořadu. Vždycky jsem taky jasně říkal, že chci Geoffreyho Perkinse, alespoň jako konzultanta.

Nic z toho se v první sérii nestalo. Mně i hercům bylo naprosto jasné, že Alan nechová ke scénáři velké sympatie. A tak jsem nechtěl jít do druhé série, aniž by se situace nějak napravila, a BBC ji nijak napravovat nehodlalo. O to tam v zásadě šlo, proto jsem nedodal scénáře. Neměl jsem v úmyslu psát scénář, dokud nebudu vědět, že ten pořad skutečně budeme dělat."

Když pak v roce 1984 John Lloyd a Geoffrey Perkins pracovali, první jako producent a druhý jako dramaturg, na pořadu Central Television Věrná podoba (Spitting Image), proslýchalo se, že společnost Spitting Image by měla zájem vyrobit televizní verzi Života, vesmíru a vůbec. Jistě by to bylo zajímavé - člověk má pocit, že by možná dokázali udělat Zafodovi pořádnou hlavu - ale televizní práva byla vázána na práva filmová a nakonec z toho nebylo nic.

14

Restaurant na konci vesmíru

MARVIN: Ale co jednoho při téhle práci opravdu deprimuje, jsou lidi. Jsou tak nudní. Opravdu dobře jsem si s někým popovídal naposledy před čtyřiatřiceti milióny let.

TRILLIAN: Pane jo.

MARVIN: A to ještě s automatem na kafe.

ZAFOD: Nojo, to nás fakticky děsně bere, Marvine. A kde je vlastně naše bejvalá loď?

MARVIN: Je v restauraci.

ZAFOD: Cože?

MARVIN: Udělali z ní čajové lžičky. To se mi líbilo. Ale zase ne tak moc.

ZAFOD: Chceš říct, že si tam teď míchají kafe mou lodí? Srdcem ze zlata? Hergot, vždyť to byla jedna z nejprůdčivějších kosmickéjch mašin, jaký kdy kdo sflákal dohromady!

(Úryvek ze scénáře rozhlasového seriálu, díl pátý)

"Pokaždé když narazím na jinou verzi, vždycky si říkám, že jsem to mohl udělat líp. Jsem si velmi intenzivně vědom toho, co se nepovedlo, co bylo řídké nebo špatné v první verzi, částečně je to dáno tím, že jsem to psal na pokračování, takže jsem nikdy vlastně nevěděl, co bude dál. A i když jsem se zuřivě snažil konstruovat děj, ono se to stejně nikdy nedrželo zápletky, kterou jsem dopředu nalajnoval.

To si načrtnete zápletku, napíšete první scénu, a zákonitě zjistíte, že první scéna vůbec není legrační a že musíte vymyslet něco jiného, a pak konečně zplodíte scénu, která legrační je, jenomže už to dávno není o tom, o čem to mělo být, a tak se musíte vykašlat na děj, který jste měli v hlavě, a vymyslet nový...

Časem přestalo mít smysl plánovat děj příliš dopředu, protože to nikdy nefungovalo, což je dáno tím, že ten rozsáhlý korpus materiálu narůstal postupně. Často jsem se dostal do situace, kdy jsem si říkal: "Kdybych byl býval věděl, že to dojde až sem, byl bych býval udělal něco jiného támhle." Takže psát knihy pro mě znamená neustálé pokusy, aby dávalo smysl to, co jsem předtím napsal, což obvykle znamená rozsáhlý chirurgický zákrok.

Zvlášť v případě druhé knihy jsem se snažil dát tomu nějaký smysl jakoby pozpátku. Věděl jsem, jak to skončí - sekvencí na prehistorické Zemi, a najednou jsem zjistil, že plánuju děj zpětně z tohoto bodu..."

Restaurant na konci vesmíru je Douglasův oblíbený díl Stopařova průvodce, i když okolnosti, za nichž ho psal, nebyly právě ideální, a neměl to být výjimečný případ.

"Odkládal jsem to a odkládal, dostával jsem jeden odklad za druhým (v tu dobu byly v proudu nejružnější věci jako například divadelní inscenace a televizní seriál), ale nakonec ředitel Pan Books řekl: „Dali jsme vám všechny možné odklady, ale teď už to doopravdy chceme: udělejte to, jak chcete, ale musíme to za čtyři týdny mít. Jak jste s tím vlastně daleko?" Neměl jsem chuť říkat mu, že jsem ještě nezačal, připadalo mi nefér, takhle ho chudáka ranit."

Jacqueline Grahamova, která pracovala v nakladatelství Pan Books, vysvětluje, v jak obtížné situaci byli: "Po zkušenosti s první knihou byl náš postoj směsicí rezignace a nevěřicného vzteku, vyvolaného Douglasovým zpožděním. V případě druhé knihy jsme očekávali, že bude mít zpoždění, zabudovali jsme to do svého plánu, ale současně jsme si mysleli: „Přece nám to nemůže udělat znova! Tentokrát začne včas, naplánuje si to, a bude se držet

plánu...'

Jenže on to neudělal. Celá ta věc měla obrovské zpoždění a Douglas z toho začínal být na nervy, protože nabíral stále větší a větší zpoždění. V té době bydlel ve společném bytě s kamarádem Jonem Canterem a on prostě vůbec nedokázal pracovat, když telefon neustále zvonil a Jon byl pořád doma. Nakonec jsem mu řekla: Jak proč se jednoduše neodstěhuješ?', protože první knihu napsal u své matky. Připadalo mu to jako výborný nápad, tak jsem mu našla byt a ještě to odpoledne jsem ho tam přestěhovala."

Douglas to považoval za víc než podivnou zkušenost:

"Byl jsem pod zámekem, aby se ke mně nikdo nemohl dostat nebo mě najít. Vedl jsem celý ten měsíc dokonale mnišskou existenci, a když uplynuly čtyři týdny, bylo to hotové."

Bylo to hrozně zvláštní. Jedna z těch chvilí, kdy se člověk doopravdy zblázní... Vzpomínám si na okamžik, kdy mě napadlo: „Já to dokážu! Já to skutečně dopíšu včas!“ Tehdy zrovna vyšlo album Paula Simona One Trick Pony, bylo to jediné album, které jsem měl. Poslouchal jsem to na svém walkmanu každou vteřinu, kdy jsem neseděl u psacího stroje - udržovalo mě to v chorobném transu, který mi umožnil napsat tu knížku včas."

Když byl rukopis Restaurantu na konci vesmíru odevzdán, Douglas prohlásil, že to bude poslední stopařská knížka.

"Definitivně jsem s tím skoncoval, doufám," oznámil jednomu deníku. "Chtěl bych teď vyzkoušet zase něco jiného, jako třeba hraní."

Kniha, opět paperback nakladatelství Pan Books, sklídila u kritiky úspěch. V případě první knihy byla většina kritiků zpočátku lehce nedůvěřivá a většina z nich o ní raději vůbec nereferovala, zato prodej z ní udělal číslo jedna. Zvláštní je, že jediná pasáž, která britským kritikům připadala příliš montypythonovská a příliš přízemní, byla kolonizace Země odpadem golgafrinčamské společnosti - zvláštní proto, že to byla sekvence, kterou si většina amerických kritiků nejčastěji vybírala, aby ji obzvláště vychválila.

MARVIN SE ODVRÁTÍ OD TELEPORTU A PLOUŽÍ SE PRYČ.

MARVIN: Řekl bych, že někteří lidé by po pěti stech miliónech sedmdesáti šesti tisících miliónů let čekání na parkovišti očekávali lepší zacházení. Já ale ne. Jsem možná jenom robotí sluha, ale jsem přespříliš inteligentní, než abych čekal, že si na mě někdo alespoň na chvíli vzpomene. Příliš inteligentní. Jsem totiž tak inteligentní, že mám pravděpodobně dost času, abych prošel všech pět miliónů věcí, které nejvíc nesnáším na organických formách života. Za prvé, jsou tak strašně hloupé...

(Úryvek ze scénáře televizního seriálu)

15

Invaze do USA

"A teď..." hlásala tisková zpráva, "něco úplně jiného..."

Jak jsme viděli, příspěvek Douglase Adamse k montypythonovské produkci nebyl nikterak zásadní ani epochální, ježto sestával z jednoho starého skeče přepsaného několikerou rukou pro soundtrack Monty Python and the Holy Grail (Monty Python a Svaty Grál) a ze dvou "štěků" (jednoho v ženském převleku a jednoho v chirurgické masce) v poslední sérii.

To však nebyl dojem, jaký člověk získal z americké reklamní kampaně pro Stopařova průvodce Galaxií - Douglas byl představen jako "bývalý scenárista skupiny Monty Python". Navíc úvodní tisková zpráva k vázanému vydání Průvodce (vydaného nakladatelstvím Harmony/Crown v říjnu 1980) obsahovala tyto pochvalné výroky:

Skutečně výborná zábava

- John Cleese

Mnohem legračnější než cokoli, co kdy napsal John Cleese

- Terry Jones

Vím určitě, že to John Cleese nečetl

- Graham Chapman

Kdo je John Cleese?

- Eric Idle

Skutečně výborná zábava

- Michael Palin

Snad by bylo možné prominout americkým fanouškům, že si mysleli, že šestým členem týmu Monty Python není Terry Gilliam, ale Douglas Adams.

MONTY PYTHON A STOPAŘŮV PRŮVODCE

"Je to legrační. Když jsem byl na univerzitě, byl jsem velký fanda Pythonů. Což jsem pořád, ale tenkrát byli v nejaktivnější fázi. Takže se na ně dívám zvnějšku - očima publika. Pokud jde o Stopařova průvodce, jsem jediný člověk, který se na něj v žádném smyslu zvnějšku nedívá, často si kladu otázku, jak bych na něj asi reagoval, kdybych to nebyl já, a přitom bych byl já, abych tak řekl, a jak by se mi to asi líbilo a do jaké míry bych byl fanda nebo tak něco. Způsob, jak bych to vnímal mezi vším ostatním. Na tuhle otázku pochopitelně neumím odpovědět. Nemám představu, protože jsem jediný člověk, který se na to zvnějšku podívat nemůže."

Ve Stopaři můžete najít pasáže, v nichž jsou různé prvky z toho či onoho. Jinak řečeno pro někoho, kdo to chce třeba v tisku nějak charakterizovat, je snadné říct, že je to něco mezi Monty Pythony a Doktorem Kdo, a v jistém smyslu to tak je, je to složeno z nejrůznějších prvků, které to dělají tím, čím to je. Ale na konci všeho toho mixování je něco, co je svým zvláštním způsobem úplně jiné než všechno ostatní.

Ale tak je to se vším. Pythonové byli mix všeho možného smíchaného dohromady, a vzniklo z toho něco úplně jiného než všechno ostatní. Dokonce i Beatles (abychom nezůstávali při zemi) byli směs všech možných prvků vzatých z jiných věcí a smíchaných dohromady, a přece vytvořili něco, co bylo naprosto jiné.

Přestože Stopařův průvodce nemá žádný skutečný politický význam, je tam téma všudypřítomnosti byrokracie a paranoie bující po celém vesmíru. A to je přímý odkaz na Monty Pythony, spolu se srovnatelným stylem „individuálních událostí, malých světů“. Rozdíl spočívá v narativní struktuře, takže svět Průvodce je umístěn kdesi mimo „reálný svět“, a přitom s ním koexistuje. Je to jako dívat se na události opačným koncem dalekohledu." (Douglas Adams)

V roce 1980 jen málo amerických stanic už Stopařova průvodce odvysílalo a National Public Rádio právě čekalo na zavedení svého nového stereo systému, než začne s celonárodním vysíláním seriálu. Bylo však jasné, že pořad nebude prostřednictvím rádia působit stejně ve Státech jako v Anglii, takže bylo třeba nasadit nový kurs.

Kniha byla celkem úspěšná, když vyšla ve vázaném vydání, ale rozhodně nezískala kultovní status, jak se stalo v Anglii a jak si mnozí představovali, že by se mohlo stát i v Americe. Rozhlasový seriál byl konečně odvysílán členskými stanicemi systému National Public Rádio v březnu 1981. (Celonárodní ohlas byl tak příznivý, že všech dvanáct epizod bylo po půl roce opakováno.)

(Douglas Adams byl poprvé v Americe v lednu 1981, po dokončení televizního seriálu BBC. Bydlel v New Yorku, skvěle si užíval (přestože chytil nějakou infekci do ucha) a ještě se podíval do Mexika, než odjel zpátky do Anglie, kde měl začít pracovat na Životě, vesmíru a vůbec (Life, Univers, and Everything).

V mnoha ohledech mělo paperbackové vydání Stopařova průvodce hodně společného s reklamou, jakou měl kultovní film Rocky Horror Picture Show. Když chtěla filmová společnost dostat lidi do kin na tenhle film, uvědomila si, že publikum ho musí "objevit" samo, že je třeba, aby si to lidi toho správného typu pověděli mezi sebou.

Je zvláštní, že spíše než příznivé recenze nebo celonárodní inzerce (je ovšem třeba přiznat, že ani jedno ještě nikdy prodeji neublížilo) je faktorem, který nejvíce prodává knihy, ústní podání: lidi si knížku přečtou a doporučí ji svým známým. Všichni doufali, že Stopařův průvodce by mohl mít stejný účinek jako některé univerzitní trháky v 60. a 70. letech - knížky, které se vyšplhaly vysoko na žebříčcích prodeje a pak se z nich staly trvalé bestsellery. Mohlo by to být další Kdo chytá v žitě? Příští Pán prstenů nebo Duna?

Stopařův průvodce potřeboval, aby si fanoušci sci-fi a -což bylo ještě důležitější - univerzitní studenti a lidi toho druhu, kteří ocení jeho humor, předem mezi sebou řekli, oč jde. Řešení? Inzerát v časopise Rolling Stone z 20. srpna nabízející 3000 výtisků ("ZDARMA!") prvním čtenářům, kteří do 27. téhož měsíce napíší na adresu "Hyperprostorový stopařský klub" - Odb. Země, Pocket Books. Tuto akci nakladatelství Pocket během několika měsíců před vydáním ještě doplnilo mnoha "předběžnými výtisky na ukázkou" a "propagačními akcemi s rozdáváním knih" v naději, že lidé začnou Stopařova průvodce číst a, jak nakladatelství doufalo, povědí svým kamarádům, jak se jim kniha líbila.

Pocket Books na propagaci knihy rozhodně neskrblilo. "Anglie, země, která dala Americe Beatles a Monty Pythonův Létající cirkus, právě exportuje poslední novinku bláznivého humoru - Stopařova průvodce Galaxií od Douga Adamse, fantastickou parodii, kterou v říjnu vydává nakladatelství Pocket Books," stálo v tiskové zprávě.

Kniha skutečně v říjnu vyšla a prodávala se celkem dobře.

Douglas byl opět v Americe, tentokrát v Los Angeles, kde se ABC pokoušela dát dohromady ("zaplat' pánbůh, že neúspěšně") americkou verzi televizního seriálu.

"Bylo to jako jakýkoliv běžný horror, jakých jste viděli spoustu," říká o tom Douglas. "Vůbec je nezajímalo, jak dobré to bude nebo nebude, chtěli prostě udělat spoustu zvláštních efektů, a taky chtěli, aby za ně nemuseli platit."

Měl to zkrátka být jeden z těch britských komediálních pořadů, které byly předělány na americké komediální pořady.* (Je to starobylá a ušlechtilá tradice dovléct pořady jako Steptoe a syn (Steptoe and Son), Fawityův Penzión (Fawity Towers) a Pád a vzestup Reginalda Perima (The Fall and Rise of Reginald Perim) přes Atlantik, nově je obsadit, přepsat je a často i pečlivě odstranit to, co na nich bylo vtipné.)

Není známo, co vlastně mělo ABC v plánu udělat se Stopařovým průvodcem. Scénář měli napsat úplně jiní lidé než Douglas a pracovaly na něm různé tvůrčí skupiny.

"Kolovaly příšerné historky o poradách s vedoucími pracovníky, kteří troušili poznámky jako: „Měl by mimozemšťan být zelený?“ Nakonec ze všeho sešlo, protože rozpočet na první epizodu se vyšplhal na 2 200 000 dolarů. Byl by to nejdražší dvaadvacetiminutový pořad, jaký kdy kdo vyrobil. Scénář byl hrozný"

Jediný Douglasův příspěvek k celé záležitosti spočíval v "potloukání se celý týden po produkci". Jak později poznamenal: "Člověku to dá představu o šílených rozměrech celé věci, když uváží, že mi za ten týden zaplatili čtyřikrát tolik, co jsem dostal za celý rozhlasový seriál!"

Byl to Restaurant na konci vesmíru, vydaný krátce nato, s nímž se Douglas poprvé dostal na seznamy amerických bestsellerů, a když byl poté v Americe odvysílán televizní seriál BBC, byla popularita Průvodce zajištěna.

Hodně lidí bylo udiveno, že se něco tak hluboce britského jako Stopařův průvodce mohlo v Americe uchytit. Ne tak Douglas Adams.

"Na všech úrovních zábavního průmyslu člověku neustále opakují, že americké publikum nemá rádo britský humor nebo že ho nechápe. To nám tvrdí kdekdo kromě publika, které, alespoň pokud mohu soudit, ho má moc rádo.

Způsobují to ti ostatní, lidi, jejichž práce je říkat vám, co se publiku líbí; ale lidi, se kterými se setkávám tady i v USA, tedy fandové, jsou si hodně podobní.

Nejčastější přání, jaké můžete od amerického publika slyšet, je: „Hlavně je nenechte, aby to poameričtili! Máme tady dost vlastních blbostí!"

Pokud jde o prodej, je kniha v současné době populárnější v Americe než v Anglii (prodává se tam dvakrát více knih

čtyřnásobnému počtu lidí, takže je buďto dvakrát tak populární, anebo jen z poloviny). Podle mě se příliš zdůrazňuje rozdíl mezi americkým a britským humorem. A přitom není vůbec žádný rozdíl v tom, jak se s publikem zachází. Lidé, kteří ve Spojených státech sestavují programy, zacházejí s diváky (ne jejich vlastní vinou) jako s naprostými idioty. A když se s vámi hodně dlouho zachází jako s idiotem, máte sklon tak opravdu reagovat. Ale když se jim předloží něco trochu lepšího, obvykle si zhluboka oddychnou a řeknou „Zaplať pánbů!“

Jsou věci, o nichž si Britové myslí, že jsou anglické jako rostbíf, zatímco Američané si o nich myslí, že jsou americké jako jablečný koláč. Fór je v tom psát o lidech. Když píšete o situacích, které lidi znají, tak to ocení. Humor, který nemůže cestovat, jsou věci jako monolog Johnnyho Carsona, u něhož musíte přesně vědět, kdo ten týden o kom co řekl a jak to ovlivnilo výkon losangeleských Beranů. Pokud tyhle informace neznáte, pak vám to vůbec nepřipadá vtipné.

Ale všechno, co vychází z toho, jak se člověk chová, je univerzálně přístupné. (Jak to funguje v překladu, to je jiná záležitost, protože v tomto ohledu je komedie křehká rostlinka, a chovám podezření, že se často stává, že nemusí „prosazeni“ přežít. Já nevím. Stopařův průvodce byl přeložen do všech možných jazyků, a nevím, ve kterých to funguje a ve kterých ne.)

Na každý pád se Život, vesmír a vůbec a Douglasovy další romány v USA prodávaly neuvěřitelně dobře. Počítačová hra, která byla v Británii celkem úspěšná, byla ve Spojených státech po celý rok číslo jedna a prodalo se jí přes čtvrt miliónu exemplářů. Po celá 90. léta většina Douglasovy pošty, stejně jako větší část jeho příjmů, přicházela z Ameriky.

16

Život, vesmír a vůbec

ZAFOD: Můj smysl pro realitu je v naprostém pořádku. Nechávám si ho jednou za čtrnáct dní prohlídnout v servisu. (Výňatek ze scénáře pro rozhlas, díl třetí)

První dvě stopařské knihy vycházely z materiálu napsaného pro rozhlasový seriál. Když se Douglas Adams zavázal napsat třetí knihu, o níž přísahal, že ji nikdy nenapíše, použil jako dějovou kostru zápletku, "která se tu poflakovala už hodně dlouho".

Jednou ji předložil jako návrh jednoho dílu Doktora Kdo, ale Graham Williams soudil, že je přece jenom "příliš pitomá". Později, když se mluvilo o plánech na film Doktor Kdo s Tomem Bakerem v hlavní roli, ji rozpracoval jako filmový námět s názvem Doktor Kdo a Krikkit'ané (Doctor Who and the Krikkitmen, viz Dodatek V). Film se nikdy neuskutečnil, ale později, když se začalo mluvit o druhé sérii televizního stopařského seriálu, Douglas začal pohlížet na scénář o Krikkitanech jako na možný "nosič" pro Průvodce.

Nakonec to dopadlo tak, že z důvodů vysvětlených obšírně jinde, se druhý televizní seriál nekonal. Ale proces přeměny Doktora Kdo a Krikkit'anů v Život, vesmír a vůbec už začal.

Pokud jde o děj, jsou zápletky v podstatě stejné.

Douglas rozdělil roli Doktora Kdo mezi Slartibartfasta, Trillian a (v této sekvenci) Arthura Denta, ačkoliv z toho, co by bylo bývalo druhou půlkou formátu Doktora Kdo, se stalo posledních třicet stránek Života, vesmíru a vůbec.

(Ve verzi Doktor Kdo poté, co se hlavnímu hrdinovi nepodaří zabránit Krikkit'anům, aby získali jednotlivé složky Wikkit's brány, přijíždí Doktor se Sárou Jane na Krikkit a stráví skoro celý zbytek příběhu v klasickém stylu Doktora Kdo, tj. pobíháním, necháváním se zajmout, unikáním ze zajetí, dozvídáním se jednotlivých prvků zápletky a opět dalším pobíháním, necháváním se zajmout, unikáním, zachraňováním Sáry Jane a tak dále.)

Život, vesmír a vůbec se liší od předchozích stopařských knih v tom, že nebyl napsán na pokračování. Douglas věděl, co se bude dít, ale musel se utkat s dalším problémem, totiž jak zapracovat postavy ze Stopařova průvodce do děje Doktora Kdo. Postavy z Průvodce jsou totiž v zásadě nezodpovědné a místo dejme tomu zachraňování vesmíru mají sklon jít raději na mejdan (Ford), být nad věcí (Zafod), tvářit se zmateně (Arthur) nebo sténat (Marvin), takže jako náhradní zachránce Vesmíru zbývá jedině Trillian, jejíž osobnost nebyla nikdy plně rozvinuta (po pravdě řečeno byla jen letmo načrtnuta).

Život, vesmír a vůbec se potýkal snad s ještě většími obtížemi než ostatní části Douglasova životního díla: "Jak je to u mě se vším, odkládal jsem to déle, než bylo zdrávo, a navíc jsem prožíval obrovskou osobní krizi, která mě na půl roku úplně vyřadila - nebyl bych schopný vymyslet nic legračního, ani kdyby na tom závisel můj život. Chtělo se mi skákat ze skal a vyvádět podobné věci. Byla to emotivní epizoda, kterou raději nebudu podrobně líčit..."

(Přestože o tom Adams později odmítal mluvit, bylo to tak, že se s ním jeho tehdejší přítelkyně rozešla - jak prohlásil v rozhovoru, který poskytl v té době: "Opustila mě kvůli jednomu chlápku a oháněla se přitom dosti pochybným - aspoň podle mě - argumentem, že je to její manžel.")

V důsledku toho Adams napsal "značně chmurnou" první verzi Života, vesmíru a vůbec: "Měl jsem první verzi ze tří čtvrtin hotovou, a pak jsem musel jet na měsíc do Ameriky na propagační turné ke knížkám. Náhle jsem se musel vyrovnat se skutečností, že takhle kniha není v tu chvíli ani vzdáleně dobrá. Musel jsem zavolat svému nakladateli a říct mu: „Hele, není to ještě hotové, a já to budu muset celé přepsat, ale teď tam musím jet“ - bylo to hrozné!

A tak jsem jel na to turné a měl jsem hrozný pocit ze situace, která mou vinou nastala. A pak jsem se vrátil a sedl jsem si a psal. Musel jsem vyhodit prakticky celou první verzi Života, vesmíru a vůbec do posledního slova. Vezměme si jako příklad třeba prvních dvacet stran první verze, kdy se Arthur probudí v jeskyni - před dvěma a půl milióny let. (Myslím, že přesně tam jsem v té chvíli chtěl být.) Přepisoval jsem to a přepisoval a přepisoval a nakonec, po dvacátém přepsání z těch dvaceti stran vznikly první dvě řádky, a bylo to ono.

Co je na celé věci nejúžasnější, je, že třetí kniha byla vůbec napsána, že se stala skutečností a byla nakonec docela dobrá. Ale byla sflíkováná, prostě proto, že byla napsána za okolností, za jakých bych nechtěl ani vyrábět knihovnu,

natož pak psát knížku.

Ale o všech mých knihách platí, že jsem je nenáviděl, a pak jsem psal další knížku, a byl jsem tak zaneprázdněný tím, že jsem ji nenáviděl, že jsem zjistil, že se mi docela líbí ta předchozí. "Třetí knížka trpí problémy, které souvisejí se způsobem, jak jsem pojednal děj - i když to byl příběh s promyšleným dějem, občas zaslechnete skřípění převodovky tam, kde jsem musel udělat něco, co mělo posunout děj podle předem promyšleného plánu a přitom to mělo být legrační, takže jsem to někdy musel přehnat, aby to bylo legrační. To je ten skutečný problém: párkrát jakoby zaslechnete ječení pneumatik při zahýbání za roh.

Boj mezi obsahem a formou vyvrcholil ve třetí knize, protože právě v té jsem měl velmi podrobný plán logické struktury, a doslova nic z tohoto plánu se do knihy nedostalo. Já vždycky odbíhám od tématu, ale zatímco dřív jsem sledoval odbočky a odtud pokračoval dál, tentokrát jsem byl odhodlán pokaždé se vrátit k původní dějové linii. Odbočky zůstaly jen odbočkami.

Takže tu probíhal skutečný zápas mezi tím, jak jsem si myslel, že bych to měl dělat, a tím, jak se věci obvykle přirozeně vyvinou. Proto to má tu mírně konfliktní atmosféru - pořád jsem se to snažil strhnout zpátky tam, kam jsem chtěl, aby to směřovalo, i když to nejevilo žádné tendence tam mířit: strašná spousta výkladů z původní synopse se ani zdaleka do knihy nedostala, a pořád vás někdo tahá zpátky k hlavní dějové linii, a přitom není jasné, která to vlastně je.

Myslím, že asi musím být hodně divný člověk.

Na druhé straně se do téhle knížky dostaly některé mé oblíbené pasáže - sekvence o Agrajagovi a o létání. Pasáž o létání jsem vůbec nepřepisoval - byla hotová už v první verzi (i když jsem trochu švindloval, protože jsem si byl vědom toho, že jsem napsal celou sekvenci z jedné vody načisto, byl jsem trochu pověřivý a nechal jsem tam věci, které jsem mohl trochu revidovat).

Nebyl jsem spokojený se závěrem Agrajagova příběhu, byl trochu odbytý a měl jsem to napravit. V celku si myslím, že Život, vesmír a vůbec obsahuje některé nejlepší a některé nejhorší literární momenty z celé stopařské série."

Geoffrey Perkins vyslovil názor, že Život, vesmír a vůbec má vlastně nastavovaný konec (v kapitole 33 a 34), protože Douglasovi připadalo, že kniha je příliš krátká.

"Ne, to není pravda. Ve skutečnosti je to jedna z nejdelších knih. Bylo to skoro naopak - když jsem dostal z Panu obtahy, měl jsem takový neurčitý pocit, že něco není v pořádku. Kdyby to byla maličkost, byl bych si jí hned všiml, ale byla to jedna z těch věcí, co jsou tak velké a tak silně v nepořádku, že vám chvíli trvá, než zjistíte, o co přesně jde.

Bylo to tohle: chyběly tam dvě kapitoly.

Ty dvě kapitoly zmizely a později se našly v Americe, ale tou dobou už byl počet stran ve vázaném vydání pevně stanoven. Což je důvod, proč v anglickém vydání text pokračuje až do úplně poslední stránky. Na posledních stránkách za textem nejsou žádné inzeráty ani nic podobného. Ale je to skutečně docela dlouhá kniha.

Ne, ten materiál tam nebyl přidán proto, že by kniha byla příliš krátká, ale protože jsem tam chtěl vecpat jednu pasáž, kterou se mi nepodařilo dostat nikam jinam, je to příběh o Důvodu. Je to moje oblíbená pasáž, která se nikomu jinému nijak zvlášť nelíbila.

Když píšete, často máte pocit neustálého unikání před hrozící katastrofou. Myslím tím, že jedna katastrofická pasáž stíhá druhou, a jen občas se vám podaří něco, o čem si říkáte: 'Tak za tohle se poplácám po rameni.' Tahle pasáž byla tohoto druhu. Vážně jsem si myslel, že je docela pěkná.

Ale problém s třetí knihou spočívá v tom, že to mám děj, který skutečně něco znamená, a v proudu jsou závažné události, jenže co se postav týká, stvořil jsem takovou partu lemplů, že jsem si před psaním každé scény musel říct: 'Koho se tohle vlastně týká?' a v duchu jsem obcházel všechny postavy a vysvětloval jim, co se děje, a oni vždycky řekli: 'Jo? A co má být? Já s tím nechci nic mít.' Bud'ťo s tím nechtěli nic mít, anebo to nechápali.

Nakonec se musel Slartibartfast stát postavou, která je musí všechny rozpohybovat, což je v podstatě jeho povaze taky cizí. Víte, všechny postavy jsou tady vlastně epizodní role. Měl jsem spoustu vedlejších rolí a žádného hlavního hrdinu."

O PSANÍ HUMORISTICKÝCH TEXTŮ

"Psaní je hračka. Stačí jen zírat na prázdný papír, až vám začne krváčet čelo.

Mně to připadá absurdně obtížné. Snažím se tomu pokud možno vyhnout. Z nákupu nových tužek se stává monstrózní záležitost. Mám čtyři počítače, takže strávím spoustu času úvahami, na kterém z nich mám pracovat. Všichni spisovatelé, nebo alespoň většina, říkají, že psaní je pro ně těžké, ale většina autorů, které znám, je překvapená, jak těžké je to pro mě.

Když píšu, obvykle upadnu do těžké deprese. Vždycky mi připadá, že psaní koinciduje se strašlivou krizí, která zrovna drtí můj život. Kdysi jsem si myslel, že tyhle krize působí ničivě na mou schopnost psát, ale teď mám silné podezření, že naopak tím, že usednu k práci, tyto krize vyvolávám. Takže spousta mých problémů se řeší v mých knihách. Obvykle je to pod povrchem. Nevypadá to, že bych se pouštěl do osobních problémů, ale je to tam, alespoň implicitně, když ne explicitně.

Nejsem žádný bavič sršící vtípem. Bavič řekne něco vtipného na požádání. Autor humoristických knížek řekne něco hodně vtipného o dvě minuty později. Nebo, v mém případě, o čtrnáct dní později.

Ale myslím si, že vážnou knihu bych napsal nedokázal. Určitě by se mi do ní začaly vkrádat vtípky. Já si totiž myslím, že komedie je vážná záležitost - když na něčem pracujete, musíte to brát absolutně vážně, musíte pro to být zapálený. Což je ovšem neudržitelné, pokud si chcete uchovat zdravý rozum. Takže když o tom mluvím s ostatními, mám sklon to shazovat. Jsem vždycky tak šťastný, když to mám za sebou, říkám: 'Je to prostě jen pár vtípů.' Je to obrovská úleva. Poslední dobou, když mám drobný nápad na nějakou celkem bezvýznamnou repliku, která mi připadá docela pěkná, vyvinu obrovské úsilí, abych vytvořil kontext, do něhož bych ji mohl zasadit tak, aby to vypadalo, že je to jen ledabyle

pronesená poznámka, a přitom jsem vystavěl celou tu ohromnou budovu, jen abych do ní mohl vsunout tuhle větu. Je to vážně dost namáhavý způsob psaní, ale pokud to funguje...

Často bývá nejtěžší napsat správně věci, které vypadají lehkovážné a výstřední. Vezměte si třeba úvodní kapitolu Života, vesmíru a vůbec, se kterou jsem docela spokojený. Arthur a Ford se nemohou dostat z prehistorické Země, a pak se náhle octnou na kriketovém hřišti Lord's, a stane se to v důsledku toho, že honili po poli nějaké kanape. Zní to zcela nesouvisle a nelogicky, což odporuje skutečnosti, že jsem tuhle pasáž zkoušel znovu a znovu a přepisoval jsem ji zas a znova, až jsem z toho byl totální magor, ale nakonec jsem našel správné prvky, z nichž jsem vytvořil tuhle atmosféru výstřední nelogičnosti, abych tak řekl. Takže jsem pak na samý konec téhle poměrně dlouhé sekvence mohl zařadit větu: „Náhle zjistili, že jsou uprostřed hřiště Lord's Cricket Ground v londýnské čtvrti St. John's Wood a že Austrálie vede a Anglie potřebuje spoustu přeběhů“ (nedokážu to přesně citovat). Abych na konec té kapitoly mohl vsunout tuhle větu, potřeboval jsem celou tu pasáž, jak se Ford vrátí a vysvětluje, co dělal v Africe, což bylo evidentně něco dosti ohavného, a pak musí vysvětlit to o tom haraburdí a o vírech v prostoročasovém kontinuu (byl to opravdu hodně hloupý vtip, ale sem tam si člověk snad může dovolit hloupý vtip) a o tom kanapi, a tak dále.

To všechno bylo zapotřebí, abyste mohli najednou z ničeho nic říct: „Bum! A jsou někde jinde!“, protože pokud to řeknete, aniž byste najeli na správný rytmus, nebude to fungovat. Prostě by nestačilo, kdyby se náhle magicky přemístili, a nebylo by to najednou takové obrovské překvapení.

Právě tyhle efekty vyžadují strašnou spoustu vymýšlení, pokud zrovna náhodou nevíte, jaká bude odpověď, prostě jenom šmátráte ve tmě a hledáte něco, co by vám pomohlo, abyste se dostali do daného bodu. A když se pohybujete v rámci konvence, která říká (nebo se zdá, že říká) „možné je cokoli“, musíte být mimořádně opatrní, jak toho využijete.

Jestli mám nějakou přednost jako spisovatel, pak je to právě schopnost tohle rozpoznat a snaha se s tím vypořádat, a jestli mám nějakou slabinu, pak určitě v tom, že ne vždycky se mi tohle podaří zvládnout tak, jak bych si přál.

Mimochodem důvod, proč jsem měl vždycky rád tuhle pasáž, kdy se octnou na hřišti Lord's, spočíval v tom, že jsem věděl, že jsem vyřešil obrovský problém, a skutečnost, že čtenáři to nebude připadat jako přechod od jednoho děje k jinému. Čtenář bude mít pocit: „Zvládl to levou zadní, že? Klidně si řekneš: Tady jsou na jednom místě, a pak hned: A tady jsou někde jinde.“ Ale aby to mohlo vypadat takhle jednoduše, k tomu potřebujete strašnou spoustu vymýšlení."

(Douglas Adams, 1984)

Když vyšel Život, vesmír a vůbec, kritický ohlas byl mnohem méně příznivý než v případě prvních dvou knih a většina kritiků říkala podobné věci:

Když se už potřetí setkáváme s Arthurem Dentem v jeho absurdním županu - proč se mezitím nedokázal někde převléknout? - připadá mi to dost únavné*. Hrdinovi, který nikdy nebyl příliš impozantní, hrozí, že se v záru imaginace svého autora ještě scvrkne. Adams by možná měl opustit žánr sci-fi; připadá mi, že jeho cynismus a nadhled jsou příliš silná káva v žánru, který tak zásadně závisí na naivitě a důvěře..."

(Kelvin Johnston, The Observer)

"...humor spoléhá na omezený repertoár triků, takže třetí díl, přestože rozhodně nepostrádá nadšením a elánem, příliš nenaznačuje, že by bylo možné nebo potřebné myšlenku dovést někde podstatně dál..."

(Richard Brown, Times Literary Supplement)

"Fanoušci si tu směsici jistě vychutnají stejně jako v předchozích knihách... ale přítomnost vycpávek a parodování sebe sama naznačuje, že by bylo moudřejší, kdyby se Adams nepokoušel o čtvrtý díl."

(Martin Hiliman, Tribune)

Dokonce i autoři rozhovorů, většinou jasní fandové, si Douglasovi stěžovali, že Život, vesmír a vůbec není tak legrační jako předchozí dvě knížky. A Douglas, který ke knize cítil upřímnou nechuť, s nimi vřele souhlasil. Na svou obranu uváděl, že byl při jejím psaní hluboce depresivní, že cítil, že už při psaní není sám sebou, že třetí díl Stopařova průvodce byl osudná chyba, jakou už nikdy nezopakuje.

"Když jsem dopsal druhou stopařskou knížku, přísahal jsem při duších svých předků, že třetí už nenapišu. Když už jsem napsal třetí, můžu přísahat při duších svých předků a prapředků, že další už nebude," prohlašoval obvykle, nebo oznamoval: "Jsem absolutně odhodlán nenapsat další pokračování."

To, co chce psát dál, říkal všem novinářům, nebude mít nic společného s postavami ze Stopařova průvodce.

Nejspíš napíše nějakou divadelní hru. Nebo film nebo něco takového. Stoprocentně, nepochybně a nezvratně nic dalšího, co by jakýmkoliv způsobem, časem a místem souviselo se Stopařovým průvodcem. Ale netrvalo dlouho a duše Douglasových předků a prapředků se musely ve svých hrobech otáčet jako lopatky ventilátoru.

17

Natáčení filmu

"Jel jsem do Hollywoodu a pořád jsem si v duchu říkal: „Tak tohle vypadá, úplně jako bych jel do Hollywoodu.“ Ten zážitek se mnohem víc podobal tomu, co mi všichni líčili, než tomu, jak jsem si to představoval. Říkal jsem každému: „Tohle se povede! Bude to skvělé!“ Ale připadal jsem si ze všech těch hollywoodských klišé hrozně ..."

(Douglas Adams při návratu z Los Angeles, listopad 1983)

V roce 1979 dostal Douglas nabídku, kterou považoval za téměř neodolatelnou - film podle Stopařova průvodce. Stačilo jen podepsat jakýsi kus papíru, a dostane 50 000 dolarů na ruku. Jediný problém spočíval v tom, že režisér si podle všeho představoval něco jako "Hvězdné války s vtipy".

"Vypadalo to, že mluvíme každý o něčem úplně jiném, všechno to bylo nějak pokroucené, a já jsem si najednou

uvědomil, že jediný důvod, proč se do toho pouštím, jsou peníze. Což, pokud je to jediný důvod, nestačí (i když jsem se musel hodně opít, abych téhle tezi věřil). Byl jsem se sebou docela spokojený, že do toho nejdu - nakonec. Ale v té době jsem věděl, že to stejně budeme dělat pro televizi.

Občas jsem obviňován, že jsem to všechno dělal jen pro peníze. Vždycky jsem věděl, že by se na filmu dalo vydělat hodně peněz, ale když se ukázalo, že by to byl jediný důvod, že by jediný zisk z celé věci byly peníze, už jsem to nechtěl dělat. To by si všichni měli zapamatovat."

FORD: A o co ti vlastně jde?

ZAFOD: No, částečně je to zvědavost, částečně touha po dobrodružství, ale myslím si, že hlavně mi jde o slávu a o prachy.

FORD: O prachy?

Převod Stopařova průvodce do filmové podoby narazil na dvě neočekávané překážky. Prvním problémem bylo strukturování látky: "Ta látka v sobě nese problémy. Je to stominutový film, z čehož prvních dvacet minut se zabývá zničením Země, načež začnete úplně nový příběh, který musíte odvyprávět za sedmdesát pět minut, a nesmíte zatlačit do pozadí to, co se dělo předtím. Je to strašně ošemetné, a já jsem se potýkal s nekonečnými problémy, abych udržel správnou strukturu. V rádiu i v televizi jsme na to měli tři hodiny.

Ta látka se prostě nechce dát uspořádat. Průvodce je sám o sobě takové povahy, že se kroutí jako had, rozbíhá se do všech směrů. Film vyžaduje jistý tvar a disciplínu, které se tahle látka prostě nechce podřídít."

Další problém byl v tom, že Ivan Reitman a Douglas Adams měli zcela odlišný pohled na různé pracovní verze scénáře. Douglas začal zase používat výraz "Hvězdné války s vtipy". Bohužel tentokrát měl ale podepsanou smlouvu, byl na věci zainteresován jako spoluproducent a přijal omračující sumu jako zálohu na film.

Varianty scénáře napsané v Los Angeles jsou Douglasovými pokusy vyjít Hejtmanovi napůl cesty vstříc, což komentoval slovy: "Nebyly ani ryba ani rak - nelíbily se ani mně, ani jim."

FANOUS: Musíme přijít na něco, co zní dobře.

ARTHUR: Něco co zní dobře? Konečná otázka, co zní dobře?

FANOUS: Ale jistě, ovšem, idealismus ano, důstojnost čirého bádání ano, hledání pravdy ve všech jejích podobách ano, ale pak najednou přijde okamžik, kdy si řekneš, že jestli je nějaká skutečná pravda, tak je to ta, že celý ten multidimenzionální nekonečný vesmír skoro určitě řídí banda maniaků. A jestli jde o to strávit dalších deset miliónů let snahou přijít na tohle, nebo prostě vybrat peníze a vzít nohy na ramena, tak já dávám přednost troše tělocviku. (Další ukázka rozhovoru bílých myšek, tentokrát úryvek z televizního scénáře)

Los Angeles Douglase čím dál tím víc deprimovalo. Začínal mít pocit, že ztrácí kontakt s tím, co ho přimělo napsat to, co napsal. Nakonec se rozhodl vrátit se domů.

"Vůbec jsem si neuvědomoval, jak strašně nesnáším Los Angeles, dokud jsem odtamtud neodjel. Pak se stavidla otevřela a všechno se vyvalilo ven. Nebylo to pro mě dobré období, a rozhodně ne produktivní období. Trpěl jsem lehkou fámhamitidou - to je pocit, jaký máte ve čtyři odpoledne, když jste toho neudělali dost. A tak věci dospěly do bodu, kdy jsme se všichni rozhodli, že se neshodneme, a já jsem se vrátil do Anglie, kde jsem se cítil víc v obraze, a snažil jsem se to napsat tak, abych s tím já sám byl spokojený."

DVOJKA: O čem to mluvíte, o profesionální etice?

VRDMFONDL: Helejte, nekrmte mi ucho etikou. Dovolte, abych vás upozornil, že mám tři prvotřídní diplomy z Morálních věd, Etiky a Etiky pro pokročilé, doktorát z Ještě pokročilejší etiky a napsal jsem tři bestsellery na téma Proč je sex etický. Proč je etické v sexu pokračovat a Pět set a třisedmdesát naprosto etických pokročilých poloh, takže vím, o čem mluvím, když říkám, že z etického hlediska je ta mašina na odpis. Dejte ji do šrotu. (Úryvek z prvního rozhlasového seriálu)

Douglas se vrátil do Anglie kde začal znovu pracovat, na scénáři k filmu, rozepsal Sbohem, a díky za ryby (So Long and Thanks for All the Fish) a pracoval na počítačové hře Stopařův průvodce Galaxií.

V té době mi řekl: "To, co se snažím s tím filmem dělat, je aplikace úplně jiného procesu selekce na materiál, ze kterého vzešel televizní seriál. Snažíme se ukázat ve filmu materiál, který jste v televizním seriálu neviděli. Takže když se vrátíte ke knize a vyhledáte tam všechny ty věci, které v televizi nebyly... přesně to je ten film!

Velká část filmu taky bude mít úplně jiný logický základ. Právě jsem do filmu napsal scénu s Marvinem a tankem z druhé knížky."

Pak se pár let zdálo, že se věci vyvíjejí velmi pomalu, pokud vůbec, přičemž film zřejmě uvízl navždy v pekle nedodělků. Pak najednou bylo v lednu 1988 oznámeno, že film je zase na světě a že ho bude točit Disney.

Disney?

No, vlastně Hollywood Pictures, divize mocného disneyovského impéria. (Všichni, kdo si myslí, že Disney točí jen grotesky s mluvícími zvířátky, by měli vědět, že například Pulp Fiction natočila jedna z divizí této společnosti.) Úspěch Mužů v černém (Men in Black) udělal ze sci-fi komedie módní novinku a Douglas podepsal smlouvu s Hollywood Pictures, kterou jeho agent Ed Victor stručně charakterizoval jako "solidní a mimořádnou". Režii dostal Jay Roach, který měl takový úspěch s Austinem Powersem, mezinárodní záhadou (Austin Powers: International Man of Mystery) a jeho pokračováním, a Douglas prohlašoval, že je velmi spokojen se smlouvou i s režisérem.

Jenže o tři roky později nebyl film o nic blíž dokončení, přestože se Douglas dokonce přestěhoval do Kalifornie, aby pracoval na scénáři. Občas se v nějakém interview s Adamsem nebo s Roachem vynořily střípky znepokojivých zpráv o tom, co se děje. Pak konečně Douglas oznámil, že dokončil první verzi scénáře, který skutečně funguje, a zdálo se, že všichni jsou s ním náramně spokojeni. Bylo to na jaře roku 2001...

18

Životice a jiné lokality

ZAFOD: Sulianis a Rahm! Dvě prastaré světelné výhně, které zahřívaly tuto mrtvou a pustou planetu po nesčetná tisíciletí a střežily její nesmírně cenná tajemství. Jen když na ně pohlédnu, mám pocit, že... no zkrátka... že... bych mohl psát průvodce!

(Úryvek ze scénáře prvního rozhlasového seriálu)

Douglas Adams a John Lloyd spolupracovali na mnoha projektech. Některé už byly zmíněny. Jeden z nich, Doktor Snuggies byl animovaný televizní seriál, pro který Adams s Lloydem napsali dva díly. Doktor Snuggies byl "něco mezi Profesorem Branestawmem a Dr. Doolittlem" a produkovala ho holandská televizní společnost pro mezinárodní trh. Za jeden díl zřejmě dostali cenu, přestože ani jeden z nich nikdy neviděl ani zmíněnou cenu, ani dotyčný seriál. Doktor Snuggies byl v zásadě seriál pro děti, a přestože Adamsova a Lloydova epizoda, kterou jsem viděl ("Doktor Snuggies a nervózní řeka" - "Doctor Snuggies and the Nervous River") byla zdaleka nejlepší z celého seriálu, fanoušci Douglase Adamse a Johna Lloyda o nic nepřišli, pokud ji neviděli. Děj je opět science-fiction: Doktor Snuggies se setká s nervózní řekou, která se bojí téct do moře, protože se celé obrovské kusy moře ztrácejí. Po mnoha dobrodružstvích se Doktor vydá do kosmu, aby zjistil, že vodu odvázejí mimozemšťané, kteří se domnívali, že svou vodu nechceme, protože do ní neustále házíme odpadky. Mimozemšťané vodu vrátí. Doktor Snuggies ji přiváže za svou kosmickou loď a vrací se na Zemi.

Jejich další projekt byl mnohem lépe znám v Británii, zatímco v USA z nějakých důvodů nijak zvlášť úspěšný nebyl. Byla to zvláštní kniha s názvem The Meaning of Liff (Smysl životic).

Její příběh začal během dovolené na Korfu, kterou si John s Douglasem zaplatili, aby mohli společně psát Stopařova průvodce Galaxii, ale během níž, z důvodů již zaznamenaných, knihu psal jen Douglas. Jednou takhle seděli v taverně, hráli šarady a popíjeli s pár kamarády retsinu. Popíjeli ji už celé odpoledne, a tak po chvíli usoudili, že potřebují hrát nějakou hru, při které se nemusí moc stát.

Douglas si vzpomněl na cvičení, které mu před patnácti lety zadali ve škole, a navrhl ho jako hru.

Pravidla byla docela jednoduchá: někdo řekne jméno města a další hráč řekne, co ten název znamená.

Jak vzpomíná John Lloyd: "Byla to fantasticky příjemná dovolená. Celý měsíc jsme byli opilí, byli jsme celé noci vzhůru a hráli jsme ty neuvěřitelně dlouhé šňůry šarád.

Pak jsme začali hrát tu hru s místními jmény. Ke konci dovolené jsem je začal zapisovat, protože jsem neměl nic moc jiného na práci. Na konci dovolené jsme měli nějakých dvacet položek, které patří mezi nejlepší ve Smyslu Životic, jako ,Ely - první slabounké tušení, že něco se strašlivě zvrtilo'.

Hodně z nich souviselo s Řeckem, sezením v proutěných křeslech a tak dále. A po dovolené jsme v tom pokračovali."

Douglas objasnil koncepci v tiskové zprávě ke Smyslu Životic:

Brzy jsme zjistili, že existuje strašlivé množství zážitků, nápadů a situací, které všichni známe a prožíváme, ale které nejsou nikdy skutečně identifikovány, protože pro ně neexistuje slovo. Jsou to všechny ty ,Už se ti někdy stalo, že...?' nebo ,Znáš ten pocit, když...' ,Víš, vždycky jsem si myslel, že se to stává jenom mně...' Všechny tyto situace potřebují nějaké jméno, abychom je mohli přesně určit.

Lehce nepříjemný pocit, když sedíte na židli, která je ohřátá od něčího zadku, to je stejně reálný pocit, jako když se na vás z džungle vyřítí rozzuřený obrovitý slon samotář, ale doposud jsme měli výraz jen pro druhou situaci. Ode dneška máme výraz pro oba případy. První je ,ušubranost', a druhý je pochopitelně ,strach'.

Začali jsme shromažďovat stále víc a víc těchto výrazů a situací a začali jsme si uvědomovat, jak svévolně selektivním dílem je Oxfordský slovník anglického jazyka. Nebere prostě na vědomí zásadní parafrázy lidské existence.

Jako například když stojíte v kuchyni a dumáte, pro co jste tam přišli. Dělá to každý, ale jen proto, že pro to není - respektive nebylo - slovo, každý si myslí, že je to něco, co dělá jenom on, a že je tudíž mnohem hloupější než ostatní lidé. Člověka to uklidní, když si uvědomí, že všichni ostatní jsou stejně hloupí jako on, a že když stojíme v kuchyni a dumáme, pro co jsme tam přišli, tak prostě ,woukáme'.

Po Lloydově zklamání se Stopařovým průvodcem následovalo podobné zklamání s komediálním seriálem, jehož spoluautorem měl být a který se jmenoval To the Manor Bom a měla v něm hrát Penelope Keithová. Místo toho najednou produkoval satirický pořad BBC 2 Ne zprávy v devět (Not the Nine O'Clock News) s Pamelou Stephensonovou, Rowanem Atkinsonem, Melem Smithem a Griffem Rhys Jonesem. Časem začaly Ne zprávy v devět být mimořádně úspěšné (což podle Douglase znamenalo, že teď zase naopak John strávil nějaký čas tím, že byl stejně nesnesitelný, jako býval Douglas v raných stádiích úspěchu Stopařova průvodce) a zanechaly za sebou potomstvo v podobě mnoha desek a knih.

Jednou z těchto knih byl NE kalendář na rok 1982. Lloyd zjistil, že mu chybí materiál, jímž by vyplnil prostor na konci některých stránek a na začátku jiných, a také uprostřed mnoha dalších, a tak vystrachal sedmdesát nejlepších definic (nashromáždil jich kolem sto padesáti) a začlenil je do knihy jako výňatky z Oxfordského slovníku anglického jazyka (The Oxtail English Dictionary).

Johnův nakladatel Faber and Faber byl jeho definicemi nadšen.

"Říkali mi: 'To je nejlepší nápad z celého kalendáře - co kdybyste z toho udělal knížku?' Teď nastala opačná situace - nepředpokládal jsem, že by Douglas měl zájem také dělat na knize, a tak jsem si myslel, že to napíšu sám. A pak Douglas řekl: 'Co kdybychom to napsali společně?' a já na to: 'Jasně!' Nemůžu vystát, když dělám něco sám, což je důvod, proč jsem producent, a ne spisovatel."

Smysl Životíc byl napsán v září 1982 v bungalovu na pláži, který si pronajali v Malibu. Sedávali na pláži, hleděli na oceán, pili pivo, listovali slovníkem zeměpisných názvů a vymýšleli definice. Tehdy se také Douglas začal učit potápět v akvalungu. (Potápění v akvalungu se přestal učit o dva roky později v Austrálii, kdy naopak začal sbírat mudrosloví týkající se žraloků.) Kniha byla vydána v listopadu 1983 nakladatelstvím Pan Books (společně s Faber and Faber) v pozoruhodném formátu (153 mm x 82 mm) - je to velmi malá, velmi útlá a velmi černá knížka se svítivě oranžovou nálepkou na obálce, která hlásá: "Tahle kniha změní váš život!"

Mezi citáty uváděnými na obálce k přilákání pozornosti se vyskytovaly tyto výroky: "malý formát do náprsní kapsy, vhodný k diskrétnímu nahlédnutí", "autoři s rozsáhlou zkušeností v oboru", a "možná nějaký starý výrok Cleesova psychoanalytika".

Hned po vydání kniha putovala na čtvrté místo seznamu nejúspěšnějších titulů v Sunday Times. Nebyla ale tak úspěšná jako Stopařův průvodce, ani jako kniha Ne zprávy v devět.

Jak tehdy řekl Douglas: "Normálně píšu strašně nerad, ale psát tuhle knížku byla skutečně radost. Ale co je doopravdy bezvadné, je, že moje rodina a spol., která nanejvýš řekne: 'Víš, s tím Stopařovým průvodcem to je opravdu fajn' - Johnova rodina říká totéž o Ne zprávy v devět -, tuhle knížku doopravdy zbožňuje. Můj mladší bratr a sestra ji mají moc rádi.

Prodává se svižně, ale ne tak dobře, jak by mohla. Myslím, že je to tím, že lidi nemají tušení, o čem jde - je totálně záhadná a anonymní, pokud náhodou nevíte podle jména, co jsme zač. Tak jako tak je produkt slavnější než jména - ale na druhé straně má výbornou pověst.

Ale mně se líbí. Klidně si ji můžu přečíst znova, zatímco normálně se svíjím, když čtu svoje věci."

Smysl Životíc také rozpoutal menší debatu v tisku. Přestože sklídl hodně příznivých recenzí (především proto, že se z něho snadno cituje - přestože kniha obsahuje i výraz "vydrákat", definovaný jako /o literárních kritikách/ "zahrnout do recenze všechny nejlepší vtipy z celé knihy, aby to vypadalo, že si je kritik vymyslel"), vyskytla se i obvinění z plagiátorství.

Adamse i Lloyda, kteří právě absolvovali traumatizující zážitek, když se snažili přimět jistou reklamní agenturu, aby jim zaplatila za ukradený nápad, který použila v reklamní kampani, (šlo o Oxprdxský slovník anglického jazyka, viz "hon na analgenturu" ve Smyslu Životíc) značně rozladilo, když jim bylo vytýkáno, že myšlenka pochází z eseje s názvem Ware, Wye and Watford (Gde, prots a natso), který vyšel koncem 50. let a jeho autorem byl Paul Jennings.

Douglas usoudil, že učitel, který mu kdysi zadal ono cvičení, se patrně inspiroval Jenningsovou knihou, a zaslal Jenningsovi omluvný dopis.

(Miles Kington v deníku The Times přispěchal Adamsovi a Lloydovi na pomoc tím, že poukázal na základní rozdíl mezi oběma díly: zatímco Jennings se zajímá především zvuk a "domovská příchut' místního jména /jako příklad uvádí "Rickmansworth" ve spojení "malá kavárnička v..." - byla ve skutečnosti renta vyplácená pánovi statku za seno, což zní správně, ale není to nijak legrační/, Lloyda a Adamse baví především hromadění významů, pro které dříve neexistovaly výrazy, přičemž skutečné slovo či místní jméno, které někde pochytili, jsou zcela nedůležité.)

Další shodou okolností (i když někteří oddaní fanoušci kolem toho spřádali složité a poněkud paranoidní teorie) byla skutečnost, že kniha vyšla téměř současně s uvedením filmu Monty Pythonův Smysl života (Monty Pythorís Meaning of Life). Titulní sekvence filmu uvádí název, vytesaný s typickou gilliamovskou skromností do obrovského skalního bloku. Název původně zní: THE MEANING OF LIFF, načež z nebe sjede blesk a vypálí poslední příčku u posledního písmene E. Byla to bezvýznamná shoda okolností, kterou Douglas a Terry Jones odhalili krátce před uvedením obou produktů, ale bylo už tak pozdě, že už nebylo možné nic měnit. Byla to náhoda, ale pokud chcete spřádat teorie o jakýchsi tajných dohodách (copak se stane ve čtyřicáté druhé minutě filmu?), klidně si poslužte.

Přestože byl The Meaning of Lift vydán v USA v jiném formátu a s několika slovy navíc, je tam dodnes nejméně známou Douglasovou knihou.

"Párkrát jsem v Americe předčítal na univerzitách. Člověk by čekal, že tam bude v publiku vysoká koncentrace lidí, kteří vědí, co jsem napsal, ale kupodivu tam málokdo slyšel o The Meaning of Liff. četl jsem úryvky, které se líbily. Neustále se mě někdo ptal, kde by tu knížku dostali. Nikdo nevěděl, kde ji získat. Myslím, že utrpěla tím, že nikdo nevěděl, co s ní."

Liff je shodou okolností město ve Skotsku. A co znamená Liff? Je to kniha, jejíž obsah naprosto popírá text na obálce. Například jakákoliv kniha, jejíž přebal hlásá: "Tato kniha změní váš život!"

19

S & Ď za ryby

STŘIH NA ROZMAZANÝ DETAIL ZAFODA SPÍCÍHO NA PODLAZE.

FORD: Zafode! Probud' se!

Zafod: Hmmmmfffvrr?

TRILLIAN: Tak dělej, probud' se.

OBRAZ SE ZVOLNA ZAOSTŘÍ.

ZAFOD: Nerušte mě z toho, v čem jsem dobrej, jo? ZNOVU USNE.

FORD: Chceš, abych tě nakopnul?

ZAFOD: Potěšilo by tě to hodně?

FORD: Ne.

ZAFOD: Mě taky ne. Tak co by ses namáhal? Přestaň mě buzerovat.

TRILLIAN: Dostal dvojitou dávku toho plynu, má dvě průdušnice.

ZAFOD: Hele, nechtě toho žvanění, jo? Už tak je to dost těžký, pokoušet se tady spát. A co je s tou podlahou, že je tak tvrdá a studená?

FORD: Je ze zlata.

RYCHLÝ ODJEZD KAMERY, PROTOŽE ZAFOD VYSKOČÍ NA NOHY. VIDÍME, ŽE ČTVEŘICE PŘÁTEL STOJÍ NA ROZLEHLÉ ZÁŘÍCÍ PLÁNI Z RYZÍHO ZLATA.

ZAFOD: Žjova, kdo to tam všechno dal?

FORD: To vůbec nic není.

ZAFOD: Že to nic není? Kilometry čtvereční zlata že nic není?

TRILLIAN: Tenhle svět je jenom iluze.

ZAFOD: Vy jste se dali na buddhismus?

FORD: Je to jen katalog.

ZAFOD: Čeho lok?

FORD: Katalog. Není to realita. Je to jenom projekce.

ZAFOD: Jak to může říct?

SPUSTÍ SE NA VŠECHNY ČTYŘI A ZAČNE OHMATÁVAT "PODLAHU".

TRILLIAN: Přišli jsme k sobě už před chvílí. Ječeli jsme a hulákali, až někdo přišel...

FORD: A pak jsme ječeli a hulákali dál, až nás zavřeli do katalogu planet. Říkali, že si to s námi vyřídí později. Tohle je jenom senzo-páska.

UKÁŽE NA OBLOHU. VIDÍME TAM NĚJAKÝ TEXT. ZNÍ TAKTO:

"MAGRATHEJSKÝ KATALOG PLANET BK 3. VZOR 35/C/6b ULTRASULTÁNOVA EXTÁZE. GEOLOGICKÁ FORMACE: ZLATO. NADSTANDARDNÍ VYBAVENÍ: STŘÍBRNÝ MĚSÍC. ZANTEQUILOVÉ OCEÁNY. U VŠECH OBJEDNÁVEK PLATBA PŘEDEM.

ZAFOD: U všech zasmrádejch fotonů, vy mě probudíte z mého vlastního naprosto uspokojivého snu, jen abyste mi ukázali cizí?

TRILLIAN: Buď rád, že jsme tě nevzbudili dřív. Na té minulé planetě bylo po kolena ryb.

ZAFOD: Ryb?

FORD: Ryb.

ZAPHOD: Řekněte jim, ať to vypnou. Ať nás odsad' pustí! HULÁKÁ K OBLOZE.

ZAFOD: Pusťte nás ven!

TEXT NA OBLOZE SE ZMĚNÍ. TEĎ TAM STOJÍ: "MAGRATHEJSKÝ KATALOG PLANET BK 3, VZOR 35/C/7

"KOŽENÁ ZEMĚ", GEOLOGICKÁ FORMACE: NEJJEMNĚJŠÍ KŮŽE ARKTURSKÉHO MEGAVOLA.

NADSTANDARDNÍ VYBAVENÍ: HORY Z KOVOVÝCH CVOČKŮ.

VIDÍME, ŽE ČTVEŘICE TEĎ STOJÍ NA PLÁNI Z LESKLÉ ČERNÉ MÍRNĚ ZVLNĚNÉ KŮŽE, KTERÁ SE PROSTÍRÁ DO DÁLÍ. JE TAKÉ VIDĚT OLBRŘÍMÍ ŘEMENY A PŘEZKY.

ZAFOD: Pusťte nás ven!

TEXT NA OBLOZE SE OPĚT ZMĚNÍ. (UVÁDÍM VŠECHNY DETAILS, ALE NENÍ NUTNÉ, ABY BYLY V ZÁBĚRU TAK DLOUHO, ABY JE DIVÁK STIHL PŘEČÍST.) "MAGRATHEJSKÝ KATALOG PLANET BK 3. VZOR 35/C/8, "SVĚT PLAYTVORŮ". GEOLOGICKÁ FORMACE: EPIDERMITEX. VARIANTA DE LUXE: POŽÁDEJTE O SPECIÁLNÍ KATALOG/VIDÍME, ŽE NOVÁ KRAJINA, KTERÁ SE KOLEM NICH MATERIALIZOVALA, JE HEBKÁ, RŮŽOVÁ A ZVLÁŠTNĚ ZVLNĚNÁ. KOLEM JE VIDĚT PAHORKY, JEMNĚ ZAOBLENÉ A S TMAVĚ RŮŽOVÝMI VRCHOLKY.

ZAFOD: Pusťte nás... jůů, myslím, že bych se to tady naučil mít rád. Co říkáš, Forde?

FORD: Myslím, že je chyba míchat geografii s rozkoší.

ZAFOD: Co to má znamenat?

FORD: Nic. Jenom procvičování mluvidel. Zeptej se Trillian.

ZAFOD: Na co se jí mám zeptat?

FORD: Na co chceš. (ZÁHADNĚ SE ODLOUDÁ DO DÁLKY.)

ZAFOD (K TRILLIAN): Snaží se mě snad dohnat k šílenství?

TRILLIAN: Ano.

ZAFOD: Proč?

TRILLIAN: Aby nás tohle všechno přestalo dohánět k šílenství.

MEZITÍM NAD OBZOR VYŠEL SLOGAN HLÁSAJÍCÍ VELKÝMI PÍSMENY:

AŤ MÁTE JAKÉKOLIV CHUTĚ, MAGRATHEA JE DOKÁŽE USPOKOJIT. NECHLUBÍME SE."

(Nepoužitá verze scénáře k televiznímu seriálu, díl čtvrtý.)

Proč poté co napsal knihu, s níž nebyl spokojen - Život, vesmír a vůbec - a poté, co se zapřísáhl, že "už nikdy" stopařskou ságu nerozšíří, proč Douglas Adams podepsal smlouvu na čtvrtý díl trilogie?

Za prvé byl pod značným tlakem ze strany svého agenta i nakladatele, aby ji napsal. Po návratu z USA o tom řekl: "Byl jsem tak dezorientovaný pobytem v Los Angeles, a tak silně jsem toužil být doma a vrhnout se na to, co jsem znal, že bylo velmi snadné podlehnout pokušení nějak se vrátit k tomu, co jsem věděl, že umím, tím, že napíšu dalšího Stopařova průvodce."

Za druhé, měl v záloze Boží poselství k veškerému stvoření, a protože nikdy nehodlal sdělit lidstvu, jak zní Konečná otázka, měl pocit, že by mu měl zjevit alespoň něco.

Za třetí, záloha, která mu byla nabídnuta, dosáhla částky 600 000 liber.

Podepsal smlouvu.

Ptal jsem se ho na knihu v listopadu 1983: "Dokážu vám spíš říct něco o pracovním názvu, než o čem to vlastně bude. Pracovní název zní Sbohem, a díky za ryby (So Long and Thanks for All the Fish). Je to o něčem, co zůstalo na konci třetí knihy nedořešeno, a to je Arthurovo pátrání po Božím poselství k veškerému stvoření.

Můj agent se domnívá, že Sbohem, a díky za ryby není moc dobrý název pro knihu, protože první tři mají v názvu slovo ,galaxie' nebo ,vesmír', a tak chce, aby se to jmenovalo Boží poselství k veškerému stvoření nalezeno. Já nevím, ale nezdá se mi tak ironický, jako byl nejskromnější možný titul Život vesmír a vůbec. Anebo nebyl. Každopádně je to pracovní název. Taky chci, aby to byl citát z prvního dílu, což tituly dalších dvou knih byly."

Ed Victor, Douglasův agent možná nebyl nadšený názvem So Long and Thanks for All the Fish, zato všichni ostatní ano - hlavně Douglasův americký nakladatel (a pět šestin zálohy přišlo z Ameriky). V tomto okamžiku měl Douglas titul a smlouvu. A taky nápad, byť nijak úžasný.

HLUBINA MYŠLENÍ: Případá mi, že řízení takového programu určitě vyvolá značný zájem o celou oblast populární filozofie, ne?

MAJIKTHISE: Pokračuj...

HLUBINA MYŠLENÍ: Všichni budou rozvíjet své vlastní teorie o tom, jakou odpověď nakonec vyslovím, a kdo jiný by z toho měl vytlout kapitál na mediálním trhu než právě vy?

V TU CHVÍLI KAMERA NAJEDE HODNĚ BLÍZKO NA JEDNU Z HLUBINOVÝCH TELEVIZNÍCH OBRAZOVEK. NA NÍ SE OBJEVÍ NOVÁ SCÉNA: TELEVIZNÍ PROGRAM S NÁZVEM "TEMATICKÝ PORAD O HLUBINOVÍ MYŠLENÍ". NA DOLNÍM OKRAJI OBRAZOVKY ZAZÁŘÍ SLOVO "SIMULACE", KTERÉ SE STŘÍDÁ SE SLOVY "JENOM NÁVRH". PŘESTOŽE NESLYŠÍME ZVUK, VIDÍME, ŽE V DISKUSNÍM POŘADU VYSTUPUJÍ VRÚMFONDL I MAJIKTHISE JAKOŽTO DŮLEŽITĚ VYHLÍŽEJÍCÍ MUDRCI. VYPADÁ TO, ŽE ZASTÁVAJÍ OPAČNÉ NÁZORY A HÁDAJÍ SE, PŘIČEMŽ JEJICH MOMENTÁLNÍ PŘEVAHU SIGNALIZUJE SILOMĚR OZNAČENÝ NÁPISEM "PŘEDPOVĚĎ ODPOVĚDI". JAK SE HÁDAJÍ, RUČÍČKA SILOMĚRU SE POHYBUJE VPŘED A VZAD MEZI DVĚMA KRAJNÍMI POLOHAMI OZNAČENÝMI JAKO "PŘITAKÁNÍ ŽIVOTU" A "BEZNADĚJ A NICOTNOST". TYTO DETAILS NEJSOU SAMY O SOBĚ NIJAK ZVLÁŠTĚ DŮLEŽITÉ, POKUD JE NEDOKÁŽEME ROZEZNAT. DŮLEŽITÉ JE NAZNAČIT, ŽE TO VYPADÁ DŮLEŽITĚ. SKUTEČNÍ VRÚMFONDL A MAJIKTHISE JSOU TÍMTO VÝJEVEM OČIVIDNĚ FASCINOVÁNI.

HLUBINA MYŠLENÍ: Pokud spolu dokážete dostatečně zuřivě nesouhlasit a vláčet jeden druhého v tisku a pokud budete mít šikovné agenty, můžete se udržet u koryta po celý život.

(Z rané verze scénáře televizního seriálu, díl čtvrtý.)

V Životě, vesmíru a vůbec se Douglas potýkal s problémem, jak zapracovat vtipy do pečlivě promyšleného děje. Tentokrát se rozhodl prostě sledovat příběh, kam ho sám zavede. Poprvé měla kniha v Anglii vyjít nejdříve ve vázaném vydání (nikoliv až po paperbacku, jen pro knihovny a knižní kluby). Tiskárny byly zamluveny. Termíny byly stanoveny. Nejzazší termíny byly odsunuty na poslední možnou hranici. Byly domluveny termíny, které v žádném případě už není možné prodloužit.

Douglas všechny prošvihl.

Přestože si udělal ke knize spoustu poznámek, pohrával si s nejrůznějšími nápady včetně poněkud obskurního materiálu z druhého rozhlasového seriálu, obstaral si dokonce počítačový program, aby mu nápady uspořádal, nenapsal knihu doma v Islingtonu (čirou náhodou je Život, vesmír a vůbec jediná stopařská kniha, kterou Douglas napsal doma, a ne někde jinde. Tvrdí se, že je to tím, že se tam tehdy právě nastěhoval, takže mu to připadalo, jako by někde jinde byl).

Rozjel se do West Country, kde byly napsány předchozí knihy, ale nenapsal ji ani tam.

Což byl důvod, proč pracovníci v odbytu nakladatelství Pan Books dostali koncem léta 1984 oběžník, který začínal takto:

Největší zkouškou pro každého pracovníka v reklamě je vymyslet kampaň ke knize, o které neví ani ň. Totéž platí pro zástupce firmy, který takovou knihu prodává. V době, kdy píše, je Douglas Adams údajně zalezlý ve West Country a s nikým nekomunikuje, jak tvrdí zasvěcení.

Každé ráno se v redakci konají modlitby asi v tomto duchu: "Dobrý Bože, prosím, dej Douglasu Adamsovi spolu s jeho chlebem vezdejším i dar inspirace, aby dodal rukopis včas a my stihli datum vydání." Doufejme jen, že tam nahoře máme nějaký kapitál dobré vůle! Jistě vám také není neznámo, že veškeré reklamní akce ke Stopařovu průvodci byly vymyšleny, aniž bychom knihu byt jen zahlédli. Právě proto je práce na nich tak zajímavá...

V reklamním balíčku byly takové vybrané "lahůdky" jako plakety nebo plakáty s obrázkem ptáků pod skleněnou mísou. Byla tu také Douglasova anotace, popis děje, který začínal takto:

VŠE, CO JSTE KDY CHTĚLI VĚDĚT

O PRVNÍCH TŘECH KNIHÁCH,

ALE NIKDY VÁS NENAPADLO SE NA TO ZEPTAT.

Tato kniha pojednává o strašlivé a trýznivé životní zkušenosti - když se pokoušíte vzpomenout si na adresu, kterou vám někdo řekl a vy jste si ji nezapsali.

Na konci Života, vesmíru a vůbec se Arthur Dent dozví, kde lze najít Boží poselství veškerému stvoření, jenomže si

nemůže vzpomenout, kde to je. Zkouší všechno možné, aby povzbudil svou paměť - meditaci, čtení myšlenek, bouchání do vlastní hlavy tupými předměty - dokonce zkusí tyto metody i zkombinovat hraním smíšené tenisové čtyřhry, ale žádná nezabere.

Ta věc ho přesto trápí - Boží poselství veškerému stvoření. Nemůže se ubránit pocitu, že je to něco velmi důležitého. V zoufalství se rozhodne skočit z útesu v naději, že se mu cestou dolů život odvine před očima jako film. Co se stane, až dorazí na zem, hodlá řešit, až bude před tento problém postaven. Veškerou víru v přímé působení příčiny a následku ztratil toho dne, kdy vstal s úmyslem, že si něco přečte, vykartáčuje psa, a skončil na prehistorické Zemi ve společnosti chlapa z Betelgeuze a nákladu mimozemských kontrolorů hygieny telefonů.

A tak si vybere pěkný den, pěkný útes, a udělá to... padá... vzpomene si...

Ale vzpomene si taky na strašnou spoustu jiných věcí, což mu způsobí takový šok, že se netrefí na zem a skončí v koruně stromu, celý poškrábaný, plný modřin a se spoustou námětů k přemýšlení. Celý jeho dosavadní život na Zemi náhle získá úplně jiný smysl...

Ted' doopravdy chce najít Boží poselství k veškerému stvoření a už ví, kde ho má hledat.

Arthur Dent se vrací domů.

Moc pěkné vyličení děje knihy, až na to, že je několik světelných let vzdáleno knize, která nakonec spatřila světlo světa.

Než Douglas začal na knize pracovat, Sonny Mehta, výrobní ředitel nakladatelství Pan, a Ed Victor, jeho agent, mu promlouvají do duše, že by měl tentokrát odevzdat rukopis včas.

"Především jsem měl lehkou nechuť psát další stopařskou knihu. Pak jsem jel na dlouhé propagační turné a hodně jsem se zakousl do psaní počítačové hry, což mi zabralo spoustu času. A pak jsem musel napsat další verzi scénáře.

A tak jsem znovu a znovu knihu odkládal a pouštěl se do všech těch dalších věcí, které jsem měl udělat, a nakonec jsem skončil tak, že jsem měl knihu napsat za strašně krátkou dobu, a přitom jsem si pořád ještě nebyl úplně jist, že ji skutečně napsat chci."

Aby bylo možné stihnout termín, (nezapomeňte, že tisk knihy byl objednaný dopředu, náklad stanoven - dokonce i termíny dotisku byly předem dohodnuty) musela by kniha být napsána za méně než tři týdny.

Taková situace naposledy nastala v případě Restaurantu na konci vesmíru, kdy Douglas skončil v mnišské klauzuře, ukrytý před světem, kdy celý měsíc nedělal nic jiného, než že psal knihu.

Úkol sehnat Douglasovi úkryt, v němž by mohl psát, připadl opět Jacqueline Grahamové z nakladatelství Pan, která vzpomíná: "Právě jsem se vrátila z mateřské dovolené, a Sonny Mehta mě požádal, abych sehnala apartmá v nějakém hotelu v centru Londýna - někde u Hyde Parku, aby Douglas mohl chodit běhat - s klimatizací, a pro Sonnyho video se systémem Betamax. Obvolala jsem hotely a Sonny vybral Berkeley. Měli tam takové nóbl apartmá s malou ložnicí a velkou ložnicí - Sonny přidělil Douglasovi tu malou a doprovodil to komentářem, že ji stejně nebude moc potřebovat."

Douglas seděl u psacího stroje a potil se. Dvakrát denně směl ven, aby měl nějaký pohyb. Sonny Mehta seděl ve vedlejším pokoji a díval se na video a působil jako redaktor v terénu.

Někdy v té době poslal Douglas nakladatelství Pan i svému americkému nakladateli další synopsi na Sbohem, a díky za ryby. Přestože se tentokrát mnohem víc podobala knize, která nakonec vznikla, končila takto:

V průběhu děje se setkáme s některými novými postavami i s některými starými známými, včetně:

Wonka Přičetného a jeho pozoruhodného Blázince,

Noslendy Bivendy, největšího otvírače škeblí v Galaxii,

ultramrože s trapnou minulostí,

řidiče nákladáku, který má neobyčejně výstřední důvod stěžovat si na počasí,

paranoidního androida Marvinu, kterému je zle, i když je dobře,

Zafoda Bíblbroxe, galaktického exprezidenta se dvěma hlavami, z nichž nejméně jedna je přičetnější než emu na LSD.

Kromě toho bude na scénu uvedena... noha.

Jistě jste zaznamenali, že ne všechny postavy se dostaly do výsledné verze knihy.

Douglas vysvětluje: "Noha, to bylo něco, co se mi opravdu líbilo, a vzniklo to docela zvláště, z filmového scénáře.

Ale jakmile jsem to vyjmul z kontextu, rozpadlo se to na kusy, a jinde už to prostě nefungovalo.

Vzpomínáte si na robota, který měl bojovat s Marvinem? Nikdy jsem neměl přesnou vizuální představu toho tanku, ale měl se v nějakém okamžiku děje objevit ve filmu. Chtěl jsem ho vybavit spoustou mechanických noh. Představoval jsem si, že to bylo něco jako dinosaur - dinosaur měl jeden pomocný mozek, který ovládal ocas, a tak jsem si říkal, že tenhle stroj bude mít spoustu pomocných mozků, které budou řídit jeho různé části. A když se pak roztříská nacimprcamp, jediné, co z něj zbude a co povede relativně samostatnou existenci, bude jedna z jeho noh.

Ten motiv patří k mým nejoblíbenějším z celého scénáře. Samozřejmě nevíme, co se s filmovým scénářem bude dít, ale tenhle nápad se téměř určitě do konečné verze nedostane, ne snad proto, že by nebyl dobrý, ale proto, že se dá snadno oddělit a protože scénář je příliš dlouhý.

Největší otvírač škeblí v Galaxii... na to si už moc nevzpomínám. Mělo to nějakou souvislost s jednou pařížskou restaurací, kde vaří jídla z darů moře. Myslel jsem s tou postavou na někoho určitého: byl by to jediný člověk, který by uměl otevřít tenhle konkrétní druh škeblí, které byly současně jedním z největších gastronomických zážitků. Nevím jistě, proč byly jedním z největších gastronomických zážitků, ale myslím, že to bylo proto, že když je člověk snědl, vyvolaly v něm prchavou vzpomínku na celý vývoj až k pradávným bahniskům. Možná to mělo mít nějakou funkci v ději, ale už si nevzpomínám, a každopádně se to nedostalo do žádné další verze.

Ultramrož s trapnou minulostí... hmm, obávám se, že to byl hodně soukromý vtip. Ten nápad jsem dostal, když jsem koukal na film Let It Be a bylo mi strašně líto toho policajta v trapné situaci, který musel jít a nakázat Beatles, aby přestali hrát. Rozumíte, když si to člověk uvědomí, dojde mu, že je to vlastně naprosto výjimečný okamžik - Beatles hrají

živě na střeše domu v Londýně. A úkolem toho nebohého policajta bylo jít a říct jim, aby přestali. Říkal jsem si, že někdo by se možná tak styděl, že by udělal cokoli, aby se do takové situace nedostal.

Tak jsem si představil někoho, kdo je v takové trapné situaci, ze které je tak znechucený, že by byl raději jinde. Hlavou mu bleskne myšlenka: 'Udělal bych cokoli, abych nemusel dělat to, co mám teď dělat,' načež se objeví někdo a řekne mu: 'Hele, máš na vybranou, buďto půjdeš a uděláš to, co udělat nechceš... anebo ti můžu nabídnout život na úplně jiné planetě.' A on si vybere druhou možnost a stane se tím podivným mrožoidním tvorem. Je to docela nuda, ten mroží život, ale na druhé straně je stále vděčný za to, že se mohl vyhnout té nepředstavitelně trapné situaci a mohl skončit jako mrož.

Důvod, proč jsem z něho udělal mrože, byl... mno, nejdřív jsem nevěděl, jaký bude ten jiný život, a pak, když mi Gary Day Ellison, který navrhoval obálku, ukázal ten obrázek, který se mění podle toho, z jakého úhlu se na něj díváte, napadlo mě: 'Klidně bych z něho mohl udělat mrože.' Když Gary navrhne obálku, málokdy má nějaký vztah k ději, takže pokud mám ještě možnost, vždycky se snažím to tam nějak zapracovat. Ne že by to někdy takhle doopravdy vyšlo."

V listopadu kniha vyšla v Anglii i v Americe. Obálka anglického vydání byla celá černá s holografickým obrázkem dinosaura, který se měnil v mrože (a naopak), přilepeným na přední straně. (Ve Sbohem, a díky za ryby se žádný dinosaur ani mrož nevyskytuje.) Obálku amerického vydání, mimochodem logičtěji, zdobili skákající delfini. (Ve Sbohem, a díky za ryby žádní delfini nevystupují, ale rozhodně je tam víc delfinů než mrožů nebo dinosaurů.)

V říjnu byla prodána nejdražší stopařská kniha na světě. Vynalézavý britský podnikatel Sir Clive Sinclair na slavnostní večeři u Douglase zahlédl signální výtisk Sbohem, a díky za ryby a otázal se, zda by si ho mohl vzít. Douglas odmítl s odůvodněním, že je to jediný výtisk, který má, načež Sir Clive vytasil šekovou knížku a nabídl Douglasovi 1000 liber na jakoukoliv charitu, kterou si Douglas vybere, když mu knihu přenechá.

Douglas chtěl, aby napsal šek pro Greenpeace.

Možná ale, že Douglasova neochota zbavit se knihy nesouvisela ani tak s faktem, že to byl jeho jediný výtisk, jako se skutečností, že to byla kniha, se kterou nebyl zcela spokojený.

Sbohem, a díky za ryby se hodně liší od ostatních stopařských knih a kritický ohlas na ni byl nejrůznější. Pro mnoho fanoušků to bylo zklamání - chtěli další Zafodovy vylomeniny, další Marvinovy stížnosti a další dobrodružství; v kosmu, chtěli, aby Arthur sbalil Trillian, chtěli vědět, jak se vyřešil problém s Agrajagem a proč byl Arthur Dent nejdůležitějším tvorem ve vesmíru (a navíc ještě legračnějším než žáby), chtěli vtipy o ručníku a "ukázky" ze Stopařova průvodce Galaxií.

Ale dostali milostný příběh. Sbohem, a díky za ryby už není sci-fi, a - větší část knihy - už není humoristická (i když je tam hodně legračních situací a jsou tam i jisté prvky sci-fi). Nebyla to knížka, jakou fanoušci očekávali, a mnozí byli zklamáni.

Mnozí usedlejší kritici si ji ale pochvalovali, protože jim klidnější rytmus a realističtější tón připadaly přijatelnější, takže se dopustili výroků jako: "Ryby jsou nejlepším důkazem, že Adams není prostě jen sci-fi autor-humorista, ale že je kousavý satirik, který vždy míří do černého," (Time), jiní poznamenávali, že kniha působí dojmem, jako by byla napsána za dva týdny v hotelovém pokoji, s poznámkami typu "dílo, v němž útržky a úlomky různých skečů obíhají kolem neexistující dějové linie" (The Times). Sbohem, a díky za ryby se prodávalo stejně dobře jako ostatní knihy a získalo cenu City Limits za nejlepší knihu roku 1985 (v hlasování čtenářů specializovaného londýnského časopisu).

Když jsem o knize hovořil s Adamsem, cítil jsem, že má spoustu smíšených pocitů: počínaje úlevou a mírnými rozpaky, že se prodává tak dobře, a konče pocitem, že s touhle knihou "vypotřeboval život".

Proč v knize nejsou postavy, které jsme očekávali? "Částečně proto, že se tam nehodí, a částečně proto, že jsem o nich nechtěl psát. Bylo to jako nějaká nudná slohová práce - lidi říkali: 'Napište něco o Zafodovi,' a mně se přitom nechtělo nic psát o Zafodovi."

Tenhle postoj, že se nehodlá podřídit přání fanoušků, je v knize patrný a nejzřetelněji, k její škodě, vyplouvá na povrch v kapitole 25, v níž Douglas nejprve položí otázku, poněkud rétorickou, zda Arthur někdy holduje jiným potěchám smyslu než létání a pití čaje, a poté připojí komentář:

"Ti, kdo to chtějí vědět, nechť čtou dál. Ostatní můžou přeskočit na poslední kapitolu, která je docela zdařilá a vystupuje v ní Marvin." Je to poněkud přezíravé a nefér. A nepochybně by to bylo z další verze rukopisu vyškrtuto, kdyby nějaká další verze byla.

Douglas pokračoval: "Víte, nechtělo se mi psát ani o Marvinovi, ale pak mě nakonec napadlo něco, v čem by musel vystupovat Marvin, což je přesně tak, jak by to mělo být. Neměl jsem nic takového se Zafodem, anebo jsem nemohl. Ale když jsem potřeboval nějaký zvláštní prvek pro tu scénu, vypadalo to jako práce pro Marvinu.

To, jak jdou pouští a najdou Boží poselství, je zvláštní scéna.* Pořád mi to strašilo v hlavě, když jsem to napsal - není to nijak zvlášť vtipné, ale kupodivu jsem na to byl velmi hrdý. Bylo mi opravdu líto Marvinu a cítil jsem k němu sympatie, protože mi připadal blízký, což se mi při řemeslném způsobu psaní zpravidla nestávalo.

Ale je to tak, tahle knížka je lehčí váha než ostatní. V jistém smyslu jsem to na poslední stránce přiznal."

Bylo těžké nevidět paralely mezi Arthurovým návratem z kosmu - přičemž každému vykládá, že se právě vrátil z Kalifornie - a Douglasovým návratem z ne zcela šťastného ročního pobytu v Los Angeles do bezpečnějšího okolí Islingtonu. A přestože tvrdí, že Fenchurch nijak nesouvisí s Jane (Douglasovou snoubenkou a pozdější ženou), že Fenchurch je založena spíše na jeho vzpomínkách na jistou mladistvou lásku, připouští, že i to je do jisté míry v knize přítomno.

"Tvrdit, že v té knížce je jistá ozvěna mého návratu z Los Angeles, není žádné fantazírování. Ale myslím si, že jedním z problémů té knihy - a že je jich hodně - je to, že až doposud jsem psal čirou fantasy, což jsem musel, protože jsem zničil Zemi už na prvním kotouči filmu, abych tak řekl. Mým cílem bylo udělat to tak, aby fantastické a snové věci působily pokud možno co nejreálněji a nejskutečněji, to bylo vždycky ústředním principem Stopařova průvodce.

Ve Sbohem, a díky za ryby se stalo něco zvláštního. Vrátil jsem se v té knize ke každodennímu životu a najednou to působilo nereálně a snově. Bylo to přesně obráceně. Řekl bych, že to bylo nejspíš proto, že jsem si myslel, že se zbavím problému s neexistující Zemí tím, že ji jednoduše vrátím zpět, a nějaká část mojí mysli patrně věděla, nějaká část mi říkala, že takhle jednoduše to udělat nemůžu. A tak to nebyla skutečná Země, a proto to nutně muselo působit nereálně a snově, a to byl skutečný problém té knížky.

A navíc postava Arthura Denta prošla zásadní proměnou, až doposud byl naším představitelem ve fantastickém světě, byl to zkrátka pan Kdokoli, osoba, ve které se můžeme vidět, jejímaž očima vnímáme všechny ty podivné věci, které se přihodily. A teď se najednou situace obrátila, octli jsme se na skutečné každodenní Zemi, a na ní se objeví tahle postava, která ani zdaleka není naším představitelem, vždyť strávila posledních osm let buďto pobytem v jeskyni na prehistorické Zemi, anebo vystřelená do kosmu.

Takže už to není někdo, jehož očima se díváme na všechno. Celé se to obrátilo vzhůru nohama, a myslím, že jsem se s tím pokusil vypořádat, až když jsem byl ve věci už příliš angažován.

Proto teď začínám znova, protože mám pocit, že všechny dějové linky se trochu moc zašmodrchaly."

A co se stalo s pasáží se "skokem z útesu"? "Byl to námět, o kterém si pořád myslím, že je to dobrá konstrukce, ale nedá se na tom postavit knížka. Knižka by začínala tím, že Arthur skočí z útesu a věří, že před smrtí se člověku promítne celý jeho život. Chtěl se na něco rozpomenout, a s tím, co bude dole, se vypořádá, až tam dorazí. Takže celá kniha by byla retrospektiva vycházející z toho, co si myslel a na co si vzpomněl, když padal dolů. Chvilí jsem to zkoušel rozepsat, a pak jsem se rozhodl, že je to konstrukce vhodná pro povídku, ale ne pro román. Někdo by mohl tvrdit (a myslím, že do jisté míry oprávněně), že jsem nakonec stejně nedokázal vytvořit románovou strukturu, tak proč s tím tolik nadělán? Ale já bych řekl, že jeden z důvodů, proč jsem musel spoustu toho materiálu vyhodit, proč se nikdy nerealizoval, byl v tom, že jsem v té době měl pocit, že mi při psaní celý svět nakukuje přes rameno. Pokaždé, když mi někdo napsal něco jako: „Co hodláte udělat s touhle postavou?“ a „Proč nevyřešíte tuhle situaci takhle?“, mě to okamžitě trochu vyplašilo a pomyslel si, že už to nejsem já, kdo to celé řídí.

Připadalo mi, že ve Stopařově průvodci je toho tolik, co se musí dopovídat a zakončovat, že snažit se ho dotvořit takhle by znamenalo neustále svazovat volné konce, a pň-tom by vlastně bylo lepší vymyslet něco úplně jiného..."

Sbohem, a díky za ryby mělo být definitivním zakončením Stopařova průvodce. Alespoň v románové podobě -byly tu pořád ještě počítačové hry, film, ručník, možná i další televizní a rozhlasové pořady - a dokonce i tato kniha. Ale v románové podobě kniha došla až tam, kam mohla.

Alespoň pro tu chvíli.

Tak pravil Douglas.

20

Jestlipak víte, kde máte ručník?

Ručník, jak obšírně vysvětluje Stopařův průvodce Galaxií, je ohromně užitečná věc.

Ručník je také zjevně šikovný obchodní artikl.

Řada artefaktů zmiňovaných ve Stopařově průvodci Galaxií sice má jasný obchodní potenciál - například sluneční brýle čučanta, které zčernají, když hrozí nebezpečí, nebo gramofonové desky skupiny Postižená oblast, nebo dokonce samotný Průvodce - ale technika dosud nedospěla na takovou úroveň, kdy podobné věci mohou být vyráběny, natož pak ve velkém.

S ručníky je tomu jinak.

V jistou dobu uvažoval Marks and Spencer,* že uvede na trh ručníky z knihy, ale nic z toho nebylo.

V roce 1984 Douglas obědval s Eugenem Beerem z birminghamské reklamní agentury Beer-Davies. (Eugene měl na starosti propagaci počítačové hry Stopařův průvodce.) Douglas se při obědě zmínil o nepodařeném projektu s ručníky a obchodním domem Marks and Spencer. Eugen okamžitě rozpoznal potenciál pravých, autorizovaných, výdělečných ručníků, potištěných příslušnou stránkou ze Stopařova průvodce. Okamžitě je uvedl na trh - zařídil inzerát v prestižním časopise Private Eye (Očko) - a rozesílal na všechny strany ručníky jako reklamní dárky.

Reklamní dárky měly způsobit to, že spisovatelé či novináři, klen je dostali, je doporučí v tisku, což téměř bez výjimky zabralo.

Ručníky byly původně k dostání v jakési červenofialové a jakési modré barvě. Byly velké, pevné, dobré kvality, a posloužily pro všechny disciplíny, v nichž stopařské ručníky vynikají, a kromě toho vám posloužily jako něco ke čtení na dlouhých cestách, což kupodivu nenapadlo ani Douglase Adamse v jeho úvodním traktátu o ručnicích.

Druhé vydání ručníků bylo nabízeno ve "škůrodravě stříbřitě" (Squornshellous Silver) a bíblbroxovské hnědi (Beeblebrox Brown) a v rozměru 150 x 100 centimetrů.*

21

Hry s počítači

Douglase Adamse vždycky fascinovaly technické hračky všeho druhu. Jeho dům, a ostatně i celý jeho život, byl zavalen spoustou šikovných drobných vynálezů, které měly zmírnit komplikace všednodenního života. Televize a reproduktory, počítače a fotoaparáty, magnetofony všech druhů a typů, elektronické přístroje nejrůznějších barev a velikostí. "Když se snažím dělat si srandu z techniky, obvykle mám sklon zesměšnit sám sebe. Digitální hodinky a kuchyň plná odšťavovačů - jsem ideální hejl pro tuhle kategorii!"

Počáteční úspěch Stopařova průvodce mu sice umožnil nasytit vášeň pro magnetofony, walkmany a podobné přístroje, zato však zůstal hodně dlouho u svého omláčeného mechanického psacího stroje, protože neměl rád počítače a nedůvěřoval jim.

DESIGN HLUBINY MYŠLENÍ:

POČÍTAČ JE V ZÁSADĚ VYSOKÁ BÍLÁ VĚŽ, KTERÁ SE SMĚREM VZHŮRU ZUŽUJE. SMĚREM DOLŮ SE ROZŠÍŘUJE NATOLIK, ŽE SE VLASTNĚ STÁVÁ PODLAHOU, TAKŽE DOSLOVA VYSTOUPÍTE AŽ K NĚMU. PO OBOU STRANÁCH, LEHCE VPŘEDU STOJÍ DVĚ PODOBNÉ, ALE MENŠÍ VĚŽE. DO PŘEDNÍ STRANY VŠECH TŘÍ VĚŽÍ JE ZASAŽENA TELEVIZNÍ OBRAZOVKA. NA OBRAZOVCE HLAVNÍ VĚŽE JE OBRÁZEK ÚST. KDYŽ HLUBINA MYŠLENÍ HOVOŘÍ, ÚSTA SE SYNCHRONIZOVANĚ POHYBUJÍ. Z JEDNÉ ZE DVOU DALŠÍCH OBRAZOVEK ZÍRÁ JEDINÉ OKO, ZATÍMCO NA TŘETÍ VIDÍME BOČNÍ POHLED NA JEDINÉ UCHO. OKO, UCHO A ÚSTA BY MĚLY BÝT CO NEJANONYMNĚJŠÍ, ALE MĚLO BY BÝT JASNÉ, ŽE NEPATŘÍ TÉŽE OSOBĚ.

(Design Hlubiny myšlení /první verze/ z televizního seriálu, díl čtvrtý.)

V jednom interview z roku 1982 Douglas přiznal, že považuje počítače přinejmenším za zbytečné, ne-li přímo zlovolné entity - jsou to buďto Hactar nebo Eddiové. Právě se nastěhoval do Islingtonského bytu, ale nedokázal o tom přesvědčit počítače některých firem obchodujících různými potřebami. "Obcování s počítačem firmy American Express předčí Kafkovy nejhorší noční můry," svěřil reportérovi.

V odvetu stvořil scénář k Životu, vesmíru a vůbec, v němž svět značně podobný našemu se octne na pokraji nukleárního Armageddonu, a přes okraj ho svrhne ne hejno husí či prst šilence na červeném knoflíku, ale změna adresy, která způsobí poruchu počítače. Scéna se do konečné verze nikdy nedostala.

Pokoušel se oblíbit si počítače, dokonce se vydal na začátku toho roku na počítačový salón, ale znechutila ho odborná hantýrka, takže raději odešel. Jeho nadšení pro počítače (hraničící s mesiášskou zběsilostí) se zrodilo teprve po roce 1983, kdy strávil sedm měsíců v Los Angeles, údajně psaním scénáře k filmu Stopařův průvodce Galaxií.

Je sice pravda, že za tu dobu napsal jeden a půl verze scénáře, ale je nutno spravedlivě říci, že hodně času strávil hraním se svým textovým editorem a že se zapletl do nekonečných počítačových her.

Dostal mnoho dopisů s žádostí, aby udělal ze Stopařova průvodce počítačovou hru, a doposud jim odmítal vyhovět. Čas strávený u počítačových her se však zúročil v podobě určitých představ: věděl, že chce, aby Stopařův průvodce byl mnohem spíše interaktivní román zaměřený na řešení problémů než arkáda nebo hra s útočníky z kosmu.

Koncem roku 1983 se obrátil na Infocom, massachusettskou společnost, jejíž předchozí hry na něho udělaly dojem, a navrhl jim spolupráci. Nadšeně souhlasili, takže v lednu 1984 mohl Douglas prohlásit: "Chci letos dokončit počítačovou hru, což mi poslouží jako skvělá výmluva, abych si mohl hrát s počítačem. Budu pracovat na počítači v Bostonu, a přístup k němu budu získávat tady, díky mezinárodní počítačové síti. Moc se mi to všechno líbí!"

NOVÝ DESIGN HLUBINY MYŠLENÍ:

HLUBINA MYŠLENÍ JE OBROVSKÁ BUDOVA, TAK OBROVSKÁ, JAK JEN DEKORACE A ROZPOČTOVÉ LIMITY DOVOLÍ. JE ZÁŘIVĚ ZLATÁ. JDE ZJEVNĚ O POČÍTAČ, ALE ZÁHADNĚ SE PODOBÁ OHROMNÉMU TLUSTÉMU BUDDHOVI. TATO SKUTEČNOST MUSÍ OHROMOVAT A VYVOLÁVAT POCIT POSVÁTNÉ BÁZNĚ.

(Design Hlubiny myšlení /druhá verze/ z televizního seriálu, díl čtvrtý.)

Spoluautorem Douglasovy počítačové hry byl Američan jménem Steve Meretzky. Začali si dopisovat přes elektronickou poštu a v únoru 1984 se sešli, aby věc definitivně prodiskutovali. Adams napsal stohy materiálů, poslal je počítačem Meretzkyemu, který z nich udělal program a poslal je zpět. Douglas Adams de facto napsal a navrhl více než polovinu hry, zbytek byla společná práce vycházející z Douglasových nápadů a materiálu a Meretzkyho zkušeností s počítači. Hra samotná byla uvedena na trh koncem roku 1984 a okamžitě měla obrovský úspěch. Balení bylo nápadité, obsahovalo i ilustrovanou brožurku s obrázky ze Stopařova průvodce a různé mimozemšťanské artefakty, jakož i placku s nápisem "Nepropadejte panice!", sluneční brýle Čučanta, čmejří, mikroskopickou flotilu kosmických lodí, příkaz k demolici (horlivci by si měli důkladně prostudovat, kdo ho podepsal), a nebyl tam žádný čaj.

Počítačová hra, kterou Adams charakterizoval slovy, že "se knihám podobá asi jako se Rosenkrantz a Guildenstern jsou mrtvi podobá Hamletovi", začíná víceméně stejně jako ostatní verze Průvodce. Jste Arthur Dent, probudíte se s kocovinou ráno toho dne, kdy vám zboří dům, a brzy zjistíte, že prožíváte dábelskou fantasmagorickou noční můru, v níž to vypadá, že cílem je nejen hrát hru, ale také zjistit, co je jejím účelem.

Jak Adams vysvětlil: "Hráč se rozjede a je ukolébán klamným pocitem bezpečí. Pak se najednou rozpoutá peklo a hra se rozběhne neuvěřitelným množstvím směrů současně. Jen mimochodem se tu mihnou události, které byly hlavní náplní knih, kdežto krátké vtipy na jedno použití se teď staly základními východiskem hry. Šlo mi o to, aby mě to nepřestalo bavit a aby to bylo fěr vůči lidem, kteří knížky nečetli. Takže čtenáři i nečtenáři mají stejnou startovní pozici... hra je stejně obtížná pro obě skupiny."

Hra měla naprosto mimořádnou odezvu. Londýnský deník Times ji popsal jako "bezpochyby nejlepší adventuru, jakou kdy kdo na počítači viděl", a v době, kdy byla uvedena na trh, se v Americe stala nejprodávanější hrou tohoto druhu - prodalo se jí víc než čtvrt miliónu exemplářů. Její úspěch určitě z velké části souvisel s tím, že poprvé v historii se skutečný živý autor hry aktivně účastnil, dokonce ji na základě svého díla sám napsal, a také s Adamsovou vlastní vášní pro hraní si s počítači, vynalézání problémů, luštění křížovek a podobně - nemluvě o jeho potřebě, aby ho hra zajímala a bavila, což hráči nepochybně vycítili.

Hra obsahuje mnoho nového materiálu (nepochybně apokryfního), záhadné, matoucí problémy a spoustu nového Adamsova textu, který mu poskytl možnost znovu prozkoumat a přepsat události první poloviny první knihy. Dvěře, babylónská rybka, buráky a čaj (nebo spíše jeho nedostatek) hrají v příběhu zcela novou roli.

Na ukázkou uvádím několik vzorových pasáží:

O hospodském sýrovém sendviči...

Barman vám podá sýrový sendvič. Chleba se podobá materiálu, jímž bývají v krabicích obložena stereoradia, sýr by se skvěle hodil na mazání pravopisných chyb a margarín v kombinaci s kyselou okurkou vytvořil něco, co by sice nemělo být, ale je tyrkysově modré. Jelikož je to objekt zcela nezpůsobilý, aby byl konzumován lidskými bytostmi, jste vděční, že vám za něj naučtuje jen libru.

O jedné z mnoha smrtí Arthura Denta...

Vaše těžká alergická reakce na ztrátu bílkovin při přenosu hmoty se stane slavnou kauzou mezi různými holistickými nátlakovými skupinami v Galaxii a vede k úplnému zákazu dematerializace. Během padesáti let je cestování v kosmu vytlačeno vášnivým zájmem o restaurování starého nábytku a tržním zahradničením. V této nové, poklidné Galaxii jako nikdy dříve vzkvétá umění telepatie, což vede k nové univerzální harmonii, která stmeluje všechny život, proměňuje veškerou hmotu v myšlenku a přivodí znovuzrození vesmíru na vyšší a lepší úrovni bytí. Nic z toho se vás ovšem netýká, protože jste po smrti.

V pozdější fázi hry, kdy hráč získá výtisk Průvodce, si v něm může vyhledat různá témata. Například čmejří:

Čmejří je velmi zajímavá látka: smrtelný jed na planetě Malá Bodega, dietní produkty z Frazelonu V, měnová jednotka na měsících soustavy Blurfoid či nejdůležitější plodina na planetě pracích potřeb Blastus 111. Jedna prastará legenda praví, že existují čtyři kusy čmejří roztroušené různě po Galaxii a každý z nich tvoří jednu čtvrtinu semenáčku stromu s úžasnými vlastnostmi, který je to jediné, co zbylo z tropické planety Psychafka (poznámka č. 8). Odkud se čmejří původně vzalo, je dosud záhadou, přičemž vědecká obec se dělí na stoupence teorie Velkého cupaninového třesku a teorie Bílé cupaninové díry.

(Z poznámky č. 8, pokud byste se namáhali si ji vyhledat, byste se dozvěděli, že "ta legenda po pravdě řečeno není nic moc".)

Celá hra je bizarní a nepravděpodobná. V její paměti je uložen celý krátký román a její existence způsobila, že od té doby značná část Douglasovy pošty sestávala ze zoufalých výkřiků lidí, kteří uvízli na velitelském můstku Srdce ze zlata, anebo nebyli schopni sehnat si babylónskou ryбку.

Druhá hra byla naplánována současně s první, a tentokrát se měla odehrávat na planetě Magrathea.

O tom, zda hra je či není platnou součástí stopařského kánonu (přičemž jediným kritériem, které by hovořilo pro její přiřazení k tomuto kánonu, je fakt, že se zcela liší od všech ostatních verzí), je diskutabilní. Ale srovnání vlastně není třeba. Jak Douglas vysvětlil v interview o interaktivní literatuře: "Nemůžete srovnávat IL s literaturou. Pokud to uděláte, můžete se snadno zesměšnit. Když Leo Fender vynalezl elektrickou kytaru, taky jste se mohli ptát, do jaké míry je to skutečná hudba. Odpověď zní: 'No dobře, tak na to nebudeme hrát Beethovena, ale alespoň prozkoumejme, co se s tím dá dělat.' Podstatné je, jestli je to zajímavé a vzrušující.

Co se mi na tom líbí, je, že si můžu sednout a vím, že jsem první člověk, který pracuje v téhle specifické oblasti. Když píšete román, uvědomujete si, že manipulujete svými čtenáři. Tady víte, že je budete muset přimět, aby mysleli tak, jak chcete, aby uvažovali. Nemyslím si, že by to byla rezignace na kreativní umění. Ano, nejdřív jsem byl zděšený: v jistém smyslu vlastně autor má ještě větší moc, protože 'čtenář' se musí potýkat s více problémy. Máte stále k dispozici všechny prostředky románu, protože román je prostě šňůra slov, a slova mohou znamenat cokoliv chcete. Zkrátka to nabízí příležitost bezvadně se bavit."

Vymýšlení a psaní počítačové hry Adamse bavilo víc než práce na kterékoliv jiné podobě Stopařova průvodce. Od té doby trval jeho intenzivní zájem o počítače, počítačové hry a programování. V jistém okamžiku ovšem zjistil, že tráví příliš mnoho času hraním se svým Apple Macintoshem, a tak se vrátil k mechanickému psacímu stroji, aby vůbec udělal nějakou práci - také to bylo míněno jako jistá forma pokání.

K dalším počítačovým hrám patřily Byrokracie* (Bureau-cracy). Kosmická loď Titanic (Starship Titanic) a projekt h2g2.com. Na seznamu plánovaných prací byly ještě Reagan, Bůh (God), Stopařův průvodce 2 (Hitchhiker's II) a Muppetský technický institut (The Muppet Institute of Technology).

Muppetský technický institut měl být hodinový tematický televizní pořad využívající Muppets** k propagaci myšlenky počítačové gramotnosti. Stvořitel Muppets Jim Henson, který dnes již nežije, pozval do New Yorku Adamse a dvacet dalších chytrých hlav k debatě na toto téma, ale přestože se Douglas pro věc velmi nadchl a považoval Hensona a jeho společníky za "lidi, se kterými se mimořádně příjemně spolupracuje", projekt se neuskutečnil.

Nápad na program s názvem Reagan dostal Douglas v roce 1984 po shlednutí jedné debaty mezi Reaganem a Mondalem: "Napadlo mě, že lidi, kteří musí Reagana připravit na takovouhle debatu, mu musí poskytnout minimální množství faktů a maximální počet způsobů, jak tato fakta použít, a co nejvšestrannější ústupové manévry - repliky, kterými může navázat, když opravdu nezná odpověď na nějakou otázku nebo třeba otázce ani nerozumí, ale rozpozná nějaký klíčový výraz, takže může reagovat nějakým obratem nebo replikou, které to zakryjí.

Říkal jsem si: 'To je přesně, jako když člověk naprogramuje počítač, aby to vypadalo, že je schopen vést rozhovor.' A tak jsem s kamarádem z New Yorku chtěl udělat program, který by imitoval Reagana. A pak bychom mohli udělat thatcherovský program a časem by člověk mohl udělat všechny významné světové politiky a dát tyhle moduly dohromady, aby spolu mluvily.

A potom jsme se chystali sestavit program s názvem Bůh (God) a naprogramovat mu všechny Boží atributy, byl by tam Bůh všech možných denominací... třeba metodistický Bůh, židovský Bůh, a tak dále... Chtěl jsem být první člověk, jehož počítačový software by pálili na jihu Spojených států, což považuju za přechodový rituál, kterým musí projít každé nové médium.

Jenže v důsledku recese v americkém počítačovém průmyslu z toho nakonec nic nebylo, hlavně proto, že lidi, co na tom se mnou chtěli pracovat, zjistili, že nemají auta nebo peníze nebo práci."

HRA JAKO TAKOVÁ

Je těžké říct nějaké podrobnosti o počítačové hře, a neuvést přitom informace, které by zkazily potěšení těm, kdo ji někdy budou hrát. V zásadě je založena na událostech z prvních dvou třetin knihy Stopařův průvodce Galaxií. Hráč začíná jako Arthur Dent - jednoho rána leží v posteli v Tivertonu v Devonu a má příšernou kocovinu. Počáteční problémy obnášejí takové disciplíny jako zvedání předmětů, aniž by vám vyklouzly z rukou, a umění nedat se zabít, když vám ohromný žlutý buldozer zboří dům.

Děj se poměrně věrně drží knihy až do okamžiku, kdy se dostanete na Srdce ze zlata a Ford, Zafod a Trillian se odeberou do sauny, a vy si musíte umět poradit na lodi plné nespouštějících přístrojů vybavených OLO. Pak se začnou dít opravdu bizarní věci: události jsou prožívány z mnoha pohledů, problémy, které je nutno řešit, se vyskytují na místech tak neslučitelných jako na Damogranu, na večírku v Islingtonu a uvnitř velryby.

Hrou procházíte za pomoci svého výtisku Stopařova průvodce, senzomatiku, elektronického palce a ručnicku - nemluvě o vrozeném důvtipu, štěstí a smyslu pro humor. A jedné věci, kterou vám dala vaše teta, a vy nevíte, co to je.

Hra je návyková - d'ábelsky těžká, a přitom toho nemůžete nechat, dokud nevyřešíte všechny problémy, k čemuž je nezbytné nutně velmi pozorně vnímat všechny informace, s nimiž se setkáte, a občas důsledně uplatňovat laterální myšlení. Hru mohou hrát i nováčci, pro které je v některých ohledech méně obtížná než pro zkušené počítačové harcovníky, pro něž nemusí být právě snadné naladit se na zvláštní požadavky, které klade na hráčovo myšlení.

Nejslabší částí hry je úvodní sekvence balení a manuál: osmistránkový inzerát na Průvodce ("Ano! Vesmír může být váš za méně než 30 altairských dolarů denně!") což působí jako bombastické vnučování - spíš jako časopis Mad (Šílenec) než jako Douglas Adams.

Hra je nicméně impozantní dílo, které by si měl dopřát i minimálně počítačově gramotný fanoušek Stopařova průvodce.

Není těžké pochopit, proč hra Douglasovi připadala jako nejzábavnější část Průvodce. Téměř všechny její aspekty, od dobrodružného děje přes hesla v Průvodci až po nejmenší poznámku pod čarou, ba dokonce i Knihu neviditelných tipů a nápověd, svědčí o velmi uvolněném přístupu, který v knihách a rozhlasovém seriálu chybí. Adams mívá nápady, které ne vždycky zapadaly do koncepce toho, co právě dělal. Na počítačové hře je příjemné, že do ní mohou snadno být zabudovány i ty nejbizarnější nápady. Také se tu mohla plně uplatnit i Adamsova záliba v řešení problémů (křížovky a podobně).'

22

Dopisy Douglasu Adamsovi

"Jsem strašlivě vděčný za fanoušky - kromě jiného jim vděčím za chleba. Mám skutečnou radost, že existuje tolik lidí, které to baví. Ale snažím se udržet si trochu odstup, protože si myslím, že nejnebezpečnější je, když člověk uvěří tomu, co se o něm píše. Taky se mi to přihodilo s lidmi, ke kterým vzhlížím a které obdivuju - například s Johnem Cleesem - trvalo mi hodně dlouho, než jsem se ho naučil vnímat jako normálního smrtelníka, a vím, jak je snadné pohlížet na někoho, kdo je ve skutečnosti úplně normální člověk, který prostě má nějaký talent, schopnost nebo dovednost, které ho vyzdvihují do světél ramp, jako na nějakou vyšší bytost a strašně výjimečného člověka, ačkoliv takový není. Myslím, že člověk prokazuje sám sobě dobrou službu, když se snaží moc se nepředvádět lidem, kteří vám budou vykládat, že jste Boží požehnání pro lidstvo, což nejste. Média vás líčí jako nějakého nadčlověka, jenže to vy nejste, takže si to všechno musíte držet pěkně od těla.

Bylo to docela zvláštní, když jsem zjišťoval, že nějaký můj výraz se stal součástí jazyka. Chci říct, že člověk si nikdy vážně nemyslí, že by to, co vyvádí doma, mohlo něco ovlivnit, a přestože vidíte seznamy nejprodávanějších knih a dostáváte dopisy a vyúčtování tantiém, nedojde vám, že by to mohlo takhle působit na jiné lidi. Nechce se mi věřit, že to tak je.

O lidech, jako jsem já, se žádné drby v novinách nepišou, protože nikdo neví, jak vypadáme. Mám všechny výhody toho, že jsem slavný, a žádnou z nevýhod. Zaskočí mě, když mě někdo pozná - když se to stane, připadám si trochu zranitelný. Chápu, proč si spisovatelé dávají pseudonymy. Je to zvláštní, že existujete v hlavách lidí, se kterými nemáte nic společného. Nejsem úplně tatáž osoba jako ten, na koho ve škole psali hodnocení."

(Douglas Adams o tom, jaké je to být slavný, 1985)

Prohlížení dopisů adresovaných Douglasu Adamsovi je opravdu zážitek, který člověku rozšíří obzory. Je tu celý lidský život, a navíc značná část předpokládaného mimozemského života. Některá témata však mají tendenci objevovat se znovu a znovu. Většina lidí chce vědět, kam chodí na ty nápady. (Jedna americká adeptka spisovatelství se ptala, jestli by jí náhodou nepřenechal pár nápadů, které nepotřebuje.) Další mu kladli otázky, požadovali služby, navrhovali manželství nebo sex a občas i nabízel řešení problémů nadhrozených v jeho knihách.

Tři studenti z Huddersfielské univerzity například tvrdili, že odhalili Konečnou otázku života, vesmíru a vůbec...

Odpověď na "konečnou otázku Života, Vesmíru a vůbec" ve skutečnosti není 42, je ale uložena v reprodukčních buňkách všech forem života a lze k ní dospět přes číslo 42. Abychom to lépe vysvětlili: všechny nebo téměř všechny buňky se rozmnožují tak, že se rozdělí a vytvoří dvě buňky.

Takže z jedné buňky se stanou dvě, ze dvou čtyři... a tak dále. Z toho plyne, že Odpověď musí být dvě na n-tou.

Hlubina myšlení přišel s číslem 42, což je číslo, na které máme umocnit základ 2, pokud chceme dojít k odpovědi...

Když tedy umocnili 242, což činí 4398046511104, výsledek převedli do morseovky, tu pak převedli v písmena, která poté přeskupili do jakž takž ucházejících slov, a získanou Odpověď interpretovali, byli schopni přijít na to, jak zněla otázka.

Neodvážil bych se zkazit hru tím, že bych ji zde prozradil, spokojím se s prostým konstatováním, že každý kabalistický učenec by byl na jejich práci hrdý. Můžete to zkusit taky, jestli chcete.

Dále uvádím další nejčastější otázky, které Douglas dostával.

Otázka: Kterou písničku od Dire Straits jste myslel ve Sbohem, a díky za ryby?

Odpověď: Je to "Tunnel of Love" (Tunel lásky) a je na albu Making Movies (Natáčení filmů).

Otázka: Ukradl jste tu historku se sušenkami Jeffreyemu Archerovi?

Odpověď: Původ historky se sušenkami je takový, že se ve skutečnosti přihodila mně na nádraží v Cambridgi v roce 1976. Od té doby jsem ji tolikrát vyprávěl v rádiu i v televizi, že si ji lidi začali přisvojovat. Proto jsem ji chtěl zachytit, chtěl jsem to mít černé na bílém. Netušil jsem, že Jeffrey Archer použil podobnou etudu v A Quiver Full of Arrows, (Toulelec plný šípů, 1982) protože jsem tu knihu nikdy nečetl. Jen bych upozornil, že datum 1982 je poněkud pozdější než 1976.

Otázka: Co byla Základní otázka Života, Vesmíru a vůbec?

Odpověď: Skutečná otázka, kterou Arthur Dent hledal, mi byla nedávno zjevena. Je to tohle:

Jakmile se mi ji podaří rozluštit - čekám zatím, až mi někdo pošle učebnici jazyka, ve kterém je napsána, což může chvíli trvat - dám vám vědět.

Třináctiletému romanopisci, který měl potíže s vymýšlením jmen pro své postavy Adams napsal:

Pokud máte problémy s vymýšlením jmen pro své postavy, pravděpodobně používáte nesprávný druh kafe. Už jste zkusil italskou směs?

Otázka: Jak namíchat Pangalaktický megacloumák?

Odpověď: Obávám se, že v pozemských atmosférických podmínkách Pangalaktický megacloumák není možné namíchat, ale jako alternativu navrhuji, abyste vykoupil obsah vašeho místního obchodu lihovinami, nalil vše do velkého vědra a třikrát předeštiloval. Jsem jist, že vaši kamarádi výsledek ocení.

Otázka: Jaký je hlavní smysl Doktora Kdo?

Odpověď: Celý smysl Doktora Kdo spočívá v tom, že když vezmete druhé písmeno z každého devětapadesátého slova ze všech epizod za posledních dvacet let vysílání, spojíte je a přečtete pozpátku, dostanete název místa, kde stávalo ztracené město Atlantis. Doufám, že je to dostatečná odpověď na vaši otázku.

Studentovi, který chtěl napsat disertaci o vědeckých a filozofických tématech ve Stopařově průvodci:

Většina nápadů v Průvodci vychází z logiky vtipů, a jakákoliv souvislost s čímkoliv ve skutečném světě je čistě náhodná.

Čtenáři, který se dotazoval, kde Arthur sehnal výtisk Stopařova průvodce Galaxii ve Sbohem, a díky za ryby, a ve které hospodě v Tauntonu se Fenchurch s Arthurem setkali:

Přestože Stopařův průvodce nebyl na Zemi nikdy publikován, výtisky jsou volně (i když draho) dostupné po celé Galaxii. Arthur si jeden opatřil na své cestě zpět na Zemi - jinak řečeno mezi koncem Života, vesmíru a vůbec a Sbohem, a díky za ryby. Pokud jde o ono setkání, přestože jsem tu scénu situoval do hospody v Tauntonu, ve skutečnosti byla předlohou hospoda v Gillinghamu v Dorsetu, jejíž jméno jsem (moudře) zapomněl.

Otázka: Sepíšete někdy knižní verzi svých epizod Doktora Kdo?

Odpověď: Pokud jde o Pirátskou planetu nebo Město smrti, nevidelo by mi udělat z nich někdy v budoucnosti knihu, jenomže existuje příliš mnoho věcí, které chci dělat mezitím. Ale rozhodně nechci, aby to napsal někdo jiný! Pokud jde o Shadu - ne, tu bych nijak zvlášť nechtěl vidět jako knihu. Myslím, že to není tak zajímavý příběh, a svou pověst získal hlavně proto, že ho nikdo neviděl. Kdyby byl dokončen a odvysílán, nikdy by nemohl vyvolat takový zájem.

Často dostával očíslované otázky, na něž dával očíslované odpovědi:

Otázky:

- 1) Proč jste se rozhodl začít psát?
- 2) Které aspekty science-fiction jste štípl?
- 3) Které zážitky podle vás ovlivnily vaše postoje a hodnoty?
- 4) Odpovídají vaše pocity pocitům některé z postav ve vašich knihách?
- 5) Z jakého prostředí pocházíte?
- 6) Proč píšete sci-fi, a ne normální literaturu?
- 7) Baví vás psaní?
- 8) Jaký je podle vás váš styl psaní?

Odpovědi:

- 1) Protože mě nenapadlo nic lepšího, co bych mohl dělat.
- 2) Víte jistě, že myslíte výrazem "štípl" totéž, co já?
- 3) Všechny.
- 4) Některé.
- 5) Těžko říct.
- 6) Vlastně ani nevím.
- 7) Ne.
- 8) Obojí.

Otázky:

- 1) Jak dlouho vám trvalo psaní Života, vesmíru a vůbec?
- 2) Napsal jste některé postavy podle sebe?
- 3) Uvažoval jste někdy o knížce komiksů?
- 4) Která je vaše oblíbená postava ve vaší trilogii?
- 5) Odkud jste získal inspiraci k napsání vašich knížek?

Odpovědi:

- 1) Několik měsíců.

- 2) Ne.
- 3) Ne.
- 4) Žádná.
- 5) Od zásilkové firmy z lowy.

Otázky:

- 1) Proč jste začal psát?
- 2) Proč píšete science-fiction?
- 3) Odkud máte ty nápady?

Odpovědi:

- 1) Protože jsem byl švorc.
- 2) Neměl jsem to v úmyslu, jenomže prostě hodně přeháním.
- 3) Od jedné malé zásilkové firmy v Clevelandu.

Otázky:

- 1) Jak jste přišel na ta jména?
- 2) Co vás inspirovalo, že jste napsal ty knížky?
- 3) Proč tohle téma?
- 4) Kdy jste se rozhodl stát se spisovatelem a proč?
- 5) Jste spokojený s výslednou podobou těch knížek?
- 6) Proč jste umístil Forda a Arthura na pradávnou Zemi?
- 7) Jak dlouho vám trvalo napsat ty knížky?

Odpovědi:

- 1) Ano.
- 2) 37,5
- 3) Ne.
- 4) V Somersetu.
- 5) Minulý čtvrtek ráno.
- 6) Francouzsky.
- 7) Ne.

A nakonec dopis, na který Douglas naškrábal odpovědi, ale který nikdy neodeslal, protože pisatel opomněl uvést své jméno a adresu...

- 1) Vidíte nějaké podobnosti mezi sebou a některou z hlavních postav? Jaké?

Ne.

- 2) Jak ovlivnila spolupráce se souborem Monty Python vaši práci?

Nijak. Znal jsem je, ale nikdy jsem s nimi nespolečně pracoval.

- 3) Jak často jste byl vmanipulován do něčeho nebo donucen dělat něco, co jste nechtěl (jako Arthur Dent v Životě, vesmíru a vůbec)?

37krát.

- 4) Věříte na osud, a pokoušíte se zabudovat tuhle myšlenku do vašich knih?

Ne.

- 5) Mohl byste připojit svůj stručný životopis, včetně všeho, o čem si myslíte, že ovlivnilo vaši práci?

Narozen 1952. Dosud nezemřel.

- 6) Která je vaše oblíbená planeta?

Země. Jediná, kterou znám.

- 7) Udělal jste si hodně rešerší, než jste začal psát?

Žádné.

- 8) Studoval jste historii do hloubky?

Jen asi do polovičky.

- 9) Jaké je vaše hlavní poselství v Životě, vesmíru a vůbec?

Žádné. Kdybych chtěl napsat poselství, napsal bych poselství, ale já jsem napsal knížku.

- 10) Zažil jste někdy něco podobného jako vaše postavy?

Ne.

- 11) Honila vás někdy galaktická policie, aby zjistila, kde je Zafod Bíblbrox?

Ne. Jsou to fiktivní postavy.

SEX A SVOBODNÝ STOPAŘ

...Protože mám takovou hlubokou znalost vaší práce, mám dojem, že si zasloužím se s vámi setkat, taky proto, abychom si popovídali o našich milých kamarádech Trill a Zafodovi, a nesmíme zapomenout taky na chudáčka Marvinu. Prosím napište mi, kdy a kde se chcete sejít...

(M. D., Londýn)

Nejčastěji jsem k zastavení 10 kilometrů nad Islandem, ale pokud máte chuť zaskočit na drink, rád vás uvidím.

Milý pane Adams!

Nebojte se, nejsem realitní agent z Beverly Hills. Pokud ještě nejste ženatý a nemáte děti a zajímáte se o holky, zvedněte telefon, až budete příště v New Yorku, vytočte (xxxxxxx) a chtějte Marion. Ráda bych poznala, co je to za chlapa, co se tak přihlouple culí. Doporučení dodám na požádání.

Milý pane Adams!

Začnu tím, že nejsem realitní agent ze Surrey. (Panejo, vy asi musíte dostávat dopisů, co takhle začínají) Půjdu rovnou k věci. Oficiálně vám nabízím možnost mít se mnou poměr, a to jste byl vybraný z mnoha SVĚTOZNÁMEJCH spisovatelů humorystický literatury, že obdržíte možnost mít se mnou milostnej románek. Jeho délka bude záviset na tom,

a) jestli najdeme společnou řeč a

b) jak dobře pícháte.

Dotyčná mladá dáma uvedla, že měří sto sedmdesát, váží šedesát kilo, je bruneta s očima, které mají nejednoznačnou barvu, a charakterizovala sama sebe jako diskrétní, odvážná, ochotná k čemukoli, pokud mi to nezpůsobí trvalý fyzický poškození, a mám vynikající komunikační schopnosti.

Douglas neodpověděl.

Pak přišel dopis od jednoho amerického fand, který snad pracoval na filmovém scénáři, a stálo v něm: Je to děsná dřina, ale od monotónní farchy se odreagovávám tím, že se nechávám ošukat v barech na základě toho, že se vydávám za vás. Díky.

CVOCI

Milý pane Adamsi!

Díky, že už nepíšete o Zafodu Biblbroxovi, protože jsem se s ním začal hodně identifikovat, kvůli tomu, že jsem získal dvě hlavy, flotilu, a zažil Létající město v Pyramidách, budově vaší společnosti SPG. Alespoň soudím, že to bylo proto, že moto bylo "Nepropadejte panice" (viz Daniel 4:34. protože přesně v tu hodinu byly planety v konjunkci). Následuje rozsáhlé fantazírování o Bibli, Adamsových dílech, Castanedovi a Moorcockovi, které dokazuje, že 42 je ve skutečnosti 666, číslo šelmy, a nakonec...

Zkrátka, díky za všechny ty ryby. Kdybyste mi napsal, možná by mi to pomohlo u mojí přítelkyně, která nechápe, že jsem skutečně prožil vaše knihy: jestli to nechápete, tak to asi vzdám ("Bohové nepřebývají mezi lidmi" Daniel 2:11)...

Milý pane Adams!

Dneska ráno se mi zdálo, že ke mně přišel Jack Lemmon a ptal se, jak se dostane k Royal Albert Hall...

Milý Douglassi Adamsi!

Odpověď není 42, je to "NAM-JÓ-HÓ-REN-GE-KJÓ". To je zákon života, jak ho formuloval Nichiren Derishonin někdy roku 1255.

Milý Douglassi!

Kolik mi bude, až se lidstvo zrodí z Matky Země? Teď je mi 34. Nemáš telefonní číslo na Kita Williamse ? veselý vánoce, ještě mockrát. Řekl bych asi osm podle mých digitálních hodin.

Tvůj Muz.

"Spousta lidí říkála, že Průvodce patří ke stejnému žánru jako Poutníková cesta (Pilgrim's Progress).

To není srovnání těch dvou věcí, jen odkaz, že je tu žánr s dlouhou historií, založený na tom, že se prost'áček octne ve fantastickém světě.

Jeden univerzitní student mi poslal dlouhou práci o jedné knize, o které víme s jistotou, že ji John Bunyan (autor Poutníkovy cesty) určitě četl. Jmenuje se Cesta obyčejného člověka do nebe (The Plain Maris Path to Heaven) a napsal ji anglický puritán jménem Arthur Dent. Domníval se, že to vím a že je to z mé strany nějaký školometský vtip. Jakmile se rozhodnete nacházet paralely, vidíte je neustále ve všem - můžete počítat čísla, porovnávat obrazy... můžete si vzít jakékoliv dvě knihy, a když budete chtít dokázat, že jsou mezi nimi paralely, tak to dokážete. Můžete si vzít Bibli a telefonní seznam a klidně dokážete, že jedna přímo odkazuje na druhou."

(Douglas Adams)

POSLEDNÍ SLOVO...

Milý pane Adams!

Jste divnej. Nebo aspoň to, co píšete, je divný. Pokud jde o mě, je to fajn. Jo jsem taky trochu divnej. Ale jestli jste ve skutečnosti jeden z těch příšerně nudných lidí, co jenom divně píšou, prosím vás, nechte si to pro sebe, strašně nerad bych zažil zklamání...

23

Dirk Gently a čas svačiny

"Jsem napůl rozhodnutý podívat se na jiné žánry. Nikdy jsem nechtěl úmyslně parodovat sci-fi, ale chtěl jsem využít formy sci-fi, abych se skrze ni podíval na jiné věci. Myslím, že bych si rád zkusil detektivku. Ne jako parodii, ale abych využil konvence toho žánru a dosáhl něčeho jiného. Leckdo by mi na to jistě mohl namítnout, proč neudělám rovnou něco jiného. Odpověď na tuhle otázku neznám, vím jen, že bych z toho byl hrozně nervózní. Vždycky musím jít oklikou, abych se vůbec někde dostal.

Rád bych napsal detektivku nebo příběh se záhadou - který by nebyl ovlivněn žádným jiným autorem - protože jakmile to uděláte, je z toho parodie, a já nechci nikoho parodovat - parodie je jedna z nejlehčích forem psaní a je až příliš snadné do ní sklouznout, když si nedáváte pozor. Neříkám, že jsem do ní nikdy nesklouzl, ale když se to stalo, byla to obvykle jedna z mých slabých chvil.

(Douglas Adams, leden 1984)

"Mám pocit, že jsem se ve Stopařově průvodci vypsal, a nemyslím si, že bych skrze tohle médium měl ještě co říct. Jsou tu jiné věci, které chci dělat. Myslím, že bych zabrousil do oblasti horroru, záhad nebo okultní tematiky. Jde vlastně jen o to, najít úplně nový soubor postav a nové prostředí - ne aby to bylo jen nové, ale aby to bylo prostředí a soubor postav, které jsem vymyslel teď ve třiatřiceti, a ne to, s čím jsem přišel, když mi bylo pětadvacet. Je strašná spousta věcí, které chci dělat, a to hlavní a nejdůležitější je psaní knížek."

(Douglas Adams, říjen 1985)

"Jmenuje se to Holistická detektivní kancelář Dirka Gentlyho."

(Douglas Adams, prosinec 1985)

Jednoho rána v listopadu 1985 seděl Douglas Adams se svým agentem Edem Victorem v hotelovém pokoji, do něhož bylo zavedeno mnoho telefonních linek, a čekali, až telefony zazvoní. Na konci pracovní doby jeden šťastný nakladatel získal práva na Holistickou detektivní kancelář Dirka Gentlyho a její pokračování a Douglas byl víc než o dva milióny dolarů bohatší, než byl toho rána. První kniha měla být dodána do roka a měla být vydána v dubnu 1987.

A co dál?

"Okamžik, kdy máte chuť napsat knihu, nastává právě ve chvíli, kdy dopíšete jinou, takže právě teď mám smlouvu na dvě knihy, a chtěl bych udělat to, že napíšu tuhle knihu, a pak hned druhou, abych zjistil, jestli zvládnou napsat obě za rok. Současný plán je, že druhá kniha bude taky o Dirku Gentlym, ovšem pokud ta první bude dobrá."

Z původního náčrtu Holistické kanceláře Dirka Gentlyho je zjevné, že šlo o detektivní román, okultní příběh, v němž vystupují duchové, disertaci z kvantové fyziky a spoustu legrace. Jak bylo již v předchozím textu naznačeno, objevují se tu některé postavy a situace z pořadu Shada a z Města smrti (City of Death).

"Jedním z mých cílů v téhle knize je, aby to nebyla primárně komedie, jako v případě Stopařova průvodce, přestože to komedie bude, protože ve Stopařově průvodci jsem všechno musel přizpůsobit tomu, aby to bylo vtipné, takže občas bylo nutné opustit některé dějové prvky, nebo je obrátit nohama vzhůru, nebo úplně znásilnit děj v zájmu toho, aby to bylo legrační.

V tomhle případě se snažím vytvořit pevně sevřený děj, do něhož je nacpána spousta nápadů, a pak psát podle toho děje a nechat to, ať je to legrační, kdy samo chce, ale nenutit to do legrace, což je právě problém Stopařova průvodce. Když se tohle srovná, pak začne leccos být zcela přirozeně legrační a není tu ten pocit, že... zkrátka je to jako když jste museli ve škole psát slohové práce, vždycky se vám do nich chtělo zabudovat nějaké vtipy, kdežto když jste měli napsat skeč, nemohli jste na nic legračního přijít ani za živý svět. Takže tentokrát chci tohle udělat jinak.

Při čtení vám bude jasné, že bylo důležité, aby to bylo legrační, ale že to už není prvotní hybatel."

Ve Velké Británii získal práva Heinemann, paperbackové vydání měl vydat Pan, což z Douglasova hlediska řešilo problém, s nímž se do té doby potýkal.

"Problém spočíval v tom, že jsem vždycky šel nejdřív do paperbacku, dokonce i u Sbohem, a díky za ryby, které sice vyšlo nejprve v tvrdé vazbě, ale u paperbackového nakladatelství.

Ale oba tyto typy nakladatelství organizují věci trochu jinak, v paperbackovém nakladatelství je časový plán mnohem pevněji stanovený, protože musejí prodat mnohem více výtisků. A protože všechno, co se v takovém nakladatelství dělá, je téměř bez výjimky po vázaném vydání, a tak není nutné vnášet do toho systému nějakou flexibilitu.

Nakladatelství, které vydává vázané knihy, je naopak uzpůsobeno faktu, že spisovatelé mají vždycky zpoždění a vždycky jsou s nimi potíže. Vždycky když jsem v minulosti narazil na problém (což bylo poměrně často), nikdy nebyl čas zastavit se a spravit to. Začalo mi připadat absurdní, že tady jsem já, autor neuvěřitelně populárních knih, takže to, co píšu, je důležité nejen pro mě, ale i pro docela rozsáhlé publikum, a přitom nemám šanci udělat to správně, což mi připadalo naprosto praštěné. Čím úspěšnější jste, tím menší máte šanci psát svoje věci tak, aby to doopravdy fungovalo.

Ale chci, aby bylo jasné, že teď nežehrá na Pan, kteří odvedli skvělou práci s propagací a marketingem a prodali obrovské množství výtisků, ale v povaze nakladatelství tohoto typu prostě není zabývat se skutečnými problémy spojenými s autorstvím. Není to zkrátka to, nač jsou stavění. Takže teď, když mám nakladatele, který dělá pevnou vazbu, si myslím, že bude obrovský rozdíl v tom, jak se všechno bude odehrávat."

"Můj životní styl? Hrozně nudný. Utrácím spousty peněz za věci, které nepotřebuju, jako například rychlá auta, což je značně pošetilé, když uvážíme, že je používám jen k popojíždění po městě. Tuhle záležitost s auty už jsem kdysi řešil, protože jsem si vždycky sliboval, že kdybych měl nějaké peníze, že neudělám něco tak hloupého, jako že bych si koupil drahé auto. Takže jakmile se Stopařův průvodce octl na prvním místě seznamu bestsellerů, šel jsem a koupil si Porsche 911. Hrozně mě to štvalo. Jezdit v něm po Londýně bylo jako vzít si vázu z období dynastie Ming na fotbal. Vyjet si autem bylo jako chystat se k invazi do Polska. Zbavil jsem se ho potom, co jsem dostal snyk, když jsem vyjížděl z Hyde Parku a narazil jsem do zdi vedle Hard Rock Café... venku zrovna byla dlouhá fronta a všichni, co v ní stáli, hlasitě jákali, a tak jsem se ho zbavil a pořídil jsem si Golf GTI. Když jsem byl v Los Angeles, měl jsem Saab Turbo, a když jsem se ještě s losangeleským uvažováním vrátil do Anglie, koupil jsem si BMW, které bylo fajn, jenže já jsem nepotřeboval auto za 24 000 liber. Rozhazování je součástí mého životního stylu.

Utrácím spoustu peněz v restauracích. Jako když jsme s Jane vloni jeli do Francie. Rozhodli jsme se, že si budeme užívat (což bylo jedině, co se nám tam nepodařilo). Všude, kam jsme se vrtli, byly hotely zavřené, tak jsme se rozjeli dolů do Burgundska, kde se aspoň dobře vaří.

Přijeli jsme tam pozdě v noci a já jsem si dal jednu z nejlepších omelet, jaké jsem kdy ochutnal. Bohužel v ní byly nějaké divné houby, takže jsem pak strávil dva dny v posteli s otravou. Objednali jsme se do všech těch báječných restaurací, ale vůbec jsme se do žádné nedostali. Pak jsme jeli zase zpátky. Jakmile se můj žaludek natolik zotavil, že něco udržel, nemohli jsme sehnat nic slušného k jídlu. A potom přišlo a my jsme zmeškali trajekt a museli jsme jet až do Calais, a mně pak bylo celou plavbu špatně. Takhle si žije společenská smetánka. Kupodivu mě to stojí spoustu peněz."

(Douglas Adams)

Adams strávil většinu roku 1986 redigováním The Utterly Utterly Merry Comic Relief Christmas Book (Opravdu děsně zábavné vánoční knihy úlevy), a mnohem méně času, než doufal, spoluprací na počítačové hře Byrokracie, ("jedno úžasné dobrodružství za druhým vás vleče z domova až do africké džungle, ale smyslem hry je jednoduše přimět vaši banku, aby akceptovala oznámení o změně adresy") a plánováním Dirka Gentlyho.

"Dirk Gently nemá vůbec nic společného se Stopařovým průvodcem. Je to něco jako duchařská historie, detektivka, cestování v čase, romantická komedie a hrdinská epopej v jednom, která se zabývá hlavně blátem, hudbou a kvantovou mechanikou.

Zvláštní je, že když jsem pracoval na Stopařově průvodci, vždycky jsem se ocital v situacích, kdy jsem lidem vysvětloval, že nejsem spisovatel sci-fi, že jsem jenom humorista, který vykládá vtipy s použitím postupů SF. Ale Dirk Gently způsobil, že se na věci dívám jinak. Myslím si, že nakonec přece jen jsem spisovatel sci-fi. Je to hrozně zvláštní..."

O SCIENCE-FICTION

Úryvek z interview s Douglasem Adamsem, zaznamenaného v listopadu 1983:

"Četl jsem prvních třicet stránek strašlivé spousty sci-fi knížek. U všech jsem zjistil jednu věc: at' jsou ty nápady sebelepší, většina z toho je strašně špatně napsaná. Před lety jsem četl Asimovovu trilogii Foundation (Nadace). Ty myšlenky byly fascinující, ale jak to bylo napsané! Nezaměstnal bych ho ani jako autora reklamních letáků, co chodí lidem do schránky! Zbožňoval jsem film 2001, viděl jsem ho šestkrát, a knihu jsem četl dvakrát. Pak jsem četl knížku s názvem The Lost Worlds of 2001 (Ztracené světy 2001), ve které Clarke vypočítává roztržky mezi ním a Kubrickem - uvádí tam všechny nápady, které byly vynechány: „Podívejte, tenhle nápad nechal spadnout pod stůl, a tenhle taky!“, a na konci té knížky nesmírně obdivujete Kubricka. Četl jsem 2010, když to vyšlo, a ze všeho nejvíc se to podobalo tomu, co Kubrick vyhodil z Vesmírné Odyssey 2001.

Co je dobré? Vonnegut, ten je skvělý, ale není to spisovatel sci-fi. Lidi ho kritizují za to, že to říká, ale je to pravda. Chtěl sdělit pár věcí a využil některé konvence sci-fi, které vyhovovaly jeho záměru.

Připadalo mi, že Sirény z Titanu jsou v mnoha ohledech blízké Stopařovu průvodci. Chronosynklastické infundibulum například, jestli to správně říkám.

Je to tak, ano. Je to legrační, lidi to často srovnávají, což mi vždycky nesmírně lichotí, protože si myslím, že tohle srovnání není fér. Je to nefér, vůči Vonnegutovi, kromě jiného, protože když mluvíte o jeho nejlepších knížkách (nemluvíme o jeho pozdějších pracích, ve kterých nechápu, kde bere to nadšení, že si sedne k psacímu stroji a skutečně to napíše. Je to jako by markýroval vlastní stylistické triky), ty první tři byly hluboce vážně míněné. Moje knížky nejsou do té míry vážné - i když svým způsobem vážné jsou - ale je mezi nimi jasný a velký rozdíl. Přečtěte si Vonnegutovu knihu a pak moji, a bude vám jasné, že jsou úplně jiné. Lidi jsou v pokušení je srovnávat ze tří důvodů. Za prvé, oboje jsou nějakým způsobem legrační, a za druhé, vyskytují se v nich kosmické lodi a roboti. (Třetí důvod nebyl zmíněn.) Je to v nálepkách. Mnohem, ale mnohem silněji mě ovlivnil P. G. Wodehouse, jenže ten nepsal o kosmických lodích, takže si toho lidi nevšimnou. Všimají si jen nálepek.

Ve vašich textech se vyskytují wodehousovské obraty. Jako například "tety volající jedna na druhou jako dinosauři přes blata".

Ano, skutečně, tuhle repliku jsem mu ukradl a použil někde ve třetí knížce. Nevím jistě kde.

Ve scéně s matracáky?

Ano, je to na konci téhle scény, v bažině. Ale musím na to lidi upozorňovat, protože si toho nikdo nevšiml.

Pokud jde o science-fiction, řekl bych že Canticle for Leibowitz (Píseň pro Leibowitz) /Walter Miller/ je skvělá knížka. A ještě někdo, na koho jsem narazil díky Stopařovu průvodci - lidi mi pořád říkali: "Když píšete takovéhle věci, tak to určitě znáte Roberta Sheckleye?"

Měl jsem za to, že jste určitě četl Sheckleyovu Dimension of Miracles (Dimenze zázraků.).

Pořád mi to říkali, a tak jsem si nakonec sedl a přečetl to, a docela mi z toho naskakovala husí kůže. Ten chlap, co zkonstruoval Zemi... bylo to naprosto kongeniální. Jsou takové náhody, a konec konců na světě je jen malý počet nápadů. Připadalo mi, že to, co jsem napsal, se víc podobalo Sheckelymu než Vonnegutovi.

Jako všechno, na čem Douglas kdy pracoval, ani Dirk Gently nebyl hotový včas. Když byl konečně dopsán, už nebyl čas dát ho pořádně přepsat a udělat korektury - věc, která přiměla Douglase, aby se stal nakladatelským kutilem. Kniha byla vysazena na jeho počítači Macintosh (korektury se tiskly na jeho laserové tiskárně), světlo světa spatřila na jaře roku 1987 - a sklídila smíšený ohlas. Některým lidem se líbila víc než Stopařův průvodce, jiní postrádali nepřetržitý proud vtipů.

24

Záchrana světa úplně zadarmo

Dirk Gently je detektiv, a navíc dosti nepravděpodobný. Je blazeovaný, tlustý, obrýlený a mazaný, rozesílá absurdní účty, v nichž vykazuje vysloveně komické nákladové položky, a co hůř, nejspíš odůvodněně. Je to člověk, jakého máte chuť poznat, teprve když dojde k nejhoršímu.

Svlad Cjelli. Proslul pod jménem Dirk, ačkoliv zase - těžko mluvit o „proslulosti“. Notoricky známý - jistě; vyhledávaný; opředěný nejrůznějšími dohady - to všechno byla pravda. Ale proslulý? Jedině v tom smyslu, ve kterém se může těšit proslulosti vážná nehoda na dálnici - každý zpomalí, aby se pořádně podíval, ale nikdo se nepřiblíží až k plamenům. Neblaze proslulý by bylo výstižnější. Svlad Cjelli, neblaze proslulý jako Dirk.
(Holistická detektivní kancelář Dirka Gentlyho)

Douglas Adams nevěděl o detektivech nic, anebo skoro nic.

Jeho znalosti byly dokonce tak žalostné, že Holistická detektivní kancelář Dirka Gentlyho (Dirk Gently's Holistic

Detective Agency) byla kritizována za hajdalácký styl, jímž autor rozmatával problémy, které svému čmuchalovi předhodil. (Podle Chicago Tribune "Adams také porušuje základní pravidla detektivního žánru v tom, že čtenáři neposkytne dostatečné informace, aby mohl případ vyřešit, a také tím, že musí do děje vnést deus ex machina, aby zachránil logickou souvztažnost." Kdyby byl Dirk Gently skutečná detektivka, byla by podobná kritika na místě. Jenže Gently je ve skutečnosti podvodník, který má nepřiměřený zájem o "propojenost všech věcí" a o zákonitosti kvantové mechaniky. Právě to Gentlyho doopravdy fascinuje, a práce soukromého detektiva mu umožňuje hovět této vášni, a ještě si za tuhle výsadu nechat zaplatit od svých klientů.

"Ovšem že vám znovu vysvětlím, proč byla cesta na Bahamy tak životně důležitá," chlácholil ji Dirk Gently. "S největší radostí. Jak víte, věřím v úplně základní propojenost všech věcí. Nadto jsem vektory té propojenosti všech věcí zmapoval a ztrianguloval a dospěl jsem tak až k jisté pláži na Bahamách, kterou tudíž v průběhu svého pátrání musím čas od času navštívit. Kéž by to bylo nějaké jiné místo, protože jsem naneštěstí alergický jak na slunce, tak na rumové koktejly. Ale koneckonců všichni musíme nést nějaký svůj kříž, nedá se nic dělat."

(Holistická detektivní kancelář Dirka Gentlyho)

Jako detektivka Dirk Gently skutečně moc nedrží pohromadě, protože tu dojde jen k jedné vraždě, a pokud dáváte pozor, je dost jasné, kdo to udělal. A i kdybyste pozor nedávali, brzy se to dozvíte. Takže, pokud Dirk Gently nefunguje ani jako klasická záhada, ani jako detektivka, jak může vůbec někoho zajímat?

Jako všechny Adamsovy knihy je to legrace. Je to zábavná a strhující honička překračující umělé hranice detektivního vypravěčství. V rámci těchto parametrů Douglas konstruuje obrovsky nepravděpodobnou záhadu, která vyžaduje detektiva, aby mohla být odhalena.

Jistou rolí hraje rovněž Adamsova fascinace science fiction, počítači, ekologií, kvantovou mechanikou, a dokonce i špetka fraktálové matematiky. Příběh, v němž se Dirk Gently octne, je téměř vedlejší. Co naopak důležité je, jsou všechny okrajové prvky, které možná posunují děj vpřed, a možná také ne.

Recenzenti i milovníci detektivek byli svorně znechuceni zavedením některých sci-fi prvků, které měly sloužit jako klíč k některým složitějším dějovým zašmodrchancům. To je pochopitelné, nebo spíš by to bylo pochopitelné, kdyby Holistická detektivní kancelář Dirka Gentlyho byla opravdu detektivní román. Jenže to právě není. Je to román Douglase Adamse, v němž neplatí zcela táž pravidla.

I tak si ovšem Adams dovoluje hodně a použití triku s cestováním v čase je možná laciné východisko z nouze.

Ale je toho dost, čím se můžeme bavit. Je tu například sám Dirk, dosti odpudivá postava, jen s nemohými kladnými povahovými rysy.

A pak je zde Elektromnich, snad nejlepší Adamsův výtvar od dob Paranoidního androida Marvinu. Elektromnich byl stvořen, aby věřil v různé věci, což má jejich stvořitelům ušetřit námahu, aby v ně nemuseli věřit sami. To je tak kapitálně senzační figl, že je skoro div, že to ještě nikdy nikoho nenapadlo. Jenže napsat plnokrevnou duchařskou historii, detektivní pátrání s cestováním v čase, romantickou komedii a hrdinskou epopej v jednom taky ještě nikoho nikdy nenapadlo.

Jediná vada Elektromnicha je v tom, že se pokazil a urputně věn' v nejabsurdnější možné věci, byť třeba jen čtyřadvacet hodin. A když Elektromnich v něco věn', bude v to věřit až za hrob, a nic jeho skálopevným přesvědčením neotřese, alespoň do té doby, než si najde něco zajímavějšího, v co by mohl věřit.

Poprvé se Mnich porouchal, když měl jednoho dne uvěřit mnoha věcem najednou. Byl omylem střídavě zapojený na videorekordér, který sledoval simultánně jedenáct kanálů, a v důsledku toho se spálilo kontaktné pole nelogických obvodů. Videorekordér musel kanály samozřejmě jen sledovat. Nemusel jim pochopitelně zároveň věřit. Proto jsou návody na použití tak důležité.

Takže po hektickém týdnu, kdy věřil, že válka je mír, dobré že je špatné, měsíc že je z plísňového syra a že Bůh potřebuje moře peněz, které se mu mají posílat na jisté číslo schránky, začal Mnich věřit, že třicet pět procent všech stolů jsou hermafroditi, a pak vypověděl službu nadobro.

(Holistická detektivní kancelář Dirka Gentlyho)

Na Holistické detektivní kanceláři Dirka Gentlyho se ještě nestačil začít usazovat prach, když Douglas vydal pokračování, Dlouhý temný čas svačiny duše (The Long Dark Teatime of the Soul).

Douglas zde pokračuje ve svém zkoumání vzájemné propojenosti všech věcí. Tentokrát k vzájemně propojeným věcem patří i nová lednička, automat na Coca-colu (možná ozvěna některé předchozí epizody), letištní přepážka pro odbavení, která sama sebe obětuje, a bohové z Ásgardu, přičemž jeden z nich, Thór, je momentálně nešťastným pacientem státem hrazeného zdravotnictví. To by samo o sobě normálnímu člověku stačilo, aby mu to zkazilo den, ale co Dirka skutečně dorazí, je fakt, že jeho klient je po smrti - a kdo zaplatí účet? Dirk nepatří k lidem, kteří by dovolili, aby něco tak malicherného jako záchrana světa narušovalo tak důležité věci jako dostat zapláceno okamžitě a někým živým. Dějové nedostatky první knihy byly v pokračování z větší části napraveny a v jednu chvíli to vypadalo, že Dirk Gently má našlápnuto, aby se stal podobně dlouhodobou záležitostí jako Stopařův průvodce*. Jak zjistili už mnozí romanopisci, čtenáři zbožňují dobré detektivy. A co hůř, dají se zatraceně těžko vymýtit. Jen se zeptejte Sira Arthura Conana Doylea.

Dlouhý temný čas svačiny duše byl věnován Jane Belsonové, právniče a Douglasově dlouholeté partnerce. Kniha vyšla roku 1988, ale těm dvěma to trvalo ještě další tři roky, než se vzali. Odehrálo se to 25. listopadu 1991 na Islingtonské radnici v severním Londýně. Jediný důvod, proč se tak nestalo dřív, byl v tom, že Douglasův výskyt byl

řekněme téměř stopový.

Během celé epizody s Dirkem Gentlym byl Douglas v kontaktu se zoologem jménem Mark Carwardine. Společně organizovali, nebo spíše se pokoušeli organizovat několik expedic, jejichž cílem mělo být vystopování některých z nejvzácnějších živočichů světa. Jenomže pořád bylo něco, vycházely knížky a bylo třeba vydávat se na turné po světě k jejich propagaci, a tak dále a podobně, takže i téhle epizodě trvalo tři roky, než došla skutečností.

25

O Douglasovi a jiné zvířetě

V roce 1985 se zoolog Mark Carwardine a Douglas Adams, věci extrémně neznalý nezoológ, z pověření časopisu The Observer (Pozorovatel) (respektive jeho barevné přílohy) a organizace World Wildlife Fund (Nadace na ochranu volně žijících živočichů) vydali společně na Madagaskar hledat aye-aye, tvora, kterého nikdo už mnoho let ani nezahlédl. Vydali se tedy na zmíněný ostrov pátrat po téměř vyhynulém lemurovi, a hned první noc se jim ho podařilo na ostrůvku Neco Mangabo na dvacet vteřin zahlédnout, a dokonce i vyfotografovat, takže se vrátili velmi spokojeni sami se sebou.

Byli tak spokojeni, že se rozhodli svůj pozoruhodný výkon zopakovat, tentokrát ale s jinými druhy ohrožených živočichů a na jiných místech světa.

Ale jak měl Mark Carwardine teprve zjistit, snažit se dostat sebe, Douglase a houf ohrožených zvířat na stejné místo ve stejnou chvíli znamená prožívat logistickou noční můru. A protože logistika nebyla zrovna Douglasova parketa, zbylo to všechno na Marka.

"Protože jsme se oba zabývali dalšími projekty, trvalo nám několik let, než jsme byli schopni začít s projektem Last Chance to See (Ještě je můžeme vidět...). Ale když jsme si nakonec doopravdy sedli a pustili se do toho, bylo to fascinující. Vypočítali jsme si, že kdybychom měli tři týdny na vyhledání každého ohroženého druhu a chtěli zachytit všechny hlavní druhy na světě, trvalo by nám to tři sta let. A to jsou jen zvířata. Kdybychom do svého plánu zahrnuli i rostliny, potřebovali bychom dalších tisíc let.

A tak jsme se rozhodli pro selektivní přístup. Sedli jsme si a řekli si: 'Co kdybychom třeba jeli do Konga?' a Douglas na to: 'Já bych radši na Seychelly.' A pak jsme našli slastný kompromis a rozjeli jsme se na Mauricius. Tak trochu se to doopravdy tak odehrávalo. Vybrali jsme si nejrůznější druhy, takže jsme měli roztočivá zvířata. Měli jsme komodského draka, což je plaz, kaloně Rodriguezova, což je savec, pátrali jsme po říčním delfínu na řece Jang-c' v Číně, po kakapovi, což je druh papouška, na Novém Zélandu, po tuleni Fernandezově v Chile, po amazonském kapustňákovi v Brazílii a po severní varietě bílého nosorožce v Zairu."

(Mark Carwardine)

Jakmile se rozhodli, kam pojedou a jaká zvířata budou hledat, stačilo jen určit čas. To se ovšem ukázalo jako nelehký úkol. Ale nakonec byla v květnu 1988 po ročním Žonglování a přesunování naše dvojice připravena probádat temná zákoutí lidské duše a podoby nelidského zacházení se vším, s čím člověk sdílí tuto planetu.

Určili si limit tří týdnů na každou cestu a pak vyrazili za draky a delfíny. Nepočítaje v to krátké přestávky, vrátili se zpět teprve v polovině roku 1989.

A zatím, jak už to v těchto případech bývá, působily ovšem i jiné síly. Heinemann se nechal přesvědčit, aby vysolil závratně vysokou sumu jako zálohu, aby neohrožení badatelé mohli vyrazit za neohroženým badáním. Ti se domnívali, že by z toho mohl být i docela šikovný televizní seriál.

Tenhle nápad se ale rychle rozplynul v důsledku rozhovoru s čínskými úřady. Jak vzpomíná Mark Carwardine:

"První expedice, kterou jsme se pokusili uspořádat, byla výprava za delfínem žijícím v řece Jang-c'. Začali jsme se o věc zajímat blíž a vyptávali jsme se těch správných lidí v Číně na povolení filmovat a všechny tyhle opičárny, a dostali jsme odpověď: 'Jistě, samozřejmě, že vám můžeme zařídit, abyste sem mohli přijet filmovat. Zařídit povolení potrvá tři čtvrtě roku a bude vás to stát dvě stě tisíc liber.' Takže jsme to okamžitě odpískali a začali jsme uvažovat o rádiu."

A tak nakonec dvojice vyrazila do odlehlých zákoutí naší planety jen ve společnosti zvukaře z rádia BBC. Občas byli úspěšní, občas ne. Ať tak či tak, BBC se podařilo získat šest pořadů o životě ve volné přírodě téměř za hubičku, přičemž zoolog si začal uvědomovat výhody nahrávání pro rádio, kdežto nezoológ začal trochu vlnout.

"Pokoušeli jsme se přistát na ostrově poblíž Mauricia. Jmenuje se Round Island (Kulatý ostrov) a říká se o něm, že je tu víc ohrožených druhů na metr čtvereční než kdekoli jinde na světě. Je to nepatrný ostrůvek, a těžko se na něm přistává kvůli příboji, a taky tam nejsou žádná místa, kde by se přistát dalo. Měli jsme všechny věci sbalené, ale zvukař čouhal mikrofon, protože právě nahrával, a v tu chvíli zrovna Douglas vypadl z člunu a vlny s ním hodily o skálu. Všude byla krev, bylo to dost dramatické. Všechno jsme zaznamenali na pásek, ale kdybychom tam měli televizní štáb, museli bychom nejdřív Douglase usušit, utřít všechnu tu krev a pak ho donutit, aby to udělal znovu, a stejně by to nebylo ono.

Původně jsme uvažovali o rádiu jako o náhradní možnosti, ale při zpětném pohledu musím říci, že to fungovalo mnohem líp než televize. Ostatně ne nadarmo se o rádiu říká, že vždycky máte lepší obraz. Měli jsme takovou příhodu, právě když jsme se ubytovávali v chatrči na ostrově Komodo v Indonésii. Měli jsme s sebou tři kuřata, abychom měli co jíst, a v tu chvíli se přihnal komodský drak, popadl kuřata a mazal s nimi pryč. Zvuky, které to doprovázely - kdákání kuřat, my tři, jak honíme draka, hulákání strážných a zvuky hrabání v písku, to všechno v rádiu dobře 'vypadá'. Možná bychom něco z toho dokázali dostat i do televize, kdybychom čirou náhodou měli připravené kamery. Ale myslím si, že je to mnohem působivější, když sedíte pohodlně v křesle oči zavřené a jenom posloucháte a vytváříte si vlastní představu. Když se ohlédnou zpět, myslím si, že rádio bylo lepší, než by byla televize."

(Mark Carwardine)

S omýtým a osušeným Douglasem se pak vrátili do civilizace a zamířili na jih Francie, kde Douglas prožil rok ve

vyhnanství, kamžto ho vypudil jeho finanční poradce kvůli daním. Tam také měli badatelé psát o svých dobrodružstvích.

Místo toho, jak dozrává zoolog, se horlivě pustili do "neustálého vysedávání ve francouzských kavárnách a debatování o tom, co by měli napsat. Strávili jsme mnoho hodin tím, že jsme o tom stále znovu a znovu hovořili, poslouchali pásky -ty byly k utřídění informací skutečně užitečné. Dělali jsme si poznámky o faktech a číslech a o tom, co se stalo, a o tom, co řekli různí lidé, a tak podobně. Ale poslech některých zvuků na páscích vyvolal vzpomínky na prchavé dojmy a pocit z některých míst mnohem lépe než pouhá fakta a čísla. Trávili jsme hodiny a hodiny poslechem, diskutovali jsme o tom všem, probírali jsme to znovu a znovu. Pak jsme si sedli, přičemž Douglas obstaral většinu psaní, zatímco já jsem mu dodával některé nápady a informace a ověřoval fakta - on seděl u počítače a já mu koukal přes rameno.

Takhle se to v podstatě realizovalo. Dělali jsme to různě, většinou po kouscích, které jsme pak nakonec sesadili dohromady v šíleném intervalu čtyřiaadvaceti hodin."

Jižní Francie se však ukázala jako ne právě stimulující prostředí pro oba pisatele - bylo tu příliš mnoho rozptýlení, příliš mnoho kavárniček, v nichž se příjemně sedí. Za čtyři měsíce vyprodukovali celkem jednu stránku.

Ať tak či tak, kniha byla nakonec napsána.

Heinemann vydal bizarní kombinaci cestopisu a ochránářské příručky s názvem Last Chance to See (Ještě je můžeme vidět...) v říjnu 1990, recenze byly příznivé. Deník The Times projekt ohodnotil jako "popisný styl na vysoké úrovni... je to mimořádně inteligentní kniha". Paperback z nakladatelství Pan vyšel o třináct měsíců později.

Ještě je můžeme vidět... také vydala firma The Voyager Company na CD-ROMu, vybaveném stovkami barevných fotografií, rozhovory a zvukovými esejí od Marka Carwardinea a ukázkami z rozhlasového seriálu. Línějším čtenářům pak stačilo jen poslouchat Douglase, jak jim knihu předčítá. Voyager také vydal Úplného stopařova průvodce Galaxií (The Complete Hitchhiker's Guide to the Galaxy) (úplného alespoň do chvíle, kdy se objevil pátý díl s názvem Mostly Harmless/Převážně neškodná/) jako elektronickou knihu pro počítače Macintosh.

BBC odvysílalo Ještě je můžeme vidět... v týdenních pokračováních na Radiu 4 od 4. října do 8. listopadu 1989, relace byla opakována vždy o něco později v tom samém týdnu.

Zvláštní je, že čtyři díly byly opakovaně vysílány následujícího roku, i když lze jen hádat, co se přihodilo páskům o kakapoovi a kaloňovi ovocném.* Ztracen byl, jak se zdá, i desetiminutový program s názvem Přirozená selekce - Pátrání po aye-aye (Natural Seleccion: In Search of the Aye-aye), koncipovaný jako vzpomínka na první expedici a vysílaný 1. listopadu 1985.

Nakonec ovšem zůstává otázka, jestli to všechno vůbec bylo k něčemu. Mark Carwardine soudí, že ano: "Jednou jsme jeli na Nový Zéland pátrat po kakapoovi, což je nelétavý papoušek, žijící na zemi, ale to už se zapomnělo, že neumí létat - skáče ze stromů a s žuchnutím přistane na zemi. Zbývá jich už jen asi čtyřicet nebo pětadvacet a místní lidi už to skoro vzdali. Bylo tu pár nadšených vědců, ale příslušné orgány na to nevyhradily dostatečné fondy, takže vědci s tím měli trápení, aby dostali, co potřebují, a mohli tohoto ptáka zachránit před vyhynutím. Když jsme tam jeli my, naše návštěva z nějakého důvodu vyvolala docela velký zájem a bylo kolem toho hodně publicity. Různé události pak vyplynuly jedna z druhé, za tu dobu, co jsme tam byli, a najednou byl kakapo vyhlášen za mimořádnou prioritu, v důsledku čehož byly uvolněny další zdroje na jeho záchranu. Tak to se tehdy povedlo.

V jiných částech světa, kde byla kniha vydána, je těžké to posoudit. Můj názor na to je, že pokud můžete zaměřit knižku jako Ještě je můžeme vidět... na lidi, kteří by si normálně nekoupili knižku o ochraně volně žijících druhů, a přimět lidi, aby poslouchali rozhlasový seriál, který by jinak neposlouchali, tak se dostáváte k úplně jiné cílové skupině, a pokud dokážete zaujmout jen jedno procento z nich, je to k něčemu dobré. Čím více lidem dokážete něco říct o problémech, se kterými se potýkají zvířata a celá příroda, a co se kolem toho dělá a co je potřeba udělat, tím líp. Z tohoto hlediska si myslím, že to nejspíš něco dobrého přineslo."

Kuřata ulovená na ostrově Komodo možná měla na věc trochu jiný názor.

26

Cokoliv se stane, se stane

Bylo to asi nějak takhle: po dokončení Stopařova průvodce Galaxií byla trilogie kompletní - no, vlastně ne tak docela. Je tu příliš mnoho volných konců bimbajících se v hyperprostoru, které je třeba svázat. A tak je Douglas opět zavřen do pokoje, z něhož nesmí ven, dokud nedopíše čtvrtou, absolutně poslední a závěrečnou knihu trilogie. Všechny ty volné nitě příběhu je pisce třeba ustříhnout a zavázat, aby nezůstala žádná možnost dalšího pokračování -už nikdy, v žádném případě, ani náhodou.

A tak, po Sbohem, a díky za ryby, kde je vyjeveno Boží poselství k veškerému stvoření a Marvinovi se konečně uleví od té bolesti ve všech diodách na levé straně, protože umře, už to vypadalo, že celá záležitost byla pěkně úhledně a definitivně zabalena a skončena.

Jenže pak...

Cokoliv se stane, se stane.

Cokoliv, co přitom, jak se děje, způsobí, že se stane něco dalšího, způsobí, že se stane něco dalšího.

Cokoliv, co přitom, jak se děje, způsobí, že se samo stane znovu, se stane znovu.

Nemusi však k tomu docházet nutně chronologicky.

(Úvod k Převážně neškodné)

A tak se zrodila Převážně neškodná (Mostly Harmless).

Po cestách, které Douglas podnikl kvůli Ještě je můžeme vidět..., se jeho pohled na svět a jeho neposedný životní styl nevratně proměnily. Není to ani příliš překvapivé, vzhledem k tomu, jak otřesnou perspektivu mu jeho expedice nabídlý. Adams ji přijal a pochopitelně ji začal promítat i do svých knih.

Byly tu také mučivé nezodpovězené otázky přetrvávající ze Sbohem, a díky za ryby, jako například:

Co bude dál s Arthurem Dentem a jeho nově nalezenou láskou Fenchurch?

Co se stalo s Fordem, Zafodem Bíblbroxem a Trillian, jeho spolucestujícími ze Srdce ze zlata?

Co bude dál s nejúspěšnější knihou, jakou kdy vydalo mamutí nakladatelství na Betě Malé medvědice, se Stopařovým průvodcem Galaxií?

A konečně to nejdůležitější - je možné, že by Marvin doopravdy umřel?

Existuje kladná odpověď alespoň na jednu z těchto otázek. Ale v zájmu zachování alespoň trochu tajemné atmosféry pro ty, kdo dosud nečetli Převážně neškodnou (Mostly Harmless), až do konce této kapitoly vám neprozradím, na kterou.

Konec roku 1992 se odehrál ve znamení stopařské aktivity. Na začátku roku BBC konečně vydala televizní seriál na videokazetách, čemuž do té doby bránila nejasná smluvní situace mezi Douglasem a filmovými moguly z Hollywoodu, jimž prodal filmová práva. Získat tato práva nazpět stálo Douglase nějakých 200 000 liber, k čemuž jako přívaček (který ho nepochybně hodně tížil) dostal balíček různých jiných háček typu Hlava 22.

Původní seriál vyšel po jedenácti letech od historického okamžiku prvního vysílání jako sada dvou videokazet. Druhá kazeta dokonce obsahovala "dosud neuvedený materiál", pár minut navíc, vystřižených původně proto, aby se pořad vešel do televizního časového schématu. BBC se dokonce podařilo přetočit původní zvukovou stopu z mono na stereo. V rádiu zase BBC zopakovalo druhý díl seriálu.

Koncem roku vyšla Převážně neškodná, pátý díl Stopařova průvodce Galaxií "stále nepřesněji označovaného jako trilogie". Mnoho fanoušků bylo rozladěno faktem, že čtvrtý díl Sbohem, a díky za ryby obsahoval tak málo sci-fi - byl to vlastně milostný příběh nebo něco na ten způsob - zato v Převážně neškodné byl sci-fi celý nákladák. A jsou tam také občasné pasáže, o kterých prostě víte, že by je Douglas nemohl napsat před svým ekologickým čundrem.

Byla to podívaná, na kterou si Arthur nikdy úplně nezvykl a která ho nikdy neomrzela. Vydali se s Fordem ostrou chůzí podél říčky, která stékala do údolí, a když konečně došli na okraj plání, vyšplhali se do koruny košatého stromu, aby lépe viděli na jeden z těch nejneobvyklejších a nejúžasnějších úkazů, které Galaxie skýtá.

Anhondskými pláněmi se řítilo obrovské zlověstné stádo Úplně normální zvěře, tisíce a tisíce zvířat velkolepě sešikovaných. Už na tom, jak se ta ohromná zvířata hnala v bledém světle úsvitu jemným závojem páry z potících se těl a blátem zvířeným dopadajícími kopyty, bylo něco neskutečného a přízračného. Rozum však zůstával úplně stát, když došlo na otázku, odkud se sem dostávají a kam se ženou. Odpověď byla, jak se zdálo, prostá - odkud a nikam. (Převážně neškodná)

V textu se také vyskytují některé bizarní fyzikální a časové paradoxy, které mohly, anebo také nemusely nastat od té doby, kdy byla Země, anebo to, co se za Zemi obecně považuje, zničena Vogony kdysi dávno když.

Stopařův průvodce Galaxií měl v době, které z legrace říkáme minulost, hodně co říct k problému paralelních vesmírů. Pro všechny, kdo nedosahují úrovně Pokročilého Boha, je z toho ovšem srozumitelné jen velmi málo. A poněvadž je nyní prokázáno, že všichni známí bohové vznikli dobrou třímilióntinu vteřiny po začátku vesmíru, a ne týden před tím, jak obvykle tvrdívali, čeká je už tak hodně vysvětlování, takže k záležitostem kosmologie se hned tak nedostanou. (Převážně neškodná)

Převážně neškodná se noří do oněch rozhodně temných vod paralelních vesmírů, takže vlastně nikdy úplně jistě nevíte, jestli Arthur Dent, který tu vystupuje, je skutečně týž Arthur Dent, který na vás vyjukne jinde. Konec konců je tu jistá astrofyzika, která se v mezihvězdném prostoru jmenuje Trillian, a současně jedna agresivní mladá televizní reportérka jménem Tricia McMillan, které spolu mohou tím či oním způsobem souviset. A televizní redaktorka, která se kdysi na večírku v Islingtonu setkala s mimozemšťanem jménem Zafod, ale neodletěla s ním, je zjevně reportérkou na Zemi. Alespoň na některé ze Zemi, i když můžeme jen hádat, na které. Tato Země zničena nebyla, anebo pokud snad byla, jeví pozoruhodnou neochotu úplně zmizet.

Nejenže se kniha pouští do sci-fi/kosmologicko/vědeckých otázek tak těžkých kalibrů, jako jsou paralelní vesmíry, je tu i trocha astrologie, plus jacísi mimozemšťané zvaní Grebuloňané. Grebuloňané momentálně táboří na nedávno objevené desáté planetě sluneční soustavy pojmenované - po ničem zvlášť důležitém - Rupert.* Grebuloňany, kteří se vydali rozševat zkázu nebo něco podobného, cestou v důsledku meteorické bouře potkala lehká nehoda, takže úplně zapomněli, co to vlastně vyrazili dělat tam, kam měli dorazit. A tak místo toho koukají na televizi.

Mezitím Arthur, pozoruhodně neuspěvši při hledání Země, nebo alespoň nějaké Země, která vzdáleně připomíná tu, o které stále předpokládáme, že ji vyhodili do povětří Vogoni, se usadí na příjemné planetce, na níž kosmická loď, kterou letěl, ztroskotá a on jediný katastrofu přežije. Stane se tu Sendvičářem a je docela spokojený. Docela spokojený, tj. nakolik spokojený může být člověk, kterému se podařilo přijít nejen o svou planetu, ale poté i o svou životní lásku Fenchurch při nehodě nějakým způsobem související s nepravděpodobnostním pohonem, jakkoliv nepravděpodobné se to může zdát. Ale Arthurovi se daří zachovávat stoický životní postoj, protože ví, že nemůže zemřít, dokud se nesetká se smolařem Agrajagem na anarchisticky pojmenované planetě Stavromula Beta, jak zjistil v průběhu děje Života, vesmíru a vůbec. Tuhle dějovou linii, kdyby nic jiného, se podaří uzavřít.

Zcela jinde se Ford potýká s problémy s novými vlastníky Stopařova průvodce Galaxií, podnikem NekoRoz. Nejenže s

nimi není žádná zábava na večírcích, ale chystají se také, hrůza hrůzoucí, nahradit Průvodce původního Průvodcem II, baleným v krabici, na které jsou velkými nevládními písmeny vytištěna slova PROPADNI PANICE! Ford, který nemůže na večírek, pochopitelně není ani trochu šťastný. A čím víc se dozvídá o NekoRoze, tím méně šťastný je. S pomocí služeb mechanického kamaráda jménem Colin se pokouší přijít na kloub záhadě - proč se už v redakci Stopařova průvodce nekonají žádné večírky a není tam nic k pití - tím, že často vyskakuje z budovy, a nakonec se vydá hledat Arthura.

Zatímco se tohle všechno děje, Arthur šokované zjistí, že se stal otcem. Jeho dcera má nepravděpodobné jméno Číra a je zpravidla nevrlá a protivná, a navíc vlastní matku jménem Trillian. A, pokud se ptáte jestli ti dva, tak odpověď zní ne, můžou za to všechno vzorky DNA a podobné haraburdí. No a tahle Číra rozhodně není typ člověka, kterému byste rádi a s klidem půjčili hodinky, a Arthur je poněkud zaražený, když je jeho poklidná existence Sendvičáře náhle přerušena příjezdem Trillian, která mu dceru hodí na krk a opět zmizí ve stratosféře. Arthur přijde o spokojenost, a zato získá odpovědnost. Není spokojený.

Tohle všechno se skrývá pod titulem Převážně neškodná. Pokud jde o Zafoda Bíblbroxe, obsahuje pouhé zmínky o něm.

Jo, a jestli si pořád ještě lámete hlavu a dosud jste si nekoupili Převážně neškodnou - styďte se, jestli ne - ano, Marvin skutečně je po smrti a v knize se neobjeví vůbec. Z takových vynechání vznikají velké tragédie.

27

Průvodce k Průvodci

V dnešním světě on-line informačních servisů, DVD a CD-ROMů je snad každý natočený film či seriál vybaven dokumentem "jak se točil...", nehledě na to, jestli někoho zajímá, jak dotyčné dílo vznikalo, anebo ne. (Ironií je, že "jak se točil..." je leckdy lepší než jeho námět.)

Když byl Stopařův průvodce v roce 1980 ještě ve výrobě, o takových extravagantních nápadech tehdy nikdo neslyšel, ale Kevin Davies byl naštěstí tak prozíravý, že zaznamenal většinu dění za scénou na pásek, čistě pro případ, že BBC by někdy v budoucnosti chtělo zauvažovat o výrobě dokumentu "jak se točil..."

O třináct let později BBC usoudilo, že nastala pravá chvíle pro výrobu dokumentárního filmu "Jak se točil Stopařův průvodce Galaxií".

Ken Davies ve skutečnosti pracoval na televizním seriálu jako animátor, jeho šéfem byl Rod Lord z Pearce Studios. Kromě toho však byl velký fanda sci-fi obecně a Stopařova průvodce zvlášť, a tak využíval každé příležitosti, aby se mohl podívat "na plac", kde měl povoleno potulovat se s videokamerou. Psal se rok 1980, dávno předtím, než se vžil termín "palmocder" - Kevinovo "nádobíčko" sestávalo z rozměrné kamery připojené kabelem k těžkému záznamníku, který měl zavěšen na rameni jako Ford Prefect svou proslulou brašnu. Kevin si svou všudypřítomností při natáčení vysloužil občasné žertovné zmínky v titulcích, jako například "myší trenér", "dohled nad koupelnou" a podobně.

Když BBC v roce 1992 plánovalo vydání televizního seriálu Stopařův průvodce na videokazetách, Kevin jim navrhl, že by se část jeho archivního materiálu dala použít jako krátký desetiminutový dokument "jak se točil". Společnost se rozhodla, že bude vhodnější vyrobit celovečerní dokumentární film, ale pouze v případě, že ho fanoušci budou chtít, a tak první kopie Stopařova průvodce nesou titlek vyzývající kupující, aby napsali v případě, že by měli zájem o videofilm Jak se točil Stopařův průvodce. Zřejmě jich bylo dost.

Na doporučení Johna Lloyda byl jako režisér vybrán právě Kevin*, a ten pak v produkci Alana J. W. Bella napsal a režíroval dokument, který nejenže oslavuje Stopařova průvodce, ale sám se do jisté míry stal součástí kánonu.

Jak se točil Stopařův průvodce Galaxií začíná scénou, v níž je Arthur Dent vysazen opět na Zemi poté, co si stopl kolemletící kosmické plavidlo (k velké radosti fanoušků sci-fi toto plavidlo v dokumentu představoval Liberátor z populárního seriálu Blake's 7, pronásledovaný povědomou policejní budkou). Vráti se domů, kde najde obrovskou hromadu reklamních letáků došlých poštou (jako ve Sbohem, a díky za ryby), jakož i výtisk nepostradatelného elektronického společníka. Stopařova průvodce Galaxií. Právě na obrazovce Průvodce Arthur - spolu s diváky - sleduje dokument o natáčení televizního seriálu.

Kromě Kevinova vlastního archivního materiálu a klipů ze Stopařova průvodce a záběrů z pořadů jako Pebble Mill at One (Studio Pebble Mill o jedné) a Tomorrow's World (Svět zítřka) jsou zde i nová interview s Douglasem Adamsem, Sandrou Dickinsonovou, Davidem Dixonem, Martinem Bensonem, Markem Wing-Daveym, Davidem Learnerem, Alanem J. W. Bellem, Rodem Lordem, skladatelem Paddy Kingslandem, návrhářem Andrewem Howe-Daviesem, tvůrcem efektů Jimem Francisem a - k Arthurovu překvapení - Simonem Jonesem.

Sekvence o počítačové grafice je opravdu velmi hezká. Arthur vyloví z ucha kreslenou babylónskou rybku,** která mu ukáže poškvrbaný "školní" film o tom, jak byla oživena počítačová grafika. Hlas babylónské rybky a narativní styl "filmu" v duchu 40. let obstaral Michael Cule, který si zde také zopakoval svou roli vognorského strážného. Nastrojen do původního kostýmu (vypůjčeného od fanouška, který ho kdysi koupil v aukci pořádané BBC), ale s novou hlavou, rukama a holinkami přidusá do místnosti a popadne Arthura/Simona, načež se promění v Davida Dixona v roli Forda (v poněkud nesprávném saku).

Když Ford odvádí Arthura z domu kolem paranoidního androida Marvina, vysvětluje mu, že to všechno je jen virtuální prostředí, a aktivuje kontrolní panely, jimiž vypne Marvina, ulici a vůbec všechno.

U první várky videokazet s dokumentem Jak se točil Stopařův průvodce se pokazila zvuková stopa, což způsobilo, že na několika místech nebylo slyšet vyprávění Petera Jonese. Kazety byly rychle staženy, takže se jich stačilo prodat jen několik kusů, které jsou a) ze sběratelského hlediska velmi cennou kuriozitou, anebo b) vadné, podle toho, jak se na věc díváte.

V původním sestihu byl dokument dlouhý 90 minut, ale americký distributor na poslední chvíli žádal, aby byl film

sestříhán na 60 minut. V roce 2001 Kevin Davies nicméně dokázal shromáždit dalších 30 minut materiálu, z něhož vznikl jakýsi Jak se točil..., 2. část. Tento nový dokument se v roce 2002 spolu s původním filmem a úplnou verzí Tomorrow's World a Pebble Mill stal součástí vydání televizního seriálu na DVD.

Film Jak se točil Stopařův průvodce Galaxií byl uveden do distribuce v březnu 1993, k patnáctému výročí původního rozhlasového seriálu. O pět let později Rádio 4 odvysílalo hodinový pořad o rozhlasovém seriálu. Tento pořad, pro nějž byl v jednom okamžiku navrhován titul Stopařův průvodce Stopařovým průvodcem Galaxií byl vysílán pod názvem Průvodce dvaceti lety stopování a posléze distribuován na kazetách s názvem Průvodce Douglase Adamse Stopařovým průvodcem Galaxií.

Vypravěčem v tomto dokumentárním pořadu byl, stejně jako ve videofilmu Jak se točil, Peter Jones a scénář, který je dílem Debbie Barhamové, parafrázuje mnohé pamětihodné stránky Průvodce, což je postup, který použili i Kevin Davies a Andrew Pixley v neuvěřitelně podrobném článku o televizním seriálu, napsaném pro časopis Time Screen. Douglas Adams, Simon Brett, Geoffrey Perkins, Simon Jones, Geoffrey McGivern, Stephen Moore, Paddy Kingsland a další poskytli interview a vydání na kazetách obsahovalo ještě druhou kazetu s padesátiminutovým interview jenom s Adamsem.

Rozhovorů s Douglasem Adamsem bylo opravdu mnoho, ale jeden z nejpozoruhodnějších se uskutečnil v lednu 1992 pro The South Bank Show (Z jižního břehu), který byl věnován Douglasovi. Podobně jako ve videofilmu Jak se točil... se tu prolíná skutečný svět s fiktivním a Simon Jones a David Dixon si zde zopakovali své role z televizního seriálu. Ve scénáři, napsaném samotným Douglasem, vystupuje i vypravěč v podání Petera Jonese, Marvin (jemuž propůjčil hlas Stephen Moore)* a tři postavy z Holistické detektivní kanceláře Dirka Gentlyho: detektiv, jehož jméno kancelář i kniha nese (představovaný humoristou Michaellem Bywaterem, podle něhož byla postava stvořena), Richard MacDuff a Elektromnich. A orel.

Různé fiktivní postavy sedí v pokoji v prvním patře Douglasova domku v Islingtonu a cynicky se domlouvají, co by měly říct Melvynu Braggovi v pokoji pod nimi. V pořadu vystupoval také Douglasův přítel profesor Richard Dawkins a jeho redaktorka Sue Freestoneová.

Patrně nejpozoruhodnější moment celého pořadu se odehrál mimo kameru, když se Douglas octl ve vlastní kuchyni a zoufale se snažil vzpomenout si, pro co sem vlastně šel. Herci, štáb a různí čumilové, kteří se shromažďovali v kuchyni, aby nepřekáželi, si marně lámali hlavu nad Douglasovým prohlášením, že hledá něco, co je "jako hospoda, jenže menší". Nakonec se ukázalo, že jde o ledničku.

28

Pohyblivé obrázky, které se nepohybují

Kromě televizního seriálu a různých divadelních inkarnací Stopařova průvodce Galaxií se vyskytly ještě dva další pokusy o vizuální prezentaci příběhu. Jeden se uskutečnil jen s nepatrnou účastí Douglase Adamse, nedostalo se mu téměř žádné publicity, u fanoušků vyvolal značně smíšené reakce, a byl poměrně úspěšný. Druhý proběhl za Douglasova pečlivého dohledu (měl tu dokonce i malou roličku), měl obrovskou reklamu, sklídl pochvalné recenze fanoušků i kritiků, a navíc to byl obrovský finanční propadák.

Nejprve se narodil komiks. Nápad přetvořit Stopařova průvodce do podoby komiksového seriálu byl dlouho předmětem debat obce fanoušků, vzhledem k významu myšlenek, které příběh obsahuje, k ohromnému měřítku mnoha scén a faktu, že ani BBC ani Hollywood nejevily snahu příběh v nejbližší době se všemi jeho kvalitami docenit.

V roce 1992 bylo najednou z ničeho nic oznámeno, že následujícího roku DC Comics, domovská instituce Supermana, Batmana, Wonder Woman a dalších hrdinů, vydá třísvazkovou adaptaci prvního románu. V odborném tisku se objevila ukázka představující hlavní hrdiny, nakreslená hawajským výtvarníkem Stevem Leialohou, a komentář pravil, že adaptaci napíše John Carnell, do té doby nejvíce známý svým komiksem s názvem The Sleaze Brothers.

Komiks opravdu vyšel koncem roku 1993 v luxusním barevném provedení, perfektně svázaný a s nádherně lesklou obálkou. To zajisté dílku dodalo pěkný vzhled, ale také těžkotonážní cenu - po dovozu do Anglie stál jeden sešit čtyři libry padesát, což byl značný šok pro fanoušky Průvodce, zvyklé spíš kupovat si The Beano nebo 2000 AD. A když vysolili třináct padesát za celou sadu, zjistili, že všechno, co za své peníze dostali, je upravená verze románu. S obrázky.

Projekt měl v zásadě dva problémy. První spočíval v tom, že ačkoliv na vše údajně "dohlížel" Douglas Adams, ten neměl ani čas ani chuť aktivně se věci účastnit (je třeba říci, že neměl ani žádný zvláštní zájem o komiks jako médium). Spisovatel John Carnell, zkušený komiksový textař a obdivovatel Douglasova díla, se těšil na možnost pomoci svému hrdinovi stvořit další verzi Průvodce. Byl tudíž velmi zklamaný, když zjistil, že jeho úkolem je prostě jen upravit knihu. Druhý problém, který plynul z prvního, spočíval v tom, že se nikdo nepokusil příběh přetvořit tak, aby se hodil pro dané médium. V rádiu, na deskách, v televizi, v tisku i na scéně si Stopařův průvodce příliš nezakládal sám na sobě a proměňoval se - často dokonce v rozporu se svými předchozími verzemi - aby co nejlépe využil možností daného média. Ale bez Douglasovy účasti to v komiksové podobě prostě nebylo možné.

Leialohovy kresby se setkaly se všeobecným opovržením. Ač elegantní, čisté a barevné, fanouškům zhýčkaným ujetou obrazností 2000 AD připadaly stránky komiksového Průvodce příliš... zkrátka příliš elegantní, čisté a barevné. Zafod byl vyšisovaný blond plážový povaleč, Vogoni vypadali jako ohromné humanoidní ropuchy, Ford byl evidentně spíš podivínský než lehce znepokojivý, babylónská rybka rozhodně nevypadala jako něco, co byste si přáli mít poblíž hlavy, natožpak v uchu, Arthur byl očividně příliš mladý a Marvin vypadal jako robotí číšník pozoruhodný nedostatkem jakéhokoliv výrazu. Jediné motivy, které komiks zvládl lépe než televizní seriál, byla Trillian - bruneta ve volných arabsky vyhlížejících šatech, a Zafodova druhá hlava, která alespoň vypadala živě.

Ale po pravdě řečeno, mohlo to dopadnout mnohem a mnohem hůř. Jelikož byl vydán americkou společností, objevil

se pokus (nikoliv z Carnellovy strany) amerikanizovat a aktualizovat dialogy. Douglasova minimální účast však znamenala, že všechno musel schválit, a přestože se do textu vloudilo pár amerikanismů, důležité momenty - jako zmínky o Rickmansworthu nebo digitálních hodinkách - byly na Adamsovo přání obnoveny.

Přes všeobecný nezájem byl komiks evidentně úspěšný. Třídílná adaptace Restaurantu na konci vesmíru vyšla následujícího roku, následována o dvanáct měsíců později Životem, vesmírem a vůbec. První tři sešity byly soustředěny do "grafického románu" a vydána byla rovněž sada stovky obrázkových karet k vyměňování. Zatímco komiks větší část publika ani nezaznamenala, jen málo lidí si mohlo nepovšimnout skutečně rozměrné knihy se stříbrným přebalem, která vyšla v září 1993 pod titulem Ilustrovaný Stopařův průvodce Galaxií.

Myšlenka byla poprvé vyslovena v roce 1993 - nové vydání první stopařské knihy, ilustrované pomocí zázraků počítačové technologie. Žádné kresby ani malby, ale fotografie lidí a modelů, zpracované počítačem tak, aby vznikly obrazy, jaké si dosud nikdo neuměl představit. Bude to velkorysý, novátorský, bude to (řeceno slovy nakladatelovými) "nepohyblivý film".

První, čeho bylo zapotřebí, byl kreativní poradce, a Douglas se obrátil na Kevina Daviese,* který odvedl tak skvělou práci na Jak se točil Stopařův průvodce Galaxií. Kevin kolem sebe shromáždil tým šikovných a nadšených návrhářů, výrobců modelů a výtvarníků, a začal uvažovat, které okamžiky příběhu by se daly nejimaginativněji zobrazit. Ale nejdřív bylo třeba knihu prodat. Tak nákladný projekt vyžadoval investici ze zámoří - stejně jako pohyblivý film -, a tak byla vytvořena zkušební fotografie a předvedena na Frankfurtském knižním veletrhu. Byli na ní Ford a Arthur, jak se krčí před buldozerem a nad hlavami jim letí vogonská stavební flotila. Podobala se obrázku použitým na straně 18 a 19 hotové knihy, ale s Davidem Dixonem jako Fordem a Alastaiem Lockem jako Arthurem (Simon Jones nebyl k mání). Nakladatelé ve Frankfurtu nad obrázkem vzdychali nadšením a obdivem, takže smlouvy byly podepsány.

Ilustrovaný stopařův průvodce Galaxií je mezi knihami jedinečný tím, že má herecké obsazení. Jako Ford a Arthur byli obsazeni Tom Finnis a Jonathan Lermitt, protože bylo rozhodnuto, že by kniha neměla mít žádnou souvislost s televizním seriálem. Janos Kuruz (který byl právě v té době hvězdou inscenace Fantóma Opery ve West Endu) hrál Slartibartfasta, Francis Johnson byl první černý Zafod (myšlenka, kterou již dlouho nadhazoval Douglas), a Tali - jediná modelka mezi herci - Trillian. Michael Cule, veterán z televizního seriálu, videa Jak se točil a divadelní inscenace v Rainbow, hrál pana Prossera. Pistolku a Pipfafa, dvojici galaktických policajtů, hráli Douglas Adams a jeho agent Ed Victor, zatímco Kevin Davies dostal v titulcích neuvedenou roličku řidiče buldozeru.

Jeho vzhled byl víceméně humanoidní, až na přebytnou hlavu a třetí ruku. Světlé rozčuchané vlasy mu náhodně trčely všemi směry, modré oči se třpytily čímsi naprosto nepojmenovatelným. Brady měl téměř vždy neoholené.

(Popis Zafoda Bíblbroxe ze Stopařova průvodce Galaxií)

Subjektivní dojmy se mohou lišit v závislosti na odchylkách v kalibraci lokální reality a percepčních systémech pozorovatele. Tak například jakákoliv entita trpící HSSE neboli Nemocí šílených lidí, bude pravděpodobně vnímat prezidentovy vlasy jako krátké a tmavé, a měla by se tudíž neprodleně poradit s peripsychoserniolothanatikem. (Poznámka pod čarou v Ilustrovaném stopařově průvodci Galaxií)

Hlavní modely navrhli Martin Bower (který se proslavil ve Vesmír: 1999) a Jonathan Saville a fotografie samotné pořídil legendární Michael Joseph a poté s nimi na počítači šeredil Colin Hards. Vše se odehrálo ve dvou exteriérech - na nábřeží v Southendu a v nočním klubu Stringfellows.

V knize se můžete těšit ze spousty věcí, počínaje obrázky a grafickou úpravou textu konče, nemluvě o spoustě detailů, které snadno můžete přehlédnout a které objevíte až při opakovaných návštěvách. Zažrané televizní fanoušky sci-fi potěší, že tu objeví řadu rekvizit vypůjčených z jiných pořadů.

Stinnou stránkou knihy byl ovšem fakt, že stála 25 liber.* Ve skutečnosti mohla stát ještě víc, kdyby se pověsti, že bude obsahovat i mluvící elektronický čip, ukázaly jako opodstatněné. Cena činila zhruba dvakrát tolik, co stojí průměrná kniha v pevné vazbě, a další nevýhodou bylo, že každý, kdo si knížku koupil, už měl doma alespoň jeden normální výtisk. A k dovršení všeho byla kniha skutečně obrovská - příliš velká, aby se dala pohodlně číst, a dokonce i na to, aby se vešla do průměrně vysoké poličky v knihovně.

Smutné je, že se kniha - přes všeobecnou chválu - ukázala jako ležák, čímž zhasly veškeré naděje na paperbackové vydání, případně i na Ilustrovaný Restaurant na konci vesmíru. Navíc překvapivost obrázkové stránky brzy vyprchala, protože počítačové zpracování se stalo docela běžnou věcí. To, na čem Colin Hards v roce 1994 tvrdě dřel, může dnes za jedno odpoledne udělat doma většina lidí, kteří si přečtou tuto knihu. Na druhé straně byly kosmické lodi, rekvizity, kostýmy, masky mimozenšťanů a jednotlivé scény opravdu výtvarně velmi krásné, určitě mnohem imaginativnější a pozoruhodnější než v komiksovém vydání. Zejména Marvin - vyrobený jako model v poloviční životní velikosti - je určitě nejlepší návrh paranoidního androida jaký byl kdy vytvořen.

Pozornosti unikla skutečnost, že návrh na fotografie, na které by byli také delfini, byl zamítnut, protože se zjistilo, že v Británii nejsou chováni v zajetí žádní delfini. Což je dobrá věc.

29

Dot.com, který prosti nemohl skončit špatně

Myslím, že vydávání knih online je nejúžasnější oblast, v jaké se dnes dá pracovat. Je to jako být ve filmovém průmyslu kolem roku 1905, kdy celé odvětví bylo vlastně vynalézáno před vašimi očima a všechno, co vás napadlo, bylo úplně nové.

(Douglas Adams, MSN webchat, červenec 1995)

Douglasova láska k počítačům - jeho vášně pro informační technologie všeho druhu - je dobře doložena. Zdálo se tedy

zcela přirozené, že v jistou chvíli založí svou vlastní multimediální společnost.

Až na to, že The Digital Village (Digitální obec) neboli TDV nebyla Douglasova společnost, a jak výslovně zdůraznil, byla to vlastně "více-mediální" společnost (ale nikdy nevysvětlil, jaký je v tom rozdíl).

Douglas zastával funkci "hlavního fantasy" TDV, což znamenalo, že jí propůjčil svou tvář, své mediálně zajímavé jméno, a měl na starosti vymýšlení skvělých nápadů. Jeho partneři sice možná nebyli tak populární osobnosti jako Douglas, ale zato měli spoustu obchodních zkušeností a dobře věděli, že jestli někdo dokáže úspěšně vést firmu ve světě dot.comů, je to určitě Douglas Adams. Výkonným ředitelem byl Robbie Stamp, s nímž se Douglas seznámil, když hledal producenta pro plánovaný televizní seriál. Idea TDV vznikla v roce 1994, a oficiálně společnost zahájila činnost v roce 1996 s ohromnou barnumskou reklamou. Vydržela skoro pět let.

Prvním produktem TDV byl Starship Titanic (Kosmická loď Titanic), komplet knihy a hry, jejichž název a základní myšlenka byly odvozeny z nevyužitého nápadu letmo zmíněného v Životě, vesmíru a vůbec - šlo o pohádkově nádhernou loď, která okamžitě po startu utrpěla bezdůvodné totální selhání existence. Douglas, okouzlený vizuálními rozkošemi hry Myst, měl v úmyslu kombinovat divy grafiky konce 90. let s mentální stimulací her Infocomu z raných 80. let.

Výsledkem byl mohutný hvězdný křižník - mnohaposchodový a s kanálem hemžícím se robotími gondoliéry, který sloužil jako spojení mezi přídí a zádí. Oskary ověněný tým ve složení Isabel Molina a Oscar Chichoni navrhl výtvarnou stránku hry a Douglas byl jedním z několika spisovatelů, kteří stvořili příběh a téměř šest hodin nahrávek mluveného slova. Když hráč "konverzoval" s jednotlivými postavami, program s názvem TrueTalk dokázal vybrat nejvhodnější promluvu a zkombinovat obě repliky tak, že to působilo dojmem skutečné konverzace.

"Problém s převodem textu na mluvené slovo není v tom, že by to nefungovalo. Ono to funguje, jenže to po chvíli začne být strašlivě únavné na poslech prostě proto, že to nemá přirozený rytmus řeči, takže všechny postavy pak zní jako Stephen Hawking nebo jako napůl omráčený Skandinávec."

(Douglas Adams, červen 1997)

Hru měla doplňovat kniha. Neměl to však být jen román založený na hře, ale rovnocenná kombinace román-hra, takže obojí se navzájem podporovalo.*

"Když jsem začal uvažovat o románu, nejprve jsem usoudil: 'Najdeme si někoho jiného, kdo to napíše,'" vysvětluje Douglas. "Ale potom, když byla práce asi z poloviny hotová, zpanikařil jsem a řekl jsem si: 'Ne ne - tohle je přece to, co umím, to je moje práce, já bych přece měl tu knížku napsat.' Jenže kniha musela vyjít ve stejnou chvíli jako hra, takže otázka pak zněla: 'To mám nechat práce na hře, přenechat to jiným a pustit se do psaní románu?' To by přece znamenalo změnit pravidla v průběhu hry a nejspíš by to neprospělo ani knize ani hře. A tak jsem se tehdy potýkal s problémem, že den má nevyhovující počet hodin a týden má nedostatečný počet dní, a taky s neblahou potřebou normálních dávek spánku."

Po delším nerozhodném přešlapování nastala situace, kdy uvedení hry bylo sice zpožděno, ale náhle bylo nutné velmi rychle dokončit knihu.

Volba padla na Terryho Jonese, který už se podniku stejně účastnil - obstarával hlas papouška. Přestože byl autorem scénářů, knížek pro děti a dokonce i seriálních vědeckých pojednání jako například slavné analýzy postavy rytíře z Chaucerových Canterburských povídek, ještě nikdy nezkoušel napsat skutečný román. Ujal se práce na příběhu o blerontinském hvězdném křižníku, úplně opuštěném až na různé výstřední roboty, mluvící bombu a maniakálního papouška. V knize do lodi nastoupí - z důvodů ne zcela jasných - tři lidé a musí se dostat na vyšší úroveň, aby našli a mohli zneškodnit bombu.* Kniha vyšla pod názvem - Kosmická loď Titanic Douglase Adamse - román od Terryho Jonese** a potýkala se s fatálními problémy. Formátování Douglasova úvodu bylo úplně zpřeházené, čehož si utýrání redaktorů v Pan Books nevšimli nebo se domnívali, že je to záměrné. Přes rozsáhlé propagační turné v USA bylo anglické vydání zpožděno a mělo nepatrnou publicitu. Zpoždění bylo vlastně důsledkem amerického propagačního turné, protože redaktorů z Pan Books museli lovit Terryho a Douglase, aby jim mohli vydrápnout hotové korektury. Kniha ani hra neměly nijak zvlášť pochvalné recenze - i když hra získala alespoň jedno ocenění - ale protože ani jedno nebylo vlastně tak docela Douglasovo dílo, přejdeme raději k druhému výtvaru TDV, totiž h2g2.com.

Internet jsem opravdu nepředvídal. Ale počítačový průmysl taky ne. Ne že by to něco zvláštního vypovídalo - počítačový průmysl totiž ani nepředvídal, že jednou skončí století.

(Douglas Adams, Úvod k h2g2.com)

Douglas už celá léta mluvil o tom, že by chtěl uvést na trh nějaký vyhledávač s názvem "Stopařův průvodce Internetem", a v dubnu 1999 - v přímém vysílání zvláštního vydání pořadu Tomorrow's World (Svět zítřka) - oznámil, že dosáhl svého cíle, i když tou dobou už byl název rozumně zkrácen na h2g2. V souvislosti s tím změnila společnost TDV své jméno na h2g2 Ltd. (neboli h2g2 s.r.o.).

Nešlo však jen o internetový vyhledávač. Byl to pokus vytvořit jakousi globální zásobárnu znalostí - seriálních i neuctivých, základních či esoterických - které by mohl číst kdekdo, a co víc - které by mohl psát kdekdo. Byl to jakýsi mikrokosmos v rámci internetu, na internetu - situace zvláštně připomínající Zarniwúpovo stvoření umělého vesmíru ve vlastní kanceláři v druhém dílu rozhlasového seriálu Stopařův průvodce.

Každý (nebo aspoň každý, kdo má přístup na internet) se mohl Průvodci upsat jako terénní průzkumník a zasílat hesla na jakékoliv téma. Celá armáda dobrovolných redaktorů dohlédla, aby v materiálech nebyly pravopisné chyby a aby texty nebyly pomlouvačné, obscénní, urážlivé, aby neobsahovaly reklamu nebo hodně slabé vtipy. Celou operaci řídil malý tým stálých zaměstnanců - a poprvé v historii tak několik vybraných jedinců mohlo uvést v kolonce povolání "dopisovatel Stopařova průvodce Galaxií".

Start h2g2.com vyvolal velký zájem a během prvních čtyřiačtyřiceti hodin po odvysílání pořadu Tomorrow's World se zaregistrovalo přes tři tisíce terénních průzkumníků. Douglas neúnavně pracoval na propagaci svých stránek a jejich

"globální internetové komunity", byla dokonce podepsána smlouva o jejich zpřístupnění pro mobilní telefony používající WAP. V prosinci 1999, když z 20. století zbývaly už jen dva týdny (Douglas se rád posmíval mileniálním pedantům*), byla neustále aktualizovaná databanka informací a názorů zasílaných tisíci spolupracovníků v terénu přístupná na kterémkoliv místě na světě prostřednictvím maličkého přístroje, který se vejde do dlaně. No dobře, nikdo sice neprodával mobilní telefony s nápisem "Nepropadejte panice" vyvedeným velkými vlídnými písmeny na přední straně, ale jinak to jistě byla pozoruhodná událost - zejména pro spisovatele, který neustále zdůrazňoval, že jeho sci-fi příběhy v žádném případě nebyly míněny jako předpověď budoucnosti.

Jediná vada na kráse, kterou celá věc měla, spočívala v tom, že stejně jako u většiny dot.com společností nebylo úplně jasné, kde h2g2 Ltd. bere peníze. Jediné inzeráty, které se na stránkách h2g2.com vyskytovaly, byly na Starship Titanic, což nebyl zrovna "kasaštyk", tak odkud se braly nějaké příjmy? V prosinci 2000 se objevila první známka, že něco není v pořádku, když webový obchod h2g2 oznámil:

"h2g2 přežil předvánoční nával, teď ale bude na čas uzavřen, abychom mohli restrukturovat elektronickou stránku našeho obchodu. Omlouváme se za způsobené těžkosti."

h2g2.com byl definitivně zavřen 29. ledna 2001 jako jedna z obětí dot.com konjunktury.

Anebo snad ne? 21. února bylo oznámeno, že h2g2 se bude znovu otevírat - jako součást stránek BBC. A opravdu, 12. března se celá záležitost opět objevila on-line na adrese, kde vesele přebývá dodnes, a dokonce se postupně zvětšuje. Mnozí pozorovatelé upozornili na ironický fakt, že Stopařův průvodce Galaxií se po třídvaceti letech vrací tam, odkud vyšel, neboli do BBC, kde onoho středečního večera v půl jedenácté začal.

Odstartování představuje zásadní krok ke komunikaci s posluchači, která nebude pouze jednostranným vysíláním pro ně. Při budování komunit na webu, které je důležitou součástí naší služby veřejnosti, chceme zajistit, že nabídneme něco zajímavého členům britské on-line komunity s nejrůznějšími zájmy a vkusem.

(Ashely Highfield, ředitel New Media, BBC)

VBBC Stopařův průvodce začal a já mám ohromnou radost - abych použil slov jedné fungl nové populární kapely, o které jsme v poslední době hodně slyšeli - že se dostanu zpátky tam, kam jsem kdysi patřil (to get back to where I once belonged - verš z jednoho textu Beatles, jak jistě každý čtenář poznal, pozn. překl.).

(Douglas Adams, v téže tiskové zprávě)

30

Jakýsi život po životě

"Ježíš řekl: Blaze těm, kdo pláčou, neboť oni budou potěšeni." Ford Prefect řekl: "Co teď potřebuju, je něco pořádného k pití a pár kámošů."

(Požehnání pronesené reverendem Anthonym Hurstem

při smutečním obřadu za Douglase Adamse.)

Douglas Adams umřel.

Bylo to náhlá, tak překvapivá facka typu "Odkud to přilítlo?" V jedné chvíli byl v Kalifornii, pracoval na scénáři k filmu Stopařův průvodce, a v příští minutě byl pryč.

Konkrétní okolnosti byly takové, že 11. května 2001 Douglas při cvičení ve svém fitklubu* v Santa Barbaře utrpěl těžký infarkt. Ale o to vlastně nejde. Jde o to, že jeden z nejpobornějších a nejslavnějších a nejvýznamnějších britských humoristů dvacátého století, který psal knížky dost nepravidelně, už žádnou další nenapíše. Nekrology a pocty z celého světa ukázaly, jak ho měli lidé rádi a jaký šok pro ně znamenal jeho náhlý odchod. Na webové stránky douglasadams.com přišly tisíce e-mailových kondolencí.

Pohřeb se konal v Kalifornii za doprovodu hudby od Bacha a Beatles, texty četli Simon Jones, Terry Jones, Michael Nesmith a další. Záušní mše se konala v Londýně o několik měsíců později a zúčastnilo se jí mnoho známých osobností ze světa nakladatelství, rádia a televize, komedie, vědy a rockové hudby. Mezi řečníky byli profesor Richard Dawkins, Simon Jones a Ed Victor. Sbor zpíval Bacha, a když David Gilmour hrál sám na španělku "Wish You Were Here" (Přál bych si, abys tu byl), všichni měli v očích slzy. Ale ani smrt nemohla zabránit Douglasovi v jeho průkopnické práci v oblasti komunikační technologie - byla to první bohoslužba vysílaná prostřednictvím BBC živě po síti.

Text je nedokončený nejen v tom smyslu, že náhle a srdceryvně - pro ty z nás, kdo jsme toho člověka i jeho dílo milovali - končí v půli slova, ale i v mnohem důležitějším smyslu, totiž že text napsaný do této chvíle je rovněž nehotový.

(Douglas Adams, v úvodu k románu *Sunset at Blandings* /Západ slunce v Blandings/ od P. G. Wodehouse /nakl. Penguin, 2000/)

Když se Douglas před mnoha lety poprvé zmínil o Lososu pochybností (Salmon of Doubt), popsal ho jako třetí dobrodružství Dirka Gentlyho. V pozdějších interview prohlásil, že kniha není uspokojivá jako román o Dirku Gentlym a že Holistická detektivní kancelář byla z příběhu odstraněna, takže kniha nesouvisí s žádnou z jeho předchozích prací. Ještě o něco později pravil, že si uvědomil, že nápady na tuto knížku vlastně lépe zapadají do stopařského vesmíru a že se příběh teď stal pokračováním Převážně neškodné (Mostly Haniess). Při záušní mši bylo oznámeno, že jeho poslední, nedokončená kniha bude posmrtně vydána.

Když byly poté prozkoumány různé Douglasovy harddisky, bylo objeveno několik verzí Lososa. Verze, která nakonec vyšla - verze s Dirkem Gentlym - byla sestavena ze tří různých souborů Peterem Guzzardim, Douglasovým newyorským redaktorem. Kapitoly 2 až 8, 10 a 11 pocházejí z jednoho souboru, kapitola 1 z předchozího náčrtu a kapitola 9 je posledním známým Douglasovým textem.

Takže o čem vlastně Losos pochybností je? Stručně řečeno, na Dirka Gentlyho se obrátí jakási klientka, která chce, aby

ji našel zadní polovinu její kočky (příčenž přední polovině se daří velmi dobře a nemá ani tušení o svém potupném stavu, ani o základních biologických a fyzikálních zákonech). Současně Dirk zjistí, že mu někdo na jeho účet v bance každý týden posílá 5000 dolarů. Protože má pocit, že by měl udělat něco, aby si peníze zasloužil, náhodně někoho sleduje, v důsledku čehož se octne v Kalifornii, kde se setká s nosorožcem jménem Desmond. První kapitola, která vůbec nesouvisí s ničím, co tu bylo řečeno, je záhadný, nikdy nevysvětlený text o komisi jménem Dave, kdo se oddává létání na regálu v Kalifornii (neboli Davelandu, jak se dotyčný stát teď jmenuje) milión dvě stě tisíc let po vyhynutí lidstva.

Tisk knihu mylně označil jako nedokončený román, ale pravda je taková, že Losos pochybností je pouhý fragment, pár kapitol pracovních poznámek. Jsou tu některé hezké prvky, jako například taxikář, kterému nikdy nikdo neřekl:

"Sledujte támhleten taxík!", a proto dospěl k závěru, že právě jeho vůz všechny ostatní taxíky sledují. Jsou tu ale i špatné pasáže, zejména s ničím nesouvisející popis únosu auta v Los Angeles, kdy Douglas zcela bez souvislosti a zbytečně přeskakuje do vyprávění v první osobě - tahle část by se téměř jistě do konečné podoby knihy nedostala. Patrně nejzajímavější částí příběhu je kapitola 9, v níž je z nosorožčího hlediska popsáno Desmondovo řádění na večírku. Douglas často připomínal, že nosorožcův pohled na svět je především olfaktorický spíše než vizuální nebo audiální, a tato pasáž je smělý pokus popsat nějakou událost prostřednictvím čichových vjemů.

Fragment Losos pochybností je možná pro sběratele zajímavý jen okrajově, je nicméně jen jednou z mnoha položek v knize Losos pochybností, která obsahuje také dvě povídky ("Young Zaphod Plays It Safe" /Zelenáč Zafod sází na jistotu/ a "The Private Life of Genghis Khan" /čingischánův soukromý život /), třiatřicet textů z oblasti literatury faktu a dva a půl rozhovoru. Mezi texty, které jsou povahy nebeletristické, je popis dobročinné akce - výstupu na Kilimandžáro v převleku za nosorožce - pro časopis Esquire; spekulace na téma milénium z nedělní přílohy Independent on Sunday; doprovodný text k CD J. S. Bacha; a konečně článku pro h2g2.com Jak si uvařit šálek čaje. Plus pár útržků, jejichž původ opravdu nikdo, kdo měl s knihou co společného, nedokázal identifikovat, ale přesto jsou docela zábavné.

Nejlepší text v knize je patrně "Riding the Rays" (Jízda na rejnoci), což je obsáhlý popis cesty do Austrálie v roce 1992, jejímž cílem bylo vyzkoumat, jestli plout v Sub Bugu, jednomístném podvodním vozítku, je stejně dobré jako nechat se táhnout vodou rejnokem. Je to výsostně faktografický text, na stejné úrovni jako Ještě je můžeme vidět... (Last Chance to See), a propojuje se v něm Douglasova náklonnost k cestování, všelijakým udělátkům a vynálezům, potápění s akvalungem a k přírodě s mimořádnou schopností přesného pozorování.

Douglasův odchod také spustil lavinu nejrůznějších pořadů a knih souvisejících se Stopařovým průvodcem, počínaje poradou k uctění jeho památky - na BBC 2 (Omnibus: Douglas Adams - The Man, Who Blew Up the Earth /Muž, který vyhodil do povětří Zeměkouli/) a na Radiu 4 (So Long and Thanks for All the Fish: A Tribute to Douglas Adams /Sbohem, a díky za ryby: Pocta Douglasu Adamsovi/, uvedené Geoffreym Perkinsem). Televizní seriál byl uveden na trh jako luxusní DVD dvoualbum zahrnující i Jak se točil Stopařův průvodce Galaxií a spoustu dalších klipů a drobných útržků. Na květen 2002 byla ohlášena grafická počítačová hra Stopařův průvodce Galaxií, vytvořená týmem, který pracoval na Kosmické lodi Titanic (Douglas se účastnil přípravných stadií práce), ale přestože se obrázky z této adventury ve stylu "nandejte jim to ručníkem" objevily na internetu, v únoru 2002 byl projekt zastaven, a jeho konečný osud stále není znám.

Na počátek roku 2002 byl ohlášán životopis Douglase Adamse z pera M. J. Simpsona, známého odborníka na Stopařova průvodce, měl by vyjít v březnu 2003 k 25. výročí prvního vysílání prvního rozhlasového seriálu. Byl také vyroben kvalifikovaný dlouhometrážní dokumentární film s pracovním názvem Douglas Adams: Heart of Gold (Douglas Adams: Srdce ze zlata), který přináší rozhovory s mnoha Douglasovými přáteli, příbuznými a kolegy a sestříhy z mnoha projevů, které pronesl na obchodních konferencích (byl jedním z nejpobulárnějších řečníků v mezinárodních obchodních kruzích a často hovořil na téma ekologie a informační technologie).

A také vyšlo třetí vydání oficiální příručky ke Stopařovu průvodci s názvem Nepropadejte panice. Jak sami vidíte. Vzhledem k tomu, že se v současné době opět pracuje na filmové verzi Stopařova průvodce - v únoru 2002 byla u význačného hollywoodského scénáristy objednána nová verze scénáře - a že se stále prodávají knihy, videokazety a cédéčka, je jasné, že zájem o dílo Douglase Adamse zůstává stejně intenzivní. Smutné je, že Douglas Noel Adams už tu není, aby si ten zájem mohl vychutnat. Svět je po jeho odchodu o něco chudší.

Světla v jeho očích pohasla absolutně a vůbec naposledy. (Ze Sbohem, a díky za ryby)

(Zasláno na webovou stránku TDV 11. května 2001)

Dodatek 1

Stopařův průvodce - původní synopse

Stopařův průvodce galaxií

Douglas Adams

Pořad je sci-fi komedie a dobrodružství v čase a prostoru, které splétá dohromady fantasy, vtipy, satiru, paralelní vesmíry a deformace času, které za sebou zanechávají dva muži, kteří dělají průzkum pro nové revidované vydání Stopařova průvodce Galaxií, elektronické knihy, která má neinformovaným cestovatelům pomoci shlédnout divy Galaxie za méně než třicet altairských dolarů denně.

Jeden z mužů je mimozemšťan, který strávil na Zemi několik let inkognito. Když sem přijel, podle zběžného předběžného průzkumu mu připadalo, že jméno Ford Prefect je pěkné a nenápadné. Druhý z nich je Pozemšťan jménem Aleric Artur Dent, který se s Fordem léta kamarádil, aniž by si všiml, že to není úplně obyčejný člověk.

První epizoda ličí, jak Ford odhalí svou skutečnou totožnost nevěřícímu Alericevi Arturovi a jak oba uniknou z planety odsouzené k zániku, čímž začne jejich putování.

Příběh začíná tím, že Aleric Artur lezl na zemi před buldozerem, který se chystá demolovat jeho dům, na jehož místě má vzniknout nová dálnice. Je to jeho poslední zoufalý pokus po dlouhém boji s plány na místní rozvoj, který vedl na všech úrovních. Právě se hádá s referentem z obecního úřadu, který ho tónem hodného strýčka nabádá, že řidič buldozeru je dosti roztržitý občan, kterému je celkem jedno, přes co přejede. Uprostřed tohoto dohadování příběhne rozrušený Ford a ptá se Alerica Artura, jestli má něco na práci a jestli by si mohli někam poblíž odskočit a pohovořit si. Aleric Artur se naštvaně odmítá pohnout. Ford ale trvá na svém, a tak Aleric Artur nakonec zavolá pracovníka obecního úřadu a ptá se, jestli by mohli na půl hodiny vyhlásit příměří. Úředník roztomile souhlasí a ujišťuje ho, že jestli si chce na půl hodinky odskočit, zařídí, že se mezitím nikdo nepokusí zbořit mu dům, čestné slovo. Ford a Aleric Artur se uchylují do nedaleké hospody, kde se Ford zeptá Alerica Artura, jak by reagoval, kdyby mu řekl, že nepochází z Guildfordu, nýbrž z jedné malé planety v okolí Betelgeuze.

Jakmile oba kamarádi zmizí, úředník nařídí, aby se pokračovalo v demolici. Jedna místní význačná dáma pronese působivou řeč o tom, jak báječný bude život, jakmile bude postaven dálniční obchvat, a rozbije láhev šampaňského o buldozer, který se rozjíždí, aby vykonal dílo zkázy.

Zvuk bořící se budovy doletí k Alericevi Arturovi, který se právě zabývá tím, že nevěří Fordovi ani slovo z toho, co mu vykládá. Vyrazí zpět ke svému bývalému domu a vykřikuje cosi o tom, v jakém ohavném světě to žijeme.

V tom okamžiku oblohu rozčísne jekot motorů a k Zemi se řítí flotila létajících talířů. Všichni v panice prchají, éterem se ozve nezemský hlas a oznámí, že v důsledku stavebních prací v tomto sektoru Galaxie zde bude vybudován nový hyperprostorový dálniční obchvat a Země bohužel bude muset být zbořena. V odpověď na zděšené protesty hlas otráveně dodá, že plány byly vyvěšeny na místním oddělení pro plánování rozvoje na Alfě Centauri posledních deset let, takže je pozdě dělat kvůli tomu nějaký rozruch. Pak rozkáže, aby se začalo s demolici. Temné dunění se změnilo v ohlušující explozi, po níž následuje ticho.

Aleric Artur se probudí a neví, kde je. Ford mu vykládá, že se jim podařilo stopnout jednu z lodí Vogonské stavařské flotily. Kvůli Zemi se nemá trápit, dodává, že tu přece nespočetné množství paralelních vesmírů, v nichž Země stále existuje a prosperuje.

Pak mu vysvětlí, jak se dostali na palubu lodi, a vytáhne výtisk elektronické knihy zvané Stopařův průvodce Galaxií. Pod heslem "Vogonští stavaři" jsou tu uvedeny podrobné pokyny, jak nejlépe stopnout některou z jejich lodí - musíte kalkulovat s psychologií Vagonů, kterou kniha popisuje. Ford vysvětluje, že jeho práce je shromažďovat informace pro nové vydání knihy, která je už maličko zastaralá. Chtěl by ho Aleric Artur doprovázet na jeho pracovních cestách?

Aleric Artur nechce nic jiného než vrátit se na Zemi nebo její nejbližší ekvivalent. Nicméně ho fascinuje listovat podivnou knihou. Náhle se zděsí, když objeví heslo Země. Přestože má kniha milión stránek, obyvatelé Země si vysloužili jednoslovné heslo - "neškodná". Ford v trapných rozpacích vysvětluje, že jeho posláním na Zemi bylo právě shromáždit více materiálu. Pohádal se kvůli tomu s redaktorem, ale nakonec směl heslo trochu rozšířit na "převážně neškodná". V knize totiž není dostatek prostoru.

Aleric Artur je zasažen do hloubi duše. Souhlasí, že pojede s Fordem.

KONEC PRVNÍHO DÍLU.

STOPAŘŮV PRŮVODCE GALAXIÍ

Podněty k budoucímu rozvíjení

Každá epizoda by měla být víceméně samostatná, ale přitom by zcela přirozeně měla směřovat k další, nejspíše by měla mít otevřený konec ("cliff hanger").

Narativní strukturu by bylo možno vytvořit předcítáním krátkých úryvků ze samotného Průvodce, takže většina informací z něj bude moci být nenásilně prezentována formou anekdot.

Aby Ford a Aleric měli z čeho financovat své cesty, musí často brát příležitostné práce; kromě podivných neznámých světů mohou také navštěvovat paralelní alternativy Země, které jsou víceméně stejné, ale ne zcela...; zjišťují, že mnohé excentrické mimozemské rasy jakoby ztělesňovaly některé lidské pošetilosti jako třeba chamtivost, domýšlivost atd., trochu v duchu Gulliverových cest.

V jedné epizodě je nejme pohádkově bohatý, ale dosti nervózní muž jako "vnitřní tělesnou stráž". Nechá je zmenšit na mikroskopickou velikost, aby mohli eskortovat jídlo na cestě jeho trávicí soustavou.

Na jiné cestě se setkají s rasou zubařů, kteří byli vypovězeni ze své rodné planety za to, že prohlásili, že všechno, co jíte nebo vdechujete, včetně zubní pasty, škodí chrupu. Takže jim bylo řečeno, aby se nevraceli, dokud nevynaleznou životní styl, který je současně zdravý i příjemný.

V jiné epizodě se octnou na "alternativní" Zemi, která zaživa svou první návštěvu mimozemských bytostí. Ty sem přijely složit poklonu nejinteligentnějším formám života v celé Galaxii. Lidi se domýšlivě naparují, dokud nevyjde najevo, že mimozemšťané měli na mysli delfíny.

Struktura "Průvodce" by měla umožňovat téměř neomezené rozvíjení volně se odvíjejících myšlenek při současném zachování poměrně jednoduchého a koherentního tvaru a smyslu.

Dodatek 2

VARIANTY TEXTU STOPAŘOVA PRŮVODCE:

CO SE KDE STANE A PROČ

První rozhlasový seriál

1) Arthur Dent se probudí a zjistí, že jeho dům má být zbořen. Ford Prefect ho vezme do hospody. Těsně před zničením Země si stopnou jednu z kosmických lodí Vogonské stavařské flotily. Vogonský kapitán je vyhodí z lodí, a předtím jim ještě přečte něco poezie.

2) Zachrání je loď Srdce ze zlata, řízená Zafodem Bíblbroxem a Trillian a obývaná paranoidním androidem Marvinem, palubním počítačem Eddiem a několika dalšími dveřmi.

3) Když dorazí na oběžnou dráhu kolem legendární planety Magrathey, automatický obranný systém po nich vypálí dvě rakety, což má za následek pohmoždění něčího předloktí a stvoření, jakož i předčasné úmrtí květináče petúnií a jednoho vorvaně. Při průzkumu Magrathey objeví Slartibartfasta, planetárního návrháře, který velice rád dělá fjordy a právě se chystá navrhnout Zemi II.

4) Arthur zjišťuje, že planetu Zemi ve skutečnosti řídí bílé myši jakožto experiment v oboru behaviorální psychologie, který naplánoval počítač Hlubina myšlení, aby našel Otázku k Základní odpovědi na Život, Vesmír a vůbec (odpověď zní 42). Pohovor s myšmi, které chtějí, aby jim Trillian a Arthur našli Otázku, přeruší Pistolka a Pifpaf, dva osvícení a liberální policajti. Ti pak rozstřílejí počítačový panel, za nímž se skrývají naši hrdinové.

5) Neohrožená čtveřice se octne v Restaurantu na konci vesmíru... ve skutečnosti na Magrathei daleké budoucnosti. Marvin tady parkuje auta. Nechají tu Arthurův Pears Gallumbit a ukradnou malou černou loď, která, jak se ukáže, patří Admirálovi Flotily, a vyklolí je přímo uprostřed velké intergalaktické války.

6) Ukáže se, že Arthurův jediný bratr byl užžlán k smrti antilopou okapi. Křeslo v lodi, v níž se nacházejí, ve skutečnosti je jedním z Haggunenonů z Vicissitu Tři, což je rasa měnící podobu, která projde evolucí několikrát během oběda. Arthur a Ford uniknou v hyperprostorovém modulu, zatímco ostatní jsou sežráni žravou blátotlačkou z Traalu (rovněž známou jako "haggunenonský admirál"). Arthur a Ford, kteří se materializují v nákladním prostoru Golgafrinčanské "Archy B, ztroskotají na Zemi dva milióny let předtím, než ji Vogoni demolují. Experiment s hrou Scrabble ukáže, že Otázka je, nebo by mohla být "Co dostanete, když vynásobíte šest devíti?"

Zvláštní Vánoční epizoda

7) Zafod Bíblbrox se svezl nákladákem vezoucím náklad časopisu Playtvor na Betu Malé medvědice (Haggunenon se proměnil v unikový modul). Arthur Dent a Ford Prefect se na prehistorické Zemi opijí a začnou vidět kosmické lodi. Zafod se snaží navštívit Zarnivúpa, vydavatele Průvodce. Setká se s Pustou a na budovu nakladatelství přitom zaútočí bojové stroje ze Žabí hvězdy: zatímco Marvin zachraňuje situaci, budova je unesena a odvezena na Žabí hvězdu...

Druhá série

8) Zafod zjistí, že bude nacpán do Víru totální perspektivy. Přestože má dvě kocoviny, zachrání Forda a Arthura, když objeví jejich zkamenělý ručník. Zafod (stále na palubě budovy unesené ze Žabí hvězdy) se vydá na robotí diskotéku, přistane na Žabí hvězdě, je nacpán do Víru totální perspektivy a sní kus piškotového dortu.

9) Na Zafoda, Forda a Arthura na palubě Srdce ze zlata zaútočí vogonská flotila na rozkaz Zafodova psychiatra Gaga Halfrunta. Arthur odhodí kelímek nutrimatického nápoje a všechny obvody palubního počítače se zabývají otázkou, proč má Arthur rád čaj. Při seanci je vyvolán Zafodův pradědeček, který mu nařídí, aby našel muže, který skutečně vládne vesmíru, a zachrání je.

10) Octnou se v jeskyni na planetě Brontitall, ale brzy shledají, že padají vzduchem dvacet kilometrů nad povrchem. Arthura zachrání pták a Arthur zjistí, že vypadl z pohárku, který třímá socha Arthura Denta odhazujícího nutrimatický kelímek. Je odnesen do ptačí kolonie, která bydlí v jeho autě, a Moudrý starý opeřenec mu vysvětlí význam sochy. Ukáže se, že "Belgie" je velmi sprosté slovo. Ford a Zafod přistanou na kolemleticím ptákoví. Arthur zjistí, že planeta je majetkem společnosti Dolmansaxil. Zaútočí na něj kulhaví pěší válečníci a zachrání ho Lintilla, mladá, bystrá a sexy archeoložka.

11) Ford a Zafod poměrně bezpečně přistanou. Arthur zjistí, že Lintilla, s níž se seznámil, je jedna ze tří identických Lintill, nebo přesně řečeno jedna z 578 000 000 000 Lintill, což je důsledek problémů se strojem na klonování. Hig Hurtenflurst ze společnosti Dolmansaxil hrozí Arthurovi a Lintillám odvoláním, pak jim ukáže, co se přihodilo Brontitallu; Intenzifikační obuvnické zařízení způsobilo, že obyvatelé planety budovali obchody obuví a prodávali boty. Marvin, kterého pták nezachránil, dopadne na povrch a vyrobí kráter, ale dostane se ven a zachrání Arthura a jednu z Lintill. Ford se Zafodem mezitím najdou zchátralý kosmodrom a podivnou loď...

12) Objeví se Pudů s knězem a třemi Allitily, kdežto Arthur a Lintilly čelí útoku. Allitilové a dvě z Lintill se do sebe zamilují, vezmou se, políbí se a explodují. Zafod a Ford objeví loď plnou lidí, kteří nikam nejedou. A také Zarnivúpa. Arthur zabije třetího Allitila (antiklona) a vydá se na cestu s Marvinem a jednou Lintillou. Zarnivúp vysvětluje část děje Zafodovi (Ford se právě opijí a neposlouchá). Jedou také navštívit Muže v přístřešku, který vládne vesmíru. Ten jim odhalí, že Zafod byl dohodnut s konsorciem psychiatrů, kteří nařídili demolici Země, aby konečná Otázka nevyšla najevo. Arthur v rozhořčení vezme Srdce ze zlata a odlétá s Lintillou a Marvinem, Zafoda, Forda a Zarnivúpa zanechá na planetě Muže v přístřešku...

Televizní seriál/Desky

V zásadě děj prvních šesti epizod, pouze místo celé haggunenonské sekvence uniknou v reklamní lodi patřící rockové skupině Postižená oblast (jejíž hlavní pitarista Cikorka Desiato se už nebaví se svým starým kamarádem Fordem Prefectem, protože je mrtvý). Loď má být vypálena do slunce. Uniknou pomocí pošramoceného transportního zařízení ovládaného Marvinem. Přístroj vyšle Zafoda s Trillian bůhví kam a Forda s Arthurem na Archu B. Ukáže se také, že myši měly velkou chuť nakrájet Arthurův mozek na kostičky, aby z něj získaly konečnou odpověď.

Knihy

i) Stopařův průvodce Galaxií
(The Hitchhiker's Guide to the Galaxy)

Pokud jde o děj, připomíná první čtyři rozhlasové epizody. Na konci však Marvin vmluví do deprese loď policajtů Pistolky a Pifpafa, jejich jednotky udržující životní funkce selžou a naši hrdinové odlétají z Magrathey.

ii) Restaurant na konci vesmíru
(The Restaurant at the End of the Universe)

Kniha začíná tím, že se Arthur pokouší vymámit ze Srdce ze zlata šálek čaje, čímž mu zablokuje všechny obvody, právě když útočí Vogoni (trochu jako epizoda devátá rozhlasového seriálu). Zafodův pradědeček transportuje Zafoda s Marvinem na Betu Malé medvědice, kde se odehrají události podobné epizodě sedmé rozhlasového seriálu. Zafod je znovu odvezen na Žabí hvězdu B a nácpan do Víru totální perspektivy. Opět sní piškotový dort. Pak najde Zarnivúpa a kosmickou loď (jako v epizodě dvanácté). Poté všichni společně navštíví Restaurant na konci vesmíru, ukradnou Cikorkovi Desiatovi loď (jako na deskách/v televizi) a octnou se v pěkné bryndě.

Odtud se Ford a Arthur dostanou na prehistorickou Zemi, kdežto Trillian se Zafodem se vydají za Mužem v přístřešku, tentokrát tu nechají Zarnivúpa. (Boty a obzor obuvních událostí, které si vysloužily více než celou jednu epizodu ve druhém rozhlasovém seriálu, jsou tady redukovány na pouhý odstavec.)

iii) Život, vesmír a vůbec

(Life, Universe and Everything)

Ford a Arthur jsou zachráněni z doby před dvěma milióny let pohovkou, která je vyklopí na kriketovém hřišti Lord's pár dní před zničením Země. Trillian a Zafod na Srdci ze zlata se do jisté míry rozejdou. Marvin pobýde delší dobu v močále. Je tu pasáž o robotech z Krikkitu, ale víc už neprozradím. Je tu také socha Arthura Denta, ale z jiných důvodů než v rozhlasovém seriálu.

K rozdílům mezi britským a americkým vydáním patří některé přeložené výrazy ("popsicle" místo "lolly", tedy něco jako "eskymo" místo "lízátka"), zvukový efekt je přepsán jinak ("whop" místo "wop" v celém textu), a 400 slov navíc v kapitole 21 přejatých z rozhlasové epizody desáté - týkají se výrazu "Belgie" jako sprostého slova. (Britské vydání nedělá okolky a používá výrazu "fuck", čímž se vyhne celému problému.)*

iv) Sbohem, a díky za ryby

(So Long and Thank You for All the Fish)

Delfini restaurují Zemi. Arthur Dent se zamiluje a nalezne Boží poselství veškerému stvoření.

v) Převážně neškodná (Mostly Harmless)

Arthur Dent ztratí svou planetu i ženu, kterou miluje, zato nečekaně získá dceru. Na scéně se objeví nová verze Průvodce, která se chová mnohem záhadněji a zlověstněji.

vi) Stopařská trilogie (The Hitchhiker's Trilogy)

Americký soubor prvních tří knih (americké vydání). Obsahuje "Úvod" - Průvodce k průvodci čili esej Douglase Adamse o vzniku Stopařova průvodce, a prvních několik odstavců návodu "jak opustit planetu".

vii) Kompletní Stopař (The Compleat Hitchhiker)

Tento název zvolilo nakladatelství Pan pro Stopařův průvodce Galaxií - Čtyřdílnou trilogii (The Hitchhiker's Guide to the Galaxy: A Trilogy in Four Parts), když se chystalo knihu vydat. Vzhledem k tomu, že ji nikdy nevydali, ani se k vydání nepřiblížili, protože knihu místo toho dostal Heinemann, Douglasův nový nakladatel, který vydává knihy v pevné vazbě, je to zcela určitě nejvzácnější kniha z celé stopařské sagy. Pokud nějaký výtisk máte, dobře si ho schovejte a vydražte ho, než se vrátíte do příslušného paralelního vesmíru, v němž jste ho zakoupili.

viii) Stopařův průvodce Galaxií: Čtyřdílná trilogie

(The Hitchhiker's Guide to the Galaxy)

Totéž co Stopařská trilogie (The Hitchhiker's Trilogy), jen v anglickém vydání a s třemi úvodními řádkami navíc, a ještě je sem přidáno Sbohem, a díky za ryby.

Elektronické knihy

Úplný stopařův průvodce Galaxií

(The Complete Hitchhiker's Guide to the Galaxy)

Soubor prvních čtyř knih ve verzi pro počítač Macintosh.

Dodatek 3

KDO JE KDO V GALAXII:

PÁR KOMENTÁŘŮ DOUGLASE ADAMSE

ARTHUR DENT

"Arthur nebyl založen na Simonu Jonesovi. Simon je přesvědčen, že jsem to někdy prohlásil, ale ve skutečnosti jsem řekl jen něco podobného, totiž že když jsem psal tu roli, myslel jsem právě na něho. Což je něco úplně jiného, když to řeknete o herci. Napsal jsem tu roli pro něj, s představou jeho hlasu, myslel jsem na to, v čem je v hereckém projevu silný a tak dál. Ale podobnost se skutečným Simonem je jen velmi vzdálená. Ta postava není založena na Simonovi, ale na tom, co považuju za Simonovy herecké přednosti, což je něco úplně jiného. Stejně tak není Arthur ani autobiografická postava. Pokud je tohle jasné, můžu říct, že Arthur mi není natolik vzdálený, že bych při psaní o něm nemohl použít věci, které se mi přihodily."

HLUBINÁ MYŠLENÍ

"Tohle jméno je prostinký vtip."

FENCHURCH

"Není založena na žádné konkrétní osobě, ale na řadě různých myšlenek a pozorování lidí a událostí. Je to tak trochu parodie na jeden moment z Oscara Wilda ze hry The Importance of Being Earnest (Jak je důležité mít Filipa) - kdosi je nalezen v brašně v úschovně zavazadel na nádraží Victoria. Ve skutečnosti mi šlo o nádraží Paddington, kde jsou naprosto šílené fronty, takže nechápete, proč se to děje každý den znovu, proč s tím něco neudělají. Myslel jsem tedy na Paddington, jenže tak se nemohla jmenovat, protože už existuje medvěd Paddington pojmenovaný podle nádraží, a tak jsem prostě prošel jména všech londýnských konečných stanic a Fenchurch se mi zdálo docela pěkné. Vybral jsem ho, protože se mi jako jméno zdálo nejlegračnější. Myslím, že jsem tam nikdy ani nebyl. Tak takhle se to zrodilo, byl to

jen takový nápad na postavu, který se mi jen tak kmitl hlavou, a současně jsem taky hledal nějakou postavu, která, by mohla být tou dívkou z kavárny v Rickmansworthu. Sloučil jsem ty dva nápady dohromady. A celá ta záležitost, jak se do ní Arthur zamiluje, tam vlastně šlo o jakýsi ponor do vzpomínek na mládí."

FORD PREFECT

"Vzpomínám si, co jsem měl na mysli, když jsem stvořil Forda, byla to jistá reakce na Doktora Kdo, protože Doktor Kdo se neustále někam řítí, aby zachraňoval lidi a planety a vůbec páchal dobré skutky, abych tak řekl, a mně připadalo, že základním laděním postavy Forda Prefecta je, že když bude mít na vybranou, jestli se bude angažovat, aby zachránil svět před nějakou katastrofou, nebo jestli půjde na večírek, tak určitě v každém případě půjde na večírek, protože předpokládá, že svět, jestli za něco stojí, se o sebe postará. To byl tedy výchozí bod pro Forda. Není založen na žádné konkrétní postavě, ale když o tom tak uvažuji, některé aspekty jeho chování v pozdějších fázích stále víc vycházejí ze vzpomínek na Geoffreyho McGiverna a jeho poněkud extrémnější chování v hospodách."

CIKORKA DESIATO (HOTBLACK DESIATO)

"Měl jsem tuhle příšernou nafouklou postavu rockové hvězdy a nemohl jsem přijít na žádné jméno. Pak jsem viděl před nějakým domem ceduli realitní agentury. Málem jsem se vyboural v autě, jak mě to nadchlo! Nemohl jsem se toho jména zbavit. Nakonec jsem jim zavola a zeptal se jich, jestli bych mohl použít jejich jméno, že nejsem schopný vymyslet něco ani z poloviny tak dobrého. Oni řekli, že klidně můžu. Nijak jim to neublížilo, až na to, že jim neustále volají lidi a ukrutně nespravedlivě jim nadávají, že je to od nich pěkná drzost, ukrást jméno ze Stopařova průvodce a dát ho své agentuře. Taky je trochu naštvalo, že jsem si od nich nekoupil dům, když jsem se vrátil do Anglie."

MUŽ V PŘÍŠTŘEŠKU (VLÁDCE VESMÍRU)

"Myslím, že vznikl z nějaké debaty, kterou jsem s kýmisi vedl o ne zcela originálním postřehu, že zkušenost každého z nás se světem, na které stavíme tuhle obrovskou budovu toho, o čem soudíme, že je svět, co považujeme za vesmír, to, jak vidíme své místo v něm, jak si myslíme, že se chová hmota, a vůbec, je ve skutečnosti konstrukce, kterou stavíme na drobných elektrických signálech zvnějšku. Když pomyslíte na to, co jsme se dozvěděli o vesmíru, a na data, z nichž jsme to vyvodili, je to slušná propast. Dokonce i informace, které máme, nejsou to, co nám náhodou bylo řečeno, ale interpretace, které jsme založili na drobných elektrických signálech, jež nás informují, že nám to někdo řekl.

Vlastně nemáme v rukou nic. A tak tahle postava je někdo, kdo tenhle postřeh dovedl do naprosté krajnosti, což znamená, že nemíni důvěřovat bez důkazů vůbec ničemu. Nebude brát nic jako prokázanou nebo hotovou věc, takže reaguje absolutně intuitivně, bezmyšlenkovitě, jestli chcete, na všechno, co se stane. Vynalézá všechno za pochodu. A protože nic o ničem nepředpokládá, je skutečně tím nejpovolanějším, kdo by měl vládnout, vykonávat moc, protože na tom nemá žádný zájem. Na druhé straně nezainteresovanost na téhle úrovni znamená, že je naprosto neschopný činit jakákoliv racionální nebo užitečná rozhodnutí. Jak říkám v té úvodní pasáži, kdo může vládnout, když nikomu, kdo to dělat chce, to není možné dovolit?"

MARVIN

"Marvin je odvozen od Andrewa Marshalla. To je komediální autor, a je přesně takový. Když jsem se chystal psát tu postavu, chtěl jsem napsat robota, který je Andrew Marshall, a v první verzi jsem ho skutečně nazval Marshall. Změnil jsem to až cestou do studia, protože Geoffreymu Perkinsovi připadalo, že výraz Marshall asociuje něco úplně jiného. Andrew je ten typ člověka, kterého se bojíte někomu představit v hospodě, protože víte, že na ně bude sprostý. Jeho žena ho /v Marvinovi/ poznala hned napoprvé. V poslední době se ale hodně rozveselil.

"Jenže jsem to jednou řekl v rádiu, že Marvin je Marshall, a moje maminka to slyšela. Když jsem s ní pak mluvil, řikala mi: ‚Marvin není Marshall - je to Ijáček!‘ A já na to: ‚Cože?‘ A ona opakovala. ‚Marvin je přesně jako Ijáček, jen se běž podívat.‘ Tak jsem se podíval a musel jsem se chytit za nos. Ale literatura je plná depresivních postav. Marvin je jenom ta nejposlednější a nejkovovější. Další zdroj, ze kterého Marvin hodně čerpá, jsem já. Bývám příšerně deprimovaný, a hodně to v Marvinovi ventiluju. Ale takhle depresivní jsem nebyl už dobře rok - ani jednou jsem neměl takovouhle hroznou depresi.

Zvláštní je, že jsem nikdy neměl přesnou představu, jak Marvin vypadá, a dodnes nemám. Myslím, že televize to úplně nevystihla. Ve filmovém scénáři jsem ho popsal úplně jinak - už není stříbrný, má spíš barvu jako černý Saab Turbo.

Taky není tak hranatý, musí být trochu nahrbený, ale na druhé straně byl navržen tak, aby byl ladný, aerodynamický a krásný. Jenže on má špatné držení těla, takže design je úplně nanic, protože vypadá žalostně. Naprosto žalostně. Ta žalostnost ale vychází z jeho vlastního postoje k sobě samému, ne z nějaké inherentní vlastnosti nebo konstrukce.

Pokud jde o design, vypadá velmi elegantně. Zkrátka hi-tech robot.

Lidi se mě často ptají, která je moje oblíbená postava, na což obvykle obvykle odpovídám po dlouhém ‚hmm‘ a po pauze ‚nejspíš Marvin‘. Ale není to žádný silně prožívaný vztah."

Marvin poskytl Sunday Times interview, které vyšlo v barevné příloze v červenci 1981:

Otázka: Chtěl byste být člověkem?

Odpověď: Kdybych byl člověk, byl bych hodně depresivní, jenže já jsem hodně depresivní už tak, takže je to celkem jedno. Někdy si myslím, že by bylo docela příjemné být židle.

Otázka: Jaké to je, mít mozek velikosti planety?

Odpověď: Příšerné, ale jenom někdo s mozkem velikosti planety může pochopit, jak strašné to doopravdy je.

Otázka: Proč jste tak nešťastný?

Odpověď: Jsem pořád ve stejném rozpoložení od chvíle, kdy mě poprvé zapnuli. Je to prostě v tom, jak jsou moje obvody propojeny. Moc špatně.

Otázka: Dokázal byste sám sebe opravit?

Odpověď: Proč bych to dělal? Stejně bych nakonec zrezivěl.

Otázka: Čtete rád?

Odpověď: Přečetl jsem všechno, co se dá číst, hned ten den, kdy mě poprvé zapnuli. Byla to taková nuda, že nevidím žádný smysl v tom, abych to četl znova.

Otázka: Hudba?

Odpověď: Nesnáším ji.

Otázka: Koníčky?

Odpověď: Nesnášení hudby.

Otázka: Co máte nejméně rád?

Odpověď: Celou multidimenzionální nekonečnost všeho stvoření. Nemám to ani trochu rád.

ÚLON KOLUFID

"Viz Juden Vranx."

RŮSTA

"Ten chlápek, co hrál Růstu, si nebyl úplně jistý, co je Růsta vlastně zač, protože já jsem to taky nevěděl jistě. To se občas stává, když píšete seriály a na konci jednoho dílu uvedete nějakou postavu a chcete ji použít i na začátku další epizody, kde by měla víc co hrát, že ji někdy necháte viset ve vzduchu. Pak si to třeba uvědomíte, že ji nepotřebujete, nebo že to není ta správná postava nebo tak něco, ale mezitím už tu máte herce, a tak ho musíte nějak zaměstnat."

SLARTIBARTFAST

"Slartibartfast je skutečné moje oblíbená postava v první knize, i když si myslím, že jsem ji ve třetím dílu poněkud zneužil. Jednu věc jsem myslím v knižním vydání scénáře nevysvětlil, totiž že jsem si taky dělal legraci z propisovačky, Geoffireyho sekretářky, protože ta postava je vlastně na scéně docela dlouho, než se dozvíte, jak se jmenuje.

Popíchoval jsem to děvče, protože ona přepisovala tohle dlouhé a krkolomné jméno, které dá při psaní docela zabrat, a přitom ta postava hned na začátku říká: "Moje jméno není důležité, a tak vám ho neřeknu." Byla to jen taková drobná zlomyslnost vůči Geoffreyho sekretářce."

TRILLIAN

"Její jméno byla jen taková chabá hříčka. Když předstoupí před obecnstvo, pomyslíte si: 'Trillian, to bude mimozemšťanka.' Potom si ale uvědomíte, že to bude jen přezdívka vytvořená z jejího skutečného jména, Tricia McMillan, a že je ve skutečnosti ze Země. Dost chabé překvapení, že?

Myslel jsem si, že by bylo užitečné mít někoho dalšího ze Země, aby Arthur mohl s někým vést trochu normální konverzaci, jinak bude naprosto ztracený, a čtenář/divák/posluchač/kdokoliv bude taky naprosto ztracený. Musí tu být někdo, kdo bude rozumět, když se Arthur zmíní o něčem, co je typické pro Zemi, a tedy někdo další, kdo taky přežil. Ve skutečnosti to ale nebylo třeba, protože tuhle roli zastal Ford, takže se obávám, že hlavní problém s Trillian je v tom, že tam vlastně není nutná. Je nadbytečná.

Dělá miň rámusu než ostatní, ale dostává se hodně do popředí ve třetí knize. Je mnohem všímavější, vnímavější, informovanější a schopnější než všichni ostatní dohromady. Nakonec jsem si toho všiml a potěšilo mě to. Všichni se mě vždycky ptali, proč je Trillian jako postava tak záhadná. Je to tím, že jsem o ní nikdy nic nevěděl. Ženy mi stejně vždycky připadaly záhadné - nikdy nevím, co chtějí. A vždycky jsem nervózní, když mám nějakou napsat, protože si myslím, že určitě něco strašně zkazím. Přečtete si, jak jiní muži líčí ženy, a pomyslíte si: 'Moc se mu nepovedly!' Jsem vždycky hodně nervózní, když se mám pustit na tohle pole."

VOGONI

"To je prostě krycí jméno - zní to jako typičtí padouši z Doktora Kdo nebo ze Star Treku nebo něčeho takového, nemyslíte?"

WONKO PŘÍČETNÝ (WONKO THE SANE)

"Étos téhle postavy se vlastně zrodil z té záležitosti s párátky. Narazil jsem na balíček párátek, ke kterému byl přiložen návod k použití. Dovedl jsem si představit, že by to pro někoho mohla být ta poslední maličkost, která ho dorazí, pokud jde o to, co si myslí o světě, a že by takový člověk mohl mít dojem, že nedokáže žít ve světě, ve kterém je něco takového. Z toho pak vznikl nápad na celý vesmír obrácený naruby - a on si postaví dům, do kterého uzavře ten vesmír, kterému říká Blázinec, myslí si vlastně, že právě tam tenhle svět patří, do blázince, a že on bude žít mimo tenhle blázinec a starat se o něj. Z toho to všechno vzniklo, z párátek."

NEJHORŠÍ BÁSNÍK VE VESMÍRU

"Byl to jeden kluk, se kterým jsem chodil do školy. Psával příšerné veršiky o mrtvých labutích ve stojatých vodách. Děsný škvár." (Jméno této postavy bylo po stížnostech Douglasova bývalého spolužáka Paula Neila Milne Johnsona změněno na Paula Nancy Millstone Jenningsová.)

KAPITÁN: Tvé mikturace jsou mi
co pruzné plkobedoše na plzné včele.

Slizňoucí krakostropy teď grglajouc
hleznatě osochrochty vsrkávají.

A hlupule zsinale prudí a též páprdí,
jak čelistící omasnělý játrosliz.

(Nepoužitá verze básně z prvního náčrtu scénáře k televiznímu seriálu)

JUDEN VRANX

"Juden Vranx je postava, která měla uvést nějaký děj, který jsem potom ale nerozvíjel, protože se přihodilo něco

legračního, a já jsem si řekl: „Radši půjdu tudy.“

Svým způsobem je to zajímavější nechat nějakou postavu jen přihlížet a nikdy ji vlastně neuvést na scénu. Jako Úlon Kolufid, který tu vystupuje jen jako autor, a vy prostě jen přidáváte další knihy... Myslím si, že některé z těch postav získaly takovou popularitu, protože je tu celou tu dobu jakýsi náznak, o koho by mohlo jít. Publikum je odkázáno na svou představivost. Kdybych si sedl a prozkoumal je trochu do hloubky, nejspíš by to bylo zklamání. Vy si zvolíte postavy, které vás zajímají, a plně se jim věnujete, ale právě ty drobné postavy na okraji, ze kterých si publikum může udělat, co chce, ty nejvíce chytanou."

ZAFOD BÍBLBROX

"Zafod původně vycházel z někoho, koho jsem znal v Cambridgi. Jmenoval se Johnny Simpson, myslím, že dneska obchoduje s plnokrevníky nebo tak něco. No a on se tímhle nervózním hyperaktivním stylem snažil působit relaxované. Jistým způsobem je tohle zdroj, ze kterého jsem čerpal, on se vždycky snažil být úžasně nad věcí a úžasně relaxovaný, jenomže nedokázal chvíli klidně posedět. Abych to vysvětlil, žádná z mých postav ve skutečnosti nevychází ze skutečných lidí. Začínají vždycky nějakým nápadem a pak začnou žít vlastním životem, anebo se prostě vypaří. Dvě hlavy a tři ruce, to byl nápad do rádia na jedno použití. Kdybych byl tuší, jaké z toho budou problémy... Mám spoustu racionálních zdůvodnění, odkud se vzala ta hlava a ruka navíc, a všechny si navzájem odporují. V jedné verzi tvrdím, že měl vždycky dvě hlavy, v jiné říkám, že si dal jednu přidělat. A někde jsem vlastně utrousil, že tu ruku navíc si dal implantovat, aby měl výhodu v boxu na lyžích. Pak tu byla otázka, jak se mu podařilo nenápadně se vetřít na Zemi. Arthur v jedné rané verzi říká, dosti nepochopitelně, že měl jen jednu hlavu a dvě ruce a říkal si PhiI, ale to jsem nikdy vlastně nevysvětlil. V počítačové hře jsem se s tím nakonec vypořádal, Zafod tam je na večírku, jenže to je maškarní bál a on tvrdí, že má na rameni papouška. Má na něj dokonce i klec, přes kterou hodí přehoz, a jeho druhá hlava je pod ním schovaná a povykuje: „Dobrý den, Lórra Lórra!"

Pak je tam jedna scéna, ve které Trillian nechápe, proč Zafod působí na jednu stranu docela chytře, a na druhou stranu strašně pitomě. To je tak trochu autoportrét. Někdy si připadám jako docela chytrý chlápek, a někdy zase nemůžu pochopit, jak můžu být tak přitroublý a hloupý, tak tupý a nemyslit. Nechápu, jak můžu být schopný napsat něco, o čem si všichni myslí, že je to náramně chytré, a současně být osobně tak blbý. Nejspíš budu schizofrenik."

Dodatek 4

KONEČNÁ VERZE NÁVODU

"JAK OPUSTIT PLANETU"

Byl/a jste pečlivě vybrán/a jako naprosto náhodný lidský exemplář. Tato kapitola je pro vás. Než se pustíte do čtení:

1) Najděte si bytelnou židli.

2) Sedněte si na ni.

Tato kapitola byla spontánně generována počítačem pro ZBĚŽNÉ SEZNÁMENÍ SE ZEMÍ. V této knize bude oznámeno, až počítač usoudí, že Země prošla H. U. M. R. V. V.*

Jestliže tuto kapitolu čtete, můžete předpokládat, že tenhle kritický okamžik už nastal a že jste ten vyvolený/a, který/a má být budoucností lidstva. Následující instrukce jsou pro vás:

Co nejrychleji opusťte planetu.

Neotálejte.

Nepropadejte panice.

Neberte si s sebou soupis celé Země.

JAK OPUSTIT PLANETU

1) Zavolejte do NASA (tel.: 0101 713 483 0123). Vysvětlete jim, že je velmi důležité, abyste se dostal/a pryč, pokud možno co nejrychleji.

2) Pokud nebudou spolupracovat, zkuste sehnat někoho z Bílého domu (tel.: 0101 202 456 1414), aby jim trochu domluvili.

3) Pokud se vám s nimi nebude dařit, volejte Kreml (tel.: 0107 095 295 9051) a požádejte, aby vám trochu zatlačili v Bílém domě.

4) Pokud i to selže, volejte papeži (tel.: 010 396 6982) aby vám poskytl instrukce.

5) Pokud selžou všechny předchozí pokusy, stopněte si kolem letící létající talíř a vysvětlete jim, že je životně důležité, abyste se dostali pryč, než vám přijde účet za telefon.

KAM BYSTE SI TO MĚLI NAMÍŘIT

Tam, kam míří kdekdo v Galaxii. Píďte se po informacích, vysedávejte po barech, mějte ucho na sub-etě. Posílejte všechny informace domů na pohlednicích v zájmu další vlny emigrantů ze Země. Nejnovější informace praví, že kdekdo v Galaxii má namířeno na maličkou planetu v galaktickém sektoru JPG71248. Je to evidentně nejsenzačnější a nejmódnější zilión tun prvotřídní skály na známé obloze.

JAKÉ BUDE VAŠE CESTOVÁNÍ

Obtížné a neuvěřitelně nebezpečné.

Vesmír je známý tím, že se v něm dějí všelijaké děsně strašidelné věci, přičemž s většinou z nich se nejlépe vypořádáte velmi rychlým útekem.

Takže byste si měli vzít s sebou:

1) Pár pořádných běžeckých bot. Nejúčinnějším typem je obuv provokativního vzhledu a barev takových, že z nich oči přecházejí. Zkušenost ukazuje, že pokud kráčíte starodávnými močály Slurngurstu a nečekaně narazíte na příšernou mimozemskou obludu s laseropráskovými očima, zuby jako záklužová řezačka, několika tucty wolfram-karbidových drápů typu Děsná bolest zakalených ve slunečních pecích Zangriaju a s příšernou náladou, je ve vašem

bezprostředním nejlepším zájmu, aby netvor byl na okamžik

a) překvapený a

b) díval se dolů.

2) Ručník. Zatímco je obluda momentálně zmatena vaší obuví, měli byste ji ovázat ručník kolem hlavy a udeřit ji tupým předmětem.

3) Tupý předmět (viz výše).

4) Zelenou bundu vzor Klídek z pocituvinyvzdomého materiálu nebo mikinu, kterou si obléknete po podobných incidentech. Pocit viny je jak známo elektromagnetické vlnění, které je odráženo a rozptylováno materiálem, z něhož je tato konfekce vyrobena. Když máte takový kus oděvu na sobě, chrání vás to před starostmi kvůli nejružnějším věcem, včetně vašeho nezaplaceného telefonního účtu.

5) Superchromatické nebezpečnostní sluneční brýle Čučanta 200. Pomohou vám vypěstovat si relaxovaný postoj k nebezpečí. PR prvním náznaku potíží úplně zžernají, takže nevidíte nic, co by vás mohlo znepokojit.

6) Všechny texty písní, které rádi zpíváte, když cestujete. Je velmi snadné nadělat si nepřátele tím, že neustále zpíváte písničku, jejíž celý text neznáte, zejména na dlouhých cestách v kosmu.

7) Láhev něčeho. V Galaxii je jen málo lidí, kteří nebudou mít ještě větší radost, že vás vidí, když nesete láhev něčeho.

LÉKÁRNIČKA

V případě fyzického zranění, stiskněte knoflíky odpovídající

A) postižené části těla a B) povaze zranění současně

noha zlomená

ruka zhmožděná

hlava utržená

hrudník rozsápaný algolským slunečním tygrem

jiná poškozená

Tato stránka začne okamžitě vyzářovat příslušné vlny sympatií a pochopení.

PANEL DUCHOVNÍ POSILY

V případě pochybností, zmatku nebo zděšení se prosím dotkněte tohoto panelu.

AHOJ!

Ve chvílích stresu často ukonejší fyzický kontakt s přátelskými objekty. Tento panel je váš kamarád.

Pozn.: Za předpokladu, že se se světem neděje nic strašného a všechno je najednou docela fajn, můžete všechny rady v této kapitole klidně ignorovat.

Douglas Adams původně napsal návod "Jak opustit planetu" pod názvem Souprava k opuštění Země, která vypadala jako čtrnáctistěnný mnohostěn - neboli kvatuordekaedron - stříbřitě modré barvy, který byl "rozdáván částečně v zájmu zajištění nějaké rozumné poklidné a příjemné budoucnosti pro lidstvo, částečně k seznámení světa s Athleisure", což je obuvnická firma, která distribuovala Soupravu jako součást své marketingové strategie, "a částečně proto, že je to docela pěkný tvar".*

Pak některé části přepsal, změnil koncepci planety Athleisure na Betu Malé medvědice do Restaurantu na konci vesmíru. Potom text přepsal celý, ale některé části vynechal, tentokrát na obálku amerického vydání stopařského alba. Pak vzal první část a jen mírně ji přepsal pro úvod k americkému (trídílnému) vydání Stopařské trilogie, kdežto pro anglické (čtyřdílné) vydání Stopařské trilogie ji nepřepsal vůbec.

Výše uvedená verze je víceméně definitivní kompilací všech zmíněných variant.

Dodatek 5

DOKTOR KDO A KRIKKITÁNÉ:

ÚRYVEK Z FILMOVÉHO NÁMĚTU OD DOUGLASE ADAMSE

Kriket na hřišti Lord's v poslední den závěrečné soutěže. Anglie potřebuje už jen pár dalších přeběhů, aby porazila Austrálii.

Tardis přistává - na členské tribuně; obrovský společenský přestupek. Členové jsou jen mírně uchláholeni, když se objeví Doktor (se Sárrou Jane Smithovou), na sobě spěšně nahozenou vázanku, a mává velmi starou členskou průkazkou.

Chybí ještě tři přeběhy. Pálkař udělá šestku a dav šílí nadšením.

Uprostřed hřiště je trofej (Ashes*) předávána kapitánovi anglického mužstva. Doktor vyvolá senzaci, když přistoupí k hráčům a zeptá se, jestli by mohl trofej dostat, protože je velmi důležitá pro budoucnost Galaxie. Zavládne zmatek, zděšení, rozhořčení a všechny ty další věci, v nichž Angličané vynikají.

A pak, zatímco Doktor celkem mile diskutuje o celé záležitosti s jedním či dvěma rozvzteklenými pány s rudými obličejí, stane se něco mnohem neobvyklejšího:

Přímou ve středu hřiště se materializuje malý kriketový pavilónek. Dveře se otevrou a jedenáct robotů, všichni navlečení do bílých kriketových úborů s čepičkami, vycpávkami a s kriketovými pálkami v rukou, napochodují na hřiště.

Zmatek se změní v hrůzu, když roboti, pohybující se jako tvrdě vycvičený a zcela bezcitný tým, začnou mlátit pálkami všechny, kdo se nacházejí v bezprostřední blízkosti, popadnou trofej a pochodují zpět ke svému Pavilónu.

Před odchodem ještě dva z nich použijí pátky jako paprskomety a vypálí pár výstražných výstřelů omračujících paprsků do davu. Další vyhodí do vzduchu něco, co vypadá jako červený míček a děsivým švihem ho odpálí přímo do čajového stanu, který okamžitě exploduje.

Dveře Pavilónu se za nimi zavřou a Pavilón opět zmizí. Po několika vteřinách šokovaného znehybnění se Doktor vyškrábe zpět na nohy. "Pane Bože," vydechne, "tak oni se vrátili..." "Ale to je nesmyslné... absurdní!" volají lidé. "Ani jedno, ani druhé," pronese Doktor. "Je to ta nejděsivější věc, jakou jsem za celou svou existenci viděl. Ano, slyšel jsem o Krikkitmanech, strašili mě povídkami o nich, když jsem byl malý. Ale do této chvíle jsem je neviděl. Měli být údajně zničeni před více než dvěma milióny let."

"Ale proč," ptají se lidé, "proč jsou oblečeni jako kriketový tým? To je směšné!"

Doktor pohotově vysvětluje, že anglická hra kriket je důsledek oněch podivných rozmarů rasové paměti, které dokáží uchovávat v mysli živé obrazy celé věky poté, co se jejich význam ztratil v mlhách času. Ze všech ras v Galaxii jen Angličané patrně mohli oživit vzpomínku na nejhroznější hvězdné války, jaké kdy rozerval vesmír, a přeměnit ji v něco, co je obecně považováno za nepochopitelně nudnou a nesmyslnou hru. Právě z tohoto důvodu zbytek Galaxie hleděl na Zemi poněkud skrz prsty - bezděčně se totiž provinila přímo groteskně špatným vkusem.

Doktor se na okamžik opět usměje a říká, že hra se mu líbila, a mohl by si vzít míček jako suvenýr?

Doktor a Sára odjíždějí v Tardisu. Během pár následujících scén se dozvíme v kostce historii Krikkitu, když ji Doktor vykládá Sáře, a seznámíme se s jeho spory s ostatními Pány času. Pokud by se to dalo udělat zčásti pomocí retro-záběrů a archivních záznamů z Gallifreye, tím lépe.

STRUČNÁ HISTORIE KRIKKITU

Planeta Krikkit se nalézá na izolovaném místě na pokraji Galaxie.

Tuto izolaci ještě násobí fakt, že je od zbytku Galaxie odstíněna ohromným neprůhledným prachovým mračnem.

Po milióny let se na této planetě rozvíjela vyspělá kultura a věda pokročila ve všech odvětvích kromě astronomie, o níž tu pochopitelně neměli ani tušení.

Za celou historii obyvatele Krikkitu nikdy ani jedinkrát nenapadlo, že nejsou úplně sami. A tak den, kdy mračnem prachu do jejich blízkosti proplul vrak kosmické lodi, pro ně znamenal obrovský šok, který traumatizoval celou rasu. Bylo to, jako by někdo zmáčkl biologickou spoust. Zjistajasná je zásáhlo nejprimitivnější rasové uvědomění jako rána kladivem. Z inteligentních, kultivovaných, okouzlujících, normálních lidí se přes noc stali inteligentní, kultivovaní, okouzlující xenofobní maniaci.

Tiše a neúprosně se krikkitský lid zaměřil na svůj nový cíl - prostě a absolutně sprovodit ze světa všechny cizí formy života.

Tisíc let pracovali téměř zázračnou rychlostí. Zkoumali, zdokonalovali a budovali technologie, které jim měly umožnit vést rozsáhlé mezihvězdné války.

Ovládli techniku okamžitého cestování v kosmu.

A vyrobili Krikkitmany.

Krikkitmani byli antropomorfní roboti. Byli oblečeni do bílých uniforem, hlavy zdobené helmami se zabudovaným laserem kosícím vše svými paprsky, a v rukou třímali zbraně ve tvaru pálky, které sloužily jednak jako smrtonosné laserové pušky a jednak jako příruční obuchy. Dolní polovina nohou byla vybavena žebrovím, které ukrývalo raketové motory, jež jim umožňovaly létat.

Geniální ukázkou systémové ekonomie byla jejich schopnost jednoduchým úderem pálky s fenomenální přesností odpalovat smrtící granáty.

Tyto granáty, které byly malé, červené a kulovité, se lišily co do kvality - od jednoduchých zápalných bomb až po nukleární zařízení, a vybuchovaly při dopadu - poté co se roznětka uvedla do chodu úderem pálky.

Konečně byly všechny přípravy hotové a krikkitské armády bez nejmenšího varování zahájily rozsáhlýbleskový útok na všechna hlavní centra Galaxie současně.

Galaxie se otřásla v základech.

V té době se totiž Galaxie těšila z období všeobecné harmonie a prosperity. Tento stav byl často znázorňován symbolem Wicketské brány - tři dlouhá svislá břevna, na nichž spočívala dvě krátká vodorovná. Levý sloup vyrobený z oceli představoval sílu a moc, pravý, z průzračného PLEXISKLA, představoval vědu a rozum, střední sloup ze dřeva symbolizoval přírodu a spiritualitu. Na nich spočívalo zlaté příčné břevno prosperity a stříbrné břevno míru. Hvězdné války mezi Krikkitem a spojenými armádami zbytku Galaxie trvaly tisíc let a rozsávaly zkázu po celém známém vesmíru.

Po tisíci letech války galaktické sny po těžkých počátečních porážkách konečně přemohly krikkitský lid. Pak musely řešit...

VELKÉ DILEMA

Neochvějná militantní xenofobie Krikkitů vylučovala jakoukoliv možnost nalezení nějakého modu vivendi, mírové koexistence. Krikkitané nadále věn, že jejich svatou povinností je vyhlazení všech ostatních forem života.

Je však zcela jasné, že nejsou svou podstatou zlovní, nýbrž že jsou obětmi pořouchlé hříčky historie. Proto není možné uvažovat jednoduše o jejich pozabíjení. Co tedy počít?

ŘEŠENÍ

Planeta Krikkit bude trvale uzavřena ve schráně z Pomal-o--času a uvnitř této kapsule bude život pokračovat téměř nekonečně pomalu. Veškeré světlo bude od této schránky odkloněno, takže pro zbytek vesmíru zůstane zcela neviditelná a neproniknutelná. Uniknout z této klauzury je nemožné, dokud nebude odemčena zvenčí.

Působením entropie se celý vesmír nakonec opotřebuje, a v nějakém okamžiku v nepředstavitelně vzdálené budoucnosti nejprve život a poté i hmota prostě přestanou existovat. V té chvíli se planeta Krikkit spolu se svým sluncem vynoří z kapsule Pomal-o-času a bude pokračovat ve své osamělé existenci v soumraku vesmíru.

Zámek, kterým je schránka zajištěna, je umístěn na asteroidu, který zvolna obíhá kolem ní.

Klíčem byl symbol jednoty Galaxie - Wicketská brána z oceli, dřeva, perspezu, zlata a stříbra.

Krátce poté, co byla schrána navždy uzamčena, se skupinka uprchlých Krikkitmanů pokusila ukrást klíč, který byl při tomto pokusu rozprášen a svržen do Prostorčasového víru. Každý z jeho komponentů byl na cestě do víru na své cestě sledován Pánů času.

Loď s neblahou posádkou Krikkitmanů byla odstraněna z oblohy. Milióny ostatních Krikkitmanů byly zničeny.

Doktor a Sára se vydají do Gallifreye, aby našli odpovědi na jisté otázky.

Doktora dohání k zuřivosti byrokracie a neschopnost Pánů času. Poslední komponent Wicketské brány, který se vynořil z Prostorčasového víru, byl prostřední dřevěný sloup, který se materializoval v Melbourne v roce 1882 a byl následujícího roku spálen a předán anglickému kriketovému mužstvu jako trofej.

Teprve teď, po sto letech, se Páni času probudili a zjistili, že všechny složky Wicketské brány jsou opět v oběhu a měly by být shromážděny a bezpečně uloženy.

Páni času se nejprve zdráhali uvěřit Doktorovu vyprávění o tom, jak Krikkitmani uloupili popel dřevěného sloupu.

Tvrdili, že jeden každý Krikkitman je evidován, a že jsou všichni bezpečně ukryti.

"Bezpečně ukryti!" zvolá Doktor. "Myslel jsem, že byli do jednoho zničeni před dvěma milióny let!"

"Aha, ehm, ne přímo zničeni jako taková..." začne jeden z Pánů času, a tak vyjde najevo dosti podivná historie.

Krikkitmani byli, jak se zdá, spíš myslící androidi než pouzí roboti. Tento rozdíl má zásadní význam, zejména v dobách války.

Robot, byť sebesložitější, je v zásadě programovatelný bitevní stroj, i když mu téměř nekonečný počet reaktivních vzorců dodává zdání inteligentního myšlení.

Myslíci android se však spíše učí, než je programován, má kapacitu pro skutečnou iniciativu a kreativní myšlení, což je vyvažováno příslušným mírným snížením výkonnosti a poslušnosti - jsou to ve skutečnosti umělé lidé a jako takové je chrání galaktický ekvivalent Ženevské konvence. Proto nebylo možné Krikkitmany vyhladit, místo toho byli umístěni do speciálně konstruované cely pozastavení životních funkcí, pohřbené v Hlubin-o-času, což je jistá oblast Prostorčasového víru podléhající naprostému a výlučnému dohledu Pánů času. A žádný Krikkitman z ní nikdy neunikl.

Náhle se rozšíří zpráva, že plexisklový sloup zmizel ze svého úkrytu. Páni času jsou nuceni přiznat, že Doktorova historka je možná pravdivá, a sdělí mu, kde jsou umístěny ostatní komponenty Wicketské brány.

Doktor se Sárou spěšně navštíví planety, kde jsou uloženy jednotlivé složky klíče.

Nejprve ocelový sloup. Jenže přijdou pozdě. Je pryč.

Za druhé zlaté břevno. Je pryč.

Za třetí Stříbrné břevno... je stále na svém místě! Pokud ho dokáží získat, klíč je k ničemu a vesmír je v bezpečí.

Stříbrné břevno je uctíváno jako relikvie na planetě Bethselamin. Bethselamiňany pochopitelně vyvede z míry, když se

Doktor se Sárou materializují v siní, kde je uctíváno, a kultovní předmět si vezmou. Doktor nemá čas zůstat a o věci debatovat, místo toho se všem na odchodu ze síně mírně ukloní, takže šťastnou náhodou skloní hlavu právě v okamžiku, kdy ji z otevřených dveří má zasáhnout krikkitská bojová páлка.

Jsou zde.

Rozpoutá se regulérní bitva, v níž jsou Bethselamiňané nuceni přidat se na Doktorovu stranu.

V průběhu bitvy se Doktor dostane do krikkitského Pavilónu, kde bojuje o život. Právě když má být zasazen smrtící úder. Doktor, napůl omráčený, spadne na jakousi páku, a Krikkitmani se ochromeni zhroutí. Doktor je nedopatřením všechny vypnul.

Je po bitvě. Doktor nevěří svým očím. Jesitíže je možné je všechny naráz vypnout, pak to nemohou být myslící androidi - tak o čem to Páni času vlastně mluvili? Proč nebyli Krikkitmani zničeni?

Bethselamiňané se vzpomínají. Sára, zírající do tváře paralyzovaného Krikkitmana, vypadá poněkud omráčeně.

Brzy se však vzchopí. Pochopíme (i když si toho Doktor nevšimne), že byla patrně zhyponotizována.

Doktor rozebere jednoho Krikkitmana, aby prozkoumal jeho útroby. Zjistí, že je rafinovaně maskován jako android, ale obvody jsou ve všech podstatných ohledech robotické, a tuto skutečnost by musel při důkladné prohlídce odhalit kdokoli. Ledaže by se příliš nesnažil něco zjistit...

Doktor a Sára se vrací do Tardisu. Další krok je jasný. Pokud jsou Krikkitmani přece jen pouzí roboti, musí být okamžitě do jednoho zničeni. Tak tedy - vzhůru do cely v Hlubin-o-času.

Sára podotýká, že by neměli nechávat létající Pavilón a ochromené Krikkitmany na Bethselaminu, že by je měli odvézt zpět do Gallifreye, kde budou uloženi nebo zničeni.

Doktor protestuje, že obojí najednou nezvládne. Sára má skvělý nápad: když Doktor nastaví všechny ovládací panely v Pavilónu a zajistí, že Krikkitmani zůstanou naprosto neškodní, ona je může odvézt do Gallifreye a počkat tam na něj.

Tomu se nedá v zásadě nic vytknout, soudí Doktor a souhlasí. Nevidí ale, když se k Sáře na chvíli otočí zády, že dívka rychle a potichu zapne pár ovládacích panelů v Tardisu a v očích jí planou ohničky cizí inteligence.

Když opouští Tardis, Sára kradmo pověsí svůj klobouk na světélkující spínače.

Doktor nastaví ovládací prvky Pavilónu a poněkud neochotně tam dívku zanechá.

Jakmile Sára osamí, kompletně resetuje ovládání Pavilónu, který se dematerializuje.

Doktor sleduje odlet Pavilónu, načež se vrací k Tardisu. Když nastavuje kontrolky, všimne si, že jedna či dvě jsou v nesprávné poloze. S mírným zamračením věc napraví a dematerializuje Tardis.

Je jasné, že cesta do Hlubin-o-času je složitá a vyžaduje aktivní součinnost Pánů času v Gallifreyi.

Konečně se Tardis materializuje v rozlehlé hale plné hibernátorů. Hala je očividně jedna z mnoha.

Doktor vystoupí z Tardisu. Cestou míjí Sářin klobouk, ale nevšimne si, že pod ním jasné září varovné světýlko. Když odejde, čísi ruka klobouk zdvihne. Na svítícím panelu září nápis: "OCHRANNÉ FILTRY PORUŠENY: VETŘELCI V TARDISU".

Ruka patří Sáře, která kradí sleduje Doktora vystupujícího z Tardisu.

Doktor projde do další haly. Sára přistoupí k velkému ovládacímu panelu zasazenému do stěny haly a opatrně, potichu, stiskne vypínač.

Krikkitmani se vyřítí z Tardisu.

Doktor otevřel jeden hibernátor a zkoumá útroby Krikkitmana spočívajícího uvnitř.

Kousek za jeho zády se pomalu otvírá jiný hibernátor...

Doktor je zabrán do své práce. Tento Krikkitman je také zcela určitě robot.

Jakýsi hlas pronese: "Nazdar, Doktore!" Doktor nadskočí a vzhledne. Před ním stojí Sára Jane. Kolem nich několik funkčních Krikkitmanů. Všechny hibernátory se otvírají.

Vzduchem prolétne páлка a zasáhne Doktorův zátylek. Doktor padá k zemi.

Když se probere, leží v Tardisu obklopen Sárrou Jane a Krikkitmany.

"Máš být přece v Gallifreyi," řekne jí. "Jak ses sem dostala? Pavilón přece není Tardis, nemůže se dostat do Hlubin-o-času."

Pak zahlédne světlý panel, předtím zakrytý Sáriným kloboukem, a vše pochopí. Vyškrábe se na nohy a stiskne jakýsi knoflík. Jedna stěna se sklopí a za ní stojí Pavilón. Uvnitř Tardisu.

"Aha, tak proto byly vypínače vypnuty. Zeslabila jsi ochranné pole Tardisu a pak jsi resetovala ovládací prvky Pavilónu, takže místo, abys letěla do Gallifreye, jsi se o několik vteřin později materializovala uvnitř Tardisu. Vlastně jsem tě zadarmo svezl do Hlubin-o-času," konstatuje Doktor.

Jeden Krikkitman oznámí, že celá krikkitská armáda je již oživena - celých pět miliónů, cela byla přesunuta z Hlubin-o-času do normálního prostoru a teď musejí na Krikkit osvobodit své pány.

Poručí Doktorovi, aby přemístil Tardis na asteroid, kde je uložen zámek.

"A když odmítnu?" ptá se Doktor.

"Zabiju se," odpoví zhyponotizovaná Sára Jane s nožem přiloženým k vlastnímu hrdlu.

Doktor se podvolí.

Jakmile se Tardis materializuje na asteroidu, Sára se bezvládně zhroutí. Krikkitmanům už k ničemu není. Když znovu nabude vědomí, nepamatuje si po bitvě na Bethselaminu vůbec nic.

Krikkitmani rekonstruovali trofej - popel do původní podoby dřevěného sloupu a rekonstruovali Wikitský klíč.

Vynesou ho na povrch asteroidu.

Doktor vysvětluje Sáře, že tam, kdesi před nimi, byť zatím neviditelná, leží hvězda doprovázená planetou Krikkit. Byla neviditelná a izolovaná po dva milióny let, a během této doby tam uplynulo pouhých pět let. V opačném směru je vidět velké Prachové mrácho, které zakrývá zbytek Galaxie.

Z povrchu asteroidu vystoupí velké zařízení podobné oltáři. Jeden Krikkitman na ně vystoupí a zatáhne za jakousi páku. Z oltáře se vysune plexisklový blok s hlubokými zářezy, které zjevně odpovídají Wicketskému klíči. Klíč je zasunut do zámku. Vytryskne světlo. Je slyšet bzučení generátoru. Ve scéně, nad kterou by Kubrick plakal zavisí, se před jejich očima objeví hvězda s malou, ale zřetelně viditelnou planetou v dáli.

Všichni Krikkitmani se obrátí tváří k hrozivě působivému divadlu a společně skandují: "Krikkit! Krikkit! Krikkit!"

V nestřeženou chvíli Doktor popadne Sárrou a vrhne se k Tardisu. Odlétají a zanechávají na asteroidu skupinku Krikkitmanů. Doktor vysvětluje, že nemá cenu snažit se bojovat s roboty v okamžiku, kdy jsou všichni opět osvobozeni. Jejich jediná šance je teď vydat se přímo do středu dění... na Krikkit. Doktor je zcela hmatatelně tuhý strachy - Krikkit je patrně nejnebezpečnější místo, na jakém se kdokoliv kromě Krikkit'anů může octnout. A oni se tam teď mají vydat a přimět Krikkit'aný, aby změnili postoj...

Přistávají na planetě...

Jak tak opatrně postupují postranními uličkami města, nedopatřením vejdou na hlavní náměstí a stanou tváří v tvář velkému zástupu.

Ve všech obličejích se zračí nevěříčný šok...

Po několika vteřinách se po obou stranách začnou z davu ozývat výkřiky a řev - čirého animálního strachu a nenávisti.

Doktor a Sára běží jako o život a dav je jim v patách. Zaběhnou do postranní ulice - a najednou se před nimi objeví další pronásledovatelé. Omráčí je úderem...

PODĚKOVÁNÍ

Dlužím díky všem, kdo mi s touto knihou pomáhali - nejen těm, kdo mi poskytli rozhovor, kdo mi pomohli shromažďovat materiál, kdo přišli s nápady, ale také těm, kdo mi psaní usnadnili zapůjčením počítačů, přípravou kávy, anebo jen tím, že na mě v pravou chvíli byli hodní. Dík si obzvláště zaslouží: Alan Bell, Simon Brett, Kevin Davies, Jacqui Grahamova, Paddy Kingsland, John Lloyd, Geoffrey Perkins a Cliff Pinnock za poskytnutí rozhovoru nad a daleko za rámec povinné zdvořilosti; stopařský knihovník a neplacený archivář Terry Platt a ZZ9 Plurál Z Alfa, oficiální Společnost milovníků Stopařova průvodce galaxií (4 The Sycamores, Hadfield, Glossop, Derby-shire SK13 2BS, Velká Británie);

Wendy Grahamova, Ian Pemble, John Peel, Richard Holliss (který kdysi tuhle knihu začal psát), John Brosnan (který ji kdysi začal redigovat), Roz Keveneyová, Bernie Jaye a Nick Landau, Igor Goldkind, Peter Hogan a všichni z Titanu, Ken Burr a Julian Marks z Rapid Computers, a Eugene Beer z Beer-Davies; dvě ženy s tímž jménem: Mary Gaimanová, moje manželka, která mi celkem levně přepisovala rozhovory a měla se mnou trpělivost, a to úplně zadarmo, a má babička Mary Gaimanová, která už není naživu; a nakonec člověk, bez kterého by tahle kniha byla vysoce nepravděpodobná - Douglas Adams, který nikdy nezavtipkoval na téma, že jsem ten rukopis měl už dávno odevzdat. Neil. 1987. Pozdě k ránu.

Neil Gaiman

Nepropadejte panice

Douglas Adams

a Stopařův průvodce Galaxií

Z anglického originálu

Don't Panic. Douglas Adams & Hitchhiker's Guide to the Galaxy (Titan Books, Londýn 2002)

přeložila Jana Hollanová.

Obálku a grafickou úpravu navrhl Pavel Rút.

Odpovědný redaktor Vít Mrázek.

Technický redaktor Milan Dorazil.

Vydalo nakladatelství Argo, Milfčova 13, Praha 3, 130 00,

e-mail: argo@iargo.cz, www.argo-books.cz,

roku 2003 jako svou 632. publikaci.

Sazbu provedl Pavel Rút.

Vytiskly Těšínské papírny, a. s.

Vydání první.

ISBN 80-7203-526-6

Naše knihy distribuuje firma Kosmas, Lublaňská 34, Praha 2, 120 00, tel/fax: 222 515 407,

e-mail: kosmas@kosmas.cz. Knihy je možno zakoupit v internetovém knihkupectví www.kosmas.cz

Neil Gaiman a Douglas Adams

Neil Gaiman je úspěšný autor sci-fi a fantasy literatury, známý i českému čtenáři. Jeho biografie Douglase Adamse vyšla poprvé už v roce 1987 (později se objevila ještě ve dvou dalších, revidovaných vydáních). Sám Adams ji tehdy komentoval slovy: "Rozhodně nejúžasnější a nejsenzačnější kniha, jaká byla o Stopařově průvodci napsána od dnešního dopoledne." To dopoledne je dávno pryč a Zemi opustil i Douglas Adams, jeho knihy ale zůstávají. Ve veřejných i soukromých knihovnách neužijí klidu ve svých policích, neustále je někdo vytahuje, opakovaně je pročítá a dává je číst přátelům...

Adamsovi čtenáři si svého autora váží, ale povinná úcta se v tomto případě proměňuje v téměř přátelský vztah. Neil Gaiman měl to potěšení poznat autora Stopařova průvodce osobně a přátelský vztah se v jejich případě stal realitou. A právě osobní blízkost umožnila, že Gaimanův životopis není suchým shrnutím nudné faktografie, ale poutavým vyprávěním, které občas zajiskří ironií a drobnou uštěpačností na Adamsovu adresu. Na vrub přátelství obou spisovatelů lze patrně přičíst i fakt, že Gaiman měl přístup k velkému množství faktografického materiálu, který ve své knize bohatě využil.

Gaiman se soustředil hlavně na Adamsovu práci. Věnuje se pečlivě složitým a dlouholetým peripetiím vznikání Stopařova průvodce Galaxií a všech jeho pokračování. Připomene všechny možné varianty, ve kterých se Adamsův text dostal k publiku: jako rozhlasový seriál, televizní seriál a film, divadelní představení, gramofonová nahrávka... Stejně podrobně se věnuje i dalším Adamsovým aktivitám: práci na kultovním britském seriálu Doctor Who i spolupráci se skupinou Monty Python, jeho dalším knihám, ekologické angažovanosti nebo podílu na vzniku virtuálního Stopařova průvodce (dodnes dostupný na internetových stránkách BBC), díky kterému "poprvé v historii několik vybraných jedinců mohlo uvést v kolonce povolání .dopisovatel Stopařova průvodce Galaxií.

Svůj výklad Gaiman odlehčuje citacemi z různých Adamsových prací, jež budou částečně či zcela neznámé pro ty, kdo znají jen české překlady jeho textů. Faktografickou závažnost svého výkladu naopak posiluje, když nechává promlouvat Adamsovy spolupracovníky i spisovatele samotného. Vzniká tak plastický portrét, který Douglase Adamse ještě více přiblíží těm, kdo už si oblíbili jeho knihy.